ŠTEVILKA 17 - LETNIK IX

ISSN 2712-4479

SUPERNOVA

REVIJA ZA SPEKULATIVNO FIKCIJO

Znanstvena fantastika - Fantazija - Nadnaravni horor

Supernova

Revija za spekulativno fikcijo

Številka 17/2024 Letnik 9 ISSN - 2712-4479

Glavni urednik in odgovorni urednik

Bojan Ekselenski

Pomočnik glavnega urednika

Dominik Lenarčič

Lektoriranje

Lenka Krajnc

Prevodi

Bojan Ekselenski (HR-SRB-ČG-ANG)
Dominik Lenarčič (ANG)

Prelom in oblikovanje naslovnice

Bojan Ekselenski

Foto na naslovnici

Bojan Ekselenski

Naslov uredništva

Celjsko literarno društvo,
Gledališki trg 4, 3000 Celje
celjsko.literarno@outlook.com
http://cld.si

Izdajatelj

Celjsko literarno društvo
Transakcijski račun:
SI56 6100 0000 8808 335

Cena za posamezni tiskani izvod: 6 €

ISSN tiskane izdaje: 2464-0387

Izdajo so omogočili:

Jskd
JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

MESTNA OBČINA CELJE

ŠTEVILKA 17

	UVODNIK	**5**
Bojan Ekselenski	Spremnik	
	SITHOVSKA AKADEMIJA	**6**
Anja Brunšek	Prevodi fantazijske književnosti za odrasle na Slovenskem	7
Bojan Ekselenski	Sijaj nebeškega prahu	37
	PROZA	**45**
Aljoša Toplak	Izlet na kmerijo	46
Borut Slokan	Pismo	48
Domen Mohorič	Vitez in barbar	51
Matjaž Marinček	Postanek na Ghrobüyyaanu	54
Miha Mazzini	Pekel	57
Sanja Hađina	Prepovedana čustva	57
	FANFESTOV IZZIV	**61**
Bojan Ekselenski	O razpisih (Alternativna zgodovina, Časovna past, Distopija)	62
Marko Vujović	Esej: Fantastika in književnost: Distopija, Alternativna zgodovina in potovanje skozi čas (krononavtika)	64
Barbara Ribič Jelen	Nova doba	80
Bojan Ekselenski	Deveti maj	93
	Lovec in plen	97
Darka Lampič	Nova priložnost	98
Domen Mohorič	Rdeča zarja	100
Ivan Šokič	Levje srce	103
Majda Arhnauer Subašič	Soparno jutro v Provansi	110
Marko Vujović	Razglednica	117
Matic Smerdu	Čofotanje v prihodnosti	124
	Skozi zrcalo	136
Nenad Kojčić	Krapinska praženska	148
Tihomir Jovanović	Aljaska	150

	PREVEDENA PROZA	**156**
Andy Weir	Nekaj o avtorju	156
	Jajce	156
Davor Pisačić	Zadnje potovanje	159
Frank Roger	Še en poljub	163
Krzysztof Dąbrowski	Takšna igra	166
	Pritožbe	167
	Pasja usoda	167
	Zadnje potovanje Adama Ogorka	167
	Viale	168
	Zmagali smo	168
Krunoslav Mikulan	Nekaj o avtorju	169
	O ljudeh in utvarah	170
Marko Fancović	Sejalec jablan	174
Nenad Kojčić & Snežana Prlić	Vragodajalci	178
	POEZIJA	**185**
Matej Krajnc	SIROMAŠNI ELVIS	186
	DOGODKOVNIK	**187**
Dominik Lenarčič	Utrinki s 46. Sferakona in 11. Na meji nevidnega	188
	PRIHAJA ALI JE PRIŠLO	190
Bojan Ekselenski	Knjižni uvod	190
	Borut Slokan Šef in Ivan	191
	Bojan Ekselenski Proza za vse generacije	192
	Zoran Živković Bela soba	192
	RAZPISI	193

Antik
knjigarna in antikvariat

Glasbena šola Celje
110 let
JAVNEGA GLASBENEGA ŠOLSTVA V CELJU

Spremnik

Najprej se moram posvetiti najboljši akademiji multiverzuma – Sithovski akademiji, ki prinaša vse in še več od Top Shopa. Najprej v paketu izobraževanja prinašamo obširno in izredno aktualno seminarsko nalogo Anje Brunšek iz Gimnazije Bežigrad (zdaj je že študentka, zagotovo uspešna) z naslovom »Prevodi fantazijske književnosti za odrasle v Sloveniji«. Zaradi obsega, ki si zasluži lastno publikacijo, smo vsebino razsekali na dve esejistični polovici. V aktualnem berilu je celoten vsebinski del, a v spomladanskem bodo vse obilne priloge.

A Sithovska akademija je bila tokrat silno radodarna. Podarja vam še en esej, nadaljevanje začetega v prejšnji številki – Sijaj nebeškega prahu.

»A to še ni vse!« pravijo v Top Shopu.

V paketu izdelkov razpisa za Fanfest je še obširen esej o tematikah razpisa, ki ga je prispeval črnogorski avtor Marko Vujović.

Pripovedni sokovnik prinaša pisan nabor kratkih zgodb. Slovenske barve branijo Aljoša Toplak, Borut Slokan, Domen Mohorič, Matjaž Marinček, Miha Mazzini in Sanja Hađina.

Prevedeno prozo so tokrat prispevali Andy Weir, Frank Roger, Krzysztof Dąbrowski, Krunoslav Mikulan, Marko Fancović in Nenad Kojčić v sodelovanju s Snežano Prlić. Obilja je toliko, da so nekatera dela pristala v dosjeju številke 18, ki bo ugledal luč dneva spomladi 2025.

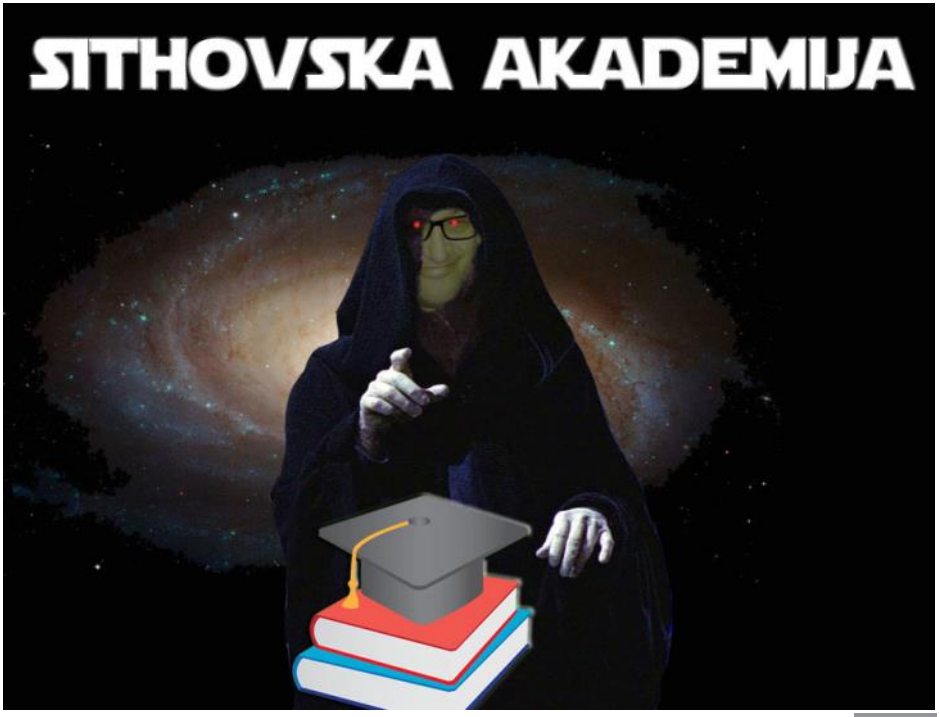
Poezija je zastopana s pesmijo Mateja Krajnca.

Posebno poglavje je festivalski razpis za Fanfest 8. Na Fanfestu letnika 2023 smo med ustvarjalno ljudstvo vrgli tri različne tematike – časovno past, distopijo in alternativno zgodovino. Pozvali smo tudi k miksanju posameznih tem. Uredništvo se je obilno mastilo s pripovedkami iz več držav regije (Srbija, Hrvaška, Črna gora in seveda Slovenija). Prispevki so izpod prstov Barbare Ribič Jelen, Bojana Ekselenskega, Darke Lampič, Domna Mohoriča, Ivana Šokića, Majde Arhnauer Subašič, Marka Vujovića, Matice Smerdu, Nenada Kojčića in Tihomirja Jovanovića (Tike).

Dogodkovnik obsega letošnji Sferakon, eno največjih konvencij za fantastiko v svetovnem merilu, Na meji nevidnega (NMN) in predstavitev Supernove v Centru za poezijo Tomaža Šalamuna (JSKD). Nekaj je novosti. Žal založbe še vedno ne najdejo volje, da bi uredništvu poslale novice o novih izdajah s področja fantazijske književnosti. Morebiti še enkrat opomba – fantastiko berejo tudi drugi, ne samo bralci oz. bralke Cicibana ali PIL-a.

S številko 17 se zaključuje že deveti letnik revije, ki izhaja s finančno pomočjo Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) in Mestne občine Celje.

Bojan Ekselenski

SITHOVSKA AKADEMIJA

Anja Brunšek (3. letnik Gimnazija Bežigrad)

Prevodi fantazijske književnosti za odrasle na Slovenskem

(slovenščina)
Raziskovalna naloga

Mentor: prof. Samo Koler
Somentor: prof. dr. Igor Saksida

Ljubljana 2022/23

Zahvala

Najprej bi se rada iskreno zahvalila obema mentorjema prof. Samu Kolerju in prof. dr. Igorju Saksidi za vse povratne informacije in podporo v času pisanja raziskovalne naloge. Najboljša sta. Hvala tudi vsem z Mladinske knjige - Alenki Kepic Mohar, Aljoši Harlamov, Darji Marinšek, Katarini Modic in Aljažu Rabiču - ki so z veseljem hitro in učinkovito odgovarjali na moja vprašanja, ter obema prevajalcema Sergeju Hvali in Boštjanu Gorencu Pižami, ki sta mi pojasnila podrobnosti svojega dela. Rada bi se zahvalila tudi slovenskemu pisatelju Bojanu Ekselenskemu, ki mi je pomagal razjasniti situacijo žanra na Slovenskem. Vsem iz srca hvala.

Povzetek

(slovenščina)

Kot zavzeta bralka fantazijske literature sem že v zgodnjih letih zaznala pomanjkanje slovenskih prevodov tega žanra, kar je postalo še posebej očitno, ko sem začela brati knjige na odraslem oddelku. Moja glavna želja in raziskovalni cilj sta bila torej ugotoviti razloge za ta pojav. V Sloveniji namreč vlada splošno pomanjkanje avtorskih del tega žanra, namenjenih odraslim. Trenutno na tem področju delujeta le dva avtorja, a so tudi njuna dela nekje na meji med mladinskim in odraslim. Tako smo, če želimo brati fantazijsko književnost v slovenščini, toliko bolj odvisni od prevodov. Analiza podatkov je pokazala, da teh ni veliko, a založbe redno prevajajo največje zbirke fantazijskega žanra, te pa so tudi ustrezno oglaševane. Problem se pojavi pri manj znanih knjigah, saj prevodi teh ne morejo računati na veliko podporo bralcev ali kupcev. Glede na podatke, pridobljene z anketo, tovrstne knjige namreč mnogi bralci raje berejo v angleščini. Založbe in prevajalci se trudijo zagotoviti vsaj nekaj prevodov letno, vendar pa so daljše zbirke, ki pri fantaziji prevladujejo, finančno tveganje

za založbo in, sodeč po intervjujih, izvedenih s predstavniki založbe in prevajalci, terjajo več let predanosti slednjih.

KLJUČNE BESEDE - fantazijska književnost, prevodi, literatura za odrasle

(angleščina)

As a passionate reader of fantasy literature I started to notice the lack of translations of this genre into Slovene early on, but it started to become obvious, once I started reading in the adult section. My main goal was to find a reason for was this happens. In Slovenia there is a lack of authorial works of this genre aimed at adults, currently there are only two active authors and even the works of those are on the edge between young adult and adult. Due to this we are even more dependent on translations to provide us enough fantasy books that we can read in Slovene. The fact, that I have proved through data analysis, is, that there aren't many of those, but the publishers regularly translate the biggest series of the genre, which are also given an appropriate amount of promotion. The problem arises with less famous books, because translations of those can't count on a large amount of support from the readers or buyers, which often prefer to simply read in English, considering the data from a survey. Publishers and translators are trying to guarantee at least some translations every year, but the longer series, which seem to be the norm in fantasy, present a financial risk for the publishers and demand many years of dedication from translators, according to the interviews I conducted with the publishers and translators.

KEY WORDS - fantasy literature, translations, adult literature

1. UVOD

Od malega rada berem knjige, zato me spremljajo vedno in povsod. Že na začetku so me privabljale fantazijske knjige, kot so *Percy Jackson in Olimpijci*, *Harry Potter* in podobne zbirke, vendar sem kmalu opazila pomanjkanje slovenskih prevodov tega žanra. Najbolj me je zmotilo, ko sem prebrala odlično knjigo *Žerjavica pod pepelom* Sabaae Tahir in ugotovila, da gre za zbirko. Ko pa sem si naslednjič želela izposoditi drugi del, sem izvedela, da ni bil nikoli preveden. Z leti mi je pomanjkanje prevodov vedno bolj omejevalo izbiro knjig fantazijskega žanra, še posebej ko sem začela brati knjige na odraslem oddelku. To me je prisililo, da knjige tega žanra berem v angleščini, saj jih v slovenščini zame preprosto ni dovolj. Ker se mi zdi to žalostno, sem se odločila, da raziščem, zakaj je tako. Moj glavni cilj je bil torej odkriti razloge za pomanjkanje prevodov fantazijske književnosti, ker pa se mi zdi, da jih še posebej primanjkuje za odrasle, sej se odločila usmeriti v to smer. Za izhodišče raziskovanja sem si postavila naslednje hipoteze:

1) Bralci na Slovenskem ne berejo prevodov fantazijske književnosti za odrasle.
2) V knjigarnah se prevodi fantazijske književnosti za odrasle ne prodajajo dobro.
3) Za ta žanr ni namenjeno dovolj denarja.
4) Ta žanr se ne oglašuje.
5) Prevajalci se za prevode tovrstne književnosti ne odločajo.

V Sloveniji je strnjen pregled sodobne fantazijske literature razmeroma pozno, šele leta 2006, predstavil Jakob Jaša Kenda. O tovrstni literaturi se torej do osemdesetih let prejšnjega stoletja ni govorilo, čeprav je Tolkien s svojimi deli zaslovel že v šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Šele v drugi polovici devetdesetih let so začele izhajati resnejše publikacije o sodobni fantaziji, medtem ko so se s fantastično literaturo že prej ukvarjale Metka Simončič (60. leta), Vera Bokal (70. leta) in Marjana Kobe (Artnik, 2010). Za svoj osnovni vir informacij o fantazijskem žanru na Slovenskem sem izbrala knjigo Jakoba J. Kende *Fantazijska književnost: Očrt teorije žanra in njegovega sodobnega modela*, ki je žanr raziskoval najkasneje in zato zbral vsa predhodna raziskovanja ter dodal svoje ugotovitve.

2. TEORETIČNI DEL

2. 1. DEFINIRANJE POJMA FANTAZIJSKO

Kenda (2009) fantazijsko pripoved opredeljuje kot navadno prozni literarni žanr, ki temelji na izmišljanju pojavov zunaj neposredno dojemljive stvarnosti. Spada med fikcijo in običajno vsebuje čarobne ali nadnaravne pojave. Sorodna je znanstveni fantastiki, od katere pa se razlikuje v tem, da se slednja navadno ukvarja z vplivom namišljenega znanstvenega in/ali tehnološkega napredka na družbo ali posameznika. Dogaja se lahko v navidezno realnem okolju ali v popolnoma izmišljenem okolju, lahko pa tudi v mešanici obeh.

Pri definiranju pojma fantazija je treba najprej izpostaviti razliko med fantazijo (v ang. fantasy) in fantastiko (v ang. fantastic). V splošni rabi sodi vsako literarno delo, ki ga uvrščamo v kategorijo fantazije, tudi v kategorijo fantastičnosti, vendar pa obratno ne velja. Romana *Aličine dogodivščine v čudežni deželi* Lewisa Carrolla in *Gospodar prstanov* Johna Ronalda Reuela Tolkiena tako spadata v obe kategoriji, medtem ko *Otranski grad* Horacea Walpola uvrščamo le pod fantastičnost, sicer pa sodi med grozljivke.

Lahko torej rečemo, da je fantastičnost nadpomenka, ki zajema različne podžanre, kot so fantazija, grozljivka, utopija in znanstvena fantastika, ti pa se med seboj razlikujejo po vsebini.

Preučevanje fantastike se je začelo z Nemko Ano Krüger leta 1952 (Artnik, 2010). Prva je opazila razliko med ljudsko pravljico in tako imenovano klasično

umetno pravljico ali, kot jo je poimenovala, das Kunstmärchen. Njeno delo je nadaljevala Ruth Koch, ki je sedem let kasneje predlagala spremembo termina v das Phantastische Erzählung ali t.i. fantastično pripoved. Ta se je v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja uveljavil v stroki tudi zaradi Göteja Klingberga, švedskega teoretika, ki je zagreto iskal ustrezno teoretično opredelitev fantastične pripovedi.

Oznaka fantazija se je v povezavi z literaturo v angleščini prvič pojavila leta 1949 v reviji *The magazine of fantasy and science fiction*.

2. 2. Zgodovina fantazijske pripovedi

Žanr fantazijske pripovedi je sicer star manj kot dve stoletji; njegovi začetki pa segajo daleč v zgodovino, saj se elementi nadnaravnega pojavljajo že od pojava pripovedništva. Med najstarejša dela s temi elementi tako štejemo *Ep o Gilgamešu, Odisejo, Beowulf, Tisoč in eno noč, Božansko komedijo* ipd. Čeprav so zgodbe lahko zelo različne, imajo vseeno nekatere skupne motive. V marsikaterem delu recimo najdemo potovanje – domov, v onostranstvo …

Začetki fantazijske pripovedi, kot jo poznamo danes, pa sodijo v 18. stoletje, skupaj z naraščajočo priljubljenostjo popotniških zgodb (Kenda, 2009). Zgodovina med prva avtorja te oblike žanra uvršča škotskega pisatelja Georga MacDonalda in njegova romana *The Princess and the goblin* (1872) in *Phantastes* (1858). Slednji velja za prvi fantazijski roman za odrasle. Drugi pomemben pisatelj tega časa je bil William Morris z mnogimi romani, med drugimi *The well at the world's end* (1896). Nobeno od teh del ni prevedeno v slovenščino.

Kot pomembno delo v fantazijski literaturi štejemo tudi *Alico v čudežni deželi* Lewisa Carrolla iz leta 1865. Prva fikcijsko fantazijska revija - *Weird tales* - je bila ustvarjena leta 1923 in z njej podobnimi revijami je postajala fantazijska pripoved vedno bolj priljubljena.

Glede na relativno mladost fantazijskega žanra se je ta dobro uveljavil in razcvetel šele konec 19. oziroma v začetku 20. stoletja z deli angleškega pisatelja in jezikoslovca J. R. R. Tolkiena *Hobit ali Tja in spet nazaj* (1937), s trilogijo *Gospodar prstanov* (1954) in *Silmarillionom* (1977) ter *Zgodbami iz Narnije* (1950) Clivea Staplesa Lewisa. Pomembna avtorica je tudi Ursula Kroeber Le Guin s svojo *Sago o Zemljemorju* (1968). Najbolj znano in priljubljeno delo zadnjega desetletja je najverjetneje zbirka o *Harryju Potterju* angleške avtorice Joanne Rowling.

Za pomemben napredek v fantazijski književnosti lahko štejemo zbirko *Pesem ledu in ognja* ameriškega pisatelja Georgea Raymonda Richarda Martina, saj se je z njegovimi deli fantazija dokončno otresla smernic, ki jih je postavil Tolkien s svojimi romani (Kenda, 2009). Več kot pol stoletja je fantazijska književnost namreč temeljila na potovanju dobrega glavnega lika, medtem ko so bili njegovi nasprotniki pogosto

vedno preprosto zli. Liki v romanih *Igre prestolov* so za razliko od tega ne le črnobeli, temveč kompleksni. Martin je likom pripisal tako dobre kot tudi slabe lastnosti in s tem zabrisal meje med njimi, vrednotenje pa prepustil bralcu samemu. S tem je povzročil nov razmah v fantazijski književnosti in mnogo avtorjev (kot na primer Patrick Rothfuss) je sledilo njegovemu zgledu. Prav tako je televizijska serija *Igra prestolov* pripomogla k priljubljenosti žanra in odprla drugim fantazijskim serijam pot do televizijskih uprizoritev, saj je dokazala, da je serija tega žanra lahko zelo uspešna.

Fantazijo najdemo na seznamu trivialnih žanrov, torej žanrov, ki so bili kdaj zaradi različnih razlogov razvrednoteni. To bi lahko bil eden izmed razlogov za počasnost prevodov tega žanra oz. pomanjkanje le-teh, saj je bila še v 20. stoletju fantazijska literatura med stroko sprejeta kot nekaj izključno za otroke in mladino, posledično pa so jo obravnavali kot manjvredno (Kozamernik, 2018). Knjigam tega žanra niso posvečali posebne pozornosti ali jih imeli za kvalitetno branje za odrasle. Že Tolkien je v eseju *On Fairy Tales* kritiziral akademske kolege, ki niso razumeli njegove ljubezni do žanra. V Sloveniji je takšna miselnost še vedno pogosta.

V osemdesetih letih 20. stoletja so začeli obnavljati literarno manj cenjene žanre, med njimi tudi fantazijo, ki se je pojavila med takrat prevladujočo kratko prozo in poezijo, pozneje pa se je v devetdesetih letih razširila tudi na romane. Večina fantazijskih romanov, napisanih v slovenščini, je še danes namenjena mladini. Trenutno sta v slovenskem prostoru aktivna samo dva avtorja, ki sta napisala več kot eno ali dve fantazijski knjigi, ki sta na meji med mladinsko in odraslo književnostjo. To sta Andrej Ivanuša in Bojan Ekselenski.

Slednjega sem prek elektronske pošte prosila za nekaj informacij o slovenski sceni, saj jo dobro pozna, kajti med sodobnimi avtorji fantazije je izdal največ knjig. Svoje mnenje mi je sporočil v ponedeljek, 13. 2. 2023. Tudi on meni, da je fantastika pri nas zapostavljena, saj so v očeh književne publike pomembnejši vsi ostali žanri. Za mnoge je fantastika in z njo tudi fantazija lahko poletno branje ali knjige za otroke in mladino. Posledično je bila fantastika dolgo časa brez možnosti objav in skoraj vsa izhaja v samozaložbi ali v okviru majhnih založb z omejenimi finančnimi viri. Samozaložnik si ne more privoščiti tolikšne promocije, saj konkurenčne založbe lahko pokrivajo stroške z javnimi sredstvi. Tudi pri dostopu do knjižnic so na slabšem, saj splošni bralci še vedno gledajo na fantazijo kot na manjvredno. Poleg vseh finančnih težav od pisanja fantastike odvrača tudi zahtevnost tega početja, ne moreš namreč pisati vesoljske drame, če ne ločiš astronomije od astrologije, pravi Ekselenski. Zaradi pomanjkanja slovenskih del tega žanra smo še toliko bolj odvisni od prevodov tujih del.

Do pred nekaj leti v Sloveniji ni obstajala nobena resna revija za fantazijsko književnost. Šele od leta 2016 v okviru Celjskega literarnega društva izhaja revija za spekulativno fikcijo *Supernova*, katere urednik je prav Bojan Ekselenski.

2. 3. KLASIČNA ALI SODOBNA FANTAZIJA

V fantazijski književnosti se je uveljavila delitev na klasično in sodobno fantazijo, vendar pa je težko določiti, kje se konča ena in začne druga. Kenda (2009) za prvo prelomnico postavi dela J. R. R. Tolkiena, predvsem *Gospodar prstanov*. To delo je namreč prva res uspešna stvaritev z izrazito povečano kompleksnostjo znotraj literarne fantazijske književnosti, s čimer je vplivalo na razvoj in priljubljenost žanra.

Če bi torej rekli, da je *Gospodar prstanov* prva sodobna fantazijska zbirka, lahko na podlagi tega najprej opazimo razliko v obsegu. Klasične fantazije, kot so knjige o *Alici v čudežni deželi* (skupaj malo več kot 300 tisoč znakov s presledki), *Ostržek* (210 tisoč znakov), *Mali princ* (70 tisoč znakov), *Pika Nogavička* (vse tri knjige skupaj blizu 320 tisoč znakov), obsegajo od približno 50 do 500 tisoč znakov s presledki. Sodobne fantazije, kot so *Gospodar prstanov* (vse tri knjige skupaj skoraj tri milijone znakov), *Zemljemorje* in *Njegova temna tvar* (vsaka zbirka prek dva milijona), *Harry Potter* (šest milijonov), so po drugi strani daljše, navadno nekje od 1,5 milijona znakov do nekaj 10 milijonov. Obseg nam torej lahko pomaga pri razločevanju med sodobnimi in klasičnimi deli, saj mora neko delo za uvrstitev med sodobno fantazijo dosegati obseg, ki je zanjo značilen. Enako pa ne velja za klasično fantazijo, ki lahko presega svoje meje ali sega celo do obsega sodobne fantazije.

Drugi postavljajo za mejnik delo *Igra prestolov*, saj je prekinila naval zgodb, ki so sledile Tolkienovemu zgledu - junak se odpravi na nalogo, na katero ga navadno pripravi starejši mentor. Na poti spozna prijatelje in sovražnike ter premaga zlobneža. Gre za zgodbo dobrega proti zlu, medtem ko George Martin v svoji zbirki zabriše meje med dobrim in zlim ter s tem postavi nov zgled za avtorje žanra. Liki niso popolni, imajo napake, s katerimi se bralec lahko poistoveti. Ta delitev je novejša in posledično ni preverjena, saj je prva knjiga *Igre prestolov* izšla šele leta 1996 in njenega vpliva še ni mogoče raziskovati v polni razsežnosti, zbirka namreč še ni končana. Zaradi tega se bom v nadaljevanju držala prve delitve, ki za mejnik postavi *Gospodarja prstanov*.

2. 4. OPREDELITEV FANTAZIJE

Eden naših najboljših poznavalcev fantazijske književnosti je Jakob J. Kenda. Ta je v svojem delu *Fantazijska književnost* (2009) tudi natančneje opredelil sedem določil fantazije, ki jo ločijo od ljudskih pravljic, ter jih razdelil v tri skupine določil, ki jih bom povzela:

⇒ Slog. V ljudskih pravljicah je slog predvsem formulaičen, v fantaziji individualen.

⇒ Zavedanje nestvarnosti. Liki fantazije se zavedajo posebnosti fantazijskih pojavov okoli njih, liki ljudskih pravljic pa ne.

⇒ Liki. V ljudskih pravljicah so liki preprosti tipi, v fantaziji pa so kompleksni.

⇒ Obseg. Ljudska pravljica je krajša prozna oblika, fantazija pa obsežnejše besedilo.

⇒ Motivi. Odmik motivov od zgledov v ljudskih pravljicah in mitu. Fantazija iz njih sicer črpa veliko motivov, a jih sodobno variira in prenavlja.

⇒ Dogajalna struktura. Fantazija tako kot ljudska pravljica prevzema temeljno dogajalno strukturo od mita.

⇒ Kraj in čas dogajanja. Ta sta v ljudski pravljici nedoločena, v fantaziji pa skoraj vedno natančno navedena.

2. 4. 1. PRVA SKUPINA DOLOČIL

Nekaterih določil fantazije, ne moremo uporabljati za razločevanje med skupinama, in to so odmik od dogovorjene resničnosti, slog, zavedanje nestvarnosti in liki (Kenda, 2009).

Odmik od dogovorjene resničnosti najdemo tako v klasičnem *Petru Panu*, kjer fant izgubi svojo senco, deklica pa mu jo znova pritrdi, kot tudi v *Harryu Potterju* s čarobnimi vylami, ob katerih se najstniki začnejo hvaliti in se postavljati, moški pa se vedejo nekontrolirano.

Slog je v obeh skupinah individualističen. Tako lahko Roald Dahl v svojih klasičnih *Čarovnicah* s sočnimi pogovornimi izrazi ter skovankami mlajšim bralcem ponudi odmik od grozljivega in ga naredi komičnega, Tolkien pa v *Gospodarju prstanov* prikaže ljubkost in domačnost hobitov ter eleganco in veličastnost vilinov.

Zavedanje nestvarnosti se lahko zdi problematično, saj marsikateri lik fantazijskih del ni stvarno bitje v naši realnosti. Alica se očitno zaveda nestvarnosti dogodkov in pojavov okoli nje, prav tako Lyra iz zbirke *Njegova temna tvar*, saj sta obe vsakdanji deklici, ki spoznata nov, drugačen svet. V knjigah, kjer je glavni lik fantazijsko bitje, je včasih to težje opaziti, vendar pa bralec prek njih pogosto spoznava fantazijski svet in se skupaj z njimi zaveda njegovih posebnosti, kot recimo Bilbo v *Hobitu* in Frodo v *Gospodarju prstanov*. V *Kosovirjih* Svetlane Makarovič pa je glavnima likoma fantazijski naš svet ljudi, za katerega se zavedata, da je drugačen. Tega določila torej ne moremo uporabljati za razlikovanje, saj se pojavlja v obeh skupinah tako ali drugače.

Liki so tako v klasičnih delih (Ostržek, Kosovirja) kot v sodobnih (Hermiona, Lyra) dejanski liki in ne le preprosti tipi.

2. 4. 2. DRUGA SKUPINA DOLOČIL

V drugi sklop sta uvrščeni temeljni potezi sodobne fantazije, ki sta predpogoj za uvrstitev vanjo, vendar pa nista razločevalni, saj se klasična fantazija v nekaterih

delih v teh potezah približuje sodobni (Kenda, 2009). To sta odmik motivov od zgledov v ljudskih pravljicah in mitih ter dogajalna struktura.

Eden izmed primerov variacij pravljičnega motiva so antropomorfizirane, torej počlovečene živali. Mnogi zgodnji primeri tega motiva se nagibajo k skrajni antropomorfizaciji, ki jo lahko opišemo kar kot 'človek v krznu'. To velja recimo za lisico Zvitorepko in mačka Brljava v *Ostržku*, ki sta lopova in imata temu primerno živalsko podobo; potem v *Vetru v vrbah*, kjer so Krt in angleška podeželska gospoda odsev drug drugega. Podobno je tudi v *Zgodbah iz Narnije*, kjer se pojavlja varianta tega motiva 'Bog v krznu' in je lev Aslan alegorija za krščanskega Boga.

Odmik motiva od tradicije najdemo v Tolkienovih delih in je največkrat povezan z avtorjevo poetiko in slogovnimi posebnostmi. Velikokrat je namreč prenovil motive iz mitov in pravljic. Najboljši primer tega so vilinci. Ti so bili v takratni angleški zavesti zapisani kot šaljiva in frfotava bitja, v čemer je Tolkien videl ponižanje germanskega izročila in se je zato odločil, da bo vilincem povrnil nekdanjo slavo. Tako so ti v *Gospodarju prstanov* izrazito vzvišeni in elegantni.

V splošnem torej lahko rečemo, da so motivi v sodobni fantaziji kompleksnejši od tistih v klasični fantaziji. Čeprav večkrat prihaja do nejasnosti, je vseeno mogoče potrditi moč sodobne fantazije, saj obširnost tekstov omogoča podrobnejši in daljnosežnejši razvoj motivov.

Fantazija glede temeljne dogajalne strukture sledi mitu in ljudski pravljici: junak odide od doma, sreča pomočnike in nasprotnike, prestane preizkuse, izvede nalogo in se vrne domov, pri čemer pridobi bogastvo v takšni ali drugačni obliki. Tej strukturi sledi tudi večina klasičnih fantazijskih del, kot je *Alica v čudežni deželi*: Alica "odide" iz Oxforda v čudežno deželo, na poti sreča pomočnike in nasprotnike, prestane različne preizkuse, izvede nalogo, s tem da pomaga v uporu proti nasilni kraljici in njenim kartam, ter se tako vrne domov bogatejša za nadomestilo svojih realnih težav glede vstopa v svet odraslih. To opazimo tudi pri *Malem princu*, *Pika Nogavička* pa je v tem primeru poseben primer, saj je potovanje povsem metaforično in se ne zgodi naslovni junakinji, temveč okolici. Drugi liki v delu sprejmejo njeno svobodo in ji ponudijo mesto v svoji družbi.

Temu profilu sledi tudi *Hobit* – Bilbo s škrati odide na pustolovščino, kjer sreča nasprotnike in pomočnike. Po zmagi in dosegu cilja se vrne domov osebnostno in gmotno bogatejši, dobi namreč del zmajevega zaklada, verižno srajco in veliko izkušenj.

Kompleksne dogajalne strukture vključujejo več zaporednih dogajalnih struktur, ki jih združuje jasno izražena krovna. Primer je recimo *Ostržek*. Zgodbo uvede z ekspozicijo - Pepe izdela Ostržka, mu nudi dom in se do njega vede kot do sina. Temu sledijo štiri zaporedne strukture, ki so podobne variacije osnovne. Ostržka od doma odnese moralna hiba. Na poti sreča nasprotnike, ki to ostanejo, običajno pa tudi vsaj

enega, ki se spremeni v pomočnika (Ognježer, kmet, pes), ko Ostržek izkaže moralno krepost. Po vseh zapletih v vsaki zaporedni strukturi Ostržek vedno najde nov dom. Takšni primeri zaporednih in tudi kompleksnejših vzporednih dogajalnih struktur so pogosti v sodobnih fantazijskih delih. *Gospodar prstanov* in *Njegova temna tvar* kažeta vzporedne dogajalne strukture, *Zemljemorje* in *Harry Potter* pa poleg teh vpeljujeta tudi številne zaporedne. Tako v *Harryu Potterju* sledimo tudi Ronovi, Hermionini, Loonini, Ginnyjini, Nevillovi in zgodbam drugih Harryjevih sošolcev, pri čemer njihove strukture zaznamuje predvsem osebnostni razvoj.

2. 4. 3. TRETJA SKUPINA DOLOČIL

Tretja skupina določil je tista, ki je predpogoj za uvrstitev in hkrati tudi razločevalna (Kenda, 2009). To so čas in kraj dogajanja ter kompleksnost motivov.

Pozne klasične fantazije in tiste, ki uporabljajo tip sekundarnega sveta, svoj dogajalni čas opredeljujejo šibko s posrednimi omembami letnih časov ter datumov brez jasnega konteksta let in zgodovinskega ozadja. Pri drugih klasičnih delih lahko navadno določimo približno obdobje; na primer pri Pafiju je omenjen moped, v *Malem princu* letalo, v *Kosovirjih* potniško letalo.

Pri sodobnih delih je časovni kontekst navadno konkretno opredeljen. Če želimo, lahko natančno določimo, da je Will iz *Njegove temne tvari* star dvanajst let, saj išče časopise iz leta, ko se je rodil. Takrat je namreč izginil njegov oče. Na njegovem zadnjem pismu, ki je bilo napisano tik pred izginotjem, opazi datum: 24. 6. 1985. V *Harryu Potterju* lahko zasledimo, da bo tisto leto na noč čarovnic petstoti rojstni dan Skorajbrezglavega Nicka. Na smrtnodnevni zabavi opazimo torto v obliki nagrobnika, na katerem piše, da je Nick umrl 31. 10. 1492.

Klasične fantazije prav tako navadno nimajo natančno določenega krajevnega konteksta. Vemo, da se *Hobit* dogaja v Zahodni in Divji deželi, vendar pa ne vemo, v kakšnem prostorskem kontekstu se ti deželi nahajata. Po drugi strani so nekatera prizorišča v klasičnih fantazijah včasih določena podrobneje, kot na primer bivališča Bilba, goblinov, Beorna, vilincev, Jezerjanov in škratov, večinoma zaradi veselja nad samo fantazijo, včasih pa je na teh prizoriščih utemeljena tudi ideologija teh stvaritev.

Sodobne fantazije nudijo podrobne opise krajev, skozi katere se junaki premikajo in imajo pogosto tudi svojo zgodovino, kot recimo Bradavičarka in Minas Tirith. Pogosto priložijo avtorji tudi zemljevide, s katerimi bralci lažje spremljajo potek zgodbe.

Kot pri kraju in času so tudi motivi sodobne fantazije v primerjavi s tistimi iz klasične mnogo podrobneje razdelani in kompleksnejši. Za primer vzemimo motiv fantazijske igre. V *Vodovnikovi vesini* je kamenčkanje dokaj preprosta igra. Igralec s

prednjo taco pokrije kamenčke na tleh, nasprotnik pa mora uganiti kakšno njihovo lastnost, npr. število kamenčkov, ali so svetli ali temni … V *Alici v čudežni deželi* najdemo bolj razdelano igro kroketa, ki je pojasnjena v treh odstavkih in se igra na grbinah in brazdah, s flamingi in ježi namesto kijev in žog. Tudi ta razmeroma razdelana igra pa je preprosta v primerjavi z varianto v sodobni fantaziji, kot jo predstavlja quidditch v *Harryu Potterju*. Vključuje namreč tri tipe žog (lokl, dva štamfa in zlati zviz), vsaka izmed teh žog pa ima svojo nalogo. Igrajo jo štirje tipi igralcev: trije zasledovalci, ki poskušajo lokl čim večkrat spraviti skozi nasprotnikove obroče, branilec jim to poskuša onemogočiti, tolkača varujeta soigralce pred samodejno letečimi štamfi in jih preusmerjata proti nasprotnikom, iskalec pa poskuša ujeti zviz. Zanimiv je tudi sistem točkovanja: vsak zadetek z loklom prinese deset točk. Ko iskalec najde in ujame zviz, svoji ekipi prinese sto petdeset točk ter s tem tudi konča igro. To pa so šele osnove igre.

3. EKSPERIMENTALNI DEL

3. 1. POGOSTOST PREVODOV (ANALIZA SEZNAMA GOODREADS)

Najprej sem analizirala seznam stotih najbolj popularnih fantazijskih del, ki ga je sestavila priljubljena stran za označevanje prebranih knjig Goodreads, da bi ugotovila, kakšen je položaj prevodov na Slovenskem. Seznam je vseboval dela, ki so na strani največkrat ocenjene; ocena je potrebna, če želiš knjigo označiti kot prebrano. Prav tako je morala imeti knjiga oceno višjo od 3,5. Če je bilo iz ene zbirke več knjig, ki so izpolnjevale te pogoje, je na seznam uvrščena le največkrat ocenjena. Čeprav v samih kriterijih na strani ne piše, so s seznama najverjetneje izključene mladinske knjige oz. knjige, ki imajo v angleščini oznako young adult fantasy (npr. *Harry Potter, Percy Jackson in Olimpijci* …). Za vsako knjigo sem poiskala, kdaj je izšel izvirnik, če je bila prevedena v slovenščino in kdaj je prevod izšel. Seznam je v prilogi A.

S celotnega seznama je pri nas prevedenih 33 del. To število se mi zdi precej pričakovano; prevedene so najbolj znane knjige, morda še kakšna malo manj znana, to pa je tudi vse. To se vidi tudi v tem, da je 32 od 33 del uvrščenih v prvo polovico seznama - torej do petdesetega dela; po tej je prevedena le še 65. knjiga *Poslednji samorog*. Razlog za prevod te bi lahko bil animirani film, ki je bil narejen po njej.

Od osemintridesetih knjig na seznamu, ki so izšle pred letom 2000, jih je v slovenščino prevedenih osemnajst, kar je skoraj polovica. Hkrati to pomeni, da je več kot polovica prevedenih del na seznamu izšla pred letom 2000. Za razliko od tega so od 24 knjig na seznamu, ki so izšle v zadnjih desetih letih (leta 2012 in pozneje), prevedene le tri, torej le osmina knjig, ki v sklopu vseh prevedenih del na seznamu ne dosežejo niti deset odstotkov. Iz tega lahko sklepam, da se del, fantazijskega žanra, ne prevaja sproti.

Povprečno število let, ki je minilo med izidom izvirnika in izidom slovenskega prevoda, je malo manj kot 23 let. Če pa pri tem ne upoštevamo *Andersenovih* in *Grimmovih pravljic*, ki so posamezno izhajale že prej tako v izvirniku kot v prevodih, dobimo povprečno 17 let in pol. To se na prvi pogled zdi veliko, vendar če upoštevamo dejstvo, da so izvirniki nekaterih prevedenih del izšli, še preden je Slovenija postala samostojna država, so današnje okoliščine drugačne.

Zanimivo je bilo, da sem za nekaj del, za katera sem v angleščini že slišala in bi jih prepoznala na policah, izvedela, da so prevedena. To me je presenetilo, saj jih nikoli nisem videla v knjižnici ali knjigarni, zato sem se odločila raziskati, zakaj še nisem naletela na prevode teh del. Dve izmed teh sta bili *Dresdenovi zapisi: Začetek nevihte* (22. na seznamu) in *Morilčev vajenec* (26. na seznamu).

Morilčev vajenec je izšel pri založbi Gnostica, vendar na njihovi spletni strani ali v spletni trgovini knjige ni mogoče najti. Založba se sedaj ukvarja predvsem z duhovnimi deli, zato si mislim, da so morda spremenili svojo ciljno publiko in se s promocijo ali prodajo knjige ne ukvarjajo več. Sem jo pa našla v spletni trgovini založbe Primus, ki je distributer knjige, vendar je ni na zalogi. Mogoče si jo je sposoditi v 72 knjižnicah po Sloveniji in je bila po podatkih spletne strani Cobiss v zadnjih desetih letih izposojena 4 188-krat (citirano dne 8. 8. 2022).

Knjiga *Dresdenovi zapisi: Začetek nevihte* je izšla pri Videotop mediji, ki je družba za založništvo, tiskarstvo, trgovino in storitve. Nimajo uradne spletne strani, vendar sem iz prebranega ugotovila, da se danes ukvarjajo predvsem z distribucijo filmov in oddaj, ne več s knjigami. Knjigo je mogoče najti v 55 knjižnicah in je bila v zadnjih desetih letih izposojena 1 622-krat (citirano dne 8. 8. 2022).

Deli sta izšli pred več kot desetimi leti, *Morilčev vajenec* leta 2009 in *Dresdenovi zapisi* leta 2011, zato se mi zdi število izposoj razmeroma nizko, sploh za *Dresdenove zapise*. Zanimiva je primerjava teh številk s številom izposoje še ene prevedene knjige s seznama, in sicer knjige *Klic orožja* (42. na seznamu), ki je prevod dobila šele leta 2017, a jo lahko najdemo v 78 knjižnicah in je bila izposojena kar 3 304-krat (citirano 8. 8. 2022). Razlika je, da je ta prevod izšel pri založbi Mladinska knjiga, ki je največja založba pri nas, kar je verjetno težava drugih dveh del, ki sta izšli pri manjših založbah. Ti nista imeli dovolj finančnih sredstev, da bi prevod v večji meri spravili do zainteresiranih bralcev.

Odpravila sem se tudi v največjo knjigarno v Sloveniji v knjigarno Mladinske knjige v Konzorcij in tam povprašala, če je mogoče dobiti ti knjigi. *Morilčev vajenec* je bil trenutno razprodan, so pa imeli na voljo drugi del. *Dresdenovih zapisov* ni bilo v sistemu, torej jih v knjigarni ni mogoče dobiti. Prodajalec je kot potencialni vzrok ponudil starost prevoda in majhnost založbe, pri kateri je izšel. Na podlagi tega bi zaključila, da sem prevod *Morilčevega vajenca* spregledala sama. Pri *Dresdenovih zapisih* pa sklepam, da za prevod ni dovolj le, da obstaja, temveč ga mora izdati

založba z dovolj sredstvi in da izide ob pravem času, da ga lahko potencialni bralci opazijo in preberejo.

3. 2. Popularnost žanra (analiza podatkov o izposoji - rezultati in razprava)

Da bi preverila branost tega žanra, sem najprej primerjala podatke o izposoji, pridobljene na spletni strani Cobiss. Vsi podatki so bili zbrani 15. 8. 2022. Na strani Goodreads sem poiskala sezname najbolj branih knjig za različne žanre in vključila prvih pet, ki so prevedene v slovenščino že več kot tri leta. Žanri, ki sem jih izbrala, so fantazijska književnost, kriminalke, ljubezenski romani in znanstvena fantastika. Poleg tega sem na seznamu najbolj branih knjig leta 2021 v Kosovelovi knjižnici Sežana poiskala prvih pet knjig slovenskih avtorjev, ki so izšle pred vsaj tremi leti, ter vključila tudi njihove izposoje, saj me je zanimala primerjava. Štejejo samo izposoje slovenskih prevodov. V sistem Cobiss sem vpisala naslov dela, potem pa sem za vsak izvod posebej pogledala, kolikokrat je bil izposojen v zadnjih treh letih. Vse te številke sem seštela in jih primerjala.

Podatki torej kažejo, da je fantazijska književnost manj brana kot kriminalke ali ljubezenski romani, vendar še vedno bolj brana kot njen sorodni žanr znanstvena fantastika. Zavedam se, da je mera petih knjig precej majhna in da najbolj brane knjige po svetu niso nujno tudi najbolj brane knjige v Sloveniji, vendar pa bi bilo zelo težko ugotoviti, katere so najbolj brane knjige posameznega žanra v naši državi, zato sem se zadovoljila s podatki, ki jih lahko pridobim. Zanimivo je, da so daleč največkrat izposojene knjige slovenskih avtorjev, zato je škoda, da jih tako malo piše fantazijska dela.

3. 3. Analiza ankete (rezultati in razprava)

Izvedla sem anketo med dijaki tretjih in četrtih letnikov na Gimnaziji Bežigrad, Gimnaziji Ledina in Gimnaziji Želimlje. Anketa je bila poslana dijakom Gimnazije Bežigrad in Želimlje po elektronski pošti, na Gimnaziji Ledina pa je bila dana v

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Belo se pere na devetdeset	Bronja Žakelj	30 150
2	Ivana pred morjem	Veronika Simoniti	8 357
3	Dolina rož	Tadej Golob	13 939
4	To noč sem jo videl	Drago Jančar	11 191
5	Pogodba: kriminalni roman	Mojca Širok	15 250

Tabela 1: Knjige slovenskih avtorjev (povprečje izposoj: 15.777)

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Hobit ali Tja in spet nazaj	J. R. R. Tolkien	4 624
2	Gospodar prstanov: Bratovščina prstana	J. R. R. Tolkien	3 582
3	Igra prestolov	George Martin	3 401
4	Ameriški bogovi	Neil Gaiman	916
5	Ime vetra	Patrik Rothfuss	1 975

Tabela 2: Fantazijske pripovedi (povprečje izposoj: 2.900)

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Dekle z zmajskim tatujem	Stieg Larsson	1 743
2	In potem ni bilo nikogar več (star prevod) Bilo jih je deset (nov prevod)	Agatha Christie	4 440
3	Ni je več	Gillian Flynn	4 323
4	Rebeka	Daphne du Maurier	711
5	Tiha pacientka	Alex Michaelides	8 031

Tabela 3: Kriminalke (povprečje izposoj: 3.850)

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Prevzetnost in pristranost	Jane Austen	4 031
2	Krive so zvezde	John Green	8 073
3	Somrak	Stephenie Meyer	3 673
4	Igra sovraštva	Sally Thorne	3 946
5	Petdeset odtenkov sive	E. L. James	2 464

Tabela 4: Ljubezenski romani (povprečje izposoj: 4437)

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Peščeni planet	Frank Herbert	3 217
2	Enderjeva igra	Orson Scott Card	791
3	Štoparski vodnik po galaksiji	Douglas Adams	4 590
4	Marsovec	Andy Weir	1 369
5	Fahrenheit 451	Ray Bradbury	831

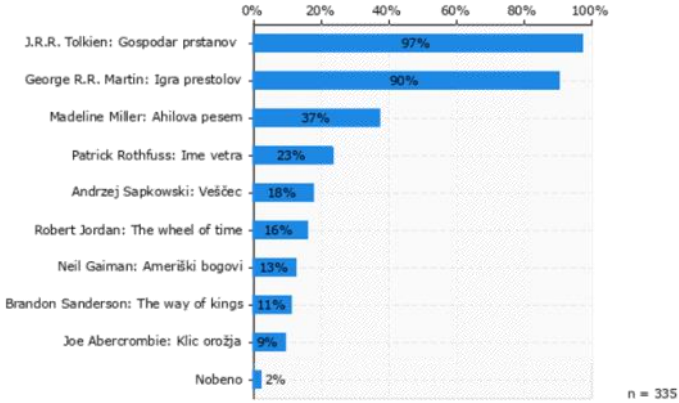
Tabela 5: Znanstvena fantastika (poprečje izposoj: 2.160)

spletno učilnico nekaterih učiteljev. Anketo je izpolnilo 341 dijakov, med njimi 227 žensk (67 %) in 114 moških (33 %). S pomočjo programa 1ka, kjer sem naredila anketo, sem opravila še izpis in izračun podatkov, kar bom povzela v nadaljevanju. Prazen vprašalnik je v prilogi B.

Najprej sem želela ugotoviti prepoznavnost tega žanra, zato sem navedla devet različno znanih del, od katerih dve nista prevedeni, sedem pa jih je. To so bila naslednja dela: *Gospodar prstanov* (J. R. R. Tolkien), *Igra prestolov* (George R. R. Martin), *Ime vetra* (Patrick Rothfuss), *Ahilova pesem* (Madeline Miller), *Veščec* (Andrzej Sapkowski), *Klic orožja* (Joe Abercrombie), *Ameriški bogovi* (Neil Gaiman), *The way of kings* (Brandon Sanderson) in *The wheel of time* (Robert Jordan).

Prvo vprašanje je bilo le, če delo poznajo, naslednje pa, če so delo prebrali. Pričakovano sta bili daleč najbolj prepoznani knjigi *Gospodar prstanov* in *Igra prestolov* s 97 % in 90 %. Sledi jima *Ahilova pesem*, ki je že nekaj časa popularna knjiga na aplikaciji Tiktok, s 37 %. Nad 20 % je prišla še knjiga *Ime vetra* s 23 %, sledijo *Veščec* z 18 %, *The wheel of time* s 16 %, *Ameriški bogovi* s 13 % in *The way of kings* z 11 %. Pod desetimi odstotki je le *Klic orožja* z 9 %. Za nobeno izmed naštetih del ni slišalo sedem dijakov, kar predstavlja 2 % vseh, ki so rešili anketo.

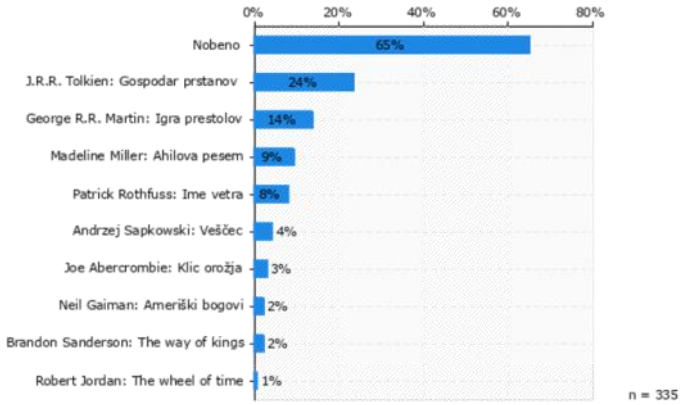
Ti podatki se mi zdijo spodbudni, saj kažejo, da so fantazijska dela za odrasle med dijaki višjih letnikov precej prepoznavna, tudi neprevedeni deli je prepoznala več kot desetina.

Graf 1: Označite, za katere izmed knjig ste že slišali

Pri branju so odstotki pričakovano nižji. Še vedno sta na vrhu *Gospodar prstanov* s 24 % in *Igra prestolov* s 14 %. Sledijo po enakem vrstnem redu kot pri prepoznavnosti *Ahilova pesem* z 9 %, *Ime vetra* z 8 % in *Veščec* s 4 %. *Klic orožja* je kljub majhni prepoznavnosti naslednji s 3 %, *Ameriški bogovi* in *The way of kings* imata oba 2 %, zadnji pa je *The wheel of time* s pol odstotka. Nobene izmed naštetih knjig ni prebralo 65 % anketiranih. Od anketirancev, ki so pozneje označili, da berejo knjige fantazijske književnosti, jih nobene izmed knjig ni prebralo le 22 %, medtem ko jih, izmed tistih, ki so odgovorili, da ne berejo fantazijske književnosti, nobene ni prebralo 82 %.

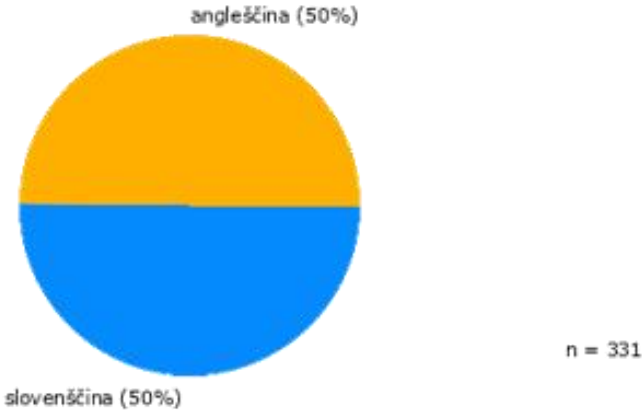
Tukaj bi lahko sklepala, da na branost vsaj malo vpliva prevod v slovenščino, saj je bil *Klic orožja* preveden leta 2017 in ga je lahko prebralo več dijakov, ki raje berejo v slovenščini. To potrjuje tudi podatek, da je poleg *Gospodarja prstanov* edina knjiga, ki jo je prebralo več anketiranih, ki raje berejo v slovenščini kot v angleščini. Razlog za padec knjige *The wheel of time* bi pripisala najprej neprevedenosti, če pa jo primerjamo z *The way of kings*, je zbirka obsežnejša in starejša, medtem ko je *The way of kings* bolj relevantna, saj še izhaja. Trenutno so izdani štirje deli, v nasprotju s 14 knjigami iz zbirke *The wheel of time*.

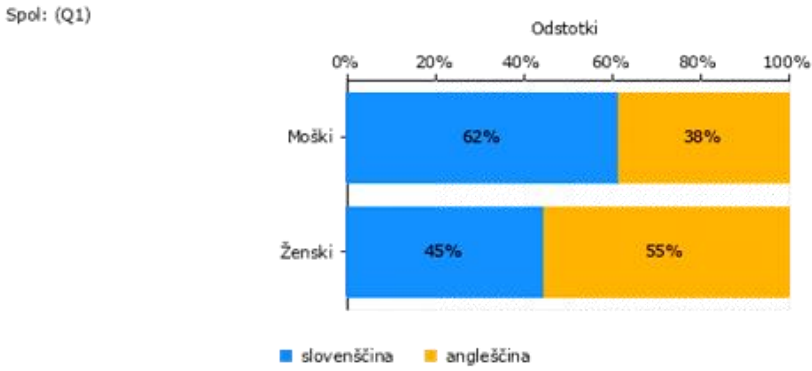
Graf 2: *Označite, katere izmed teh knjig ste prebrali.*

Odgovori na vprašanje, če raje berejo v slovenščini ali angleščini, so bili razdeljeni 50 : 50. To se mi zdi precej presenetljivo, saj si ne bi mislila, da polovica dijakov višjih letnikov raje bere v angleščini kot v svojem maternem jeziku. Kot razlog jih je veliko izpostavilo slabe prevode, večjo izbiro knjig v angleščini, da raje berejo v izvirnem jeziku in da se jim zdi angleščina lepši jezik za branje. Precej jih je napisalo, da s tem tudi izboljšujejo svoje znanje angleščine. Tisti, ki raje berejo v slovenščini, večinoma berejo v tem jeziku, ker angleščine ne razumejo najbolje, ker berejo v slovenščini hitreje ali pa ker je to njihov materni jezik in se jim zdi prav, da berejo v njem. Moški z 62 % raje berejo v slovenščini, ženske pa raje berejo v angleščini, v slovenščini jih raje bere 45 %

Od celotnega vzorca malo več kot pol dijakov bere knjige fantazijskega žanra pogosto ali včasih. Izkaže se, da več dijakov, ki berejo večinoma v angleščini, rado bere ta žanr, saj jih je z ne odgovorilo 39 %, medtem ko je od anketiranih, ki raje berejo v slovenščini, z ne odgovorilo 51 %. To bi lahko bilo povezano z večjo ponudbo knjig tega žanra v angleščini, vendar pa razlika ni zelo velika, tako da je težko trditi karkoli.

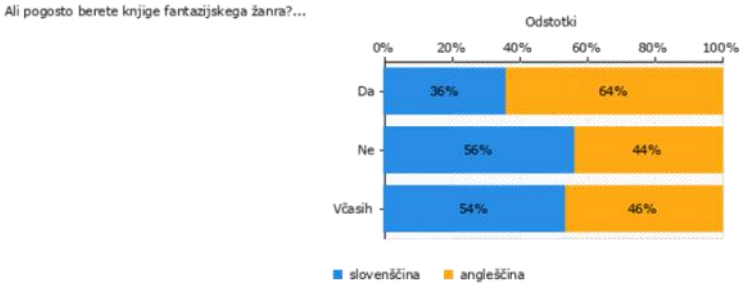

Graf 3: Ali raje berete v angleščini ali v slovenščini?

Graf 4: Ali raje berete v angleščini ali v slovenščini v odvisnosti od spola.

Na podvprašanje zakaj tako pogosto berejo fantazijski žanr, je večina odgovorila v smislu: so mi všeč, niso mi všeč. Zanimivo je število dijakov, ki so ob odgovoru zapisali, da svet ni realen in zato manjvreden. Tako je odgovorila ena četrtina vseh, ki so odgovorili z ne. Bilo je tudi nekaj odgovorov v smislu: bral sem jih, ko sem bil otrok, zdaj pa jih ne več. To nakazuje, da nekaj ljudi še vedno meni, da so fantazijske knjige namenjene otrokom, potem pa jih prerasteš. Med spoloma skoraj ni razlik; oba spola v podobnem deležu posegata po knjigah tega žanra (moški, ki so odgovorili z ne; 43 %, ženske, ki so odgovorile z ne; 46 %), kar se mi zdi zanimivo, saj je nekaj mojih bližnjih menilo, da več žensk bere fantazijski žanr, vendar pa to, sodeč po podatkih, ni res.

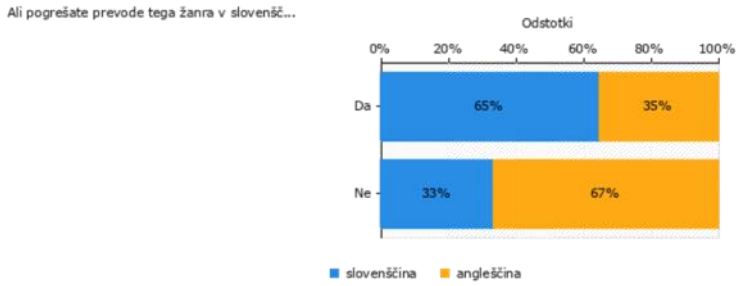

Graf 5: Ali pogosto berete knjige fantazijskega žanra v odvisnosti od preference jezika pri branju.

Vprašanje, ali pogrešajo prevode tega žanra v slovenščino, se je pokazalo le tistim, ki so odgovorili z da ali včasih na vprašanje o branju fantazijskega žanra, saj so oni tisti, ki so pogosto v stiku s fantazijskimi knjigami in bi lahko opazili morebitno pomanjkanje. V celoti je 37 % dijakov odgovorilo z da, 63 % pa z ne. Pri tem se pokažejo večje razlike med anketiranimi, ki raje berejo v angleščini in slovenščini. Le ena četrtina bralcev, ki raje bere v angleščini, je odgovorila, da pogreša prevode v slovenščino, kar je smiselno, saj če raje berejo izvirnike, jih prevodi ne zanimajo toliko. Od bralcev, ki raje berejo v slovenščini, je malo več kot polovica (54 %) odgovorila, da prevode pogreša. Če torej pogledamo le bralce, ki bi jih prevodi zanimali, jih je pol odgovorilo, da se jim zdi, da je prevodov malo in bi si jih želeli več.

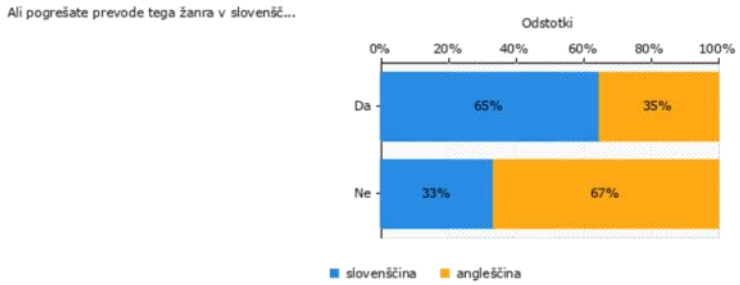
Na podvprašanje zakaj tako pogosto berejo fantazijski žanr, je večina odgovorila v smislu: so mi všeč, niso mi všeč. Zanimivo je število dijakov, ki so ob odgovoru zapisali, da svet ni realen in zato manjvreden. Tako je odgovorila ena četrtina vseh, ki so odgovorili z ne. Bilo je tudi nekaj odgovorov v smislu: bral sem jih, ko sem bil otrok, zdaj pa jih ne več. To nakazuje, da nekaj ljudi še vedno meni, da so fantazijske knjige namenjene otrokom, potem pa jih prerasteš. Med spoloma skoraj ni razlik; oba spola v podobnem deležu posegata po knjigah tega žanra (moški, ki so odgovorili z ne; 43 %, ženske, ki so odgovorile z ne; 46 %), kar se mi zdi zanimivo, saj je nekaj mojih bližnjih menilo, da več žensk bere fantazijski žanr, vendar pa to, sodeč po podatkih, ni res.

Vprašanje, ali pogrešajo prevode tega žanra v slovenščino, se je pokazalo le tistim, ki so odgovorili z da ali včasih na vprašanje o branju fantazijskega žanra, saj so oni tisti, ki so pogosto v stiku s fantazijskimi knjigami in bi lahko opazili morebitno pomanjkanje. V celoti je 37 % dijakov odgovorilo z da, 63 % pa z ne. Pri tem se pokažejo večje razlike med anketiranimi, ki raje berejo v angleščini in slovenščini. Le ena četrtina bralcev, ki raje bere v angleščini, je odgovorila, da pogreša prevode v slovenščino, kar je smiselno, saj če raje berejo izvirnike, jih prevodi ne zanimajo toliko. Od bralcev, ki raje berejo v slovenščini, je malo več kot polovica (54 %)

Graf 5: Ali pogosto berete knjige fantazijskega žanra v odvisnosti od preference jezika pri branju.

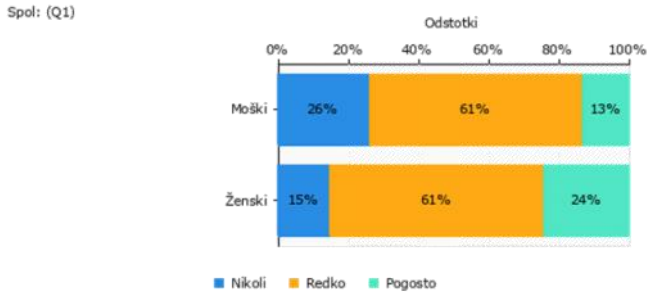
odgovorila, da prevode pogreša. Če torej pogledamo le bralce, ki bi jih prevodi zanimali, jih je pol odgovorilo, da se jim zdi, da je prevodov malo in bi si jih želeli več.

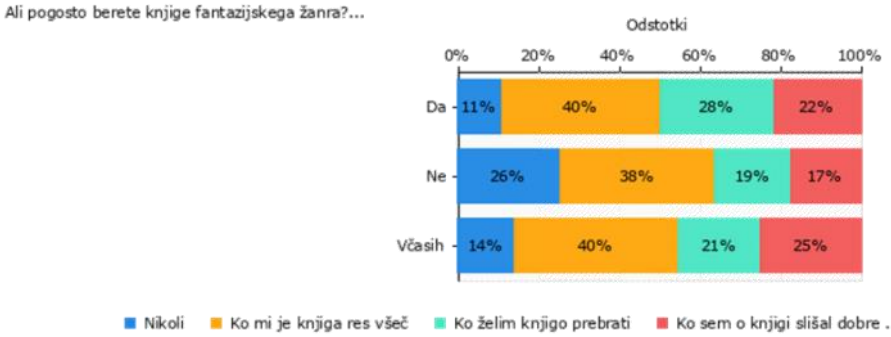
Graf 6: Ali pogrešate prevode tega žanra v slovenščino v odvisnosti od preference jezika pri branju.

Na vprašanje o pogostosti opažanja reklam za fantazijski žanr je 61 % dijakov odgovorilo z redko, 18 % z nikoli in 21 % s pogosto. Moški manjkrat opazijo reklame, z nikoli je odgovorilo 26 %, s pogosto pa 13 %, medtem ko je bilo pri ženskah približno obratno. Z nikoli je odgovorilo 15 %, s pogosto pa 24 %. Morda je to zato, ker moški v splošnem manjkrat opazijo reklame ali pa so manj pozorni nanje kot ženske. Dvomim, da je to specifično ravno za ta žanr.

Več kot polovica dijakov (57 %) se odloči za nakup knjige, ko jim je ta res všeč, 30 % pa knjigo kupi, če jo želi prebrati ali pa so o njej slišali dobre stvari. Ena četrtina anketiranih se nikoli ne odloči za nakup knjige. Iz tega lahko sklepam, da dijaki knjige kupujejo, če so jim všeč ali pa jih želijo prebrati. Torej bi na podlagi prodajanosti lahko smiselno določali, katere knjige prevesti, saj so najbolj prodajane knjige tudi najbolj priljubljene. Izkaže se, da dijaki, ki pogosto berejo fantazijske knjige, večkrat kupijo knjigo, če jo želijo prebrati, kot tisti, ki tega žanra ne berejo.

Graf 7: Kako pogosto zasledite kakršno koli obliko reklame za ta žanr v odvisnosti od spola.

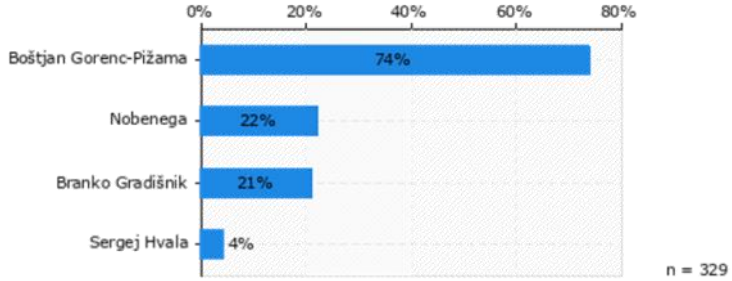

Graf 8: Kolikokrat se odločite za nakup knjige v odvisnosti od pogostosti branja fantazijskega žanra.

Zadnje vprašanje se je nanašalo na prepoznavnost prevajalcev fantazijske književnosti pri nas. Večina dijakov (74 %) je že slišala za Boštjana Gorenca Pižamo, ki je prevedel zbirko *Igra prestolov* ter dela angleškega pisatelja Neila Gaimana, poleg tega pa tudi številna dela mladinske in otroške fantazijske književnosti. Ni pa le prevajalec, temveč tudi komik, pisatelj, igralec in se pogosto pojavlja med mladino, zato si mislim, da je k njegovi prepoznavnosti prispevalo predvsem slednje. Sergeja Hvalo, prevajalca trilogije *Prvi zakon* in zbirke *Kraljemorčeva kronika*, prepozna le 4 % anketiranih, vendar pa je sam zapisal, da tega ne dela za prepoznavnost, temveč zato, da imamo tudi v slovenskem jeziku najboljša dela s fantazijskega področja. Branka Gradišnika, prevajalca poznejših delov *Harrya Potterja* in trilogije *Gospodar prstanov*, prepozna 21 % dijakov, kar se mi zdi smiselno, saj je prevedel največja dela fantazijske književnosti, prav tako pa ima za sabo dolgo kariero.

Na tej točki bi rada omenila nekaj pomanjkljivosti ankete, ki sem jih opazila prepozno. Ko sem se s sošolko pogovarjala o anketi, sem ji omenila angleški naslov knjige *Veščec*, tj. *The Witcher*, za katerega je presenečeno rekla, da ga pozna, vendar

pa ga ni povezala s slovenskim prevodom. Pri prvih dveh vprašanjih o prepoznavnosti in branosti knjig bi lahko za lažjo prepoznavnost poleg slovenskega prevoda navedla tudi angleški naslov. To pokaže tudi slabost slovenskih prevodov, saj zainteresirani bralci včasih ne prepoznajo slovenskih naslovov knjig, ki se lahko močno razlikujejo od izvirnikov. Druga napaka, ki sem jo opazila, je nespecifičnost vprašanja o pogostosti opažanja reklam. Z vprašanjem sem želela raziskati, koliko se ta žanr oglašuje v Sloveniji, ko recimo izide kakšen prevod znane knjige. Žal pa je bilo vprašanje zastavljeno zelo splošno, če so kjer koli zasledili kakršno koli reklamo ne glede na jezik. Tako so si lahko nekateri anketiranci to vprašanje razlagali v smislu, da če vidijo reklamo za fantazijsko serijo, ki bo izšla na Netflixu, je to reklama za fantazijski žanr, kar je sicer res, vendar pa to ni bilo tisto, kar sem želela ugotoviti s tem vprašanjem.

Graf 9: Označite, katere izmed teh prevajalcev poznate.

3. 4. Analiza intervjujev (rezultati in razprava)

3. 4. 1. Založba

S prijaznim posredovanjem glavne urednice založbe Mladinska knjiga in direktorice Cankarjeve založbe Alenke Kepic Mohar sta mi v torek, 7. 2. 2023, pisno na nekaj vprašanj odgovorila glavni urednik Cankarjeve založbe Aljoša Harlamov in urednica odraslega leposlovja pri Mladinski knjigi Darja Marinšek. Vprašanja sem jima poslala po elektronski pošti, nanja pa sta odgovorila skupaj ter mi vrnila dokument z odgovori, ki sem ga uporabila tudi kot prilogo C. Izvedela sem veliko o procesu odločanja za prevajanje in o delovanju založbe na splošno. Fantazijska književnost pri Mladinski knjigi izhaja v knjižni zbirki Srednji svet, ki obsega tako mladinsko kot odraslo fantazijsko književnost. Delež tega žanra je vsako leto drugačen, saj se prilagaja trenutnim trendom, zanimanju bralcev in zanimivosti ponudbe. V letu 2023 bo pri založbi izšlo pet fantazijskih romanov za odrasle. To se mi zdi malo, sploh če upoštevamo, da bodo trije od teh nov prevod Gospodarja prstanov, ki ga pričakujemo jeseni.

Dela za prevod izbirajo uredniki glede na trenutno ponudbo na trgu, bralske trende, aktualno družbeno problematiko, vpliva pa tudi lasten pogled na literaturo. Na podvprašanje, če imajo tudi prevajalci besedo pri tem, katera knjiga se prevede, je urednica zatrdila, da nekateri zelo dobro poznajo trende in individualne trge in so zato koristen vir informacij ter da njihovo mnenje zelo odtehta.

Večinoma se za prevode zbirk odločajo sproti in ne odobrijo kar celotne zbirke. Za fantazijski žanr je želena naklada 1 000 izvodov, da je potem preveden naslednji del. Sodeč po podatkih študije Centra za razvoj knjižnic iz leta 2017 je bila leta 2016 to povprečna naklada knjig in brošur, torej tu ni posebnih razlik. Res pa je, da se lahko v šestih letih povpraševanje zelo spremeni.

Nakup in prevajanje zbirke, preden je ta zaključena, je tvegana naložba, saj se je že zgodilo, da avtor zbirke ni končal. Zanjo se odločijo le, če postane zbirka zelo uspešna na tujih trgih.

Podatkov o namenjanju sredstev za promocijo prevodov mi urednica ni mogla povedati, se je pa strinjala, da je bilo promociji knjige *Veščec* namenjeno več sredstev, kot jih navadno namenijo fantazijski književnosti, saj je bila knjiga eden izmed osrednjih naslovov promocijske kampanje.

Redno spremljajo produkcijo žanra v angleškem jeziku s sledenjem ponudbi tujih založnikov, svetovnih trendov, priljubljenosti pri domačih in tujih bralcih ter aktualnim televizijskim in filmskim predelavam. Informacije iščejo tudi v katalogih tujih agentov in založnikov, na knjižnih sejmih in fantazijskih konvencijah. Iz tega je jasno razvidno, da so dobro informirani, spremljajo različne vire in se spoznajo tudi na tuji trg.

Zadržka pred prevajanjem knjig brez neposrednega besedišča v slovenščini založba nima, na to gledajo kot na poseben prevajalski izziv.

Prodaja angleških fantazijskih knjig v njihovih knjigarnah navadno odraža splošno priljubljenost na trgu. Na neprevedene zbirke, ki se dobro prodajajo, pa so posebej pozorni, saj so pomemben dejavnik pri odločanju za prevajanje. Podatek, da je prodaja v Sloveniji navadno podobna prodaji na širšem trgu, se mi zdi pomemben, saj daje dodatno težo raziskavam o izposoji knjig v Sloveniji, pri katerih sem se bala, da najbolj popularne knjige po svetu niso enake najbolj popularnim knjigam v Sloveniji.

Prevajanje daljših fantazijskih zbirk je za založbo finančno obremenjujoče, saj ti prevodi ne morejo računati na kakršno koli finančno podporo. Zahtevajo tudi popolno predanost izkušenega prevajalca, zato je pred prevajanjem obsežnejših zbirk potreben dodaten razmislek. To potrjuje mojo hipotezo o tem, da se prevodi fantazijske književnosti ne prodajajo, kaže pa tudi dodaten pritisk na prevajalca, ki bi se moral več let posvetiti eni sami zbirki.

Nekaj dni pozneje sem po elektronski pošti prosila še vodjo knjigarne Mladinska knjiga Konzorcij Katarino Modic za podatke o prodaji izvirnikov in prevodov fantazijske književnosti za odrasle, kar mi je omogočila in prošnjo naslovila na vodjo oddelka za leposlovje in jezikoslovje Aljaža Rabiča. Ta mi je 16. 2. 2023 poslal nekaj dejstev in pojasnil glede prodaje.

Njihova klasifikacija je glede tuje književnosti zelo splošna, saj je v sistemu vse označeno le kot »leposlovje«. Zaradi tega mi je Rabič napisal ugotovitve, ki jih je dobil z izkušnjami, pogovori s strankami ter naročanjem. Fantazijskih knjig v angleščini prodajo skoraj neprimerljivo več kot v slovenščini. Razlogov za to je več. Bralci, ki radi berejo ta žanr, so večinoma mlajši in dobro razumejo angleščino. V tem jeziku je bistveno več ponudbe, poleg tega pa je angleščina globalni jezik, ki ga uporabljajo vplivneži in prevladuje na socialnih omrežjih. Knjige v angleščini so cenejše, včasih moramo za slovenski prevod odšteti skoraj dvakrat več kot za angleško knjigo, veliko mlajših pa si lažje privošči cenejše knjige. Preden je knjiga prevedena v slovenščino, je od prvotne izdaje minilo vsaj eno leto, zato so zainteresirani bralci knjigo pogosto že prebrali v izvirniku.

Vsi navedeni razlogi se mi zdijo smiselni in tudi sama se včasih ravnam po njih. Če upoštevamo kombinacijo vseh dejavnikov, je večini bralcev verjetno res najlažje kupiti knjigo v angleščini za nižjo ceno in ko je še najbolj relevantna, kot da bi čakali na dražji prevod.

3. 4. 2. PREVAJALCI

Na prošnjo za intervju sta mi odgovorila prevajalca Sergej Hvala in Boštjan Gorec Pižama, prvi pisno, drugi ustno. S Sergejem Hvalo sva se dogovorila enako kot s predstavniki založbe. Jaz sem mu poslala vprašanja, on mi je nanja odgovoril in mi dokument z odgovori poslal v torek, 7. 2. 2023. Njegovi odgovori so v prilogi D. Boštjan Gorenc Pižama je pristal na ustni intervju, ki je potekal 13. 1. 2023 po Zoomu, bil pa je tudi posnet za lažjo analizo podatkov. Zanimal me je njun položaj kot prevajalcev fantazijske književnosti, tako v družbi kot tudi pri založbi. Povprašala sem ju, kaj se jima zdi pomembno v izvirniku, ko se odločata za prevajanje. Obema je najpomembnejše, da jima je knjiga v prvi vrsti všeč, saj bosta z njo preživela dobršen del svojega časa. Hvala je izpostavil tudi neko nedoločljivo ostrino, s katero ti knjiga poseže v misli, pa tudi zgodbo in osebe. Gorenc pa poudarja gradnjo sveta, za katerega ima raje, če je čim bolj različen od našega, saj s tem omogoča več prevajalske svobode, rad pa pri daljših serijah spremlja tudi spreminjanje pisateljevega sloga.

Posebnih težav poleg besedišča, ki se pojavi pri prevajanju imen izmišljenih krajev in lastnih imen, niti nimata, sta pa oba v svojih intervjujih izpostavila težavo, s katero se prevajalci drugih žanrov ne se soočajo toliko, prevajalci fantazijske

književnosti pa pogosto. To so oboževalci. Hvala to omeni pri vprašanju o težavah, s katerimi se srečuje, Gorenc pa na koncu kot stvar, ki jo želi dodati. Velikokrat se zgodi, da se bralci s knjigo seznanijo pred branjem prevoda, morda jo preberejo v izvirniku ali pa o njej slišijo na spletu. Kakor koli že pridejo z njo v stik, poteka ta v angleščini oz. v jeziku izvirnika, torej z izvirnimi imeni krajev, lastnih imen in z znanimi izreki v angleščini. Ko torej pozneje berejo prevod, se jim lahko zazdi, da je prevod drugačen od izvirnika, in to pogosto v slabem smislu, da ga je prevajalec s svojimi spremembami poslabšal in oskrunil njihov popolni svet. Kdor koli si torej drzne spreminjati imena krajev, kaj šele osebna imena, mora prenašati množične kritike.

Obema prevajalcema prevode ponudijo založbe, na splošno pa je malo prevajalcev fantazije, ki se lahko za projekte odločajo sami. Lahko predlagata kakšne knjige in če je želja res velika in sta vztrajna, se mogoče uspeta kaj dogovoriti. Tako je uspelo Gorencu s knjigami Terryja Pratchetta in Hvali z Abercrombiem, vendar pa je to redko. Gre bolj za mehanizem - založba vidi, da se zanimaš za žanr in ga rad bereš, zato ti ponudi prevajanje tega žanra.

Tako je tudi Gorenc ob vprašanju, če raje počaka, da je zbirka zaključena, preden se loti prevajanja, komentiral, da ko te založba pokliče, ni ravno velike izbire, da pa bi raje počakal. Razlika je bolj v pripravi, saj če je zbirka zaključena, veš, da ne bo nobenih velikih presenečenj, kot je bilo recimo pri Hodorju iz *Igre prestolov*, pri katerem se je v seriji izkazalo, da je to geneza njegovega imena. Enako je tudi Hvala napisal, da je idealno, če je zbirka zaključena in brez presenečenj.

Nobeden od njiju nima zadržkov do prevajanja del, ki se dogajajo v izmišljenih svetovih brez neposrednih prevodov besedišča v slovenščino; oba štejeta te dele med najbolj privlačne.

Z založbo se navadno posvetujeta predvsem po prevajanju, ko nastopi lektorski in uredniški del, med samim prevajanjem pa z njo niti ne sodelujeta.

Hvala se s svojim statusom v družbi kot prevajalec fantazijske književnosti, ki velja za manjvredno, niti ne ukvarja, saj ne prevaja, da bi ga hvalili, temveč da imamo v našem jeziku najboljša dela s tega področja. Obema prevajalcema se vidi, da imata res rada ta žanr in delata v ta namen.

Na vprašanje, če se mu zdi, da se malo prevajalcev odloča za prevajanje fantazijske književnosti, je Boštjan Gorenc Pižama odgovoril, da se mu ne zdi, da bi se jih premalo odločalo za ta žanr, saj je bil na fakulteti vedno določen delež ljudi, ki so se zanj zanimali in se ga ne bi branili prevajati. Ob primerih tega žanra so se pogosto pogovarjali, kako bi kaj prevedli kot izziv. Meni, da gre predvsem za to, kaj želi založba, prevajalci pa tega žanra nimajo za nekaj manjvrednega, kar bi jim bilo pod častjo.

4. ZAKLJUČKI IN SKLEPI

4. 1. BRALCI NA SLOVENSKEM NE BEREJO PREVODOV FANTAZIJSKE KNJIŽEVNOSTI ZA ODRASLE.

Fantazijska književnost na Slovenskem ni najbolj priljubljen žanr, če jo primerjamo z drugimi žanri, kot sta ljubezenska literatura in kriminalke. Vendar pa je sodeč po anketi 35 % dijakov tretjega in četrtega letnika prebralo vsaj eno knjigo fantazijskega žanra za odrasle, kar sicer ni veliko, a se mi zdi za mlajši vzorec dobra številka. Več kot pol anketiranih včasih ali pogosto seže po knjigi tega žanra, kar ni več malo. Žal pa danes vedno več mladih raje bere v angleščini kot v slovenščini. V anketi se je pokazalo, da je to kar polovica anketiranih, saj jim omogoča večjo izbiro, izboljšanje angleščine in branje v izvirnem jeziku. Posledično tudi malo več kot polovica teh, ki berejo fantazijsko književnost, ne bere prevodov, temveč kar izvirnike. To se je dodatno pokazalo tudi pri odgovorih na vprašanje, če pogrešajo prevode tega žanra v slovenščino. Le četrtina bralcev, ki raje bere v angleščini, pogreša prevode, saj jih niti ne potrebujejo, medtem ko je malo več kot polovica bralcev, ki raje berejo v slovenščini, odgovorila, da je prevodov premalo.

Na žalost se zdi, da prevodi sami niso krivi za ta pojav, temveč mladim branje v angleščini preprosto bolj ustreza. Kar nekaj jih je napisalo, da jim angleški jezik lepše zveni od slovenskega, hkrati lahko izboljšujejo svoje znanje angleščine in berejo izvirnik. Moja hipoteza je zastavljena nerodno, saj predvideva skrajnost, vendar vseeno lahko rečem, da se je izkazala vsaj za delno pravilno, saj fantazijski žanr že tako ne privabi veliko bralcev, poleg tega pa približno polovica tistih, ki ga radi berejo, bere v angleščini in ne prevodov.

4. 2. V KNJIGARNAH SE PREVODI FANTAZIJSKE KNJIŽEVNOSTI ZA ODRASLE NE PRODAJAJO DOBRO.

Po podatkih iz ankete 40 % dijakov, ki pogosto ali redko berejo fantazijsko književnost, kupi knjigo, ko jim je ta res všeč, ena četrtina že takrat, ko jo želijo prebrati, še ena četrtina pa takrat, ko so o njej slišali dobre stvari. Sodeč po teh podatkih, je delež dijakov pripravljen kupovati knjige glede na svoj okus. Tu pa se potem pojavijo podobne težave kot pri prejšnji hipotezi o tem, ali ljudje kupujejo knjige v angleščini ali prevode v slovenščini. Če sklepamo po podatkih pri prejšnji hipotezi, da polovica ljudi raje bere v angleščini, potem lahko to prenesemo tudi na podatke o kupovanju knjig in sklepamo, da bo polovica dijakov, ki je pripravljena kupiti knjigo, le-to kupila v angleščini. To še dodatno potrdijo podatki iz ankete, saj so dijaki, ki raje berejo v angleščini, pogosteje pripravljeni kupiti knjigo, ko jo želijo prebrati

(26 %), kot tisti, ki berejo v slovenščini (18 %). V odgovorih založbe je urednica prav tako omenila, da prevodi fantazijske književnosti ne morejo računati na kakršno koli finančno podporo, kar potrdi, da se prevedena fantazijska književnost na Slovenskem ne prodaja dobro. Za zaključek pa sem dobila še zagotovilo vodje oddelka za leposlovje, ki mi je potrdil, da se angleških knjig tega žanra proda neprimerljivo več kot slovenskih. To hipotezo lahko torej brez dvomov potrdim.

4. 3. Za ta žanr ni namenjenega dovolj denarja.

Težko je določiti, koliko denarja je dovolj za določen žanr. V tej hipotezi želim ugotoviti predvsem to, če je v ospredju finančni problem oziroma drugače povedano, če založbe temu žanru namenjajo manj denarja kot recimo drugim žanrom. Glede na intervju s predstavniki založbe je vsako leto temu žanru namenjen drugačen delež sredstev, odvisno od trenutnih trendov, zanimanja bralcev in zanimivosti ponudbe. Posledično je težko reči, da dobi fantazijska književnost manj ali več kot drugi žanri, vendar pa bo letos pri založbi izšlo le pet fantazijskih romanov za odrasle. Če upoštevamo, da bodo trije od teh najverjetneje novi prevodi Gospodarja prstanov, nam ostaneta le dva nova prevoda. Temu bi si drznila reči malo, vendar pa moram upoštevati, da tudi prevodi najznamenitejše trilogije niso zastonj, zato ne vem, če gre tukaj za problem slabe delitve financ med žanri ali mogoče bolj za to, da se založba trenutno usmerja v posodabljanje starejših prevodov in ne toliko v nove prevode. Mislim, da bi morala glede te hipoteze založbi postaviti več vprašanj, saj nimam veliko gradiva, s katerim lahko razpolagam v tem trenutku. Prav tako bi bilo bolje, če bi intervju lahko izvedla v živo, saj bi potem lahko postavila še podvprašanja, ki pa pri pisnem odgovarjanju niso mogoča.

Potem pa se pojavi še en problem. Če založba temu žanru namenja manj sredstev kot drugim žanrom, ki se bolje berejo, je to v resnici edina smiselna odločitev. Pri drugih žanrih lahko računajo na boljšo finančno podporo, zato več investirajo v te žanre. Zdaj, ko sem potrdila drugo hipotezo, da se prevodi fantazijske književnosti za odrasle na Slovenskem ne prodajajo dobro, postane ta hipoteza problematična, saj ne morem reči, da se v nekaj namenja premalo denarja, če to ni dobičkonosno. Če bi imela več časa, bi prosila založbo za primerjavo sredstev, ki jih porabijo, in zaslužek, ki ga dobijo od prevodov. Tako bi lahko zagotovo videla, če je slaba prodaja res razlog za manj vloženih sredstev. Ker pa mi tega ni uspelo narediti, bi to hipotezo pustila odprto za nadaljnje raziskave, saj je ne morem niti potrditi niti povsem zavreči kot napačne. V prihodnosti bi bilo zanimivo raziskati tudi načine za prekinitev tega cikla, v katerega smo nekako zašli in kako je do tega sploh prišlo. Pojavi se mi tudi vprašanje, če se v drugih državah soočajo s podobnimi problemi in kaj bi pokazale podobne raziskave prevodov drugod po svetu.

4. 4. TA ŽANR SE NE OGLAŠUJE

Z raziskovanjem te hipoteze sem imela nekaj smole, saj sta obe glavni vprašanji v mojih raziskovanjih naleteli na ovire. Prvo vprašanje je bilo v anketi o pogostosti opažanja reklam za ta žanr, a je bilo presplošno in je zato težko izpeljati sklepe. Drugo pa je vprašanje o namenjanju sredstev za fantazijski žanr, na katerega mi založba ni mogla odgovoriti.

Na podlagi osebne raziskave o dveh prevodih, za katera nisem še nikoli slišala, lahko sklepam, da je pomembno vsaj to, da bralci za prevod izvedo. Včasih je za to dovolj že samo, da se prevod pojavi v knjižnicah in knjigarnah. Ena izmed knjig v preiskavi je izšla v okviru majhne založbe z omejenimi finančnimi sredstvi, zato jo je bilo mogoče najti v skoraj 30 knjižnicah manj kot prevod, ki je izšel v okviru Mladinske knjige.

Najznamenitejša dela tega žanra so, sodeč po izvedeni anketi, zelo prepoznavna, za kar so verjetno zaslužne predvsem filmske in druge adaptacije, pa tudi socialna omrežja, npr. Tiktok. Menim, da je fantazija prisotna na spletu in televiziji in da je tam dobro promovirana, sploh po uspehih HBO-serije *Igra prestolov*. To kažejo rezultati ankete, kjer dijaki, ki ne berejo fantazije, največkrat prepoznajo knjige, po katerih so bile posnete serije ali filmi (*Gospodar prstanov, Igra prestolov, Veščec, The wheel of time*). Izstopa še knjiga *Ahilova pesem*, ki je postala zelo znana na spletnem omrežju Tiktok. Tudi promocija v Sloveniji je namenjena predvsem knjigam, po katerih so posnete serije ali filmi. Tako je bil izid knjige *Veščec* eden glavnih naslovov lanske promocijske kampanje, *Gospodar prstanov* pa bo dobil svoj tretji prevod. Po drugi strani ne vidim, da bi toliko oglaševali prevode manj znanih knjig, za katere verjetno ne želijo nameniti toliko denarja, saj se jim ta navadno ne povrne. Ker sem si hipotezo zastavila bolj v splošnem smislu, bi jo zavrgla, saj se žanr dobro oglašuje na spletu in dobiva veliko televizijske promocije, večji naslovi pa so promovirani tudi v Sloveniji. Tu je gotovo možnost podrobnejšega nadaljnjega raziskovanja, mogoče bolj na področju oglaševanja manj znanih prevodov ali pa kako in zakaj je prišlo do takšne povezanosti filma in knjige v tem žanru.

4. 5. PREVAJALCI SE ZA PREVODE TOVRSTNEGA ŽANRA NE ODLOČAJO.

Prvotno sem razmišljala, da se prevajalci morda ne odločajo radi za prevode fantazijskega žanra bodisi zaradi zahtevnosti prevajanja svetov brez ustreznega besedišča v slovenščini bodisi zaradi razmišljanja o tem žanru kot o manjvrednem. Zdi se mi, da sem pri tem pozabila, da večina prevajalcev uživa v svojem delu in jim prevajanje predstavlja izziv. Svetovi in imena brez ustreznih prevodov so zanje pogosto najboljši del, saj lahko pokažejo svojo ustvarjalnost, kot sta omenila tudi prevajalca v svojih intervjujih.

Ta žanr torej večini prevajalcev ponuja izzive in ga radi raziskujejo, včasih bolj površno in na določenih primerih, včasih pa s prevajanjem celih knjig. To se je najbolj pokazalo v intervjuju z Boštjanom Gorencem Pižamo, ki mi je omogočil boljši vpogled v razmišljanje prevajalca ter mi skupaj s Sergejem Hvalo nakazal, da ima založba veliko večji vpliv na izbiro prevodov kot prevajalci sami in da ti le redko lahko odločajo o tem. To hipotezo tako lahko mirno zavržem kot napačno.

V času izdelovanja te raziskovalne naloge sem se bolje spoznala z delovanjem založb, z razmišljanjem in odnosom prevajalcem do fantazijskega žanra ter postopkom, ki je potreben, da pride do prevoda nekega dela. Izkazalo se je, da o tem vem veliko manj, kot sem si mislila, saj je to dolgotrajen in zahteven postopek, ki zahteva predvidevanja in tveganja, sploh ko govorimo o prevodih fantazijske književnosti. Odkrila sem nekaj glavnih razlogov za pomanjkanje prevodov, ki pa se nanašajo večinoma na nas - bralce, ki prevodov ne podpiramo. Izkaže se, da je najpogostejši razlog za pomanjkanje prevodov to, da ljudje, predvsem mladi, beremo vedno več v angleščini. Posledično se prevodi ne berejo dosti, ne prodajajo dobro, ne dobijo velike finančne podpore, zaradi česar založbe vanje ne morejo vlagati toliko denarja. Kar tri izmed mojih hipotez bi se torej dalo povzeti z eno ugotovitvijo - prevodov tega žanra se na Slovenskem ne bere, ker vedno več ljudi raje bere v angleščini. To se mi zdi zaskrbljujoče, saj je slovenščina vendarle naš materni in prvi jezik, ki naj bi ga najbolje obvladali. Obenem nakazuje tudi žalostno dejstvo, da bo v prihodnosti morda sledilo vedno manj prevodov. Zanimivo bi bilo videti, ali je ta pojav značilen le za fantazijsko književnost ali se pojavlja tudi v drugih žanrih. Če se pojavlja tudi drugod, nas lahko začne resno skrbeti, kaj to pomeni za razvoj slovenskega jezika.

Na bralcih je torej, da se lotimo tudi branja fantazijskega žanra v svojem maternem jeziku in damo prevodom priložnost. Čeprav niso enaki izvirnikom, imajo svoj čar, sploh če se zavedamo, koliko premišljevanja in truda je potrebnega za prevod. Založbe in prevajalci se trudijo, da bi nam omogočili čim večjo izbiro, toda če jih mi ne podpiramo, sami ne morejo storiti veliko.

5. SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

⇒ Artnik, G. (2010). *Literarnozgodovinski razvoj slovenske mladinske fantastične pripovedi* (Magistrska naloga). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnost

⇒ Božič, M. (2019). *Sodobna fantazijska književnost na Slovenskem* [internet]. [Dostopano 20. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=110879&lang=slv

⇒ *Fantazijska pripoved* [internet]. [Dostopano 20. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://sl.wikipedia.org/wiki/Fantazijska_pripoved

⇒ Green, D. (2020). *CLASSIC VS MODERN FANTASY* [internet]. [Dostopano 23. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.youtube.com/watch?v=lAHUXHxZMNA&list=PLk5dyivp7BYzdBvLvxebiGDZhKN0NXhaP&index=11&t=469s

⇒ Kenda, J. J. (2009). *Fantazijska književnost: Očrt teorije žanra in njegovega sodobnega modela.* Ljubljana: Mladinska knjiga

⇒ *Knjigarna Bukla* [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.bukla.si/

⇒ Kozamernik, T. (2018). *O lovljenju Froda* [internet]. [Dostopano 21. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.ludliteratura.si/esej-kolumna/o-lovljenju-froda/

⇒ Makovec, U. (2016). *Katera slovenska založba živi najbolje* [internet]. [Dostopano 22. 12. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://siol.net/novice/slovenija/katera-slovenska-zalozba-zivi-najbolje-428048

⇒ *Morilčev vajenec* [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.primus.si/morilcev-vajenec

⇒ *Popular Highly Rated Mystery* [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.goodreads.com/list/show/142751

⇒ *Romance Books* [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.goodreads.com/shelf/show/romance

⇒ Sceski, D. (2017). *MODERN FANTASY VS. TRADITIONAL FANTASY Books* [internet]. [Dostopano 23. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://thegoldenlands.wordpress.com/2017/06/28/modern-fantasy-vs-traditional-fantasy/

⇒ *Science Fiction Books* [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.goodreads.com/shelf/show/science-fiction

⇒ Sharon (2020).*The 100 Most Popular Fantasy Books on Goodreads* [internet]. [Dostopano 22. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.goodreads.com/blog/show/1875-the-100-most-popular-fantasy-books-on-goodreads

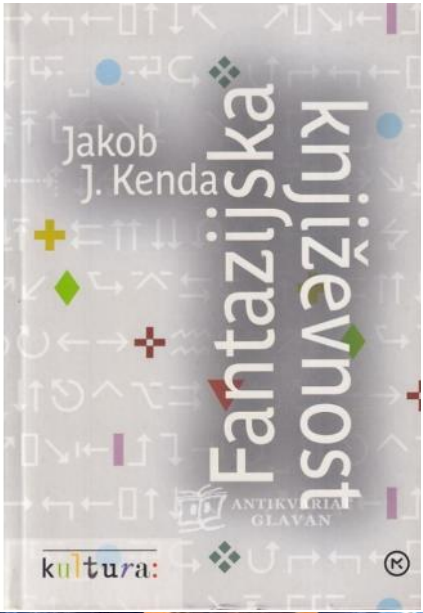
⇒ Shear, J. (2018). *A Brief History of the Fantasy Genre* [internet]. [Dostopano 11. 2. 2023]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.janefriedman.com/a-brief-history-of-the-fantasy-genre/

⇒ *VIDEOTOP SKUPINA d.o.o.* [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.moje-podjetje.net/videotop-skupina-doo/
⇒ *Založba Gnostica* [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:
⇒ https://www.gnostica.si/
⇒ Zupan Sosič, A. (2000). Pravljični roman. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede,* letnik 48, st. 3

6. SEZNAM PRILOG

⇒ Priloga A: Seznam Goodreads - leto izvirnika in prevoda
⇒ Priloga B: Prazni vprašalnik ankete
⇒ Priloga C: Intervju s predstavnikoma založbe Darjo Marinšek in Aljošo Harlamov
⇒ Priloga D: Intervju s prevajalcem Sergejem Hvalo

S prilogami se bomo mastili v naslednji številki

Jakob
J. Kenda
Fantazijska
književnost
ANTIKVARIAT
GLAVAN
kultura:

J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Sorcerer's Stone
SCHOLASTIC
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Chamber of Secrets
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Prisoner of Azkaban
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Half-Blood Prince
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Goblet of Fire
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Order of the Phoenix
J. K. ROWLING
Harry Potter
and the
Deathly Hallows

Bojan Ekselenski

Sijaj nebeškega prahu

MAGNITUDA – PODEDOVANO IZ ANTIKE

Vsak, še tako zagoveden človek ve, da vse nebeške luči ne svetijo enako močno. Vsi z željo po pisanju vesoljskih avantur pa morate to še posebej dobro vedeti, saj to gotovo ni vaše prvo srečanje z vesoljskimi pečicami.

Ponovimo torej! Zvezde na nebu sijejo z večjo ali manjšo svetilnostjo. To so opazili tudi zapuhani zvezdogledi starega sveta.

Hiparh

Prvo resno razdelitev zvezd glede na navidezni sij pa so naredili v Starem veku. Že davno preminuli grški stric Hiparh je vidne zvezde razdelil v šest »velikostnih« razredov. Najsvetlejše zvezde je označil s 1. magnitudo (velikostjo), a najšibkejše, še vidne s prostimi očmi pa s 6. magnitudo. Ta magnitudni sistem se je ohranil do danes. V bistvu je zelo praktičen, saj temelji na naravni lastnosti človeškega vida. Astronomi, iskalci novega, so se oprijeli tega »magnitudnega« sistema bolj, kot pijanec plota. Pravzaprav so to skalo »matematizirali«, torej matematično razparcelirali in definirali ter zaradi pojačanja oči s teleskopi tudi razširili navzgor in navzdol. Iz meni (ne samo meni) neznanega vzroka so v času natančnega določanja razmerij med posameznimi magnitudami uvedli precej bizarna razmerja. Naravne lastnosti včasih dobijo pri prevajanju v matematični izraz precej čudaške lastnosti. Lestvica je v osnovi logaritemska in je zašla tudi v »negativne vode«. V osnovi je tako, da nižja, kot je magnituda nekega vira svetlobe, večja je njegova svetilnost. Držeč se plota prastare šeststopenjske lestvico smo dobili za navaden svet bizarno razmerje med eno in drugo magnitudo, izraženo v nič kaj leporečni matematični enačbi.

Razmerje svetlobnega toka med dvema nebeškima telesoma:

$p=10^{0,4(m1-m2)}$

⇒ p je razlika v svetilnosti v nam razumljivem jeziku,

⇒ m1 in m2 je svetilnost, izražena v magnitudi.

V praksi pomeni, da je zvezda 1^m 2,5110-krat svetlejša od zvezde 2^m. Astronomi so omenjeno lestvico razdelili še na 10 delov. Človeško oko je sposobno v določenih pogojih videti razliko $0{,}1^m$, kar je po naši enačbi $10^{0,4x0,1}$= 1,096-krat svetlejši & šibkejši objekt. Ako razlike v svetilnosti morebiti ne vidi človeško oko, pa jo vidijo očesa znanstvenih instrumentov, privijačenih v gorišča astronomskih teleskopov. Kljub revoluciji v razumevanju vesolja se je sistem magnitud (označujemo z nadpisanim m) ohranil. Astronomi so celo zelo natančno določili, kolikšen svetlobni tok predstavlja recimo 0^m. To so morali storiti zaradi vse natančnejših merilnih instrumentov. Strici ob instrumentih so pogruntali, da bo treba uvesti negativno skalo. Zadetki izpred 2000 let so vse svetlejše zvezde videli skoraj enako svetle in jih uvrstili v 1. svetilnostmi razred. Tako sta se Sirij in Betelgeza znašla v istem paketu. Merilni instrumenti pa so pokazali med tema zvezdama precejšnjo razliko. V želji po standardizaciji vsega, kar je možno standardizirati in ustrežljivosti do tradicije so rekli, da 0^m ustreza svetlobnemu toku z močjo $7{,}2^{-8}W/m^2$. To je silno majhna energija, kajti od Sonca prejmemo 1350 W/m^2, a od Lune ob ščipu kar 478630-krat manj svetlobe od teh 1350 W, kar zanese nič kaj impresivnih 2,8 mW/m^2, kar je še vedno sto tisočkrat več od zvezd nulte magnitude. Skratka, arhaične magnitude so povezali s fizikom bolj domačimi merskimi enotami. Tako smo dobili referenčni svetlobni tok in tudi natančno določeno razmerje, izraženo v prej omenjenih ne ravno lahko berljivih $10^{-0,4\ x\ X}$, kar je dalo možnost vsak izmerjen svetlobni tok prevesti v astronomom razumljivo magnitudo. Skala je zato šla daleč v plus proti očem nevidnim objektom, pa tudi v minus, do Sonca, ki je najsvetlejše nebesno telo. Tudi nekaj najsvetlejših zvezd je v minusu (npr. Sirij[1], pri nas nevidna Konap in Rigil Kentavra ter Arktur, najsvetlejša zvezda severne nebesne hemisfere). Izmerjeni siji zvezd so navidezne narave, ki nimajo veliko skupnega z resničnim sijem. Dve zvezdi z enakim navideznim sijem sta lahko zelo različni glede na resnično moč svojega jedrskega srca, saj sta lahko do nas različno oddaljeni. Recimo primerjava med skoraj enako svetlima Rigil Kentavra in Arkturja. Prva je rumeno obarvan bližnji sosed našega Sonca, oddaljen »zgolj« okoli 4,5 svetlobnega leta, a Arktur je 36 svetlobnih let oddaljen oranžni balon.

Kaj pomeni absolutni sij?

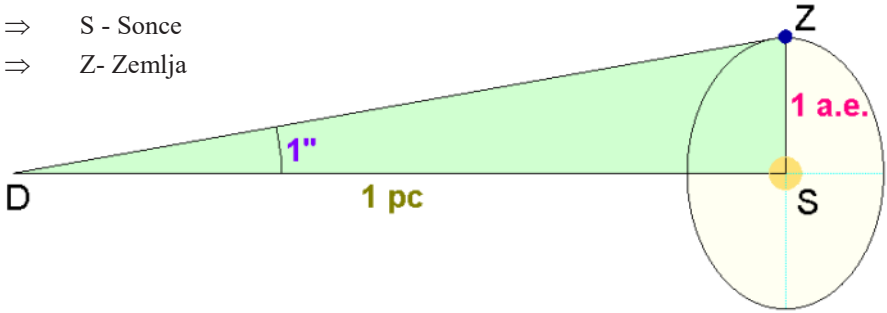
Astronomi so si zaradi lažjega primerjanja sija dveh različnih zvezd izmislili novo kategorijo svetilnosti – **absolutni sij**, ki ga pišemo z velikim M (navidezni sij običajno pišemo z malim m).

1. Sirij, Konap, Arktur in ostala imena zvezd imajo večinoma arabski izvor. Ozvezdja so imenovali večinoma Grki, a posamezne zvezde Arabci v času, ko se je Evropa valjala v blatu barbarstva zgodnjega srednjega veka.

ABSOLUTISTI ABSOLUTNEGA

Absolutni sij je svetlobni tok, ki bi ga zvezda oddajala iz oddaljenosti 10 parsekov $(pc)^2$.

⇒ a. e. - velika polos Zemljinega tira okoli Sonca
⇒ S - Sonce
⇒ Z- Zemlja

Kaj pa je parsek?

Vsi vemo, da se Zemlja vrti okoli Sonca in zato prehaja iz ene skrajne točke orbite na drugo. Zvezde zaradi tega zgolj navidezno na nebu opišejo elipso z večjim ali manjšim premerom. Bližnje zvezde opišejo večjo, a bolj oddaljene zvezde manjšo elipso.

Matematični izraz r=a/sin p so spravili v razumljivejšo obliko:
r(pc)=1/p("). Najbližja zvezda ima paralakso 0,75", kar po tej enačbi znese 1/0,75=1,33 pc , kar znese 4,3 SL (svetlobno leto) po enačbi 1,33 x 3,26 SL.

Navidezno rolanje zvezde levo – desno vsled plesa Zemlje okoli Sonca je sicer silno majhno, a je merljivo. Velikostni razred kota med dvema skrajnima točkama tega navideznega miganja na ozadju nam najbližje zvezde je manj od 1 ločne sekunde. To je silno majhna razdalja, dostopna samo profesionalnim instrumentom za profesionalno ceno. Profiji s svojimi dragocenimi instrumenti dobijo meritve, ki jih s precej preprosto matematiko pretopimo v oddaljenost, izraženo v parsekih.

Pomislite, od najbližje zvezde do nas svetloba s svojo neverjetno brzino šiba kar preko 4 leta. Absolutni sij zvezde pa je svetlobni tok iz oddaljenosti prej omenjenih 10 pc, kar znese okoli polnih 32,6 SL.

Kako pa je navidezni sij povezan z absolutnim sijem? Tudi za to uganko ima matematika zdravilo.

2. 1 pc je 30,84*1012 km

Za zvezdo moramo poznati njeno oddaljenost in navidezni sij.
M=m+5-5 log r
R – oddaljenost v parsekih (ne v svetlobnih letih)
m – navidezni sij v magnitudah
M – absolutni sij v magnitudah

Na takšen način lahko vsem zvezdam, ki smo jim uspeli izmeriti razdalje, določimo absolutni sij in s preprosto enačbo lahko določimo, koliko je katera zvezda svetlejša ali šibkejša od Sonca. V praksi so že davno pred to knjigo dokazali, da je Sonce silno povprečna zvezda. Torej je daleč od središča vesolja, kamor so jo umeščali heliocentriki.

BARVITOST NEBEŠKIH DRAGULJEV

Zvezde imajo različne barve. Pri najsvetlejših zvezdah to okusimo že s prostimi očmi, a pri manj svetlih potrebujemo optično pomagalo, kis e mu reče teleskop. Preprosti način za prepoznavanje barv najsvetlejših zvezd je pogled skozi rahlo neizostren teleskop ali navaden binokular.

Ponovimo vajo z našo domačo jedrsko pečico, Soncem:
$M=-26,8+5-\log(149,6*10^{6}km/30,84*10^{12}km)$ in tako dobimo $M=+4,77^{m}$.

Izračunajmo še, koliko je Sirij (absolutno) svetlejši od Sonca.
Razmerje med sijema je torej $10^{0,4(4,77-1,24)} = 25,82$. Sirius je torej skoraj 26-krat svetlejši od našega Sonca.

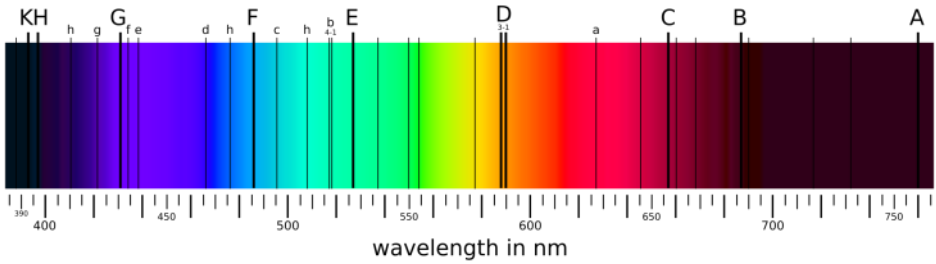
Za ilustracijo bo služil kar praktičen primer:
Sirij ima navidezni sij $-1,6^{m}$ in je od nas oddaljen 8,8 SL. Vnesimo te vrednosti v enačbo:
$M=-1,6+5-5\log(8,8/3,26)$ in dobimo $M=+1,24^{m}$. Koliko je torej Sirij resnično svetlejši od našega Sonca.

Zdaj pa se moramo malce podati v kalne vode fizike. Zvezde so vroča telesa, ki sijejo z lastno svetlobo. Vsak foton, ki se odlepi od zvezdine površine, mora preko zvezdine atmosfere, kjer se natančno določeni fotoni absorbirajo. Vsak kemijski element ima svoje značilne zahteve po žretju energije in zatorej je v spektru zvezd videti črne črte.

Tem črtam, produktom žretja sestavin zvezdine atmosfere, pravimo absorpcijske črte.

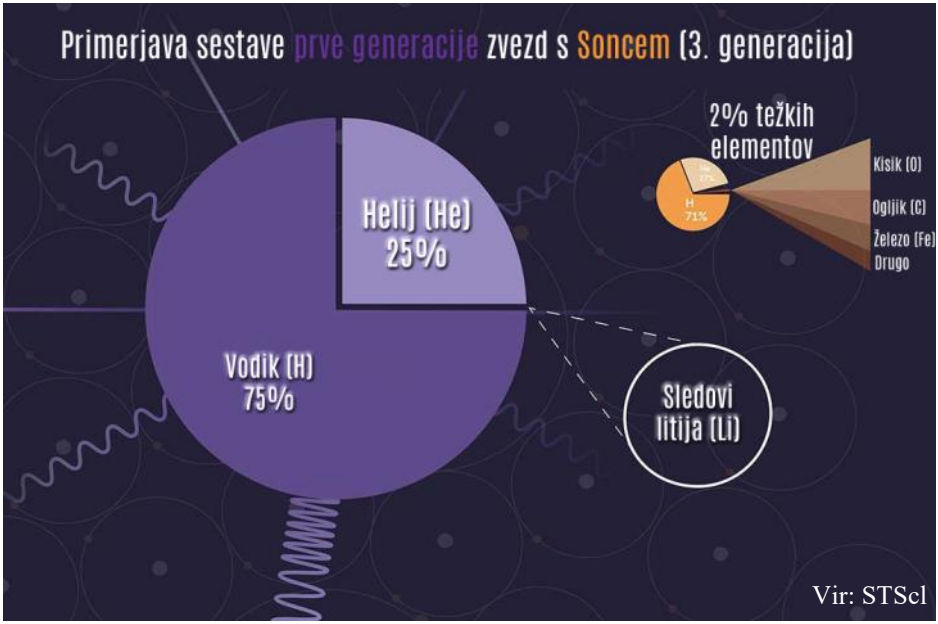
Kako vemo za zvezdne generacije?

Astronomi so med merjenji spektrov zvezd ugotovili, da imajo nekatere več, druge pa manj težjih elementov[3].

Primer absorpcijskega spektra zvezde

Posebne napravice, imenovani spektrometri, posnamejo spekter zvezdne svetlobe, ki se ji uspe po dolgih letih potovanja prebiti do nas.

Zvezde v vesolju imajo sebi lastno medgeneracijsko sodelovanje.
Po velikem poku so nastale zvezde prve generacije. Te so se razletele in se raztrosile po vesolju in njihov prah je postal sestavina zvezd druge generacije. Tudi te so doživele svoj »Game Over« in svoje organe darovale zvezdam tretje generacije.

Ob nastanku vesolja je v prajuhi obstajal vodik z nekaj malega helija.
Vse elemente, težje od helija, so ustvarile alkemične zvezdne pečice.

Vsaka zvezda oddaja energijo v obliki fotonov, ki imajo dve lastnosti – po brezmejnosti potujejo s stalno hitrostjo in pri tem veselo valujejo. Valovanju fotonov rečemo elektromagnetno valovanje. Razmerju med številom valov v časovni enoti rečemo frekvenca valovanja. Merska enota se imenuje **herc** (Hz) in pove, koliko časa mine od obeh skrajnih točk vala, čemur rečemo nihajni čas. Merska enota je imenovana po nemškemu fiziku Heinrichu Rudolfu Hertzu.

Formula za izračun frekvence (T):
$T=1/\nu$
Merska enota s^{-1}
ν : valovna dolžina (m)

Krajša valovna dolžina pomeni višjo frekvenco in s tem večjo energijo. Zvezde sevajo praktično v celotnem spektru. Najbolj pasje je radioaktivno sevanje – gama sevanje, ki ima najvišje frekvence in s tem najkrajše valovne dolžine. Sledita rentgensko in ultravijolično sevanje. Sledi vidna svetloba od vijoličaste preko modre, zelene, rumene do oranžne in rdeče, ki ji sledi infrardeča svetloba, ki je ne vidimo, jo pa občutimo kot toploto. Še daljše valovne dolžine pripadajo radijskemu sevanju – od ultrakratkih, kratkih, srednjih do dolgih valov in na koncu kilometrskih valov. Čeprav razni duhovitneži strašijo s »5G sevanjem«, gre pri teh nekaj gigaherčnih valovih tega »sevanja« v bistvu za valove, ki nas dobesedno preskakujejo. Pomnite – fotoni šibajo s hitrostjo 300.000.000 m/s.

Toplota, ki jo čutimo, in svetlobo, ki jo gledamo, sta samo obliki elektromagnetnega valovanja.

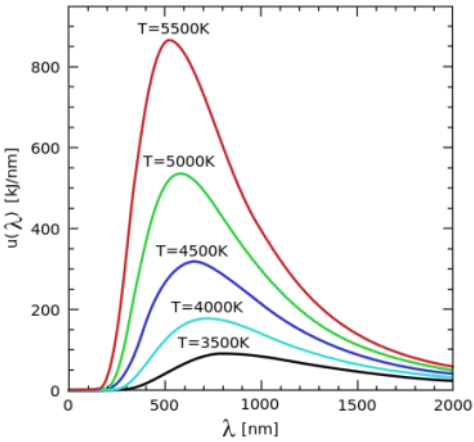
Zvezde sevajo na vseh frekvencah, vendar ne na vseh enako. Že prej smo omenili, da imajo zvezde različne barve in čas je, da razdremo skrivnost te barvitosti. Na žalost se moramo znova podati v blato fizike.

3. Težji elementi v svetu astronomije so vsi, težji od vodika in helija.

Razbijmo famo 5G!

5G sevanje deluje na frekvencah 800 MHz, 900 MHz, 1,8 GHz, 2,1 GHz in 2,6 GHz. Dodan je še nov, 26 GHz pas. Frekvenca 26 GHz se sliši pošastno veliko. Giga!

A pri hitrosti 300.000.000 m/s ima val, dolžine 1 m, frekvenco kar 300 GHz $(1/300.000.000)^{-1}$. Torej imamo opravka z nekajmetrskimi do nekaj desetmetrskimi valovi, kar pomeni, da nas ti valovi udobno preskakujejo. Mogoče občasno komu izbijejo kakšen elektron iz opranih možganov, da potem strašijo s škodljivostjo 5G.

Krivulja odvisnosti maksimuma sevanja od temperature črnega telesa

Vzemimo črno telo! V fiziki operiramo s črnim telesom. Vsaka zvezda naj bo predstavljena kot črna krogla, ki seva z določeno temperaturo. Bolj, ko je telo vroče, višje so frekvence, kjer izseva pretežni del oddane energije. Obstaja povezava med frekvenco elektromagnetnega sevanja in površinsko temperaturo. V praksi to pomeni, da zvezde z nižjo temperaturo bolj sijejo v rdečem delu spektra, a z višanjem površinske temperature pridemo do vse bolj modre svetlobe. Matematična formula, ki utemelji to odvisnost, se imenuje po njenem utemeljitelju, še enem nemško zvenečem stricu, Wihelmu Wienu.

Wienov zakon:

$T=K_w/\lambda$

T: temperatura v Kelvinih (K),

K_w: Wienova konstanta - $2,898*10^{-3}$m*K,

λ: valovna dolžina, izražena v metrih. Mi jo v praksi izražamo v nanometrih (nm). pri čemer velja 1 nm=10^{-9}m.

Primer:

Naše Sonce seva pri 499 nm. Ako to vstavimo v enačbo, dobimo 5800 K.

Na ta način lahko na osnovi barve določimo površinsko temperaturo vsake zvezde. Kakor hitro pa imamo znano površinsko temperaturo, pa zlahka izračunamo tudi premer zvezde. Za izračun premera nam bo skočil na pomoč še en striček, Jožef Štefan! Pravzaprav sta strička dva – poleg Štefana je sodeloval še (znova) en nemško

zveneči fizik - Ludwig Edward Boltzmann. Zakon se uradno imenuje Štefan-Boltzmannov zakon, a na kratko mu rečemo kar štefanov zakon.

Štefanov zakon:
$P=\pi*D^2*\sigma*T^4$
P: izsev, izražen v vatih (W),
D: premer zvezde (m),
T: površinska temperatura sevajočega telesa (zvezde) (K)
Ϭ: Štefanova konstanta, ki ima vrednost $5{,}67*10^{-8}Wm^{-2}K^{-4}$.

Izsev (P) izračunamo na osnovi primerjave absolutnega sija Sonca in izbrane zvezde. Iz te enačbe zlahka izpeljemo D.

Barvitost zvezdnega neba so zakrivile različne površinske temperature zvezd. Astronomi so zatem, ko so posneli dovolj spektrov, zvezde razdelili v **spektralne razrede**. Te razrede so označili s črkami in za natančnejši razpored so kasneje vsak razred razdelili na deset podrazredov. O tem pa v naslednji številki ...

Seveda se, ob teh fensi enačbah, znova sprašujete:
»Zakaj moram v vlogi avtorju(-ici) vesoljščine guliti vso to fiziko? Med pisatelje sem šel, ker sovražim fiziko in matematiko, da ne govorim o kemiji!«

Razlog je silno preprost – pri pisanju vesoljščin ali z vesoljem povezanih pripovedi vas lahko neznanje osnov astrofizike pripelje do pisanja neumnosti. Zvezda, podobna soncu, pač ne more z oddaljenosti 15 pc sijati s svetilnostjo prve magnitude.

Lahko pa po potrebi izračunate, kolikšen je sij in vaše delo bo gotovo bolje sprejeto, saj bo astronomski del temeljil na logičnih dejstvih in ne neumnostih.

Ponovimo skupaj:
»ČE ŽELITE PISATI VESOLJSKE ZGODBE, MORATE NUJNO RAZLIKOVATI MED ASTRONOMIJO IN ASTROLOGIJO!«

Kelvin – K dobimo tako, da od °C odštejemo 273. 0 K je absolutna ničla, a tališče vode je pri 273 K.
1K = 1°C

PROZA

Aljoša Toplak

Izlet na kmetijo

Včeraj smo bili na kmetiji, kjer smo pili toplo mleko in gledali ovce. Učiteljica nam je povedala, da so ovce zelo prijazne živali in smo jih božali. Imeli smo se zelo lepo in z ovcami smo se tudi pogovarjali. Moji ovci je bilo ime Berta in povedal sem ji, da imam najbolj rad matematiko. Berta pa mi je povedala, da ima najbolj rada travo. Zelo zanimivo se je bilo pogovarjati z ovco.

Jaka, 3. B

* * *

Navsezgodaj zjutraj nas je pred šolo pobral avtobus in peljal na kmetijo Žitnik. Sprejela nas je zelo prijazna gospa Taja, ki nam je razkazala kmetijo. Božali smo lahko živali, potem pa nam je gospa Taja rekla, naj si vsak izbere eno ovco za pogovor. Jaz sem si izbrala Petro, ker je imela na glavi rdečo pentljo in se mi je to zdelo luštkano. Petra mi je povedala, da ima najraje travo, še posebej zjutraj, ko je vlažna od jutranje rose. Rekla je, da ima rada otroke, boji pa se psa čuvaja. Jaz sem ji povedala, da se bojim pajkov in tega, da bi se mi sošolci norčevali. Petra je rekla, da sem smešna, in da se rada pogovarja z mano. Tudi jaz se rada pogovarjam s Petro.

Vita, 5. A

* * *

Bili smo na kmetiji in gospa Taja je pokazala vse živali. Z njimi smo se tudi pogovarjali. Najbolj zanimive so bile ovce, ker so se rade pogovarjale. Bilo je zelo poučno in sem vesela, da smo šli na kmetijo.

Ela, 2. A

* * *

Gospa Taja nam je pokazala, kako živali govorijo. Ovci je na glavo dala obroč, ki to, kar ovca razmišlja, pove na glas. Ovca je pogledala travo in obroč je rekel, da želi jesti travo. Nato je pogledala otroke in je obroč rekel, da ima rada otroke. To se mi zdi super, ker lahko zdaj razumemo živali. Gospa Taja je rekla, da se z živalmi veliko pogovarja, in da so zelo prijazne. Moji ovci je bilo ime Tinčka. Rekla je, da ima najbolj rada travo. Povedal sem ji, da imam najraje čokolado, in je rekla, da sem smešen. Meni pa se zdi smešno, da ima Tinčka najraje travo, ker ni meni trava prav nič dobrega okusa!

Brin, 6. C

* * *

Ovco Špelco sem vprašal, ali se rada pogovarja in je rekla, da ima rada otroke. Nato sem jo to še dvakrat vprašal in je rekla, naj ne bom tečen. Temu smo se vsi smejali.

Gal, 4. B

* * *

Svojo ovco sem vprašala, ali ni grozno, da jih ljudje jemo. Rekla je, da se njej ne zdi tako, saj je naravno, da smo ljudje v prehranjevalni verigi nad ovcami. Povedala je, da ji je na kmetiji Žitnik zelo lepo, in je vesela, da bo lahko nekoč nahranila otroke. Pohvalila me je, da sem zelo pametna, ker razmišljam o pomembnih stvareh.

Hana, 5. C

* * *

Učiteljica je bila huda, ker sem ovci vzel obroč in ga dal Oliverju na glavo. Temu smo se zelo smejali, saj je Oliver začel govoriti, da ima najbolj rad travo. Nato je šel na vse štiri in meketal kot ovca, ob tem pa je razlagal, da nudi kmetija Žitnik najboljše razmerje med kakovostjo in ceno, ker je meso tukaj najbolj zdravo. Gospa Taja se je ustrašila in mu snela obroč, mi pa se kar nismo mogli smejati. Oliver je rekel, da bi bilo prav zanimivo biti ovca.

Lukas, 5. A

* * *

Gospa Taja nam je pokazala, da je ovcam na kmetiji zelo lepo. To so nam povedale tudi one in je lepo videti, da tako lepo skrbimo za živali. Če bi bila ovca, bi tudi jaz jedla travo. Ker pa sem človek, jem medaljončke in čokolado.

Aria, 3. A

* * *

S pomočjo tehnologije človek počne stvari, ki so se nekoč zdele nemogoče. Le kaj bi si mislili naši dedki in babice, če bi živali govorile? Časi so se spremenili in zdaj se lahko tudi mi pogovarjamo z živalmi na kmetiji. Želim si, da bi obroč dobila tudi za svojo muco Beti, saj bi mi zagotovo povedala marsikaj zanimivega. Tako, kot se mi je zdelo zanimivo to, da so živali na kmetiji Žitnik tako vesele, čeprav ne živijo svobodno v naravi. Rekle so tudi, da je ovčje meso zelo zdravo, a ga ne bom jedla, ker želim biti vegetarijanka. Ovce so se mi smejale in rekle, da sem zelo smešna, jaz pa sem ponosna na to, da sem takšna kot moja mami.

Gaja, 6. B

* * *

Ko smo bili na kmetiji, so mi sošolci povedali, da te lahko obroč, ki ga nosijo ovce na glavi, spremeni v ovco! Ko mi je Lukas dal na glavo obroč, sem prav zares

pomislil na to, kako bi bilo jesti travo. Pogledal sem gospo Tajo, da bi me odpeljala v klavnico in bi me lahko sošolci še toplega pojedli, ona pa mi je snela obroč. Ne morete si predstavljati mojega presenečenja – saj se sploh nisem spremenil v ovco! Kako smo se smejali! Sošolci so mi tokrat pošteno zagodli!

Oliver, 5. A

* * * * *

Borut Slokan

Pismo

Hlastač je skočil, ugriznil na sredini in mu zlomil kopje na dva dela. Penjenje, sekanje; znojen, obupan spopad je sledil. Lovec Svalvo se je spomnil, kaj so mu svetovali modri starci; v oči, v te velike oči. Preostali del sulice je zarinil v Hlastačevo oko, v tistega zgoraj, ne enega od drugih treh spodaj. Sokrvica je drla iz očesa in Hlastač je drgetal. Svalvo je rinil ost do konca v Hlastačeve možgane. Bil je preblizu in krčeči se Hlastač ga je oplazil po nogi.

Rana, majhna cena za zmago. Uspelo je. Hlastač, lovilec, prevarant. Eden od treh plenilcev, ki so pobijali prinašalce svetih pisem na njihovi poti. Tega ne bo več. Smrdel je do neba, ko je izpuščal govno in kri. Hlastač je izhropel, Lovec, posvečeni sel, je postal, da predahne.

Padla je prva od treh zlih zverin, ki prežijo na njegove, ko so na svetem poslanstvu, nosijo prisego kralja, odrešitev; ki pa jih vodi preko njihovega plenilskega področja.

V brlogu Hlastač ni imel nič razen kosti, Svalvo je bil razočaran. Toda moral je dalje, čas se je iztekal, bil je zadnji dan, ko je prisega še veljala.

Uničevalec, Avatar sončnega boga, je bil cilj svete pisne prisege; zašil jo je v svojo obleko. Pleme je vedelo, da je to njihovo zadnje upanje, da je uspeh Svalva neskončno pomemben - vsa življenja so bila odvisna od tega. Bil je zadnji dan.

Žareč od zmage nad Hlastačem je nadaljeval pot. Trava se je spreminjala v grmovje s krivimi vejami, s strupenimi trni. V zraku je neprijetno dišalo po neznanem zelenju in rožah.

Blizu bi lahko bil brlog Lovilca. Svalvo je izvlekel svojo pračo in vanjo vtaknil blagoslovljeno kroglo. Nekaj ga je zarinilo od zadaj in padel je. Svalvo se je obrnil in da, Lovilec je skočil, je bil na njem, njegova slinasta čeljust je kapljala, se bližala, proti Svalvovi glavi.

»Krogla, čarobna krogla, s strupi in čari, ki jo je zarotil vaški šaman, je bila edina, ki bo ubila Lovilca!« Lovilec je razprl čeljust in Svalvo je vanjo porinil celo roko, s kroglo v pesti, nato pa razkrečil prste.

Čar je imel takojšen učinek. Čeljusti so se zaprle, vendar z mlahavim ugrizom,

tako da je lahko iz njih izvlekel površno krvaveče roko. Lovilec je dihal plitvo, prehitro, njegova moč je usihala. Svalvo je izvlekel nož in prerezal zveri grlo. Ni se branila, ni imela moči za to.

V brlogu je bil manjši zaklad dragocenosti in svetlečih se kamnov. Samo z neba so padali takšni kamni, vzel je vse.

Sedel je poleg živali, ki je izpuščala smrad in znova tipal svojo haljo z všitim pismom. Pismo odrešenja, pisno obljubo kraljevega očeta izpred desetletij, ki poteče danes, ob sončnem zahodu. Obljubo kralja vaščanom, ki so mu rešili življenje. In so zdaj potrebovali pomoč njegovega sina. Barbari s severa so bili premočni, uničenje je bilo neizogibno. Polovica borcev vasi je že padla; tako naprej, in sledilo bo celotno pleme, izginilo. Danes je bil poslednji dan za rešitev.

Toda pismo kralja je bilo sveta prisega, ki so jo morale spoštovati vse generacije kraljevih otrok. Tako določa Bog Sonca in Uničevalec je njegov Avatar; o katerem ni vedel nič. Ena zapreka je še ostala. Le ena. Prevarant. Tudi modri možje so poznali le njegovo ime, ne pa bitje samo. Dlje od vasi, manj je Svalvo, lovec, vedel, kaj ga čaka.

Lovec si je povil roko in pohitel, v vodo. Blizu je bilo vodno zajetje. Skočil je vanj in se odrgnil. Živali so bile strupene, moral se je očistiti. Ves čas je pazil na ogrinjalo s svetim pismom na obali. Ki ga je bilo mogoče predati le Uničevalcu, Avatarju boga Sonca, boga vladajoče dinastije. Ko je predano, ko ga Avatar sprejme vase, bo pismo postalo zakon. In ukaz, naj jim celotno kraljestvo pride na pomoč. On, žena, pleme, vsi, bodo ostali živi, na svoji zemlji.

Svalvo je, okrepčan, nadaljeval pot do prestolnice Harabo, kjer sta bivala Božji Avatar in novi kralj. Mlada ženska je stala blizu njegove pešpoti, pred svojim šotorom, z vrčem v rokah. Vino bi mu prijalo. In Svalvo je imel dovolj srebra.

»Koliko za vino,« je vprašal Lovec.

»Dva srebrnika.« Njen glas je bil globok. Dišala je zamolklo, muškatno, vabeče.

»Ali lahko za trenutek sedem?« Svalvo je potreboval počitek. Rane so se zarivale vanj, prosile za postanek.

»Da.« No, ni bila blebetava.

»Pridruži se mi, prosim. Božja volja je deliti.« Še posebej z lepim dekletom, tudi če je neokretno.

»Seveda.« Njena halja se je razprla in pokazala je zelo mikavne noge. Mm, mmm.

Precej požirkov pozneje je Svalvo - z glavo, otopelo od vina - objel dekle okoli pasu. Nič ni reklo, nobenega nasprotovanja. Objel jo je še z drugo roko in jo potegnil bližje k sebi. Ustnice so se srečale, odprle in jezika sta začela svoje večne igre.

Ampak, ampak? Njena usta in jezik so imeli drugačen okus, vse je bilo drugače kot pri ženskah! Je to ženska? Svalvo je tipal njeno telo. To je bil moški! Spomnil se

je Weimure, razvpitega ljubitelja otrok, izgnanega iz vasi, ki ga je poskušal posiliti. Imel je enak občutek, oblika, okus, enako vse!

Svalvo se je tudi spomnil, kaj je takrat storil, da bi se ubranil. In tudi zdaj je pogoltnil toliko »njenega« jezika, kolikor je mogel, in grizel, grizel, grizel. Prevarantov jezik je raztrgal, odtrgal, »ženska«, zdaj suhljati moški, ki je krvavel iz ust, je dvignil svoje bodalo, prej skrito, da bi ga ubil.

Prevladal je Svalvov lovski nagon. Skočil je in pobral svojo polovico sulice. Prevarant je napadel in takoj mu je Svalvo zasadil konico sulice v želodec. Svalvo je obrnil sulico, da bi razširil rano, in odskočil.

Prevarant je še vedno stal, kri je lila iz njega v travo. Potem se je zrušil. Svalvo je pobral dragocenosti okoli njegovega bivališča, posebej svetleče kamne. Obleko in drugo je pustil na gnusobi.

Svalvo začel teči, zamujal je, pred očmi se mu je mračilo in okolje se je zibalo v njegovih očeh. Prestolnica je bila v bližini. Kmalu je zagledal zidove. Stražarji so ga poskušali ustaviti. Zadnja ura se je bližala, ni imel več časa.

»Imam sveto kraljevo prisego, ki jo moram predati Božjemu Avatarju! Sem na svetem poslanstvu!« Svalvo je bil zasopel, zmeden, a še vedno dovolj močan, da je prevpil vse stražarje, in je stekel, med divjim spraševanjem o svojem cilju, končno, v tempelj.

Blagoslovljeni kip Uničevalca, Avatarja boga Sonca, prejemnika svetih besed, ki so jih morali vsi spoštovati, je stal sredi svetišča. Tega kipa ni še nikoli videl. Svalvo je omahnil pred njim in se nato z zadnjimi močmi zravnal. Žrelo kipa tega ogromnega psa ali volka je zijalo, zato mu je tja položil pismo. Nato se je, na koncu svojih moči, naslonil na podstavek kipa. Bilo je storjeno. V poslednji uri.

Avatar Uničevalec bo zarjovel vase sprejeto sveto prisego ob sončnem zahodu in kralj jo bo ubogal, kot jo mora. Vas, pleme in njegova družina bodo živeli.

Kaj pa je to? Približal se je še en prosilec in vtaknil svoje sporočilo drugam, v, njemu nevidno, luknjo na hrbtu kipa Uničevalca? Zmotil se je! Konec!!

Ne! Ne! Svalvo se je sunkoma obrnil nazaj k čeljusti Uničevalca, kjer je ležalo odrešitveno pismo.

Uničevalec bo oživel, zarjovel in bo pismo zmlel v drobne koščke, njegova napaka! Zagrabil je pismo, da bo rešil, rešil svoj svet. Kaj zdaj? Sonce je zahajalo proti koncu. Kaj? Odprtina na hrbtu je bila zamašena z zadnjo prošnjo. Kaj zdaj? Prošnja mora biti v Avatarju!

V podzemlje z vsem, zvil je pismo in ga porinil od zadaj v statuo. Božji je pes je zatulil, on pa rinil, rinil je do konca. Papir mu je izginil iz rok, sprejele so ga notranje mišice čudežnega kipa. Roko, nenavadno čisto, je potegnil ven, nepoškodovano. Avatar je nehal rjoveti.

Zmaga, rešitev. In on bo heroj za vse čase. Spati in nato domov. Žena, vas, večna

slava, vsi čakajo. Svetleči kovinski kamni, ki jih je imel, mu bodo prinesli bogastvo.

***

»In tako je lovec Svalvo rešil ves naš rod, kot junak nad junaki. Toda zlobna usoda je nanj nagnala zle jezike, posmeh bab, vreščanje otrok, žaljive napise na hiši. Pred norčevanjem ni imel miru. Svalvo je zato zbežal v sosedno kraljestvo in naprej in spremenil ime, o njem ne vemo nič več. Vseeno ga slavimo kot heroja, on je naš odrešenik. On je heroj Svalvo in ne kot vi vpijete!

Kam bežite. Spet, spet vpijete žaljivke, ki so ga pregnale. On je Svalvo Heroj, ne Svalvo Anus, Svalvo Ubijalec, ne Svalvo Ritna Luknja, on je Zaščitnik vasi in ne Zaščitnik pasjega gnoja! Kaznoval vas bom vse.

Ali pa ne. Nima smisla, če to ponavlja cela vas ...«

* * * * *

Domen Mohorič

Vitez in barbar

Spomladansko jutro je prevevalo gozd z zelenkasto meglo. Vitez Kleč je stal ob padlem hlodu, njegovo srce je tlelo od pričakovanja. Poslušal je šepet magije. Njegova silhueta je bila kot stolp, ki samotno straži nad prostorom, njegov oklep pa je sijal v mehki svetlobi. Zrak je bil nabit z napetostjo, medtem ko so ptice nevedno čivkale in se je listje neslišno zibalo v vetru.

Zaslišal je topotanje, pritajen šum, ki je odzvanjal in paral tišino gozda. Kleč je stopil naprej, meč pripravljen. Ko se je zastor med svetovoma razprl, se je skozenj pognal brezglavi jezdec na nemrtvem konju. Vitez je zaplesal, hiter kot sova in neusmiljen kot zmaj. V enem zamahu je odrezal konju glavo, jezdecu roke, zaokrožil in se izognil culi, obešeni za jezdecem, ter nadaljeval svoj lok pod konjem, ga prikrajšal za noge, ki so bile zaradi gnilobe kot sveže maslo za njegov čarobni meč. Jezdec, konj in njun tovor so se raztreščili po gozdnih tleh.

Nenadoma se je po gozdu razširil krik iz cule, ki jo je nasilno odbilo ob bližnje drevo, in ven se je strkljal barbar Hrum. Ta neotesani in kosmati barbar nizke in plečate postave je imel na sebi barbarsko opravo po zadnji modi, ki je večini izgledala kot nekaj za silo sešitih umazanih cot. Bil je divji bojevnik, znan kot naravna katastrofa v človeški preobleki, in vsakemu krčmarju je bil znan kot jama, v katero se zliva vsa žganica sveta, a iz katere pride bore malo cvenka, kajti, da so zapisali vse njegove dolgove, je bila potrebna industrijska proizvodnja krede, in nihče ni imel poguma, da bi jih izterjal.

»Ti,« je zarenčal Hrum. »Kje si bil, stara bisaga. A veš, kako zaudarja onostranstvo? Pa kako nemarno prdi ta črvivi konj.«

»Skoraj kot ti?« se je namuznil vitez.

»Meni ne seže do kolen, ho ho ho.« se je zasmejal barbar in lopnil prijatelja po oklepu. Od vibracije je Kleč dobil morsko bolezen. Še se je tresel in hotel nekaj reči, ko je brezglavi in brezročni sedaj nič več zares konjenik vstal in zaslišala sta onstranski glas: »Vidva, ki se zoperstavljata kralju Noči, bosta plačala.« Ni prišel daleč z monologom, kajti prijatelja sta ga okrajšala še za preostale telesne dele.

»Veš, Kleč, ne prosim pogosto za kaj, ampak prosim, ne omeni komur koli, da so me ujeli. Posebno ne moji Junici. Bo mislila, da sem šleva. Ne bo pustila, da jo še kdaj jaham. Saj veš, kakšne so mule.«

»Ne skrbi, skrivnost je varna. Pravzaprav jo kar pozabim s pomočjo rujnega.«

Bilo je pozno, ko sta se naša dva heroja bližala zakotni vasi. Hrumovo popotovanje po onstranstvu in Klečevo naprezanje ju je dovolj izčrpalo, da ju želja po pijači ni gnala dovolj, da bi hodila celo noč, kot jima je bilo v navadi.

Sedla sta ob poti in strmela v vas. A viteza je nekaj mučilo.« Preveč mirno je tukaj,« je rekel po premisleku, »v takih vaseh se dogajajo čudne stvari.«

Medtem ko je govoril, si je snel čelado in po dolgih dneh spustil na plano svoje kot sonce rumene, puhaste lase; zdel se je sproščen, vendar so bile njegove oči pripravljene na vsako morebitnost. Pogled mu je neslo proti temni senci na vrhu hriba, verjetno graščini ali utrjenemu samostanu.

Kot v odgovor so mu nasproti prišli zvoki: vzdihi mater, nejevoljnih nad neposlušnim naraščajem, vročično premetavanje v postelji, tiho kašljanje, odpiranje buteljk z vinom in pokanje vratov kokoši in njihov zadnji krik. Vse to je lahko slišal vitez. Vendar je čutil še nekaj več.

»Utrujen sem, lačen in žejen.« je zarobantil Hrum in prekinil mirnost.

»Pa pojdiva, morda imajo krčmo, in če ne, vsaj nekoga, ki mu ne smrdi denar.«

Trkala sta in trkala, vendar niti tisti, ki so odprli, niso niti pomislili, da bi sprejeli njune novce. Ko je Hrum že hotel stanovalce vreči ven iz njihove bajte in se tam nastaniti, kot je barbarska šega, se jima je približala ženica in ju usmerila proti samostanu na hribu.

»Tam imajo radi tujce. Vse sprejmejo. Z odprtimi rokami in ne gledajo na to, kdo sta,« je dejala hropeče.

»A še prej, morda vama koristi,« je dejala in barbaru podala kresilno gobo ter hipoma izginila.

»Kot da rabim,« se je namrdnil Hrum in povlekel viteza, rekoč: »vseeno mi je, kam, le da imajo kaj za pod zob.«

Na samostanskih vratih so ju sprejeli menihi s prevezanimi očmi.

»Tako sporočamo zgornjemu bogu. Kažemo, da je ničvreden pogled na njegovo stvarstvo.« jima je razlagal eden, ko ju je peljal po vijugastih hodnikih do obednice. Tam so sedeli menihi v popolni tišini.

Menih je vrgel nekaj krompirja na ogenj, pripravil rezine soljene govedine in postavil na mizo flaško motne žganice.

»Jejta, kot jemo mi, a odvrnita pogled, ko to storita. Kajti nista vredna gledati na stvarstvo, kot tudi ono ni vredno pogleda,« jima je dejal in odšel.

»Prmejduš, da česa nisem vreden. Vreden sem vsega in še več. Ko sem ugonobil tistega zmaja, se mi je še kralj Bosonogi klanjal,« se je jezil Hrum. Kleč ga je miril, rekoč, da se morata le odpočiti in v jutrišnjem dnevu bosta že na poti.

Hrum je sumničavo ogledal vse pred seboj in ugriznil v krompir, a takoj izpljunil, kajti v ustih je imel polno mravelj; hotel je spiti žganico, vendar se je izkazalo, da je tako lepljiva, da mu je sprijela usta.

»Kaj to pomeni,« je zarobantil, ko mu je uspelo odpreti usta in izpljuniti. Kleč je prijel najbližjega meniha in zahteval pojasnilo.

»Ne glej! In prihranjena ti bo resnica.« je dejal eden od menihov in se mu kot spužva izmuznil iz rok. Hrum je enemu od menihov potegnil prevezo z oči, a njegove očesne votline so bile prazne.

Nezadovoljna nad gostoljubjem sta stopila v hodnik, tih kot grob.

»Poiščiva opata. Tukaj je nekaj zelo narobe.« je dejal Kleč in odpravila sta se po temnem labirintu.

Po dolgih urah blodenja sta zaslišala godrnjanje menihov. Razbila sta vrata in vdrla v prostrano dvorano, osvetljeno le z nekaj osamljenimi baklami. Tu so bili menihi suhi kot količki in brez prevez. Eni so grleno prepevali, drugi pili črno tekočino, ki je bila židka kot olje in je iz odprtine v zidu tekla v luknjo na sredini dvorane. Tretji so grabili in kopali okoli luknje in jo širili.

»Pozdravljena, nesrečnika.« je dejala edina pojava, ki je bila bolj debela kot visoka.

»V mračnih molitvah,« je dejal z gromkim glasom, »sem ravno prišel do preklinjanja otrok, vseh dobrih in ljubeznivih ljudi ter tistih, ki počnejo, kar gre v nasprotju z gospodom, kraljem Teme. In glej, gospodova previdnost je pripeljala k meni trn v njegovi peti. Pokončala sta generala, jezdeca Mraka, razkrito mi je bilo, da sta bila tudi kriva za konec velikega Čarovnika iz Jesenskega gozda. A kot je bilo zapisano v stolpu norega preroka, tema bo prevladala in požrla ta svet, kot je že nešteto drugih.«

»Norci, ki se prodate bitjem, ki jih ne razumete, si ne zaslužite, da bi govorili,« je dejal Kleč in se s potegnjenim mečem začel bližati opatu. Ta je le zamahnil in menihi so se vrgli nanj, ne meneč za ostri meč. Hrum mu je hotel pomagati, a črna tekočina, ki je prej le tekla, se je kot lepljiva kača ovila okoli njega.

Kleča so končno premagali in opat ga je z nečloveško močjo odvlekel do luknje.

»Tu odpiramo prehod. Krhamo ločnico z drugim, boljšim svetom, in kmalu bo gospod prestopil. Vendar ga lahko srečaš že nekoliko prej.«

Ravno preden ga je vrgel, je barbar v žepu zatipal kresilno gobo. Z njo je brez premišljanja potegnil po tleh in tekočina se je vnela, plamen je bušnil po njej in v trenutku opatovega presenečenja se je Kleč izvil iz prijema ter ga brcnil v temno reko. Ogenj ga je zajel na poti proti luknji. Nekje daleč spodaj je vzplamtelo in v

sobano je vdrla svetloba, kot da spodaj sije samo sonce. Kleč ni premišljeval in potegnil prijatelja iz reke ognja. Hrum je vstal in se otresel.

»Kako, da nisem oglje? Saj imam spodnjice iz zmajevega usnja, ampak toliko zaščite tudi ne nudijo.«

»To ni navaden ogenj,« mu je odvrnil Kleč in z roko zamahnil med plameni, »mislim, da sva tokrat bila figure v rokah nečesa večjega.«

»Mene že ne bo nihče imel za golema, prmejduš, ko dobim tisto staruho v roke ...«

Hrum ni dokončal, kajti potres jima je nakazal, da se morata podvizati. Bila sta zunaj, ko se je samostan sesedel v ognjeni krater. Še danes si pogorišču nihče ne upa približati. Je pa lokalnemu prebivalstvu uspelo izkoristiti nenaden dostop do termalne energije in okolica je postala znana po termalnem turizmu.

Kleč in Hrum sta nadaljevala pot proti krčmi, in, kot pravijo legende, jima je uspelo izpiti vso zalogo žganice v le enem dnevu.

* * * * *

Matjaž Marinček

Postanek na Ghrobüyyaanu

Opozorilo na ekranu mu je pokazalo, zakaj je kvagras sunkovito upočasnil na svetlobno hitrost. *Okvara na subsekvenčnem razdelilniku.* Karkoli že to je. Na tehniko se je spoznal kot zajec na boben. Najti mora najbližji obljuden sestav.

Ghrobüyyjaan. Oddaljenost: 47 svetlobnih let.

Očitno bo moral skozi črvino. Išče torej primerno črvino.

ß78xq2, oddaljenost 0,17 svetlobnega leta. Kot da bi na medgalaktični loteriji zadel sedemnajstico.

Odklokotal je do črvine in se zdriznil skoznjo. Ghrobüyyjaan je bil v dosegu vidnih senzorjev. Od daleč je deloval spodobno. Od blizu pa ... Kot da bi prišel nekam, kjer se je čas ustavil. Milo rečeno.

Podatkovni modul mu je našel bližnjo mehanično delavnico. Ko je pristal pred njo, se je najprej hotel odpeljati, tako gnilo mu je delovala od zunaj. Pa se je iz nje prismejal brezzobi Ghrobüyyjaanec v zamaščenem kombinezonu in si s cunjami, ki so zagotovo že doživele boljše čase, brisal kljun za kljunom.

»Kaga je naruobe?« Prevajalnik je rdeče utripal, ker tega narečja ni mogel prevesti v knjižni jezik.

»Napisalo je, da gre za okvaro na subsekvenčnem razdelilniku.«

»Paznam! Mo use paštimal!« je Ghrobüyyjaanec veselo zaklopotal s kljuni in odšlepal kvagras v delavnico. Malo v dvomih mu je sledil in začudeno ugotovil, da od znotraj zgleda za tri odtenke bolje kot od zunaj.

»Koliko me bo pa to stalo?«

»Advisnu.«

»Od česa?«

»Ad tega, kaku hitru bajo parpelal. Ležarina je tista, k naprau cena.«

»A ne delo?«

»Baš dubu papust.«

Popustil je, pustil številko in odpešačil po naselju v lov na prenočišče. Okolica je bila videti pusto rjava. Na izbiro je imel zanikrno drvarnico. Tudi ta je znotraj delovala za nekaj odtenkov bolje in na koncu služila svojemu namenu.

Dolgo ni mogel zaspati. Poskusil je šteti galaksije. Pri tisočtristodevetnajsti je odnehal. Stisnil se je v klobčič in v mislih v ritmu dihanja ponavljal besedi 'prazna glava' in se trudil videti praznino v glavi. Ni delovalo. Prevalil se je na drug bok in si pod vrat podložil prepognjen pulover. Brez uspeha. Čez oči je položil dlan in čakal, da ga bo toplota uspavala. Nič. Mračne misli je premetaval po možganih, in ko ga je končno zmanjkalo, so se te spreminjale iz more v moro. Ukvarjale so se z različicami iste osnove: ni mogel s planeta. Ni našel delavnice. Delavnica je bila, pa ni bilo kvagrasa. Delavnica in kvagras sta bila, pa ni bilo mojstra in kvagras ni bil popravljen.

Prebudil se je premočen, čeprav je bilo v prostoru hladno. Stopil je na plan. Nekaj je bilo drugače. Okolica je bila še zmeraj pusto rjava, ampak delavnice ni bilo. Dvakrat je prehodil naselje po dolgem in počez. Delavnice ni bilo.

Vstopil je v edini lokal v naselju. V kotu je čemel točilni pult, ostanek prostora so zapolnjevale mize z enoličnimi prti in neudobnimi stoli. Gostje so utihnili in pogledali vanj.

»Ne najdem delavnice …«

»Dober dan tudi vam, tujec,« je rekel točaj. Šestnajst oči je strmelo vanj v bolehni tišini.

»Včeraj sem pustil kvagras v delavnici, pa je ne najdem več.«

Šestnajst oči je pogledalo točaja.

»Niste mogli. Nobene delavnice ni tukaj.«

»Kako, če sem pa …«

»Bila je, pa so jo pred 73 leti preselili v sosednje naselje.«

Čudno. Skoraj grozljivo. Mogoče je samo prostorsko-časovna distorzija ...

»V katero smer moram? Kako daleč je?«

»Pol dneva hoda.« Točaj je z roko nakazal smer.

Ko je odhajal mimo lokala, je slišal pridušeno govorjenje. Po nekaj korakih se je ozrl in na oknih videl šestnajst oči.

Pusta pokrajina je bila deprimirajoča. Rjava barva v 467 odtenkih. Do koder je seglo oko, sama rjava.

Po dolgem, utrujajočem pešačenju je na obzorju vzniknilo naselje. Precej od daleč je prepoznal zanikrno stavbo delavnice. Pospešil je korak, na koncu skoraj tekel.

Vstopil je. Delavnica je bila prazna in čisto drugačna od tiste včeraj. Manjša in bolj zanikrna. Nobenega plovila, nobenega bitja. Izstopil je in se ozrl. Nikjer nikogar. Naredil je nekaj korakov stran in si jo še enkrat ogledal. Zunanjost je bila prava.

Stopil je po naselju, da povpraša. Nikogar ni našel. Vstopal je v stavbe, ki so bile odprte. Žive duše nikjer. Petkrat je prehodil naselje, vstopal v poslopja in postajal vse bolj obupan. Ni bil prepričan, da bi lahko po svetlem prepešačil nazaj, do prvega naselja, zato se je zatekel v eno od stavb in čakal. Najprej na temo, potem na svetlobo. Zaspati ni mogel.

Ob prvi svetlobi je še enkrat odšel do delavnice. Nobene spremembe. Utrujen in zamorjen je prehodil pot do prvega naselja in takoj odšel v lokal.

Lokal je bil prazen. Nobenih oči, ki bi strmele vanj. Mogoče ni prava ura. Mogoče imajo siesto. Pregledal je zgradbe. Prazno. Vrnil se je do prvega prenočišča in zaspal kot ubit. Proti jutru je sanjal brezzobega Ghrobüyyjaanca v zamaščenem kombinezonu, ki si s cunjami briše kljune.

Skočil je pokonci in odhitel ven. Šele začelo se je svetlikati. Nekaj stavb stran je stala delavnica. V njej je bil njegov kvagras. Za mojstra je bilo še prezgodaj. Lokala ni našel, zato se je vrnil v prenočišče in poskušal zadremati.

Zamižal je in videl rjavo. Poskušal si je priklicati najprej modro, potem zeleno. Ni šlo. Rdečo? Tudi ne. Poskusil je z belo, črno, vijoličasto, rumeno, zlato, srebrno. Ne. Samo rjava.

Odprl je oči in ugotovil, da je že nekaj časa dan. V delavnici ni bilo nikogar. Mogoče je moral mojster kam po subsekvenčni razdelilnik. Sedel je na tla, se s hrbtom naslonil na delavnico in čakal.

Ko se je pričelo temniti, se je vrnil do prenočišča. Še en zgubljen dan. Spet ni mogel spati in spet ni videl drugega kot rjavo, ko je zamižal.

* * *

Takoj ko je odprl oči, je vedel, da je nekaj drugače. Rjava je izginila, spet se je pojavila oranžna. Zunaj se je oziral. Oranžno, kamor je segel pogled. Pogledal je proti soncu in ni opazil nobene razlike.

Pred delavnico je stal njegov kvagras in brezzobi Ghrobüyyjaanec v zamaščenem kombinezonu je s cunjami, ki so zagotovo že doživele boljše čase, brisal šipo na njem.

»Je papraulen,« je veselo zaklopotal.

»Koliko sem dolžan?«

Presenečeno je pogledal Ghrobüyyaanca, ko je ta povedal znesek.

»So prec parpelal, zatu je t'ku pacen. Pa papust sm ti dau na dejlu.«

»Ampak trajalo je tri dni?«

»A je blu use arjavu?«

»Mhm.«

»Ja no, vidš, zatu! Tu je blu ase u toj glau! Zutri si paršu, zdej je pa papoudne. Je morala iz arjave aranžna ratat, d se je use paglihal.«

Odprl je usta, potem pa zamahnil z roko. Usedel se je v kvagras in odbrzel proč. V črno prostranstvo vesolja.

* * * * *

Miha Mazzini

Pekel

Po strahovitem otroštvu je odrasel v sadističnega kriminalca. Verjel je, da se bo za svoja dejanja cvrl v peklu, a ga je neizbežna kazen celo spodbujala pri krutosti. Po smrti je zato šokirano strmel v čudovito pokrajino, ki se je odprla pred njim.

»To mi je dodeljeno v večnost?« je pomislil in napolnila ga je radost. Potem je na potki zagledal osebi, ki sta prihajali ponj. Še preden ju je zares razločil, je prepoznal mamo in očeta in v grozi z rokami zakril svoje drobno telo.

* * * * *

Sanja Hađina

Prepovedana čustva

Na zaprašenem podstrešju, drhteč na majavem gugalnem stolu, sem poslušal skrivnostno glasbo in užival v joku. Še nikoli ga nisem doživel ali videl, a sem skoraj prepričan, da je to bil jok. Moja lica so bila mokra in slana. Bil sem presrečen in prestrašen hkrati. Bal sem se, da mi bo srce eksplodiralo ali pregorelo, ker ni bilo vajeno tako močnih čustev. Kot da se je zbudilo, podivjalo in poskušalo pobegniti iz svojega zapora.

Vsadek v mojem čelu je hranil izkušnje vseh preživetih let v več različnih telesih in nekje globoko skrito je bila nejasna zasnova joka. Tako kot tudi besede sreča, strah, jeza. Glasba, ki sem jo pravkar poslušal, je dosegla vsako celico mojega novega telesa in na neki način zaobšla vsadek in blokade prepovedanih čustev. Tega nisem mogel primerjati z ničimer, kar je bilo slišati v Novem mestu. Današnja glasba je imela namen. Imeli smo glasbo za prebujanje in za uspavanje. Glasbo za razmišljanje ali sprostitev. Kar sem pravkar slišal, je bilo brez namena, brez reda, nekoristno. Uspelo pa ji je priti do najglobljih čustev, za katera sploh nisem vedel, da obstajajo.

Ugasnil sem starinski bralnik diskov ter se napotil nazaj do aeromobila. Bralnik sem zavil v večplastno blago in ga porinil v tajni predal pod sedežem. Čutil sem, da je to moje najpomembnejše odkritje v 245 letih življenja.

Kot pooblaščeni zbiralec starin sem imel, ob strogem nadzoru, dostop do davno zapuščenih krajev. Pri večini ljudi so prostranstva izven mesta vzbujala nelagodje ali celo strah. Za razliko od mene. Jaz sem bil kot otrok, ki je na neskončnih plažah iskal mrtve školjke in v njihovih žalostnih prazninah iskal lepoto.

Hiša na samem me je že dolgo mikala. Ko sem v nizkem letu raziskoval območje, sem sprva videl samo nejasno kvadratno obliko, ki je štrlela iz peska. Moje izkušeno oko pa je takoj prepoznalo obris strehe. Po težko pridobljenem dovoljenju sem vsako prosto uro posvetil izkopavanju črne usedline, ki jo je ujela v svoj objem. Po več mesecih mi je končno uspelo prodreti v notranjost skrivnostne hiše. Prostor me je pozdravil z oglušujočo tišino. Bolj ali manj poznani predmeti so štrleli kot utopljenci in so moledovali, da jih rešim, da jim povrnem življenje. Mravljinci so mi plesali po vsem telesu, mrzli znoj mi je hladil goreče čelo, ko sem z očmi preiskoval prostor. Ko sem že mislil, da je bil ves trud zaman, da v hiši ni drugega kot kup razbitih krožnikov in ostankov pohištva, sem ga zagledal.

* * *

Vsako stvar, ki sem jo našel, so kontrolorji na vhodu v mesto pregledali in razkužili, preden sem jo lahko shranil v svoji kapsuli za ustrezno obravnavo. Čakalo me je skrbno čiščenje, označevanje in pospravljanje na varno.

Tokrat sem moral ravnati drugače. Bil sem precej zaskrbljen zaradi starodavnega bralnika v svojem vozilu. Če bi ga našli in spoznali njegov pomen, bi lahko izgubil licenco in morda celo svobodo.

»Dober večer. Imate kaj za razkužiti?« me je vprašal kontrolor na vhodu v mesto. Sedel je v svoji mali kapsuli brez strahu, da bi kaj spregledal. Senzorji in kamere niso nikoli odpovedali, potniki pa so bili programirani, da vedno govorijo resnico.

»Ne, vse je čisto. Danes nisem našel ničesar,« sem brez razmišljanja izrekel neresnico. V istem trenutku se je telo odzvalo in roka je poletela prekriti usta. Zobje so ugriznili v ustnico, a je bilo prepozno. Laž je izšla v svet kot bitje, ki je imelo lastno voljo. Zavedal sem se grozljive spremembe v sebi. Spoznal sem, da je tisto, kar je bilo na lesketajočem disku, nevarnejše od katerega koli znanega virusa. Virus se je lahko izoliral in uničil. Glasba s tega cedeja pa ni bila nekaj, kar bi želel uničiti, od česar bi hotel uiti. Prav nasprotno. Želel sem si več in več. Tudi če je v meni sprožila nezaželene občutke. Ker so prav tisti občutki povzročili, da sem se čutil tako živ. Tako človek.

Boril sem se proti tem mislim vse do svoje kapsule, saj sem imel druge skrbi. Tokrat malo bolj sladke. YB7 bi morala prispeti vsak trenutek, a jaz sem bil najbrž videti, kot da nisem bil spucan mesec dni.

Ko sem svoje novo odkritje pospravil na varno, sem stopil v kozmetično kabino in čakal na stotine nevidnih rok, da me očistijo in preoblečejo. Razmišljal sem, kaj naj rečem YB7. In ali naj ji sploh kaj povem. Že dolgo sva par, navajena eden na

drugega. Najini cilji so se dopolnjevali in bila sva idealna izbira svojih skrbnikov. Pred nama so bili jasno začrtani skupni projekti za blaginjo družbe.

»QQ9! Sem pred kapsulo, odpri,« mi je v glavi zavibriral njen telepatski glas.

Čist in dišeč, ampak še vedno nepripravljen na srečanje, sem nejevoljno ukazal vratom, naj se odprejo. YB7 je bila kot vedno brezhibna. Nov oprijet triko se je lesketal v smaragdno modrih odtenkih in poudarjal njeno zloščeno lasišče. Bila je, kot da je vsa narejena iz zvezdnega prahu. Približala se mi je, se nasmehnila in rahlo prikimala. Nisem se mogel upreti nenadni in nenavadni želji. Objel sem njeno telo in jo močno potegnil k sebi. Od strahu in presenečenja je zmrznila.

»Hej! Kaj delaš? Se ti je zmešalo?« Povzdignila je glas in se poskušala izviti iz mojega objema.

»Oprosti, ni bilo namerno,« sem jo razočarano izpustil. Roke so mi padle zraven telesa kot težko breme.

»Zakaj si to naredil? Strašiš me.«

»Mislim, da sem pokvarjen. Moj vsadek bi moral na servis.« To je bila nenavadna izjava in izpod obrvi sem pozorno opazoval njeno reakcijo.

»Nemogoče. Vsadka ni mogoče pokvariti. To se še nikoli ni zgodilo,« mi je odgovorila z nadzorovanim, mirnim glasom. Stopila je proti vratom, skozi katera je pred trenutkom vstopila v kapsulo.

»YB7, prosim te, sedi. Nekaj bi ti rad pokazal,« z roko sem zamahnil proti svoji lebdeči postelji. Oklevajoče je šla mimo nje in sedla na barski stol ob kuhinjskem pultu.

»Ti lahko kaj ponudim? Koktajl?« sem je poskusil spraviti v dobro voljo. Ko sem šel mimo nje, sem jo pobožal po hrbtu, vendar mi je roka naenkrat ostala v zraku. YB7 je bliskovito hitro zravnala hrbet in me prešinila s pogledom. Še nikoli se je nisem tako dotaknil. Bil sem vedno človek, ki je sledil pravilom. Vsaj do tistega dne. Pripravil sem nama koktajle in enega postavil prednjo.

»Zakaj jih delaš sam? Se ti je pokvarila tudi kuhinjska pomočnica?« je zaskrbljeno vprašala.

»Ne, mislil sem, da bo zabavno,« sem odgovoril brez razmišljanja. YB7 je prebledela.

»Zabavno? Kaj to sploh pomeni? Kaj se tukaj dogaja?«

»Iskreno povedano, nisem prepričan. Ampak mislim, da se je moj vsadek res pokvaril. Čudno se počutim. Kot da bi imel nekakšna čustva.« Nepremično je sedela na barskem stolu, le oči je imela nekoliko bolj odprte kot običajno.

»Prepričan sem, da si že slišala, da so včasih obstajala čustva, ki jih ljudje niso mogli nadzorovati,« sem odločno nadaljeval.

»Pred vsadki. Bila so nam, seveda, zelo škodljiva. Zdaj je vse veliko preprostejše in varnejše. Tako smo navajeni, takšna so pravila.«

Ustavil sem se, da bi ji dal priložnost, da reagira. Bil sem prepričan, da ve, da predvideva, kako se bo moj monolog nadaljeval.

»Nekaj sem razmišljal. Kaj pa, če bi spet lahko izkusili tista čustva? Na primer žalost. Ali navdušenje. Ali ljubezen.« Več kot to si nisem upal povedati.

»Moram iti. Nočem več poslušati tvojih neumnosti. Oba naju spravljaš v nevarnost, to dobro veš,« je rekla in vstala. Vedno je bila samozavestna in stroga. To sem pri njej spoštoval, a sem vseeno upal, da se v njej skriva še kaj več. Da je morda sposobna čutiti to, kar sem zdaj čutil tudi jaz.

»Preden greš, bi rad, da nekaj poslušaš. Prosim te.« Nepremično je obstala in s svojim sijem osvetlila celotno sobo. Čutil sem, kako ji misli švigajo po glavi. Mrzlično je iskala pravi odgovor, a ga ni našla. Končno se je vdala radovednosti in se usedla nazaj. Pohitel sem do delovnega dela kapsule, ki je bil od kuhinje ločen z ozkim hodnikom, in previdno vzel majhno napravo z zgornje police. Nekoliko predrzno sem jo postavil na pult pred YB7 in prižgal. Zvok iz nje je začel polniti sobo. Zvok, ki ga človeško uho ni slišalo že več sto let. Zvok, za katerega se je zdelo, da je topil vsadka v najinih čelih. Moje oči so se vdale že po prvih taktih glasbe. Obrnil sem se k oknu in z zamegljenimi očmi strmel v soj velemesta pod seboj. Bal sem se odziva YB7. Bal sem se, da ne bo videla mojega. Srce mi je zaplesalo v veličastnem ritmu pozabljenih instrumentov in se polnilo z neznanimi, a veličastnimi občutki. Celo telo se je zibalo na nevidnih valovih. V mislih sem držal YB7 v objemu in vdihoval zvezdni prah. Moje telo in misli so bili napolnjeni s toplino in spokojnostjo. Glasba je postala kot kisik, ki je hranil celice. Kot kisik, brez katerega več ni bilo življenja.

Šele ko je utihnil zadnji ton, sem se upal obrniti proti njej.

»Preklet bodi,« je rekla s tresočim glasom in stopila iz kapsule. Na kuhinjskem pultu so ostale srebrne kapljice, ki so se lesketale kot razdrobljene zvezde.

* * * * *

Fanfestov razpis 2023

Za Fanfest 8 smo postavili tri izzive, ki so jih lahko avtorice in avtorji medsebojno prepletli in nas presenetili s svojimi vizijami udejanjanja festivalskega izziva.

* * *

O razpisih

Razpis 1: Alternativna zgodovina

Časovna potovanja so eden od temeljev znanstvenofantastične književnosti. Učeno temu rečemo krononavtika. V ta kontekst sodi tudi alternativna zgodovina. Svetovna umetnost je glede te tematike precej bogata. Posebej ogromno je del, ki opisujejo zmago nacistične Nemčije v 2. svetovni vojni. V slovenščino imamo prevedena dva takšna dela - *Mož v visokem dvorcu* (*The Man in the High Castle*) Philipa K. Dicka in *Veliki Rajh 1964* (*Fatherland*) Roberta Harrisa. Veliko nas se spomni tudi *Vrnitve v prihodnost 2* (*Back to the Future 2*), kjer je nazorno prikazano, kako igranje s potovanjem v času ustvari točko preloma in alternativno zgodovino.

Kaj je pravzaprav pripovedna osnova alternativne zgodovine?

Vedno je prisotna t. i. točka preloma. To je zgodovinski trenutek, ki se obrne drugače od zgodovinskega dejstva. Ta trenutek definira drugačen, alternativni, tok zgodovine.

Zgodbe na temo, da Ulrik II Celjski ni umrl, smo na razpisu Fanfesta že imeli. Avtorji in avtorice so prikazali zanimive ideje.

* * *

Razpis 2: Časovna past

Tudi časovna past je povezana s časom oziroma manipulacijo s časom. Že sam naslov pove, da gre za past, ki protagonista ali antagonista porine na popotovanje v času. Lahko pa gre dobesedno za past, ki nekaj ali nekoga lovi v času. Časovna jaga po domače.

Idej, kako literarno obdelati potovanje v času je ogromno, omejitev je le domišljija v spregi z zdravo pametjo. Če je kraj dogajanja Celje, je sicer plus, ni pa nuja.

* * *

Razpis 3: Distopija

Za dodatno začimbo prilagamo še tretji razpis. Tako bo vsak našel kaj zase.

Distopija je nekakšna zimzelena klasika. Vsi poznamo Orwellov *1984*. Potem imamo tudi slovensko, precej svežo, literarno obravnavo srhljive prihodnosti, ki mogoče sploh ni tako daleč - *Potovati z Orwellom* Jožeta Biščaka. Priporočam v branje, saj vas knjiga ne bo pustila ravnodušnega.

Tudi filmskih upodobitev distopičnega sveta je kar precej. Ene so boljše, druge so pač pofl.

O distopiji si preberite članek v Supernovi 10, kjer so podani osnovni napotki, kako spisati berljivo distopično pripoved. Ni vsaka črna prihodnost že distopična, a tudi z rožicami postlan svet je lahko distopična groza.

Seveda lahko distopijo zmiksate tudi s časovno pestjo in&ali alternativno zgodovino. Kraj dogajanja je sicer priporočljivo Celje, a nikakor to ni nujno potreben pogoj.

* * *

Časovno-distopični sokovnik

Zgodbe za razpis so prišče iz več držav in vsaka zase je zanimivo popotovanje po času, prostoru in nekatere malce potrepljajo distopičnega psa čuvaja.

Posebnost tega razpisa je prispevek prijatelja iz Črne gore, Marka Vujovića, ki nam je odstopil obilen esej o krononavtiki in sorodnih zadevah. Esej je bil prvotno objavljen na 9. Refesticonu v Bijelem Polju (2022) in tukajšnja objava se je zgodila s prijaznim dovoljenjem organizatorja Refesticona, dr. Dragića Rabrenovića.

Preostalnik so pripovedi, ki se v tematike razpisa zagrizejo na različne načine.

Vsekakor vas čaka obilen obrok fantastičnih poslastic.

Najprej pa prej omenjeni esej.

* * * * *

Marko Vujović

(prevod: Bojan Ekselenski)

Fantastika in književnost: Distopija, Alternativna zgodovina in potovanje skozi čas (krononavtika)

V tem besedilu bomo govorili o treh temah, ki so povezane, pogosto pa tudi prepletene in so zelo pogoste v fantaziji. Gre za:

⇒ Distopijo,

⇒ Alternativno zgodovin0,

⇒ Krononavtiko

* * *

Distopija

Beseda »distopija«, ki izhaja iz grškega jezika, je pogosto uporabljen antonim besede »evtopija« in označuje tisti razred hipotetičnih družb, ki vsebujejo podobe svetov, slabših od našega. Zgodnji uporabnik izraza je bil filozof John Stuart Mill v svojem govoru v britanskem parlamentu leta 1868, vendar njegova novejša uporaba verjetno izhaja iz omembe v delu »Quest for Utopia« (1952) **Glenna Negleyja** in **Maxa Patricka**. Britanski pisatelj **Anthony Burgess** je v svojem romanu »1985« (1978) trdil, da bi bil bolj primeren izraz »kakotopija«, kar je utemeljeval z etimologijo. V prevodu iz grščine bi to pomenilo »slabo mesto«.

Distopični prikazi so večinoma podobe družbe prihodnosti, ki se s strahom podaja na pot, po kateri naj bi šel svet, da bi zagotovile nujno »propagando« za spremembo smeri. Ko raste upanje na boljšo prihodnost, z njim neizogibno raste tudi strah pred razočaranjem. Kadar katera koli vizija prihodnje utopije vključuje manifest za politično delovanje ali prepričanje, bodo nasprotniki tega dejanja ali prepričanja neizogibno poskušali pokazati, da njegove posledice niso utopične, ampak grozljive.

Distopične podobe so se začele širiti v zadnjih desetletjih devetnajstega stoletja. Utopične in distopične podobe so v rivalskih mestih Frankville in Stahlstadt v romanu francoskega pisatelja **Julesa Verna** »Bajna dediščina (Les cinq cents millions de la Bégum)« (1879). Ta roman, pri nas preveden kot Bajna dediščina (Tehniška založba, 1973), je petdeset let po izidu šokiral javnost, saj se je izkazalo, da je eden od protagonistov pravzaprav prototip Hitlerja. Doktor Schulze je despotski vladar, ki doživlja napade histerije, navdihuje ga sovraštvo, in ideja o popolnem uničenju vseh drugih ras s strani Nemcev. Predan je razvoju orožja, ki ga bo pripeljalo do uresničitve tega cilja.

Angleški romanopisec in zgodovinar, **sir Walter Besant**, je ustvaril dve opazni

zgodnji distopiji. V »The Revolt of Man« (1882) govori v svetu, kjer s katastrofalnimi posledicami vladajo ženske, a v The Inner House (1888) je nesmrtnost povzročila družbeno stagnacijo.

Tudi že prej omenjeni veliki utopist **Herbert George Wells** je ustvaril svoje vizije distopije, kjer navaja svoje napovedi o tem, kakšen bo svet, če ne bi zmagale sile socializma. V delih »A Story of the Days To Come« (1899) in »Speči se prebudi« (When the Sleeper Wakes (1899)). Je tudi prvi avtor nezemeljske distopije v opisu selenitske družbe v romanu »Prvi ljudje na Luni« (The First Men in the Moon (1901)).

Najplodnejša spodbuda za produkcijo distopičnih vizij je bila politična polarizacija kapitalizma in socializma. Tako imamo številne primere antikapitalističnih distopij, kot so:

⇒ **Jack London**: »The Iron Heel« (1907),

⇒ **Georg Allan England:** »The Air Trust« (1915),

⇒ **Claudea Farrèra:** »Useless Hands« (1920).

Še seznam nekaterih antisocialističnih distopij:

⇒ **William Le Queux:** »The Unknown Tomorrow« (1910)

⇒ **John Kendall:** »Crucible Island« (1933),

⇒ **Ayn Rand:** »Anthem« (1938)

⇒ **Henry Hazlitt:** »The Great Idea« (1951).

Obstajajo tudi protifašistične distopije, kot so:

⇒ **Joseph O'Neill:** »Land under England« (1935),

⇒ **Rex Warner:** »The Wild Goose Chase« (1937)

⇒ **Ruthven Todd:** »The Lost Traveler« (1943)

V času pred in po vzponu nacistične stranke je nastalo nekaj protinemških distopij:

⇒ **Owen Gregory:** »Meccania« (1918)

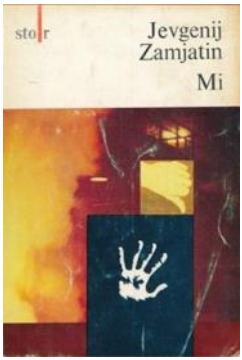
⇒ **Milo Hastings:** »City of Endless Night« (1920)

⇒ **Murray Constantine:** »Swastika Night« (1937).

Čeprav so ta dela čustveni odzivi na ideje, ki se zdijo različne, so temeljni strahovi, ki jih izražajo, zelo podobni. Poudarki so lahko različni, a osrednje značilnosti distopije so vedno prisotne - zatiranje večine s strani vladajoče elite in discipliniranje družbe kot celote.

Nekatera distopična dela nakazujejo, da je temeljna nevarnost, s katero se sooča

družba, težnja k zmagi družbe nad posameznikom. Najpodrobnejša analiza te tesnobe in morda najbolj osupljivo neusmiljena od vseh distopij je roman ruskega pisatelja

Jevgenija Ivanoviča Zamjatina s kratkim naslovom »Mi« (1924), ki je najprej izšel v angleščini (ZDA) Šele skoraj trideset let pozneje je izšel tudi v ruščini. Najbolj grozljiv razvoj omenjene tesnobe najdemo v prav tako preprosto naslovljenem romanu »1984« (1949) britanskega pisatelja **Georgea Orwella**, ki je deloma izrazil avtorjev obup nad britanskim delavskim razredom in njegovo nezmožnostjo upora ali vsaj revolta. Kronološke je med zgoraj omenjenima nastal še roman »Brave New World« (1932) **Aldousa Huxleyja** (slovenski prevod Krasni novi svet, zadnji prevod Mladinska knjiga 2016) in zaključuje to znamenito distopično trojico.

Roman »Mi« govori o uniformirani družbi s kultom novih strojev in industrializirane sreče. Svet je prikazan kot grozljiva podoba prihodnosti, ki s kombinacijo tehnične civilizacije in birokratske diktature reducira osebnost na nič. Osebe so zreducirane na številke, ki jih uporabljajo namesto imen, tako se na primer glavni junak romana imenuje D-503, njegova ljubica O-90, najboljši prijatelj pa R-13. Akcija poteka v prihodnjem »stoletju X« v državi, imenovani Enotna država. Ta roman je služil kot literarna predloga za istoimenski film iz leta 1982, posnet v Zahodni Nemčiji, kratki črno-beli film v angleščini »The Glass Fortress« v francoski produkciji, a v začetku leta 2023 naj bi izšel še ruski film »Mi«.

Za razliko od Zamjatinovih zgradb, ki s steklenimi stenami omogočajo množičen nadzor, pri Orwellu služijo nadzoru državljanov s strani tako imenovanega Velikega brata naprave, kot so televizorji. Ta klasika je prinesla različne izume in nove izraze, med katerimi so poleg prej omenjenega Velikega brata (Big Brother) še dvomisel, miselni zločin, miselna policija in novorek. Temna vizija sveta, v katerem se zgodovina spreminja tako rekoč vsak dan, zelo spominja na današnji čas, ko zgodovinski revizionizem ni prisoten le na Balkanu, ampak tudi širše. Winstona Smitha, glavnega junaka Orwellove distopije, so na filmu obudili igralci Peter Cushing leta 1954, Edmond O'Brien dve leti pozneje in John Hurt v filmu, ki je izšel v naslovnem letu (1984).

Huxleyjeva distopična vizija prihodnosti je na prvi pogled nekoliko svetlejša od Zamjatinove in Orwellove. Prebivalci sveta, opisani v njegovem romanu, živijo v nekakšni blaginji in ko občutijo kakšno nelagodje, so na voljo tablete različnih barv, ki rešijo vse težave. V tem vrlem novem svetu ni več standardnega rojstva iz maternice, temveč ljudje nastajajo v umetni maternici s pomočjo Bokanovega procesa. Vna-

1. slovenski prevod iz leta 1975 je izšel pri Cankarjevi založbi

prej se jim določi duševna razvitost in s tem jim je dodeljen določen družbeni razred. Nekateri spadajo v intelektualno superiorne razrede Alfa in Beta, medtem ko so pripadniki razredov Gama, Delta in Epsilon bolj ali manj duševno zaostali. Kaj se bo zgodilo, ko bodo nekateri pripadniki tistega sveta srečali divjake iz starega sveta? To lahko izveste ob branju tega dela, ki ne izgublja priljubljenosti in aktualnosti. Obstaja tudi več ekranizacij Krasnega novega sveta, kot je triurni film iz leta 1980, nato film iz leta 1998, v katerem igra Peter Gallagher. Leta 2020 izdana serija se dosledno ne drži literarne predloge. Istega leta je izšel ameriški dokumentarec Aldous Huxley in Brave New World ter francoski dokumentarec George Orwell, Aldous Huxley: 1984 ali Brave New World.

Kritik Neil Postman je navedel nekaj primerjav med Orwellovo in Huxleyjevo distopično vizijo:

»Orwell se je bal tistih, ki bodo prepovedali knjige. Huxley se je bal, da ne bo razloga za prepoved knjige, ker je nihče ne bo hotel brati. Orwell se je bal tistih, ki bi nam odrekli informacije. Huxley se je bal tistih, ki bi nam dali toliko, da bi postali pasivni in sebični. Orwell se je bal, da bo resnica skrita pred nami. Huxley se je bal, da se bo resnica utopila v morju nepomembnosti. Orwell se je bal, da bomo postali ujeta kultura. Huxley se je bal, da bomo postali trivialna kultura, ki se bo ukvarjala z nekim ekvivalentom čutenja, orgije in centrifugalnega pesjana. Skratka, Orwell se je bal, da nas bo tisto, česar se bojimo, uničilo. Huxley se je bal, da nas bo uničila naša želja.«

Poleg teh treh najzgodnejših distopij je treba omeniti še roman »Die Andere Seite«. Roman **Alfreda Kubina**, ki velja za enega prvih romanov v zgodovini svetovne književnosti, ki je uvedel distopično vizijo svet. Avstrijski pisatelj, ki ga kritiki imenujejo 'Kafka pred Kafko', je z opisom namišljene dežele sanj, kamor je roman postavljen, ostro kritiziral avstro-ogrsko monarhijo in skoraj vizionarsko napovedal prvo svetovno vojno. Nekega dne pride nenavaden obiskovalec na dom nekega človeka in mu sporoči naslednje:

»Klaus Patera, absolutni gospodar Kraljestva sanj, me pooblašča, da te kot agenta povabim, da se preseliš v njegovo državo.« Izkaže se, da je svet sanj država pod popolnim nadzorom, kjer se začne apokaliptični boj.

Znanstvenofantastična klasika **Raya Bradburya**, »Fahrenheit 451«, (1951) je distopična vizija totalitarnega režima, v katerem gasilci sežigajo knjige[2]. Nazadnje je slovenska izdaja knjige izšla leta 2004 v izdaji Dela.

V ustrezne tematske antologije lahko vključimo:

⇒ »Bad Moon Rising« (1973), ki ga je uredil **Thomas M. Disch**,

⇒ »Brave New Worlds« (2011), ki ga je uredil **John Joseph Adams,**

2. Nazadnje je slovenski prevod knjige izšel leta 2004 v izdaji Dela

⇒ »After: Nineteen Stories of Apocalypse and Dystopia« (2012), ki sta ga uredila **Ellen Datlow** in **Terry Windling**.

Blog *Reedsy* predlaga 30 najboljših distopičnih romanov, ki bi jih moral prebrati vsak, in sicer:

⇒ »1984« **Georga Orwella,**
⇒ »Fahrenheit 451« **Raya Bradburyja,**
⇒ »The Road« **Cormaca McCarthyja,**
⇒ »Brave New World« **Aldousa Huxleyja,**
⇒ »Ensaio sobre a cegueira« **Joséja Saramaga,**
⇒ »A Clockwork Orange« **Anthonya Burgessa,**
⇒ »The Children of Men« **P. D. Jamesa**,
⇒ »Do Androids Dream of Electric Sheep?« **Philip K. Dicka,**
⇒ »The Drowned World« **J. G. Ballarda**,
⇒ »Мы« (Mi) **Jevgenija Zamjatina,**
⇒ »Never Let Me Go« **Kazue Ishigura**,
⇒ »Station Eleven« **Emily St. John Mandel**,
⇒ »The Time Machine« **H. G. Wellsa**,
⇒ »The Hunger Games« **Suzanne Collins**,
⇒ »Parable of the Sower« **Octavie E. Butler**,
⇒ »The Giver« **Lois Lowry**,
⇒ »The Power« **Naomi Alderman**,
⇒ »The Stand« **Stephena Kinga,**
⇒ »The Dispossessed« **Ursule K. Le Guin**,
⇒ »Battle Royale« **Koushuna Takame**,
⇒ »Borne« **Jeffa VanderMeerja**,
⇒ »The Iron Heel« **Jacka Londona**,
⇒ »Slaughterhouse-Five« **Kurta Vonneguta**,
⇒ »Lord of the Flies« W**illiama Goldinga**,
⇒ »Ready Player One« **Ernesta Clinea**,
⇒ »The Wall« **Johna Lanchesterja**.

S po dvema knjigama na seznamu sta zastopana:

⇒ **Margaret Atwood** (The Handmaid's Tale, Oryx and Crake) in
⇒ **John Wyndham** (The Chrysalids, The Day of the Triffids).
⇒ Pomembne študije distopijske fikcije so:

⇒ **Chad Walsh**: »From Utopia to Nightmare« (1962),

⇒ **Mark R. Hillegas**: »The Future as Nightmare« (1967),

⇒ **Harold L. Berger**: »Science Fiction and the New Dark Age« (1976).

⇒ Britanski pisatelj **Kingsley Amis** v »New Maps of Hell« (1960) trdi, da je distopična tradicija najpomembnejša nit v tapiseriji sodobne znanstvene fantastike.

Omenimo še nekaj filmov, ki prikazujejo distopične vizije bližnje ali daljne prihodnosti: serije filmov Terminator, Matrica, Mad Max, Robocop in Hunger Games. Potem so tu še Blade Runner, 12 Monkeys, V for Vendetta, Dark City, Equilibrium in mnogi drugi.

* * *

Alternativna zgodovina

Alternativna zgodovina, uporablja se tudi pri nas manj znana beseda ukronija (uchronia je uveljavljena na angleškem govornem področju) je predstavitev Zemlje, kakršna bi lahko postala zaradi neke hipotetične spremembe v zgodovini. Beseda ukronija je neologizem, ki je nastal iz besede utopija z zamenjavo grške besede topos (kraj) z drugo grško besedo kronos (čas). Ta izraz je leta 1876 skoval francoski filozof **Charles Bernard Renouvier** kot naslov svojega romana »Ukronija – Utopija v zgodovini, apokrifne zgodovinske skice razvoja evropske civilizacije, kakršna ni bila, kakršna bi lahko bila *(Uchronie (L'Utopie dans l'histoire): esquisse historique apocryphe du développement de la civilisation européenne tel qu'il n'a pas été, tel qu'il aurait pu être).«*

Prvi nedvoumen primer alternativne zgodovine je skoraj gotovo delo iz leta 1836 »Napoleon in osvajanje sveta 1812-1832 (*Napoléon et la conquête du monde, 1812-1832: Histoire de la monarchie universalle*)«, ki ga je napisal francoski pisatelj in literarni kritik **Louis Geoffroy**. V njej se Napoleon nedotaknjen vrne iz svoje ruske avanture leta 1812 in osvoji znani svet.

Drugi zgodnji primeri vključujejo utopično upodobitev zgodnje poselitve Amerike **Castella N. Holforda** v »Aristopia: Romance-History of the New World« (1895), nato **Edmunda Lawrencea** »It May Happen Yet: A Tale of Bonaparte's Invasion of England)«, **Charlesa Feltona Pidgina** - »The Climax: Or, What Might Have Been: A Romance of the Great Republic« (1902) in **Ernesta Bramaha** – »What Might Have Been: The Story of a Social War« (1907).

Mnogi avtorji so tako v literarnih delih kot v esejih razmišljali o alternativnih možnostih realne preteklosti, torej o tem, v katero smer bi šla prihodnost, če bi se nekateri ključni dogodki končali drugače. Nekaj najpogostejših tematik v takih delih je, kaj bi se zgodilo, če bi Jug zmagal v ameriški državljanski vojni, in še posebej, kaj

bi se zgodilo, če bi Hitler zmagal v drugi svetovni vojni. Avtorje je prevzel še en zgodovinski dogodek, in sicer izum atomske bombe. Nekateri so njegovo pojavnost premaknili v preteklost, drugi pa so njen prihod na zgodovinsko sceno odložili. **Ronald W. Clark** se je z obema možnostma ukvarjal v dveh letih (»Queen Victoria's Bomb«, 1967 in »The Bomb that Failed«, 1969).

V drugem desetletju dvajsetega stoletja je **Murray Leinster** s »Sidewise in Time« (1934) v žanr znanstvene fantastike uvedel idejo o alternativnih svetovih. Prvi resen poskus ustvarjanja alternativne zgodovine v znanstveni fantastiki pa je bil v romanu »Lest Darkness Fall« **Lyona Spraguea de Campa** iz leta 1939. Dogajanje je v celoti postavljeno v daljno preteklost, kjer se en moški vrne skozi čas in se odloči preoblikovati zgodovino tako, da prepreči ali izboljša temni vek, kot pogosto imenujemo srednji vek. V svojem drugem delu »The Wheels of If« De Camp prikazuje sodobno Ameriko, ki bi lahko nastala iz kolonizacije Nordijcev v desetem stoletju.

Še dlje v preteklost kot Kemp v prvoomenjenem delu se vrača **Robert Silverberg** v romanu »Roma Eterna« (2003), v katerem si predstavlja, kako bi bilo, če bi rimski imperij preživel do danes.

Zgodnje žanrske zgodbe ZF o konfliktu med alternativnimi svetovi se nagibajo k domnevi, da je naš svet boljši od večine alternativ. Tako je razmišljal slavni nemški filozof Gottfried Wilhelm Leibniz. Ta predpostavka je v veliki meri posledica našega prepričanja, da je »prava« stran zmagala tako v ameriški državljanski vojni kot v drugi svetovni vojni. Klasika ameriškega pisatelja **Warda Moora** »Bring the Jubilee« (1952) prikazuje razmeroma mračno sliko Amerike, v kateri je Jug zmagal v državljanski vojni. Kar zadeva slike zgodovine, v katerih so zmagali nacisti, so običajno kot nočne more. Pomembni primeri takšnih vizij so: »Two Dooms« (1958) **Cyrila M. Kornblutha**, »Sound of His Horn« (1952) britanskega pisatelja **Johna Williama Walla** (pisal je pod pisateljskim imenom Sarban), »The Proteus Operation« (1985) **Jamesa P. Hogana**, »Moon of Ice« (1982) **Brada Linaweaverja**, »Fatherland« (1992) **Roberta Harrisa** in zagotovo najbolj znana med njimi »The Man in the High Castle« (1962) **Philipa K. Dicka**.

Med drugimi prelomnicami, za katere velja, da je naš svet stopil na »pravo« pot, sta reformacija v 16. stoletju in industrijska revolucija nekaj stoletij kasneje. Zatiranje teh gibanj in procesov prinaša tehnološko primitivne alternativne zgodovine v delih »Pavane« **Keitha Robertsa** (1968), »The Alteration« (1976) **Kingsleyja Amisa,** »Shadow of Earth« (1979) ameriške pisateljice **Phyllis Eisenstein** in »A Dangerous Energy« (1992) **Johna Whitbourna**.

Kim Stanley Robinson v svojem delu »The Years of Rice and Salt« (2002) govori o obdobju šestih stoletij zgodovine različnih svetovnih kultur, ki so se razvile v odsotnosti Evrope, ki jo je kuga skoraj popolnoma iztrebila.

Isti avtor v drugem delu pokaže, da bi lahko bila zgodovina boljša, kot je bila, ko

govori o ameriškem pilotu, ki ni hotel odvreči atomske bombe na Hirošimo, **Jerry Yulsman** pa si predstavlja, kakšna bi bila zgodovina, če bi Hitlerja ubili pred začetkom 2. svetovne vojne.

Izdanih je bilo več antologij, ki obravnavajo to tematiko, kot je »Worlds of Maybe: Seven Stories of Science Fiction« (1970), ki jo je uredil **Robert Silverberg**. Poleg urednikovih vsebuje tudi zgodbe avtorjev - **Paula Andersona**, **Philipa Joséja Farmerja**, **Larryja Nivena** in **Murrayja Leinsterja**. Poleg antoloških zbirk, ki sta jih uredila **Martin H. Greenberg** in **Charles G. Waugh**, ki sta zbirko naslovila »Alternative Histories: Eleven Stories of the World as it Might Have Been« (1986) vsebuje tudi končno različico dragocene bibliografije na to temo z naslovom »Pasts that Might Have Been, II: A Revised Bibliography of Alternative History« **Bartona C. Hackerja** in **Gordona B. Chamberlaina. Gregory Benford** je uredil pet antologij na to temo: Kot prva je »Hitler Victorious« (1985) ter štiri antologije z naslovom »What Might Have Been«. Prvi zvezek ima naslov »Alternate Empires« (1989), drugi »Alternate Heroes« (1989), tretji »Alternate Wars« (1991) in četrti »Alternate Americas« (1992). Vse zbirke so nastale v sodelovanju z Martinom Greenbergom. **Mike Resnick** je uredil antologijo Alternate Presidents (1992) kot tudi Alternate Kennedy (1992). »The Best Alternate History Stories of the 20th Century« (2001), ki sta ga uredila **Harry Turtledov** in **Martin Greenberg**, je zbirka zgodb vodilnih ustvarjalcev tega podžanra, medtem ko je »The Mammoth Book of Alternate Histories« (2010), ki sta ga uredila **Ian Watson** in **Ian Whates**, nekoliko obsežnejše.

Na internetu obstaja namenski portal, ki navaja le dela, pa tudi antologije in zbirke, ki obravnavajo to tematiko, in vsebuje več kot 3000 naslovov:

http://uchronia.net/.

Pomen in priljubljenost te podzvrsti znanstvene fantastike je zaznamovala leta 1995 uvedba nagrade za dela alternativne zgodovine v daljši in krajši obliki. Posebno nagrado za prvo leto je prejel **Lyon Sprague de Camp** za najpomembnejša dela na tem področju, med katerimi so »Let Darkness Fall« (1939), »Wheels If« (1940) in »Aristotel and the Gun« (1958). Med nagrajenci je tudi britanski pisatelj Adrian Tchaikovsky, ki je to nagrado prejel leto pred podelitvijo Refesticonove nagrade »Zlatni zmaj«.

Doktorska disertacija srbskega pisatelja in profesorja **Aleksandra B. Nedeljkovića** nosi naslov »Alternativne istorije 1950-1980«, v kateri analizira sedem romanov anglosaških pisateljev: Ward Moore, Philip K. Dick, Philip Jose Farmer, John Boyd, Keith Roberts, Norman Spinrad in Harry Harrison. Pisatelj **Ilija Bakić** je avtor eseja »Alternativna istorija kao drugačiji pogled na sadašnjost«, v katerem je navedenih več pisateljev in njihova tematska dela.

* * *

Potovanje skozi čas ali kronomantika

Ena izmed tem, ki že od samega začetka razvoja fantastične književnosti zaposluje mnoge pisce, je potovanje skozi čas. Na samem začetku vam postavljam isto vprašanje, kot ga je maskirani moški v kostumu velikega zajca postavil glavnemu junaku Donnieju Darku v istoimenskem filmu iz leta 2001:

»Ali verjameš v potovanje skozi čas?«

Prepričan sem, da je večina izmed vas vsaj enkrat v življenju pomislila na potovanje skozi čas, bodisi v preteklost, bližnjo ali daljno, v čas pred vašim rojstvom ali v prihodnost. Verjetno ni človeka, ki si nikoli ni želel vrniti vsaj za nekaj korakov v preteklost in popraviti kakšno svojo napako ali ubrati drugačno pot v prihodnost.

Po drugi strani pa jih je veliko želelo opraviti isto potovanje, vendar v drugo smer in izvedeti, kaj nas čaka v bližnji ali daljni prihodnosti. Ali bomo končno vzpostavili prvi stik s tujo raso ali bomo živeli v distopičnem svetu? Ali nas bodo pri vsakdanjem delu popolnoma nadomestili roboti? Bomo namesto rojevanja nastajali iz epruvete? Se bo človek razvil v kiborga ali kakšno drugo bitje?

»Ko koncept potovanja skozi čas postane naraven za človeški um, ga je zelo enostavno vključiti v naš način razmišljanja,« je dejala rusko-ameriška pisateljica Maria Konikova.

In zdaj prihaja »A Little Something for Us Tempunauts« kot rad popotnike skozi čas poimenuje ameriški pisatelj **Philip K. Dick** v svoji zgodbi iz leta 1974. Za popotnike skozi čas se poleg izraza temponavt pogosteje uporablja ime krononavt[3].

Kako zanimiva je bila ta tema skozi zgodovino za mnoge avtorje, pove tudi podatek, da je na spletni strani spletni strani s seznamom tovrstnih del, naštetih preko 1500 kratkih zgodb in preko 2500 romanov, blizu 700 filmov ter okoli 400 televizijskih oddaj in serij ter več kot 100 stripov.

»The Time Traveller's Almanac« **Ann** in **Jeffa VanderMeerja** je obsežna retrospektivna antologija s skoraj 1000 stranmi, ki vsebuje šestdeset zgodb, ki obravnavajo to temo od Wellsovega Časovnega stroja naprej. Ameriški pisatelj **Barry N. Malzberg** je uredil antologijo »The Best Time Travel Stories of All Time« (2003), ki vsebuje 14 klasičnih zgodb. Britanski pisatelj **Mike Ashley** je za svojo znanstvenofantastično antologijo o potovanju skozi čas izbral 25 zgodb.

Vrnimo se še malo v preteklost in poglejmo, kako so ta motiv obravnavali skozi zgodovino. Do konca devetnajstega stoletja so bile sanje najprimernejše sredstvo potovanja skozi čas. Med najbolj znani deli sodita »A Christmas Carol« **Charlesa Dickensa** iz leta 1843 in »A Tale of the Ragged Mountains« **Edgarja Allana Poeja** iz leta 1844. »A Christmas Carol« je prvi roman, ki vsebuje enega prvih prikazov

3. Bojan Ekselenski: Vrnitev v prihodnost – krononavtika (Mentor: mesečnik za vprašanja literature in mentorstva. - ISSN 0351-367X Letn. 41, št. 2, maj 2020, str. 57-63)

potovanja skozi čas v obe smeri, tako v preteklost kot prihodnost. Podaljšano spanje je uporabljeno kot sredstvo za potovanje skozi čas v teh zgodbah: »L'An 2440, rêve s'il en fût jamais« francoskega avtorja **Louis-Sébastiena Merciera** iz leta 1770, **Washington Irvingov** Rip Van Winkle (1819), »Looking Backward« **Edwarda Bellamyja** (1888) in »When the Sleeper Awakes« **H. G. Wellsa** iz leta 1899. Knjiga »Memoirs of the Twentieth Century« **Samuela Maddena** iz leta 1733 je serija pisem britanskih veleposlanikov v letih 1997 in 1998 diplomatom v preteklosti, ki posredujejo politične in verske razmere v prihodnosti. Pripovedovalec knjige prejema ta pisma od svojega angela varuha. **Paul Alkon**, ameriški proučevalec znanstvene fantastike, pa v svoji knjigi »Origins of Futuristic Fiction« pravi, da je »prvi časovni popotnik v angleški literaturi angel varuh.« V antologiji znanstvene fantastike »Far Boundaries« iz leta 1951 urednik **August Derleth** trdi, da je ena najzgodnejših kratkih zgodb o potovanju skozi čas »An Anachronism; or, Missing One's Coach«, ki jo je leta 1838 za dublinsko literarno revijo napisal neznani avtor. Medtem ko pripovedovalec pod drevesom čaka, da ga odpelje kočija, se popelje v več tisočletij v preteklost. Ena najzgodnejših fikcij o potovanju skozi čas je igra »Anno 7603« iz leta 1785 dansko-norveškega pesnika in dramatika **Johana Hermanna Wessela**, ki prikliče vilinsko magijo, da bi se zgodil prehod v leto 7603 našega štetja. 500-stranska knjiga »Paris avant les hommes« francoskega botanika in geologa **Pierra Boitarda** govori o hromem hudiču Asmodeju, ki samega Boitarda popelje na potovanje skozi naravno zgodovino Zemlje. Zagotovo je v devetnajstem stoletju eden od bolj znanih primerov s to tematiko »A Connecticut Yankee at King Arthur's Court«, roman ameriškega pisatelja **Marka Twaina** iz leta 1889.

Roman »The Time machine« iz leta 1895 od **H. G. Wellsa**, angleškega pisatelja in enega od pionirjev sodobne znanstvene fantastike, je zagotovo eno prvih in najpomembnejših literarnih del, kjer je bilo uporabljeno konkretno mehansko sredstvo potovanja skozi čas - časovni stroj. Vendar ob pojavi Wellsovega romana zamisel o uporabi hipotetičnega časovnega stroja kot literarne naprave ni bila popolnoma nova. Eno takih literarnih del se je pojavilo skoraj deset let prej. Gre za roman španskega pisatelja **Enriqueja Gasparja y Rimbaua** – »El anachronópete« iz leta 1887. Delo je bilo leta 2012 prevedeno v angleščino pod naslovom »The Time Ship: A Chrononautical Journey«. Lani je prvi prevod te knjige v srbščino izdal **Tihomir Jovanović** in Društvo državljanov ljubiteljev znanstvene fantastike SCI & FI iz Beograda. Anachronopet je ogromna škatla iz litega železa, ki se premika zahvaljujoč elektriki, ki poganja štiri velike mehanske žlice, kot tudi druge stroje. Popotniki se ne pomladijo, ko potujejo nazaj v preteklost. Čeprav v njem nimamo pravega časovnega stroja, kot sta Wells in Gaspar, je omembe vredna kratka zgodba iz leta 1881 »The Clock That Went Backward« ameriškega pisatelja **Edwarda Pagea Mitchella**, ki so ga pozneje poimenovali »izgubljeni velikan ameriška znanstvena fantastika«. V njem

dva bratranca potujeta 300 let nazaj v preteklost s pomočjo pokvarjene stare nizozemske ure iz 16. stoletja.

Pod vplivom Wellsovega romana, klasičnega eseja francoskega pisatelja **Alfreda Jarryja** - »Commentair pour servir à la construction pratique de la machine à explorer le temps« iz leta 1899 , v kateri fiktivni zdravnik Faustrol pripoveduje, kaj vse je potrebno za izdelavo lastnega časovnega stroja.

Kakšen vtis je pustil Wellsov roman na številne kasnejše pisce, pove tudi dejstvo, da več del, nastalih pod njegovim neposrednim vplivom, nadaljuje zgodbo o časovnem popotniku, Morlokih in Elojih. Nekatere med njimi so »Love and glass« **Michaela Scotta Brickerja**, »The Truth about Weena« **Davida J. Lakea** in roman istega avtorja »The Man Who Loved the Morlocks. **David Lake** je napisal »Man Who Loved Morlocks«, **Stephen Baxter** »The Time Ships« in srbski pisatelj **Andrija Lavrek** »Vremeplovčevim putem«.

William Wallace Cook v romanu »A Round Trip to the Year 2000« (1903) sarkastično obravnava kopičenje časovnih popotnikov skozi čas v pričakovano čarobnem milenijskem letu.

Zoran Živković je v knjigi izbranih esejev in zgodb »First Contact and Time Travel: Selected Essays and Short Stories« napisal esej Kronomocija, v katerem je obravnaval temo potovanja skozi čas. Omenjeni esej je prebral na istoimenskem predavanju na festivalu Refesticon leta 2019. Živković navaja, da je izraz kronomacija čudovit neologizem slovitega poljskega pisatelja Stanislava Lema. Lem je napisal esej »The Time Travel Story and Related Matters of SF Structuring«. Kronomocija[4] je izraz, ki je nastal s križanjem grške besede *chronos* - čas in latinske besede *motus* – gibanje.

V omenjenem eseju Živković navaja več del, ki uporabljajo motiv kronomacijo: »Semley's Necklace« in »A Fisherman of the Inland Sea« **Ursule Le Guin**, »Hyperion« **Dana Simmonsa,** »The Great Slow Kings« **Rogerja Zelaznyja**, »The Heretics of Dune« **Franka Herberta**, »Last and First Men« in »Star Maker« **Olafa Stapledona**, »Transience« **Arthurja C. Clarka**, »Doomsday Book« **Connie Willis**, »Time Patrol« **Paula Andersona,** »The End of Eternity« **Isaaca Asimova** in »All You Zombies ...« **Roberta A. Heinleina**.

V Živkovićevi Enciklopediji znanstvene fantastike iz leta 1990 so navedeni naslednji ameriški pisci, ki so se ukvarjali s temo potovanja skozi čas: **Gregory Benford, Robert Chilson, Robert A. Heinlein, Robert Franklin Young, Ray Cummings, Richard Meredith, Upton Sinclair, Robert Sheckley, Wilson Tucker, Ian Wallace, Hyatt Verrill, John Varley, Jack Williamson, Gene Wolfe, John McDonald, Ray Nelson, Henry Beam Piper, Ross Rocklynne in Richard**

4. Kronomantika, kronomocija – splošni izraz za časovna potovanja, ki ni samo gibanje v času - krononavtika

Saxon. Britanski pisci so: Grant Allen, Barrington Bailey, Brian Neville Ball, Thomas Anstey Guthrie, Paul Capon, Robert Holdstock, David Mason, Brian Aldiss, John Boynton Priestley, Andrew Stephenson, Bob Shaw, Elleston Trevor in **Charles Eric Maine**. Kar zadeva pisatelje iz neangleško govorečih območij, so zastopani francoski pisatelji, kot so **Gérard Klein, Maurice Renard, Boris Vian** in **Albert Robida**, pridružujeta se jim še češka pisatelja **Jakub Arbes** in **Svatopluk Čech**. Potem so tu zahodnonemški pisatelj **Carl Amery** (pravo ime Christian Anton Mayer), srbski pisatelj **Dragutin Ilić** in slovenski pisatelj **Dimitrij Rupel**. Omenja tri ameriške pisateljice: **Octavia E. Butler, Connie Willis** in **Ursula LeGuin**. Ta tema torej ne zanima le moških pisateljev.

Zoran Živković, kot avtor fantastike, je občasno v svojih proznih delih uporabljal motive kronomocije. V nekem intervjuju je dejal:

»Tema kronomocije nikakor ni prevladujoča v moji prozi. Če bi bila, bi bil pisatelj znanstvene fantastike, kar pa nikakor nisem. Kronomocija, ki ni znanstvenofantastičnega tipa, se pojavi le v »Time Gifts[4]« in eni zgodbi iz »Impossible Encounters[5]«.

Nekatere zgodbe regionalnih piscev, ki se poleg Živkovića ukvarjajo s temo potovanja skozi čas:

⇒ **Vladimir Todorović** - Vremeplov - problem jednog izuma (zbirka Gradske priče 3)
⇒ **Slobodan Ćurčić** - Ne igraj se s vremenom (časopis Sirius broj 42)
⇒ **Zoran Furtinger** - Djed i unuk (Andromeda 1)
⇒ **Danilo Brozović** - Vremenski stroj (časopis UBIQ 12)
⇒ **Dobrivoje Šešlija** - Angor
⇒ **Miroslav Bagarić** - Mađioničarski trik
⇒ **Zdravko Bartolić** - Povijest budućnosti
⇒ **Duško Čavić** - Izlet
⇒ **Jakob Holbik** – Došljaci
⇒ **Hrvoje Hitrec** - Gospodar Velike piramide
⇒ **Damir Mikuličić** - Nulti krug
⇒ **Dalibor Perković** - Utjecaj moderne tehnologije na zbacivanje seksualnog jarma
⇒ **Tatjana Orlić** – Hronomocija

A od mlajših so tu **Nikola Puhin** z zgodbo »Škola za vremenske putnike« in **Mia Čičko**, ki si je poželela zgraditi »Vremeplovni taksi«.

5. Vremenski darovi, 1997
6. Nemogući susreti, 2000

Tematika potovanja skozi čas je pogosta tudi v filmskih produkcijah. Posnetih je veliko število filmov in TV serij, ki jo obravnavajo.

Na lestvici 83 najboljših filmov o potovanju skozi čas spletni portal navaja številne znane filme, kot so filmska serija »Terminator« (več filmov), »Možje v črnem III« (Man in Black III, 2012), »Neskončni dan« (Groundhog Day, 1993), »Možje X: Dnevi prihodnje preteklosti« (X-Men: Days Of Future Past, 2014), »Čudovita pustolovščina Billa in Teda« (Bill And Ted's Excellent Adventure, 1989), »Prihod« (Arrival, 2016), »Donnie Darko« (2001), »Umiranje« (The Jacket, 2005), »Izvorna koda« (Source Code, 2011), »Maščevalci: Zaključek« (Avengers: Endgame, 2019), »Medzvezdje« (Interstellar, 2014), »Učinek metulja« (Butterfly Effect, 2004), »Deja Vu« (Déjà Vu, 2006) in enega novejših filmov »The Adam Project« (2022). Med neangleško govorečimi filmi so japonski film »Povratnik« (Ritânâ, 2002), španska filma »Dvig« (El Ascensor, 2021) in »Med nevihto« (Durante la tormenta, 2018), francoski film »Pomol« (La Jetée, 1962), Japonci so animirali film »Dekle, ki je skočilo skozi čas« (Toki o kakeru shôjo, 2006). Poleg znanih filmov, kot sta prva dva iz trilogije »Nazaj v prihodnost« (Back To The Future), že prej omenjenih »12 opic« (12 Monkeys), nedavna uspešnica »Tenet«, prvih deset mest zasedajo tudi širši javnosti neznani filmi: avstralski film »The Infinite Man« (2014), britansko-avstralski film »Triangle« (2009), ameriški film »Primer« (2004), španski film »Los Cronocrímenes« (2007) in odličen avstralsko-ameriški film »Predestinacija« (Predestination, 2014). Na samem vrhu lestvice je japonski animirani film »Kimi No Na Wa« (2016) v prevodu Tvoje ime.

In za tiste, ki imate radi romantične filme o potovanju skozi čas, bom navedel naslednje primere: »Somewhere in time« (1980), »Kate & Leopold« (2001), »Lake House« (2006), ki je remake korejskega filma iz leta 2000, »Polnoč v Parizu« (Midnight in Paris, 2011), »Žena popotnika v času« (The Time Traveler's Wife, 2009) in »Skozi čas« (About Time, 2013).

V znameniti francoski komediji »Obiskovalci« (Les Visiteurs, 1993) in njenih nadaljnjih nadaljevanjih spremljamo dogodivščine srednjeveškega viteza in njegovega služabnika, ki prosita slavnega čarovnika, naj ju vrne v preteklost, da bi preprečila naključni umor njunega tasta. Namesto tega odletijo v 20. stoletje.

Kar zadeva TV serije, bom omenil nekaj naslovov: »The Time Tunnel« (1966-1967), »Quantum Leap« (1989-1993), »Seven Days« (1998-2001), »Terminator: The Sarah Connor Chronicles« (2008-2009), »DC's Legends of Tomorrow« (2016-2022), »Continuum« (2012-2015), »Outlander« (2014-), 12 Monkeys (2015-2018), »Frequency« (2016-2017), »Life on Mars« (2008-2009), »Primeval« (2007-2011), »Terra Nova« (2011), nemška serija »Dark« (2017-2020), norveška serija »Beforeigners« (2019-) in kolumbijska serija »Siempre bruja« (2019-2020).

Ameriška serija »11.22.63« (2016), posneta po istoimenskem romanu **Stephena Kinga**, govori o poskusu preprečitve atentata na predsednika Kennedyja. V letu 2016 se je začelo predvajanje dveh severnoameriških serij o potovanju skozi čas – »Timeless« (2016-2018) in »Travelers« (2016-2018). Prva serija govori o skrivnostnem zločincu, ki ukrade skrivni najsodobnejši časovni stroj z namenom, da s spreminjanjem preteklosti uniči Ameriko, kot jo poznamo. Edino upanje, da se kaj takega prepreči, je nepričakovana skupina, sestavljena iz znanstvenika, vojaka in profesorja zgodovine, ki mora s prototipom časovnega stroja potovati v preteklost do kritičnih dogodkov. V drugi seriji, stotine let v prihodnosti, zadnji preživeli ljudje odkrijejo način, kako poslati zavest nazaj skozi čas, neposredno v ljudi 21. stoletja, vse z namenom, da rešijo človeštvo pred strašno prihodnostjo. Poleg te nenavadnosti je treba omeniti tudi to, da si ti ljudje iz prihodnosti izberejo ljudi, ki naj bi kmalu umrli in takoj po njihovi smrti prevzamejo njihova telesa. Ekipa iz prihodnosti se loti trupel prej neznanih posameznikov: posebnega agenta FBI, mlade ženske z motnjami v duševnem razvoju, srednješolskega športnika, matere samohranilke in študentske odvisnice od heroina.

V zelo priljubljeni in vznemirljivi španski seriji »El ministerio del tiempo« (2015-2020) se bojevnik iz 16. stoletja, študent iz 19. stoletja in bolničar iz 21. stoletja pridružijo tajni agenciji, da bi različnim posameznikom preprečili spreminjanje španske zgodovine. Pri tem uporabljajo časovne prehode.

Ruska serija iz leta 1984, ki je bila zelo priljubljena ne le v nekdanji Sovjetski zvezi, »Gostya iz budushchego« (1984), ima 5 epizod. V njej deklica Alisa Seležnjova iz prihodnosti potuje v sedanjost, deček Kolja Gerasimov iz leta 1984 pa v leto 2084. V drugi ruski televizijski seriji, »Moj iz prihodnosti« (My iz budushchego, 2008), štirje Rusi v sedanjosti iščejo nacistične spominke na bojišču druge svetovne vojne. Črvina jih vrne v bitko leta 1942 v Sovjetski zvezi.

V srbski seriji »Beležnica profesora Miškovića« (2021), posneti po istoimenskem romanu **Ratka Dmitrovića**, glavno vlogo igra črnogorski igralec Momčilo Otašević. Upodablja lik mladega novinarja Boška Stevanovića, ki raziskuje paranormalne pojave, omenjene v beležnici preminulega srbskega etnologa Arsenija Miškovića. Eden od teh fenomenov je primer družinskega človeka, ki se po prevzemu novega avtomobila iz Kragujevca in krajšem obisku pri sorodnikih v Beogradu vrne v Subotico. Na poti proti Subotici je obstal v nepričakovani megli. Po 10 letih se nenadoma vrne k družini, ki se je že zdavnaj sprijaznila z njegovim izginotjem. Na njihovo začudenje se vrne brez znakov staranja, v istih oblačilih, kot je odšel od doma.

Za konec dela, posvečenega televizijskim serijam, moram omeniti najdlje predvajano od vseh, to je »Doctor Who«. Ta britanska serija, ki jo predvajajo od leta 1963, opisuje dogodivščine Gospodarja časa, imenovanega Doktor, nezemljana s planeta Gallifrey, ki se pojavi v človeški podobi. Doktor raziskuje vesolje v vesoljski ladji TARDIS, ki potuje skozi čas.

Nekateri najbolj znani izmišljeni liki, ki potujejo skozi čas:

⇒ Martin Seamus »Marty« McFly in Emmet Lathrop »Doc« Brown iz trilogije Nazaj v prihodnost,
⇒ Doktor iz britanske TV serije Doctor Who,
⇒ Kyle Reese, kiborga T-800 in T-1000 iz serije filmov Terminator,
⇒ Popotnik skozi čas iz romana Časovni stroj H. G. Wellsa,
⇒ James Cole iz filma in TV serije 12 Monkeys,
⇒ Hermiona Jean Granger iz serije filmov o Harryju Potterju,
⇒ Arthur Philip Dent iz romana Štoparski vodnik po galaksiji Douglasa Adamsa,
⇒ Dr. Samuel »Sam« Beckett iz TV serije Kvantni skok,
⇒ Rip Hunter iz sveta stripov o ameriškem superjunaku po imenu Arrow,
⇒ Donnie Darko iz istoimenskega filma,
⇒ Claire Randall iz romana Diane Gabaldon Outlander in istoimenske TV serije,
⇒ Ebenezer Scrooge iz knjige A Christmas Carol Charlesa Dickensa,
⇒ Ivar the Timewalker iz istoimenskega stripa založbe Valiant Comics,
⇒ Rip Van Winkle iz istoimenskega romana Washingtona Irvinga,
⇒ Colter Stevens iz filma Izvorna koda (Source Code),
⇒ Henry DeTamble iz knjige Žena popotnika v času (The Time Traveler's Wife) ameriške pisateljice Audrey Niffenegger,
⇒ Billy Pilgrim iz romana Klavnica pet Kurta Vonneguta in
⇒ Hank Morgan iz romana A Connecticut Yankee at King Arthur's Court Marka Twaina.

Najboljši izmišljeni časovni stroji:

⇒ Policijska telefonska govorilnica TARDIS iz TV serije Doctor Who,
⇒ avto DeLorean DMC-12 iz filmske trilogije Nazaj v prihodnost,
⇒ časovni stroj iz romana Časovni stroj H. G. Wellsa,
⇒ časovni kamen (Time Stone) iz filma Doctor Strange,
⇒ telefonska govorilnica iz filma Bill in Ted,
⇒ vesoljska ladja Waverider iz TV serije DC's Legends of Tomorrow,
⇒ časovni obračalnik iz filma Harry Potter and the Prisoner of Azkaban,
⇒ Time Displacement Machine iz serije filmov Terminator,
⇒ vesoljska ladja Klingon's Bird of Prey iz filma Zvezdne steze IV: Potovanje domov (Star Trek IV: The Voyage Home),
⇒ kvantni pospeševalnik iz TV serije Kvantni skok,

⇒ Time-Jump Machine iz filma Možje v črnem III,
⇒ raketne sani iz filma Timecop,
⇒ medzvezdno vesoljsko plovilo iz filma Planet opic,
⇒ kronosfera iz serije Sedem dni,
⇒ Borg Sphere iz filma Zvezdne steze: Prvi stik in
⇒ naprava za potovanje skozi čas iz filma Twelve Monkeys.
⇒ Booster Gold, Rip Hunter, Time Masters, Chronos, Jimmy Olsen, Ivar the Timewalker, Inok the Protector of Russia so le nekateri junaki v stripih, ki uporabljajo motiv potovanja skozi čas.

Med vizualnimi umetniki, ki jih je navdihnila tema potovanja skozi čas, so: **Steve Hester, Norman Duenas, Andrew Read, Laimonas Schmergelis, Bruce Rolff, Louis Ferreira, Michael Sismanidis, Yuliya Zelinskaya, Kat Martin, Diliana Gondova-Panova, Daniel Cardle, Marco Macri, Shanina Conway** in **Jelena Janić** iz Budve.

Čeprav je to po svoje paradoksalno, bo potovanje skozi čas ostalo osrednji element v domišljijskem izročilu in časovni stroj – ne glede na to, ali je narejen po vzoru kolesa, policijske telefonske govorilnice ali česa drugega – bo nedvomno ohranil svoj kultni status najslavnejšega stroja, kar jih je bilo kdaj ustvarjeno kot literarni pripomoček.

Slavni angleški teoretični fizik in kozmolog **Stephen Hawking** je 28. junija 2009 na univerzi Cambridge organiziral sprejem za popotnike v času. O tem ni nikogar obvestil, vabila pa je poslal šele po dogodku, da so se na recepciji lahko pojavili le popotniki iz prihodnosti. Na njegovo žalost se ni pojavil nihče, kar ga je prepričalo, da potovanje skozi čas ni mogoče.

Če ne delite Hawkingovega mnenja in verjamete v možnost potovanja skozi čas ter da boste nekega dne tudi sami tako potovali, predlagam, da si pred takšno pustolovščino preberete naslednje eseje:

⇒ **Charles Yu** - Top Ten Tips for Time Travelers,
⇒ **Stan Love** - Time Travel in Theory and Practice,
⇒ **Genevieve Valentine** - Trousseau: Fashion for Time Travellers,
⇒ **Jason Heller** - Music for Time Travellers in
⇒ **Lyon Sprague de Camp** - Language for Time Travelers.

V prej omenjenem filmu »Predestinacija« (Predestination) je rečeno, da je priprava ključ do uspešnega, neopaznega potovanja skozi čas.

V primeru, da si nekega dne vendarle upate potovati skozi čas, ne pozabite pred odhodom izreči tistega antologijskega stavka Schwarzeneggerjevega lika iz prvega filma Terminator:

»I'll be back«.

* * * * *

Barbara Ribič Jelen

Nova doba

Leto 382 novega štetja

Gola zadnjica ga začenja skeleti. Sedi na manjšem skalnem platoju v senci skrivenčenega starega drevesa, ki si je po vseh katastrofah čudežno opomoglo. Skozi blizugled vztrajno opazuje pokrajino. Napravo so mu zapustili predniki in zanjo je neizmerno hvaležen. Še vedno je uporabna, čeprav izvira iz obdobja starega štetja. Rešila ga je že iz težavnih razmer, pa ne samo njega.

»Naj pošljem nekaj bolj izkušenih lovcev, da poiščejo mladce?« se zaskrbljeno sprašuje.

»Dolgo jih že ni,« si brunda v brado, potem pa olajšano glasno zavzdihne.

Na robu peščene poljane se pod težo bremena počasi premika skupina ljudi.

»Očitno je bil lov uspešen,« zadovoljno ugotavlja. Nekaj časa jih še spremlja s pomočjo blizugleda, ko pa postanejo vidni s prostim očesom, se odloči, da se bo vrnil v jamo.

»Zdaj so že blizu roba rastja ob vznožju gore, prečili bodo suho strugo reke in kmalu bodo doma. Vse roke bodo potrebne, da pospravijo ulov.«

Vstane in si z dlanjo izbriše skalni drobir z zadnjice. Namesti si prepasnico preko ledij in se odpravi po strmi poti. Med hojo si veselo požvižgava, a sredi posebno lepe melodije nenadoma utihne. Zmoti ga prediren piskajoč zvok, pravzaprav zavijajoče tuljenje, kot ga še ni slišal. Zaskrbljeno opazuje ogromno žarečo gmoto, ki se z veliko hitrostjo giblje preko neba in z vso silo trešči v sredo peščene poljane. Tla se stresejo, pa takoj spet umirijo.

S tresočo roko dvigne blizugled in poišče neznano stvar v daljavi. Gmota se je zarila globoko v pesek vse do skalne podlage. Ne premika se več in iz nje se močno kadi. Ugotavlja, da je nenavadne, zverižene oblike in se je pri padcu očitno močno poškodovala. Iz skritega kotička možganov bliskne davno pozabljena slika. Nekaj podobnega je nekoč že videl odtisnjeno na krhek papir. Potem osuplo odpre usta, a glasu ni iz njih. Del predmeta se premika in v njem zazeva majhna odprtina. Iz prostora se mukoma izvlečejo čudne postave. Srhljivo podobne ljudem.

»Saj so preživeli padec,« začudeno ugotavlja, »a zagotovo so ranjeni.«

»Če izza obzorja prihrumi Viharnik, ne bo dobro,« momlja predse in hiti proti jami.

Pred vhodom v jamo ga že čaka nekaj članov plemena. Razburjeno kričijo drug preko drugega in kažejo v smeri padca predmeta. Vid dvigne desno roko in zatrobi v školjko, da vsi utihnejo. S palico iz svetega hrastovega lesa potrka po tleh. Amuleti, ki so navešeni po njenem ukrivljenem koncu, zarožljajo: »Mladi lovci prihajajo z ulovom. Zakurite ognje, pripravite orodje in posodje! Medtem se bom odločil, kako naprej.«

Spoznanje, da morajo do padlega predmeta, je vse jasnejše in v mislih se mu poraja rešitev. Pa tudi dvomi, kako bo pleme sprejelo njegovo odločitev.

V jami završi od veselja, ko se pri vhodu prikaže skupina lovcev. Uplenili so dva precej velika prašiča, nekaj časa ne bodo lačni.

Vid ponovno zatrobi v školjko, da se Vodarji zberejo okrog njega. S sveto palico potrka po tleh in začne s svečanim glasom:

»Vodarji, prebivalci Vodne jame! Na peščeno planjavo, kakšno uro hoda od tod, je z neba padel nenavaden predmet, ki je ob tem zavijajoče tulil. Pogledal sem skozi blizugled in opazil, da so se iz predmeta opotekla bitja, ki so podobna nam.«

Naredil je kratek premor, da poudari pomen tega, kar bo še povedal.

Ko postane napetost skoraj otipljiva, nadaljuje: »Mislim, da se moramo odpraviti in preveriti, kaj se je zgodilo. Če so ljudje, so morda ranjeni, verjetno potrebujejo pomoč.«

Ob zadnjih besedah opazi razburjenost in stisko v očeh večine Vodarjev. Glavni lovec Ton je pogumen: »In če so sovražniki? Kaj pa, če nas pobijejo, saj ne veš, kakšno orožje imajo s seboj?« Nekaj Vodarjev mu glasno prikimava.

Vid odločno nadaljuje:

»Vaš Veliki duhoven sem. Moje odločitve plemena še nikoli niso ogrozile. Sedemintrideset odraslih nas je in nekaj med vami ima otroke. Ob nepreudarnem duhovnu pleme ne raste in ne uspeva. Če so sovražniki, želim vedeti, kako močni so in kaj je z njimi. Ne želim, da nam pridejo za hrbet in nas napadejo, ko bomo to najmanj pričakovali. Če pa niso sovražni, bodo morda za nas dragocena pridobitev. Kaj menite? Ali kdo nasprotuje?«

Ton nekaj časa razmišlja, potem pa se odloči: »Da, prav imaš. Na sovražnika moraš biti vedno pripravljen, na dobronamernega človeka pa tudi. Nikoli ne veš, kdaj se lahko sprevrže v sovražnika. Izbral bom osem lovcev, da bodo šli z nama, a najpogumnejše bom pustil doma za obrambo. Najbolje, da se takoj odpravimo, dokler Viharnik še miruje. Ostali pa pospravite ulov!«

Oklevajoče in previdno se bližajo padlemu predmetu. Že z roba rastja so ga dobro videli, zdaj pa zaznavajo tudi oster, pekoč smrad. Iz njega se še vedno kadi, okrog pa se širi neznosna vročina. Obstanejo. Vid počasi stopi proti bitjem, ki ležijo na pesku,

razmetana v vse smeri, kot bi z njimi pometel Viharnik. Res so podobni ljudem, le oblačila imajo nenavadno svetleče barve in prilegajo se jim kot druga koža. Sedem jih je. Štirje med njimi ne kažejo več znakov življenja, trije pa hropejo in udi jim nemirno trzajo.

Vid se odloči, da mrtve zasujejo kar tam v pesek, plitev grob pa obtežijo s skalami. Drugih ne more kar pustiti na milost in nemilost zverem, gromovnikom, Viharniku. Prenesli jih bodo v jamo. Tam bo njihova zdravilka pogledala, kaj lahko naredi zanje.

Z blizugledom v daljavi opazi Viharnikov nemir, rdečerjava gošča se vali nad obzorjem. Mudi se jim nazaj v jamo. Mrtve posuje z rdečim prahom, ki ga ima vselej s seboj, opravi nekaj svetih gibov in jih pošlje na pot k Edinemu. Nima časa za daljši obred. Upa, da bodo lahko ušli Viharnikovi jezi, če bodo zares hitri.

Poškodovance brž naložijo na preprosta nosila in začnejo teči proti domu. Ne spomni se, kdaj so nazadnje tekli tako hitro. Hrumenje jim je za petami, ko se zadnji Vodarji umaknejo v jamo. Nekaj jih takoj pristopi, da zaprejo vhod. Zunaj je slišati jezno divjanje Viharnika. V strahu se pogledujejo med seboj in marsikomu telo v grozi trepeta. Do zdaj jim je jama vedno nudila varno zavetje, a nikoli ne veš, kdaj bo tisti prvič.

Tudi Vid trepeta, malo od groze, malo od utrujenosti, pa se vseeno odpravi v tisti del jame, kjer se posveča obredom. Splazi se skozi tesen prehod, ki se razširi v majhen in nizek prostor, pravzaprav le malo večjo votlino. Tukaj ima shranjene posebne in svete predmete. Med njimi ima svoj prostor tudi blizugled.

Stene so okrašene s poslikavami iz pradavnine, ki jih je naslikal umetnik iz časov pred starim štetjem. Na sredini prostora je raven skalni plato, na njem pa razgrnjena preproga iz rastlinskih vlaken. Ni posebej udobna, a njegovo zadnjico vendarle ščiti pred kamnitimi okruški. Sede nanjo, se počasi sprosti in prepusti volhkosti prostora. Prešine ga misel, da ni prvi, ki uporablja to votlino. In ni bilo naključje, da jo je med raziskovanjem jame našel. Čakala ga je in vztrajno klicala, da se potopi v njene globine.

V naslednjem trenutku zdrsne v starodavni svet prednikov in njihovih bogov. V davni jezik, ki je zapisan v knjigah iz ruševin pet dni hoda od Vodne jame. Njegovo telo se ziblje naprej in nazaj, njegov um pa plava nad brezpotji.

Tako nenadoma, kot je Viharnik privršal, tako na hitro se je tudi umiril, da je zunaj vse potihnilo. Vodarji olajšano zavzdihnejo in odprejo vhod. Zrak še vedno trepeta in nasičen je s prahom peščene poljane, a hud veter se je spremenil v navadno sapo. Ob vznožju gore so vidne sledi Viharnikovega divjanja. Večina dreves je polomljena, nekatera izruvana. Trajalo bo, da si bo rastlinski pas opomogel. Zadovoljno ugotavljajo, da jim je Vodna jama še enkrat več nudila primerno zavetje. Prevzame jih sreča in tiha hvaležnost do njihovega Velikega duhovna. Prepričani so, da se je

Viharnik pomiril tako hitro prav po njegovi zaslugi.

Občudujoče ga pogledujejo, ko se ta vrne mednje, kimajo mu in ga trepljajo po ramenih.

Vidu je nerodno, še vedno se ni navadil njihove pozornosti.

»Ste namestili poškodovance?« je zaskrbljen.

Pokažejo na ležišča, ki jih imajo v velikem skupnem prostoru. Vid se približa in ugotovi, da so jim slekli oblačila in jih pokrili s tankimi rastlinskimi pokrivali.

»Udarnine in opekline imajo,« spregovori žena Glavnega lovca Tona, Cveta, ki ima dar zdravljenja. Pripravlja jim obkladke iz listov vetrinja, rastline, ki se je preteklo vročo dobo pojavila na robu rastnega pasu in je posebej odporna na hudo pripeko Sončnega jezdeca, močne Viharnikove vetrove in divjanje Deževnikovih voda. Njeni voščeni listi so polni hladilne tekočine in nekajkrat so jo že s pridom uporabili.

Vid zadovoljno pokima: »Pridite pome, ko se bo kdo prebudil,« in odide počivat.

Zunaj se že temni, v jami pa je prijazno in domačno. Z ognjišča priplava vonj po slastni hrani, ki jo pripravljajo ženske. Vid ob prijetnih zvokih zdrkne v spanje.

Nekaj kasneje ga prebudi dreganje v ramo: »Pridi, ženska se je zbudila.«

Vid se presenečeno zazre v najbolj zelene oči, kar jih je kdaj videl. Ženska z grimasami bolečine strmi v Vodarje, ki so se nagnetli okrog ležišča. Rahlo se dvigne in nasloni na komolce. Iz oči ji sijejo presenečenje, strah in začudenje.

»Kje pa sem?« se zasliši hreščeč glas. »In kdo ste vi?« se odhrka in se onemoglo zlekne nazaj.

Dve vprašanji sta v Vidovih mislih sprožili plaz ugibanj: »Kako, da ženska govori naš jezik?« Res z nekakšnim čudnim naglasom, a besede so vendarle razumljive. Vedel je, da je človeštvo proti koncu starega štetja govorilo enoten univerzalni jezik najmočnejše države sveta in čisto verjetno je tako ostalo tudi v času novega štetja.

»Se je morda v drugem delu sveta civilizacija ohranila, so katastrofe prizadele le naše kraje? Kako, da niso poiskali stika z nami že prej? In ta leteči predmet? Je to morda običajen način potovanj?«

Vprašanja brbotajo kot poln lonec kipeče juhe, a popolnoma zbrano spregovori: »Na varnem si ti in še dva druga človeka. Ostali so mrtvi in smo jih pokopali na kraju padca. Zdaj ti bodo prinesli hrano. Najej se in daj telesu priložnost, da si opomore. Pogovorili se bomo, ko se bosta prebudila še druga dva. Ne bom se večkrat ubadal z razlaganjem.«

»No, in vaša oblačila so očistili in pokrpali. Vrnili vam jih bodo,« doda, pokima in odide.

* * *

Ko se je Sončni jezdec po padcu predmeta četrtič prebudil, so bili tujci pripravljeni. Vid že opazi njihov nemir, pogledovanje naokrog in tiho šepetanje. Napetost med njimi in Vodarji narašča, tu in tam se v oči prikrade jezen pogled. Vid zatrobi v veliko

školjko, da zadoni po vsej jami. Znak, da se dobijo pred ognjiščem v skupnem prostoru jame. Pomigne tujcem, naj stopijo k njemu. Ko tako stojijo obkroženi s člani plemena, Vid ponovno zatrobi in jamo zajame popolna tišina. S palico potolče po tleh, da zarožljajo amuleti.

»Vaša imena!« se strogo obrne k rešencem.

»Jon, Sven, Maja,« po vrsti zdrdrajo.

»Od kod ste?« jih vpraša.

Jon dvigne roko: »Bom jaz odgovarjal, ker sem kapitan plovila, s katerim smo prileteli. Prišli smo z Marsa. Planet smo kolonizirali pred petstotimi leti, pa tudi na Luni imamo oporišča. Na Zemljo smo bili poslani,« utihne sredi pojasnjevanja, ko opazi nejeverne poglede Vodarjev. Vid začuti, da Jon ne želi povedati vsega, pa saj je vseeno. Člani plemena ne razumejo, sam pa bo slej ko prej izvedel vse potrebno.

»Kje imate pa orožje?« jih preseneti z novim vprašanjem.

Jon se zdrzne: »Sklepam, da nam z vaše strani ne preti nobena nevarnost, če ste nas že rešili. Sicer je orožje ostalo v plovilu, če bo sploh še delovalo. Tja bi morali. Samo pokažite nam, v kateri smeri je to, pa se bomo odpravili. Rad bi tudi videl, kje ste pokopali člane moje posadke in preveril bom, ali je v plovilu ostalo še kaj uporabnega za nas.«

Vid se pretkano nasmehne: »Jutri, ko bo Sončni jezdec še mlad. Z vami bom šel in morda tudi Ton, naš glavni lovec.«

Ob Jonovem osuplem pogledu doda: »No, saj sami ne morete vedeti, kje smo pokopali vaše ljudi. Če bo čas primeren, bom opravil še potreben obred, da ne bodo zašli s poti k Edinemu.«

Ob povedanem se Jonu povesi čeljust, pa hitro usta spet zapre, da Vid ne bi postal sumničav. Očitno tegale človečka ne bo mogel kar tako zmanipulirati.

* * *

Vid povabi Tona na posvet. Odideta na skalni plato nad jamo, s katerega se pogosto razgledujeta naokrog. Tudi tokrat vzame s seboj blizugled. Najprej pogleda v smeri padlega predmeta in opazi, da iz peska štrli ven le še vrh.

»Viharnik ga je dobro zasul,« pravi in poda napravo Tonu. Ta jo z velikim spoštovanjem vzame v roke in pogleda skozenj.

»Prav imaš,« odvrne.

»Še vedno ne morem razumeti, kako lahko tako drobna reč prebliža daljavo. Ne bi bilo odveč imeti še kakšnega,« je zamišljen.

»Razmišljal sem že, da bi bilo dobro oditi do Ruševin. Morda je tam ostalo še kaj uporabnega,« modruje Vid.

»Ampak zdaj so tukaj tujci. Jon mi ni všeč, druga dva sta sprejemljiva. Paziti bo treba nanje,« je zaskrbljen.

Ton prikima: »Zdaj pa naj gremo še enkrat do razbitin?«

»Saj veš, da je bolje imeti jih pred očmi, zato sem te tudi poklical na posvet. Da se pogovoriva brez tujih ušes,« odvrne Vid.

Za nekaj časa obsedita v tišini in se potopita vsak v svoje misli.

»Takole sem razmišljal,« Vid prekine molk. »Najbolje je, da greva oba zraven kamorkoli, bodo pač želeli. Ne želim jih pustiti, da sami kolovratijo naokrog brez nadzora. Lahko bi razjezili bogove. Potem nam lahko pomaga samo še Edini. Odločil sem se, da gremo jutri do padlega predmeta, danes še ni vidnih Viharnikovih znamenj in običajno se ne pojavlja tako pogosto.«

»Ampak zraven želim dva močna, pogumna lovca,« še doda. »Jamo bi prepustil v varstvo tvojemu sinu Tinu, ki se je zadnjič izkazal kot dober lovec. Varstvo bi si delil skupaj z mojim učencem Danom. Ta ima že izdelano svojo sveto palico in na njej nekaj amuletov iz vsake preizkušnje. Čas je, da kdaj pa kdaj prevzameta odgovornost. Saj ne bo za več kot en dan. Pa tudi Cveta je močna ženska, prava je, za mamo plemena.«

Ton je polaskan zaradi pohval: »Predlagam, da vzameva s seboj Brana in Tihca,« se strinja.

Zadovoljna s pogovorom odideta nazaj v jamo.

* * *

Bližajo se kraju padca. Jon je osupel:

»Saj ga je skoraj čisto zasulo.«

O mrtvih in pokopu pa nič.

Vid samo pokima in se prizanesljivo nasmiha: »Tudi groba ni več videti in označbe zaradi Viharnika niso smiselne. Skupaj bodo že našli pravo pot. Zanje sem naredil, kar največ sem lahko v tistem trenutku.«

Jon ga pogleda z nerazumevanjem: »Odkopljimo ga!« pokaže na plovilo.

In so ga odkopali, a le do polovice.

»Gremo notri!« pomigne Svenu in Maji.

Stopijo v plovilo.

Vid pomigne svojim:

»Ostanite tukaj, splazil se bom za njimi!«

Vstopi v prvi prostor in se skrije za stebrom najbolj čudnih vrat, kar jih je kdaj videl. Osredotočeno posluša njihov pogovor.

»Vzemita lasersko orožje, polno je še in komunikatorje. Sporočiti moramo, kakšno je stanje na Zemlji. Vse drugo je neuporabno,« je osoren Jon.

»Kaj pa naša naloga?« vpraša Maja. »Preden kar koli sporočimo, moramo do Inštituta. Tam so neprodušno shranjene informacije, ki so jih pustili naši predniki. Saj ne moreš dovoliti, da se kolonija vrača v razmere, ki jih ne poznamo.«

Jon nejevoljno odvrne: »Seveda, pametnjakovička, prav imaš. Ampak če so tile debili preživeli, že ne more biti tako hudo.«

»A, ne?« je posmehljiv.

Vidu je dovolj, kar sliši in takoj se odpravi ven, da ga ne zalotijo.

Zasliši se oddaljeno grmenje in tla se začnejo pozibavati.

»Potresnik,« zavpije Vid.

V tem trenutku pridejo tujci iz plovila.

»Kaj je spet?« je zadirčen Jon.

»Takoj moramo proti jami, Vodarji bodo potrebovali pomoč. To so prvi znaki Potresnikovega norenja. Tecite,« zavpije Vid.

In tečejo.

Zdi se, da tresenje tal in grmenje traja celo večnost. A se vse skupaj umiri, ko pridejo do roba rastnega pasu.

Pred vhodom v jamo jih že pričakajo člani plemena. Tin hiti z razlago: »V jami ni škode, je pa Potresnik potegnil plaz z vrha gore, kjer je bil razgledni skalni plato.«

Dan nadaljuje: »Prizanesel nam je in plaz usmeril stran od jame.«

»Mislim, da je pod seboj pokopal tisto staro sveto drevo,« je žalosten.

Jon se že namerava ponorčevati iz verovanja Vodarjev, pa se ugrizne v jezik in vse skupaj ostane le pri posmehljivem izrazu na licu. Njihovo pomoč bo še potreboval, dokler se ne bo vrnila kolonija z Marsa, zdaj se jim ne sme zameriti.

Vid se oglasi:

»Kaj pa voda? Je jezero v jami še ostalo?«

Tin in Dan pokimata.

Jon se takoj oglasi:

»Mi moramo čim prej na pot. Tukaj v bližini je utrjena stavba, kjer moramo prevzeti informacije. Imate kakšno prevozno sredstvo, ki bi bilo dovolj hitro?«

Vid odvrne:

»Vse, kar imamo, so naše noge. In nekoliko boste morali počakati, da se razmere v jami uredijo, da mine strah, da pregledamo okolico jame in ugotovimo, ali je še kaj druge škode. Potem bomo šli mi štirje z vami. Ne poznate našega sveta in ne veste, na kaj vse lahko naletite. Nismo vas rešili, da bi umrli zaradi neznanja.« Namuzne se in ga pogleda direktno v oči.

Jon togotno zaškripa z zobmi: »Prav. Nekaj dni več ničesar ne spremeni.«

Vid pomigne Tonu, naj gre z njim. Odideta v votlino za obrede. Vid pred tem še ni nikoli nikogar povabil sem. Ton spoštljivo stopi v majhen prostor. Počuti se, kot bi nad njim in vsenaokrog lebdela božja prisotnost.

»Mladca sta se izkazala. Lahko bosta prevzela odgovornost tudi za več dni. To danes je bil njun ognjeni krst,« je začel Vid.

Čez nekaj časa šepetajoče nadaljuje:

»Ničesar dobrega nisem slišal. Imajo neko čudno orožje, ki mu pravijo lasersko. Ne vem, kako deluje, videti pa je zelo nevarno. Imajo tudi naprave, ki jim rečejo

komunikatorji in z njimi naj bi sporočili drugim tujcem, da lahko pridejo v naše kraje.«

Utihne in počaka, da Ton dojame smisel povedanega.

»Tega jim ne smeva dovoliti, zato moramo mi štirje zraven. Ustaviti moramo prihod drugih tujcev,« nadaljuje obupano.

»Če nam spodleti, to pomeni naš konec.«

Ton je samo tiho, le oči ima močno zarošene.

* * *

Ko Sončni jezdec četrtič vstane, se odpravijo. Vodarji imajo s seboj nekaj kopij, lokov in sekir pa nekaj suhe hrane in vodo. Pozabili niso tudi osnovnih pripomočkov za izdelavo zavetij. Poslovijo se od članov plemena in jame. Zapuščajo jih za dolgo časa. Ob povratku jih bo morda že ulovil začetek mokre dobe.

Ko stopajo navzdol po gorski poti, ne gledajo nazaj, v grlih jih preveč stiska od zatajevanih čustev.

Pot se je začela naporno, čeprav pravih težav še ni bilo na obzorju. Tujci niso bili navajeni dolge hoje. Jon in Sven se nenehno pritožujeta, ko vijugajo preko prodnikov in skal velike prazne struge. Reka je v mokri dobi nanosila debele sloje materiala z gora in hoja po takem terenu ni bila prijetna. Vid se zaskrbljeno zave, da bo njihova pot trajala precej dlje od načrtovane.

Prvi dan so komaj prečili suho strugo in bližajo se rastišču mesojedk. Ni načrtoval prenočevanja tako blizu nevarnosti, a tujci ne zmorejo več naprej. Vodarji hitro uredijo zasilen bivak iz skal in naplavljenega lesa.

Jon podvomi o pravilnosti njihove odločitve. »Rastlinje daje vendar boljšo zaščito,« je glasen.

Vid ga pomilovalno pogleda: »Vi kar izvolite, mi bomo ostali tukaj.«

Pa so tudi tujci ostali na prodnatem bregu skupaj z Vodarji.

Ponoči jih vznemiri tuljenje živali v smrtni agoniji in hreščanje, kot bi pokale kosti.

Vid zjutraj ne more ostati tiho:

»Ste ponoči slišali žrtve mesojedk?«

Jon ga začudeno pogleda, Vid pa pojasni:

»Ko pride živo bitje v njihovo bližino, nenadoma ovijejo svoje lovke okrog žrtve, jo stisnejo in v celoti posrkajo vse. Nobenih sledi hranjenja ne ostane.«

Jonu nejeverno zatrepeta čeljust, opaziti je, da razlagi ne verjame popolnoma, a ostane tiho. Pomisli, da je ta človeček veliko nevarnejši, kot je sprva videti.

Na pot krenejo takoj, ko pojejo skromen obrok. Bivak pustijo pri miru, morda jim bo služil kot zavetje, ko se bodo vračali.

Mesojedkam se izognejo daleč naokrog in Vid hojo pospeši. Jon se spet oglasi:

»Zakaj pa zdaj tečete?«

»Ker smo zaradi vaše počasnosti krepko v zamudi. Do zdaj vam je zagotovo uspelo ugotoviti, da pokrajina, ki je videti nedolžna, v resnici ni taka. Ta planjava je dom gromovnikov. Sicer jih ta trenutek ni videti, a nisem rad na njihovem območju. Tukaj ne najdeš zavetja pred njimi,« je Vid zaskrbljen.

Gromovniki se ne pokažejo ves čas njihove poti in varno prispejo do nizkega in redkega drevja.

»Tukaj si bomo pripravili zavetje, varni bomo,« med postavljanjem tabora pojasnjuje Vid.

A tujci tudi to noč bolj slabo spijo. Ves čas je slišati nesramno režanje in hihitanje. Vodarji spijo izmenično in imajo orožje v pripravljenosti. Nikoli ne veš, kdaj bo mrhovinarskim spakam prišlo na misel, da so ljudje čisto užitna hrana.

Tretji dan prispejo do ravne peščene pokrajine z na redko posejanimi šopi trave. Jon in Sven z olajšanjem hodita po ravnini, ko ju Ton nenadoma zagrabi za roke.

Jon ga že hoče nahruliti, ko Ton zakriči:

»Pazite, požrešni pesek. Kdor stopi vanj, ga ta več ne izpusti.«

Trenutek za tem je videti žival, ki pade v peščeno past. Vid zavpije:

»Ton, vrv!«

Debela spletena vrv iz dolgih rastlinskih vlaken se zategne okrog živalskega vratu. Ton in Bran z vsemi močmi vlečeta vrv z živaljo k sebi. Lačni pesek s težavo popusti, a žival kljub temu ne ostane živa. Tihec jo s sekiro lopne po glavi.

Vid je nasmejan:

»Dober ulov, Vodarji. Danes in jutri bomo imeli obilno večerjo.«

Tujci se z gnusom obrnejo, a zvečer jih lakota prisili, da z užitkom pojejo svoj obrok.

Naslednji dan jim zmanjka vode, Sončni jezdec pa prav ta dan nori po nebu, da zrak trepeta od vročine. Gola in pusta pokrajina ne nudi zavetja pred sončno pripeko. Sence se že spuščajo, ko pridejo do vznožja manjše gore. V njenem zavetju se lesketa površina jezera. Jon steče do vode in jo zajame z dlanmi, ko ga zadene kamen.

»Norec zmešani, samo težave iščeš. Voda je strupena, mar ne vohaš smrtnih hlapov? Zdaj sem pa že res sit tvoje zaletavosti. In ti naj bi bil preudarni vodja svoje skupine?« se jezi Vid.

»Danes bomo žejni, jutri pridemo do čiste vode,« je še odločen.

Zjutraj se vzpnejo na goro in v daljavi je videti raztrošene ruševine davnih prebivališč.

»Danes bomo poiskali zavetje v vznožju gore, tam je primeren kraj. Jutri bomo prišli na cilj. Videti je bližje, kot pa je v resnici,« pojasnjuje Vid.

»Zdaj pa poiščimo vodni izvir! Zelo sem žejen.«

Komaj nekaj korakov stran med grmovjem in gosto travo brbota majhen izvir in takoj spet ponikne. Zlahka bi ga zgrešil, če ne bi poznal njegovega natančnega kraja.

Jon pomisli, da je Vid bil tukaj že velikokrat, očitno dobra pozna te kraje. Napijejo se in natočijo vodo v mehove za nekaj dni.

Vid opazno upočasni korak, ko se bližajo ruševinam. To je znak Vodarjem, da so v pripravljenosti. Tukaj prežijo nevarnosti drugačnega kova.

Hodijo med podrtimi stenami in pazijo na vdrtine. Maja neprevidno stopi in površina se udre. Trdo pristane v jami, polni ostankov ruševin. Tla se nevarno zamajejo. Ton vrže vrv in Maja si jo priveže okrog pasu. V trenutku, ko se tla vdajo, jo že vlečejo navzgor, a robovi vrhnje površine so krhki in majavi.

Vse telo ji drhti, ko jo Vid potegne k sebi.

»Vse bo dobro, za menoj hodi,« jo potolaži. Jon ju mrzlo pogleda, da se Vidu naježijo dlake na tilniku. Prvič pomisli, da se ta pot ne bo končala dobro.

Po celodnevnem prebijanju skozi ruševine pridejo do edine cele stavbe.

»Tole bo,« je navdušen Jon. »To je tehnika naših prednikov, atomsko zaklonišče,« zadovoljno ugotavlja.

»Pa znaš to tehniko odpreti?« sprašuje Vid, ko že nekajkrat obkrožijo stavbo in še vedno neuspešno iščejo vhod.

Jon ugiba:

»Morda ga je v vsem tem času zasulo, kot je pesek naše plovilo v nekaj dneh.«

»Prav, ga bomo pa odprli po naše,« pravi Vid in pomigne Branu in Tihcu.

»Glejta, tule je Potresnik že malo načel stavbo. Poiščita nekaj večjih kamnov in poskusita narediti odprtino!«

Samo nekaj poskusov je bilo potrebnih, da se je v okrušeni stavbi pokazala kovinska mreža.

»Sven, daj, prereži kovino s svojim laserjem!« se domisli Jon.

Maja mu pomaga in mrežo v odprtini lahko kmalu odstranijo.

Postopno se skoznjo vsi zrinejo v notranjost. Očitno stavba le ni tako nepredušno zaprta, saj je zrak v njej primeren za dihanje. Vodarji s kresili prižgejo plamenice, ki zagorijo s polnim plamenom. Skupaj začnejo preiskovati prostore.

Oprema je skromna. Nekaj popolnoma uporabnih oblačil, posodja in vžigal za prižiganje ognja ter nekaj druge opreme Vodarji takoj pospravijo v svoje malhe.

Nepreiskan ostaja le osrednji prostor. Ko stopijo vanj, najprej opazijo police z naloženimi knjigami. Vida spreleti hrepenenje, da bi vsako od njih vzel v roke in jo natančno pregledal. Zagotovo skrivajo veliko znanja prednikov.

Potem opazi ležišče, na katerem drugo ob drugem ležita dve okostji. Popolnoma bele kosti srhljivo svetijo v temo. Eno od okostij med prsti drži neznan predmet.

Jon se skloni in pritisne nanj. Oglasi se čudno hreščanje in prostor obsije medla svetloba. V njej sta vidni dve postavi. Ženska v ospredju spregovori v čistem vsakdanjem jeziku:

»Kdor koli je vklopil prikazovalnik, je očitno preživel. Naša zgodba je žalostna.

Leta dva tisoč sto tri smo Zemljani ustanovili kolonije na Marsu in Luni. Ropanje Zemlje pa se je nadaljevalo. Tudi morilske in jedrske vojne. Ko smo Zemljo že skoraj izropali, pobili in iztrebili veliko živalskih in rastlinskih vrst, so znanstveniki izračunali, da nam grozi premik zemeljskih polov.«

Vid se zave, da Vodarji tega ne razumejo, še sam se je boril proti neznosni megli v možganih.

Ženska v tistem trenutku zdrsne v čisto drug jezik. Vid ga dobro pozna. Starodavna govorica, v kateri nagovarja svet bogov in prednikov.

»Ali si tudi ti tukaj, moj zanamec? Si preživel vse kataklizme? Tisoč stvari bi te rada vprašala, a nimam več časa kot za drobno opozorilo. Pred davnimi stoletji so nas človeški izbranci izdali. Zemljo so zapustili vsi mogoči znanstveniki in strokovnjaki, dokler ni ostalo nobeno plovilo več, s katerim bi lahko ubežali. Sledile so katastrofe in zlom vseh sistemov. Od takrat naprej se je začelo novo štetje. Zanamec moj, čuvaj se povratnikov ...«

Slednje besede hreščijo, poskakujejo in se tresejo kot slika, ki izginja.

Jon jezno zavpije:

»Kaj je povedala babura? Vidim, da si razumel divjaški jezik, s katerim te je nagovorila. Povej, takoj povej!« Drži ga za vrat in sunkovito stresa.

Ton predirno zakriči:

»Bežite, mravlje velikanke! V kotu imajo svoje gnezdo. Bežite, bežite!«

Čvrst stisk okrog vratu popusti in sliši se le divji tek. Vid se obrne k okostjema: »Počivajta v miru. Vse je dobro.«

Posuje ju z rdečim prahom in naredi nekaj gibov, da bi njegova prednika končno le prišla na svoj cilj. K Edinemu.

Zunaj ga že nestrpno čakajo in vprašujoče pogledujejo. »Moral sem ju poslati na pot. Ob koncu nista imela pravega obreda,« pravi umirjeno.

»Ti pa se ne razburjaj glede jezika!« se obrne k Jonu. »Misliš, da ga poznam, ko je minilo že nekajkrat po sto let. Še starega štetja ne razumem in tega, kar je pred tem povedala,« mu prepričljivo odvrne.

Laganja ni prenašal, a se je tokrat moral zateči k lažnivim besedam. No, morda pa le niso bile popolnoma lažnive.

»Odpravimo se! Tukaj ni varno. Hodili bomo nepretrgoma do izvira, tam si bomo vzeli čas za predah,« še reče in pomisli, da so do zdaj tudi tujci že morali ugotoviti, da ni varno prav nikjer. Mogoče pa, v njihovi jami. Objame ga silno hrepenenje po Vodni jami in tamkajšnjih Vodarjih.

Nepretrgoma hodijo pozno v noč, pravzaprav do jutra. K sreči jim Luna dobro osvetljuje pot. Tik pod vrhom gore se le ustavijo. Z izvirsko vodo se odžejajo, se pokrijejo s tankimi pregrinjali, a straže vendarle ne zanemarijo. K sreči se izkaže, da je bila tokrat nepotrebna.

Mirne trenutke izkoristijo, da s sebe sperejo prah in umazanijo. Vid v zatišju poišče nekaj korenov čistilke. Ko so se zadnjič ustavili tukaj, je opazil šop rastlin blizu izvira. Zelo redka je in dragocena, koren pa je obstojen nekaj dob. Uporabili so jo že pri trdovratnih gnojnih ranah. Cveta bo zadovoljna z najdbo.

Napolnijo mehove z vodo in se na polno napijejo. Morali bodo varčevati z njo, zadostovati jim bo morala do doma. Okrepčajo se z ostanki suhe hrane in krenejo na pot.

Nazaj hodijo hitreje, tujci so se navadili dolge hoje in jih ne ovirajo več. Kmalu obidejo strupeno jezero in po celodnevni hoji po pusti pokrajini to prekine pas rastlinja. Na drugi strani je dom lačnega peska in mimo morajo hoditi spočiti.

Pripravijo si zavetje. Bran in Tihec odideta v grmovje in kmalu se prikažeta s tremi živalmi, ki imajo svoje brloge v čvrstih tleh. Presenetljivo mehke so in dobrega okusa. Tujci se nič več ne zmrdujejo, pošteno so že lačni.

Zjutraj se zgodaj odpravijo. Pred njimi je težaven del poti mimo lačnega peska. Tokrat so tujci bolj pazljivi, nekaj pa so se vendarle naučili. Zvečer poiščejo zavetje v redkem gozdu skrivenčenih dreves in pojedo ostanke včerajšnje večerje. Vid se pred spanjem zahvali bogovom za varno pot in prosi za njihovo zavetje in zaščito še naprej. Opazi posmehljiv izraz na Jonovem obrazu in spreleti ga neprijetna slutnja.

Zjutraj se na samem posvetuje s Tonom:

»Kmalu bomo na področju gromovnikov. Kaj misliš, kako naj ravnamo?«

Ton zaskrbljeno odvrne: »Na poti do Ruševin smo imeli srečo, upam, da bo tudi tokrat tako. Mislim, da je najbolje, če hodimo hitro, da bomo čim prej preko planjave. Paziti moramo drug na drugega in imeti moramo svoje loke neprestano v pripravljenosti.«

Ton iz malhe potegne blizugled:

»Poglej, našel sem ga pri tistih dveh okostnjakih.«

Vid pogleda skozenj:

»Deluje, kar spravi ga, tvoji nasledniki bodo srečni. Jaz imam svojega.«

»Pa dobro ga shrani, da ga ne vidijo druge oči,« še doda.

Ko se vrneta k skupini, stisne amulet, ki ga nosi okrog vratu. Mimogrede se dotakne gromovnikovega kremplja. Ta ga ščiti na nevarnih poteh. Mirno odloči:

»Zdaj pa v tišini do planjave gromovnikov in čim hitreje preko.«

Pri tem ponovno opazi Jonovo posmehovanje.

Komaj nekaj korakov je potrebnih, ko se mu naježijo vse dlake po telesu. Zaslišijo grmenje. Na obzorju se pojavi jata ogromnih ptičev. Pri letenju povzročajo hrup, kot bi se v mogočnem srdu oglašal Deževnik. S svojimi krili zasenčijo sijaj Sončnega jezdeca in predirno vreščijo.

»Pripravite se, streljajte, ko pridejo blizu!« zakriči Vid. Tujci v šoku obstanejo in eden od gromovnikov s svojimi velikimi kremplji zgrabi Svena in se dvigne v zrak.

»Streljaj z laserjem!« zavpije Maja Jonu. »Jaz sem svojega že izpraznila pri Inštitutu.«

Jon še kar nepremično stoji in čaka na čudež, Maja pa skoči in mu iztrga orožje. Nameri v ptiča in močan snop žarkov ga zadene, da pade z višine skupaj s Svenom. Vodarji streljajo z loki in uspe jim odgnati ostale gromovnike.

Stečejo do padlega ptiča in ga dokončno pobijejo s sekirami. Svena potegnejo izpod težkega ptiča. Še je živ, a hudo ranjen. Kremplji so mu pustili globoke rane okrog pasu, leva noga je zlomljena.

»Na nosila z njim,« zakriči Ton, »Potem pa tecite, kolikor zmorete.«

Po nekajurnem teku pridejo do skalnega bivaka. Tujca se zvalita po tleh, Vodarji pa spustijo nosila na raven skalni plato. Vid pomigne Tonu: »Drži ga, nogo mu moram poravnati, da bo lahko spet hodil.«

Med kričanjem Vidu uspe naravnati kosti, mu napraviti opornice iz palic in čvrsto poviti. Vendar ne prečvrsto, da ne prekine prekrvavitve. Nato vzame eno od korenin čistilke, jo spere z vodo in nastrga. S kašo mu obloži rane. Te se rade zagnojijo, še posebej, če nastanejo zaradi krempljev gromovnika. Res pa je, da le redki preživijo njihov napad.

Ranjencu privošči še nekaj kapelj vode, pa tudi sam se odžeja.

»Spočijte se, jaz bom stražil prvi,« se oglasi Vid.

Ponoči nekajkrat slišijo oddaljeno hreščanje in grmenje, a so preutrujeni, da bi jih to motilo.

Zjutraj jih zbudi neprijeten vlažen veter. Oblaki visijo nizko nad obzorjem.

Vid je prestrašen:

»Odidimo takoj, tecite, kolikor le lahko. Hitreje kot smo tekli čez planjavo gromovnikov. Začenja se mokra doba, ne sme nas uloviti pri prečenju struge.«

Še nekaj korakov in bodo sredi suhe struge, a se Deževnik strese nad njimi in kmalu so premočeni do kože. Opotekajo se čez prod in trudijo biti čim hitrejši.

V daljavi se sliši strašno hrumenje. Nebo je prepredeno z bleščečimi strelami in nenehno grmi.

Ko pritečejo do rastlinskega roba pod domačo jamo, za trenutek začutijo olajšanje. A nevarnosti še ni konec. Vid zasliši divjanje reke, ki nosi s seboj prod in zemljo z gora.

»Tecimo še zadnji kos poti! Kmalu bomo na varnem,« jih spodbuja.

Jon noče več teči in ostaja za njimi. Znova se posmehuje, kot bi želel reči:

»Le kaj mi, kdo more?«

V tistem trenutku ga oplazi strela in pade po tleh.

Stečejo k njemu. Še kaže znake življenja. Drži se za komunikator in zahrope: »Sprožil sem ga. Poslal sem signal na Mars in kmalu bodo prišli naši ljudje. Potem bodo uničili vse gromovnike, deževnike, viharnike, potresnike in kar je še takih *nikov*. Pa tudi vse vraževerje.«

Utihne in glava mu omahne. Za vselej.

Maja pristopi, mu odtrga komunikator z obleke in ga s kamnom razbije. Naprava je tiha in mirna, nič več ne utripa. Uniči tudi svoj in Svenov komunikator. Že pri Inštitutu je sprejela odločitev.

»Pridobili smo nekaj časa. Signal je utihnil. Drugi ne bodo prišli tako hitro,« reče zadovoljno.

Vidu se zableščijo oči. Od nekdaj je bil sam, zdaj ve, katera ženska bo njegova družica. Skrajni čas je že. Z nasmeškom se obrne proti domu.

* * * * *

Bojan Ekselenski

Deveti maj

Ne vem, kako naj začnem s to zgodbo. Vse skupaj je bil običajen jutranji odhod po časopis.

Stekel sem po stopnicah. Nekaj me je zmotilo na tabli odvetnikov. Najprej so me presenetila nemško zveneča imena in napis Rechtsanwaltskanzlei. Čudno. Sveže pomladansko jutro me je predramilo. Obstal sem kot vkopan. V parku čez cesto so na drogovih plapolale velike zastave. Zgrozil sem se ob pogledu na velikanske vihrajoče zastave s kljukastim križem. Je kakšen štos? So se pohecali ljubitelji domobranskih izdajalcev? Že lani so jo ušpičili, ko so korakali oblečeni v domobranske uniforme. Komaj so ušli, saj Štajerska nikoli ni razumela njihove lojalnosti in prisege Hitlerju. S to zastavo so prešli na ono stran zdrave zafrkancije. Saj sem strpen tudi do neokusnega, a to je preveč. Vame se je skoraj zaletel brezhibno oblečen mož. Strogo se je obrnil:

»Entschuldigung,« je trdo odrezal. Zamahnil sem z roko:

»Nič hudega.«

Naenkrat je postal pozoren:

»Was Sie gesagt haben?«

Zdrznil sem se. Pri vseh svetnikih! Kaj je tem ljudem?

Iz žepa je vzel mobilni telefon. Vsaj mislil sem tako. Na hrbtu naprave se je bleščal napis Siemens. Sovražno me je premerjal in zatem nekaj govoril v napravo.

»Kaj je tako čudnega?« sem vprašal. Gospod je s prstom pokazal name in ves zgrožen kričal:

»Unmarkierten Sklave! Unmarkierten Sklave!«

Ljudje so se obrnili proti meni in naredili nekakšen krog z mano v središču. Kakšna je to igra? Po ulici je proti meni teklo pet uniformirancev. Vsi so imeli na rokavih trakove s kljukastim križem. Srce mi je padlo v trebuh. Kaj se dogaja? Pojma nisem

imel. Mrzlično sem tuhtal, kaj mi storiti. Možje so v rokah držali nekakšno orožje in besno kričali po nemško. Nikakor se nisem hotel soočiti, zato sem hotel steči stran od njih. Kaj naj bi?

Tedaj me je zadelo. V rami sem začutil pekočo bolečino. Naredil sem še nekaj korakov, zatem me je boleča sila ustavila. Niti vsa volja ni pomagala. Srce bi, a noge so odpovedale.

Možje so me dosegli. Razbral sem samo besede Unmarkierten, Sklave in Slave. Zbralo se je nekaj radovednežev in med sabo so žlobudrali v trdi nemščini. Eden je celo pljunil name in se zadrl:

»Schmutzigen Slave!«

Potem me je zmanjkalo.

* * *

Kje vraga sem se zbudil? Kakšna je to nočna mora?

Možje v skafandrih so me grobo odvlekli v vlažno celico. Prepoznal sem prostore. Stari pisker. Na steni se je bohotila zastava Tretjega rajha.

Zaslišal sem samo ječanje. Zaklical sem:

»Je še kdo tukaj?«

Nekaj časa so do mene prihajali samo zvoki trpljenja. Potem se je nekdo ohrabril in me ogovoril v čudno zveneči slovenščini:

»Bošk tu! M'lč, č'j'h nočš dobt.«

»Kaj se dogaja? Zakaj ste vi tukaj?«

»Ne'mno spršuj'š! Sloveski sžn'i s'tu najdmo tud zrad drobnh pr'krškav. M'lc napač p'gled v g'spdjar. Pjutršnj'm ns bdo otp'lal n'Teharj.«

Ničesar nisem doumel:

»Zakaj tako čudno govorite?«

»T'maš res skis'ne m'žgn. Teharj s'pr'vzgojn kamp. Ravn n'prav m'st s'ga stavl.«

»Kakšna je to mora?« sem se prijel za glavo.

Težek glas je odvrnil:

»K'k čudn gvo'rš? T'je vsk'dan u'Rajh.«

Šele tedaj me je oblil pot. Po nekem čudnem naključju sem se znašel sredi res nore nočne more.

Zbudili so me ropot in trdi koraki. Skočil sem pokonci. Upal sem na bujenje v domači postelji. A še vedno sem ždel v vlažni celici. Ključavnica je zaškrtala. Eden od uniformirancev je potegnil neko napravo in izgubil sem zavest.

* * *

Zbudil sem se za mizo. Bolela me je glava. Zaslišal sem poznan glas. Dvignil sem boleče oči in tujejezični znan glas je dobil znan obraz. Kaj vraga počne aktualni predsednik slovenske vlade v esesovski uniformi? Kje sem? Zakaj sem?

Mehanski glas prevajalnika je prevajal nemščino v silno okorno slovenščino:

»Jaz sem Landeshauptmann in Obergrupenführer,« in je preletelo po hrbtu, da sem preslišal ime in priimek.

Seveda! Že vem, kdo je. Malce sem se nasmehnil hecno zveneči slovenščini:

»Od nekod vas poznam,« sem rekel. On pa je trdo odvrnil:

»Vsi sužnji Spodnje Nemčije me poznajo. Ti si po čudežu nemarkiran.«

»Nemarkiran?« mi je izletelo.

Johann je trdo odvrnil in si popravil kapo s smrtno glavo, znamenjem esesovcev:

»Zadnjih trideset let smo mislili, da nemarkirani sužnji ne obstajajo. Končno nam je uspelo vse poloviti, markirati in prevzgojiti. Pa se pojaviš ti. Kar iz nič, sredi Cilija,« se nasloni nazaj, z rokami si je podložil vrat in pokazal znamenje nasmeha. »Po svoje si znamenitost, zato sem se osebno potrudil. Imaš čast, ki je ni imel še noben podčlovek,« in se je znova nagnil naprej v grozečo prežo, »Osebno avdienco pri rajhovskem vladarju te dežele.«

Počutil sem se skrajno blesavo. Hotel sem nekaj vprašati, a me je prehitel njegov trdi glas:

»Takoj povej svoje podatke. Zakaj nisi čipiran? V rodilnici kampa za razplod sužnjev vsakega novega čipiramo in programiramo.«

Vzravnal sem se in se zazrl v stroge esesovčeve oči:

»O kakšnih sužnjih govorite? Raje mi povejte, kam sem padel? Kakšna je to mora? Kje sem?«

Začutil sem grob udarec. Priletelo je po hrbtu. Boleče me je nabilo na mizo. Če so to sanje, so preklemansko brutalne.

»Ne bom dvakrat vprašal? Kako si se znašel izven tabora Sklavijev?«

Skomignil sem z rameni:

»Lejte, zbudil sem se v lepo jutro, hotel sem iti,« a je znova priletelo po hrbtu. Oseba pred mano je nedvomno predsednik vlade. A tukajšnja verzija govori nemško. Očitno to ni Slovenija iz mojega spomina, temveč sem se znašel v bizarni izkrivljeni resničnosti. Trdo je ponavljal:

»Kako si prišel v mesto?«

»Gospod,« sem spremenil ton, kajti očitno se je nekaj strašnega zgodilo, »Ne vem, o kakšnih sužnjih in gospodarjih govorite? Kje sem? Kakšen dan je danes?«

Esesovskemu oficirju, slovenskemu predsedniku vlade ali karkoli je že bil, se je razpotegnil voščen obraz. Odložil je esesovsko kapo in zasijala je pleša, obrobljena z obročem sivečih las:

»Tukaj je Spodnja Nemčija, skoraj v srcu veličastnega Rajha. Suženjska govorica je prepovedana že od leta 1950. Tako so govorili tvoji rojaki, ki so nam pomagali pri iztrebljenju in prevzgoji podljudi.«

»Domobranci?«

Esesovec je prikimal in se zarežal:

»9. maja 1945 je bilo podpisano premirje. Evropa je naša, Rajh sega od Atlantika do Urala, Anglija in Amerika sta naši zaveznici v boju proti manjvrednim obarvanim teroristom. Še preden smo pokončali boljševistične upornike, smo rešili težavo z viškom domobrancev. Saj jih nismo več potrebovali. Večina so postali hrana črvom na Teharju, v Hudi jami ali na Kočevskem.«

Obnemel sem. Nekaj časa sem zadrževal sapo.

»Ampak tudi vi ste po poreklu to, čemur rečete Sklavi. V mojem svetu ste predsednik vlade.«

Mož se je zresnil:

»Tvoj trenutni svet je Rajh, Tretji rajh. Če te že zanima, jaz sem tretji sin Josefa in Magde. Genski test je dokazal rasno ustreznost moje družine,« in je vame uperil zlobno sijoč pogled in zažugal, »Še enkrat mi nameni takšno opazko in spoznal boš še kaj hujšega od smrti v naših predelovalnicah podljudi. Nisi povedal, čemu si brez čipa? Zadnjih 30 let nismo naleteli na manjvrednega brez nadzornega čipa.«

»Gospod, ne vem, kako sem se znašel v tem vašem krasnem novem svetu. V mojem svetu ne poznamo čipiranih sužnjev.«

Mračno je odvrnil:

»S tabo sem bil nenavadno vljuden, ker si zanimiv primerek. Tvoj jezik je drugačen od tega, kar med sabo žlobudrajo sužnji. Se znaš podpisati?«

Zožil sem obrvi in nejevoljno odvrnil:

»Znam še kaj več od pisanja. Tudi šteti znam do sto.«

Esesovec mi je pred nos porinil tablico in nekakšno pisalo. Poleg podpisa sem še dopisal:

Druže Tito, mi ti se kunemo.

Žive naj vsi narodi,

Slovenija, dežela na sončni strani Alp.

Esesovec je grdo nagrbančil čelo:

»Od kod ti prepovedani pamfleti? Tita so, poleg Stalina, ustrelili leta 1946 kot nevarnega boljševiškega terorista.«

Debelo sem ga pogledal:

»Kje? Nekaj je iz vrtca, nekaj iz srednje šole in nekaj iz reklamnega letaka Slovenije, če smo že pri tem, ene od sedemindvajsetih držav Evropske unije.«

Moj predsednik vlade v esesovski uniformi se je nagnil naprej. Na očeh se je zrcalilo popolno presenečenje:

»Evropska unija? To ne obstaja. Nemška unija združuje sedemindvajset dežel Rajha.«

* * *

Pomel sem si oči. Sunkovito sem se ozrl okoli sebe. Na televiziji je kazalo obupane nesrečnike med poskusom preboja mimo žice, a se znajdejo v narasli reki. Spiker je omenjal teroriste in zmago stranke, ki zahteva še več žice.

Sam zase sem vzdihnil:

»Znova sem doma. A Rajh mogoče sploh ni tako daleč.«

* * * * *

Lovec in plen

Zazrl sem se v ekran kronovizorja. Zaradi oddaljenosti cilja sem se moral res osredotočiti, saj bo pojav plena zgolj fleka sivine na belem ozadju. A sem se z vajo izuril. Če mi uspe past sprožiti pravočasno ... Grem med bogataše in adijo ta planet.

S prsti sem usmerjal širino korono-žarka. Razširil sem ga na tri ure, kar je sicer ogromno, a manj ne gre. Ciljam deset tisoč let v preteklost in moral sem sprejeti kompromis. Več od treh ur postane preveč nezanesljivo, manj pa zmanjša možnost prestrezanja za čas noči. Saj veste iz fizike, natančnost pada s kvadratom širine v sekundah, a enako, v obratni smeri, pada verjetnost dosega krono trenutka. Ob vsej tej tehnologiji smo še vedno, če ne še bolj, popolni sužnji fizike in njenih muh.

To čakanje. Zoprnija. Upam v premikovec do prvih obrisov zore. Kmalu bo. Neumno bi izpadel, če bi noč prebedel za nič. Smejali bi se mi:

»Zakaj si ciljal tarčo zunaj dosega, če bi lahko streljal samo tisočletje v preteklost in zagotovo uplenil kakšnega slona? Včasih so rekli, bolje črv v roki, kot ptič na veji.«

Odločil sem se. Dovolj imam životarjenja na tej neprijazni zaplati vesolja. Dovolj mi je. Že deset let se ukvarjam s kronolovom. Uplenil sem že skoraj vse velike živali, ki so tlačile ta planet pred tisočletjem in več. Najstarejši primerek je bil lev, uplenjen slabih štiri tisoč let v preteklosti. Gre za običajni plen, ki na trgu nima prave cene. Za vozovnice bi moral zbrati dva tisoč slonov, sinjih kitov, levov in sibirskih tigrov.

Mraz mi je rezal kosti. Zime so v teh krajih mrzle, a lov v teh razmerah prisili človeka v neko posebno stanje duha, ki izostri lovske čute. Mraz ti da fokus. In zimski mraz poveča ločljivost kronoskenerja.

Običajni pogled na ekran ni nič posebnega. Zgolj belina. Kronoskener je zelo nenatančen na oddaljenosti deset tisoč let. Proizvajalec garantira doseg treh tisočletij. Sam sem ga modificiral, se igral z zapletenimi fazerji, polarnostjo toka antimaterije in finimi nastavitvami selektorja.

Mogoče bo današnji lov izguba časa. Statistično bi skener že moral vsaj zaznati sled kakšne živali.

Postajal sem vse bolj negotov glede odločitve. Zora bo kmalu, a nikjer ni znaka tarč. Ciljam predaleč v preteklost? Oči so se mi že pripirale, boril sem se s spancem, ko me je stresel pisk in migetanje pack sivine. V hipu sem se razbistril.

Prst je vse močneje pritiskal na stikalo pasti.

Zdaj bo. Samo še malo. Komaj opazna sivina je že skoraj prekrila ves merek. **Zdaj!**

Do konca sem stisnil gumb. Refleksno sem obrnil pogled proč od sija sonca.

Mamutovina ... me je prešinilo. To bo kreditov. Juhuhu! Čas je, da zapustim to luknjo bede. Vozovnica me že čaka. Jupajdija, jupajda! Adijo vsi!

Mehur kronopasti se je razblinil in tedaj sem zagledal ... Bog mi pomagaj.

* * *

Pogledal sem skozi zamreženo okno. Tista nova paznica je zaradi mojega ulova še posebej pasja ...

* * *

Darka Lampič

Nova priložnost

Eureka! Našla sem jo, našla sem rešitev! Resda sem stara, sama in na smrt sovražim čas okoli božiča, ampak letos bom to spremenila.

Koliko let sem potrebovala, preden se mi je naposled posvetilo, kdaj so se začele težave. V zavest mi je prišel božič pred veliko leti, ko sem bila še najstnica. Na božični večer nas je obiskala neka čudno oblečena starejša ženska. Rekla je, da ima dar prerokovanja in naj jo dobro poslušam. Večino časa je govorila predvsem meni, najbolj pa se spominjam tega, naj raje ostanem sama, ker ne bom našla pravega moškega, s katerim bi bila lahko srečna. Te besede so namreč zaznamovale vsako mojo zvezo, saj sem pri moških iskala samo pomanjkljivosti. Vedno me je bilo strah in samo čakala sem, kdaj me bo kdo prizadel. Tako sem ostala sama. Starši so umrli. Nikoli se nisem poročila, nimam otrok in pravzaprav nikogar, ki bi mi bil blizu. Zato so mi tudi vsi družinski prazniki neizmerno zoprni.

Ampak tega je zdaj konec! Odločno korakam v agencijo s pomenljivim imenom NAZAJ V PRETEKLOST, da si s prihranki kupim 30 minut časa na predbožični dan leta 1970. Podpisala sem kup papirjev, katerih vsebina mi je že dobro znana. Predvsem ne smem v preteklosti nikogar fizično napasti, se finančno okoristiti in zaužiti nobene hrane ali pijače.

Zdaj sem v časovni kapsuli. Imam nenavaden občutek, kot bi se vozila z dvigalom nekam navzdol. Izstopim iz telefonske govorilnice na koncu Dečkove ceste, kjer sem stanovala v otroštvu. Vse se mi zdi tako znano, pa vendar tako oddaljeno. Hitro se odpravim do hiše, v kateri sem preživela veliko let. Skozi okno vidim svojo družino in tudi sebe, kako po božični večerji sedimo za mizo. Najbrž se smejemo kakšni očetovi šali. Stisne me v prsih. Vse je tako resnično! To ni zapis na računalniškem čipu in ne digitalna fotografija, ampak resnično življenje. Stojim skrita za grmovjem

ob vhodu in vidim sebe, kako kot mladenka gledam skozi okno, kot bi koga pričakovala.

Kaj zdaj? Ne morem preprosto pozvoniti. Le kaj bi si mislili? Tudi nisem povsem prepričana, ali sem sploh izbrala pravo leto.

Reši me mladenič, ki se ustavi poleg mene. »Ste povabljeni?« me vpraša.

»Ne, nisem,« odgovorim in ga pogledam. Takoj ga prepoznam. Moj prvi fant je. »Nekam znani se mi zdite,« reče in si me natančno ogleda. »Daljna sorodnica sem in ne pričakujejo me,« mu odgovorim.

»Potem pa kar pozvoniva! Vem, da naju ne bodo pustili zunaj,« reče in pritisne na tipko.

Odpre nama mama in ko me zagleda, se začudi. Res mi je podobna, čeprav sem zdaj precej starejša od nje. »Dober večer,« pozdravi mladenič in vstopi, mama pa me pogleda in vpraša: »Kaj želite?«

»Marjeta si, kajne? Čisto taka si, kot te je opisoval stric Tone,« začnem.

Mama ne ve, kaj bi odgovorila. Res ima nekega bratranca Toneta, s katerim pa se že dolgo nista videla. »Sem tvoja daljna sorodnica in ker sem prišla na neki pregled, ki se je zavlekel, zaradi česar sem zamudila avtobus, sem prišla k vam.«

Vidim, da ji je nerodno, vendar me vseeno povabi v hišo. Tako rada bi jo objela, se stisnila k njej in ji povedala, kdo sem, toda to je najstrožje prepovedano. Vem, da ves ta moj obisk snemajo in da bom za morebitno kršitev pravil kaznovana. V agenciji pa imajo tudi čistilce, ki popravljajo napake za neprevidnimi strankami. Po takem čiščenju bi se lahko zgodilo, da me sploh ne bi bilo več.

»Opravičujem se, ker sem prišla ravno na tak dan, ampak res sem te hotela spoznati - in tvojo družino tudi,« hitro dodam.

V resnici mi je nerodno. Gledam svojo mlajšo izvedbo, kako se pogovarja z Rokom, kako se držita za roke in zaljubljeno gledata. Mama mi predstavi moža Tineta, hčer Zalo in njenega fanta Roka. Nekaj si izmišljujem o sorodstvu, sicer pa sorodnike dobro poznam. Bojim se samo, da ne bi povedala česa, kar se še ni zgodilo. Potem se osredotočim na Zalo, ki jo gledam pred seboj. Povem ji, da živim sama in kako mi je hudo, ker nimam nikogar ob sebi. Zaupam ji, da mi je pred veliko leti neka vedeževalka odsvetovala družino, jaz pa sem ji verjela in zato ostala sama.

Takrat se vsi sovražno zazrejo vame.

»Sem vedela, da sem vas že videla,« reče mama. Zala pa doda: »Pred dvema letoma ste bili tu. Besede, ki ste mi jih takrat izrekli, me še vedno plašijo. Kaj hočete od nas?«

Pretresena sem morda še bolj kot oni. Vsi koščki mojega življenja se mi sestavljajo pred očmi. »Kolikokrat že?« mi pozvanja v možganih. Pa vendar imam še toliko moči, da izdavim: »Nič nočem, samo poslušaj svoje srce in ne mojih besed, ki sem ti jih takrat izrekla. Hočem ti dobro, sicer se ti bo zgodilo to, kar se je meni.«

Vsa omotična vstanem. Ozrem se proti očetu, da bi si čim bolj vtisnila v spomin njegov spokojni obraz, in nato proti materi, ki me vprašujoče gleda. Nazadnje pogledam še mlada dva ter jima rečem: »Bodita srečna!«

Hitro zapustim svoj nekdanji dom. Ravno toliko časa še imam, da se sprehodim po ulici, nato pa vstopim v telefonsko govorilnico. Časovna kapsula me izstreli nazaj v sedanjost.

Z utrujenimi koraki se bližam domu. Razmišljam o svojem življenju. Kaj sem naredila z njim? Imam otroke, ki so si ustvarili svoje družine, vnuke, ki me ne potrebujejo več, in sitnega moža.

Mogoče pa bi bilo lahko drugače.

Eureka! Našla sem jo, našla sem rešitev!

* * * * *

Domen Mohorič

Rdeča zarja

»Glej, glej, utrinki,« je dejal mali Senji in s svojim majhnim, koščenim prstom kazal proti severu.

Padajoče zvezde niso odšle mimo obzorja, temveč so pristale daleč onkraj hribovja severne Japonske. Temu je sledilo obarvanje nočnega neba s temno-rdečimi bliski, nekaj minut pozneje je sledil še glasen pok in vetrovi so kmalu prinesli zadušljiv vonj po gorečem lesu, pomešanem z grenko-kislim priokusom zažganega mesa.

»Ne skrbi, Senji. Zakurili so kres.«

»In pečejo prašiče?«

»... da.«

»Jaz bi tudi!«

»Ne Senji, to je Jingu festival v Hokaidu. Le cesarjevi prijatelji so povabljeni.« »Misliš da bo kakšen festival v Tokiu, kjer bomo še mi dobrodošli?«

»Zagotovo, sinko.«

Petdeset kilometrov severneje je divjal festival; festival uničenja in terorja. Piše se petindvajseto leto šova ere, končuje se zgodovinsko huda zima in z njo se na severu Japonske spet prebuja ruski medved. Sovjetska vojska s podporo partizanskih enot Demokratične ljudske republike Japonske pod vodstvom Satomija Hakamada je nadaljevala z obleganjem mesta Akita. Tu so enote, zveste cesarju Hirohitu, varovale vstop v nižine osrednje Japonske. Bile so edina ovira na poti rdeči armadi do Tokia.

»Bratje, držite se, božji veter naj vas potisne proti sovražniku, Buda naj vam umiri um in Amaterasu naj vas napolni z močjo neba, da boste tu, na zemlji vaših prednikov, v Honšuju, zlomili hrbet sovražnikov cesarja,« je rohnel princ Takamatsu, ko je iz sovjetskega letala priletela toča bomb in utišala njegov bučajoč glas. Vendar so si

vojaki mislili, da ga slišijo navkljub trušču, in so se pognali nad vdirajočo pehoto, ki je prodirala preko predmestja Oiwake.

Ob tem času in ob zvoku vojne se je skozi gozd na območju Semboku, ki leži vzhodno od mesta, prebijal Hashimoto Ren s pomembnim cesarjevim sporočilom. Tekel je po dolinah, plezal po težko prehodnem hribovju in se izgubljal po globelih.

Prišel je do prvih znakov civilizacije, posekanih dreves, ki so hranila peči in tovarne japonske imperialne vojske. Hotel je stopiti na gozdarsko pot, ko je zaslišal glasove. Bili so Japonci, vendar ni vedel, ali so to njegovi brati v cesarju, ali bratje, ki sedaj korakajo pod komunistično zastavo. Zasledoval je skupino, katerih oznake je kmalu prepoznal po zobniku, iz katerega gleda klas pšenice, na rdeči podlagi. Niso ga smeli videti ali ujeti. To bi pokvarilo njegovo nalogo in razočaralo vse, ki so vanj polagali svoje upe.

Partizani so tiho in previdno napredovali po blatni poti. Po nekaj kilometrih so naleteli na svoj cilj, postojanko imperialnih vojakov, ki so stali na preži. Partizani so se poskrili med goščavje in se razdelili v dve skupini, vsaka se je pripravila na bočno zasedo, s katero bi iztrebili številčnejšo obrambo.

Ren jim tega ni mogel pustiti. Vedel je, da padec enega dela obrambne linije lahko pomeni zaporedni propad vse obrambe. Kot v šogiju lahko že samo en kmet za sovražnikovo linijo postane zlata vreden. Kaos v cesarjevi vojski bi mu preprečil izpolnitev naloge. Priti mora do princa. S puško je ustrelil v zrak in opozoril imperialce.

Ti so se razporedili v krog in začeli streljati. Po kratki bitki ni od partizanskih diverzantov ostal nihče.

Ren se je skrivoma odpravil naprej. Ni imel časa razlagati svoje naloge, niti ni mogel tvegati nesporazuma.

Po nekaj urah hoda in izogibanju patruljam je končno prišel do vstopne točke v mesto, na mostu preko reke Taihei. Tam se je razkril sumničavim vojakom in jih obvestil, da po nalogu božanskega cesarja prihaja z nujnim obvestilom za njegovega sina, princa Takamatsuja.

Preiskali so ga, vendar pri sebi ni imel pisma. Tega je zažgal in pojedel pepel, tako da so zdaj presvetle besede le še v njegovem želodcu in v njegovih mislih. Je pa imel pri sebi cesarjev pečat, kar mu je nemudoma odprlo vsa vrata v mestu in ga poneslo neposredno do generalnega poveljstva.

Med zvoki eksplozij v daljavi in hrumenjem protiletalskih strojnih topov ter predirnih krikov ranjencev, ki so jih prenašali na nosilih, je Ren vstopil v bunker, kjer ga je pričakal princ.

»Povejte, s čim prihajate, in povejte hitro, kajti usoda cesarstva se odloča pred našimi vrati,« mu je dejal general Takushiro Hattori.

Ren je opazil, kako se Hattoriju tresejo roke in videl je nogo, ki mu je izginila pod

kolenom ter se nadaljevala z železno protetiko. Razen Princa ni bilo nikogar, ki bi bil nedotaknjen. Princ pa je bolščal z energijo, ki mu jo lahko naklonijo le nerazumljive sile. To je torej cesarjeva kri. Vendar je nekaj cesarjeve družine že padlo v vojni. »Niso nesmrtni, kot sem mislil kot otrok,« si je tiho mislil. Priklonil se je princu in mu predal sporočilo.

»Ne!« je zavpil princ.

Vsi v poveljstvu so v trenutku izgubili vso barvo z lic in eden od polkovnikov se je zgrudil, medtem ko je general Hattori pograbil pištolo, se opravičil, odšel v sosednjo sobo in zaslišali so strel.

Princ se na to ni oziral. Obraz si je potisnil v dlani in zahlipal.

»Ne verjamem, ni res,« je dejal z glasom, ki se je lomil na vsaki besedi.

»Res je, spoštovani, in slišali niste cesarjevega govora, ker ste tukaj odrezani od sveta. Japonski imperij se je vdal. Cesar se je vdal.« Tudi Renu se je začel krhati glas.

»Predal se je Američanom, ki prodirajo preko Kjota. Ni več videl zmagovite prihodnosti in Zahodnjaki so za prihodnost japonskega naroda boljši od Rdečih. Tako je sprejel njihov pogoj: kapitulacijo in svojo glavo. Predvčerajšnjim je v skladu s tradicijo storil seppuku.«

Princ je udaril s pestjo v zid tunela, Ren je lahko slišal pokanje kosti.

»Ne, cesar se nikoli ne bi predal. Ali je bil izdan, ali pa je zanikal samega sebe. Slednje je nemogoče. Zatorej se bomo borili do konca, po božji postavi in po zapovedi nacije.«

»Gospod ...« je dejal Ren in pogoltnil preostanek besed. »Ne bom umrl po nareku kateregakoli sovražnika. Umrl bom v skladu z bušidom. S katano v rokah.«

Pograbil je svoj meč in odšel na ulico med svoje vojake. Popolnoma je pozabil na Rena, ki se je po izpolnitvi svoje naloge vrnil v sence.

Princ je vodil izpad iz mesta. S svojimi možmi je zapustil barikade in okope ter se s sovražnikom spopadel iz oči v oči.

Med naletom so prepevali:

»*Dokler ne bo naš sovražnik uničen*

v napad, v napad,

skupaj kot eno –«

Princ je umrl pod bajonetom neznanega vojaka. Od obrambne vojske v Akitu ni ostalo nič. Komunisti so preplavili mesto in kot rdeča povodenj začeli napredovati proti Tokiu.

Cesar, ki je nadzoroval obrambo proti ameriškemu napadu na Kjoto, je bil pretresen nad nenadnim propadom severne obrambe. Konec vojne je bil v trenutku veliko bližje.

Politkomisar Ren je bil kmalu promoviran v člana politbiroja in odlikovan s činom heroja japonskega delavskega ljudstva.

* * * * *

Ivan Šokić

Levje srce

Dragi bralec, spodaj se nahajajo fragmenti več, nekaterih tudi izgubljenih besedil iz časa po zadnji križarski vojni. Veliko virov je bilo uničeno v nesrečnih okoliščinah vojne treh cesarjev leta Gospodovega 1523. Tisto malo, kar se je rešiti dalo, so opati na Malti prepisali in te rokopise, smiselno urejene, po mojem skromnem mnenju, v kronološkem zaporedju prilagam v branje, da bi lahko bolje razumeli razmišljanje tistega časa. Poudariti je treba, da gre za več različnih besedil neznanih ali neznanega avtorja. Zbrane so različne kronike, kakor tudi okrancljani opisi dogodkov, katerim, upam si trditi, avtor ni mogel biti priča. Sam sem do Maltskih rokopisov prišel preko trgovca, Grgurja iz Raguse, ki mi je zatrdil, da so opati izvirne rokopise dobili od ribičev. Ti so rokopise našli v skrinji na dnu morja, medtem, ko so raziskovali ostanke beneške galeje Santa Croce, ki je potonila v viharju vzhodno od Zaliva Svetega Tomaža v letu Gospodovem 1316.

* *

Avgust Litijski, kronist rodbine volilnih knezov Celjskih, Eine kurze Geschichte des Triumphkreuzzugs, leta Gospodovega 1650

* *

Leta Gospodovega 1199, na šesti dan malega travna, je zla strelica zadela najsrčnejšega med nami. Rihard Levjesrčni je padel. Križarski kralj je bil tedne in tedne vročičen, iz njegove rane pa je mezel oduren izcedek. Ranocelniki so rano pogosto previjali, natirali z zelišči in nanjo polagali gaze, napojene v medico, od katere bi se še slon zrušil.

* *

Fragment I. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški

* *

Levjesrčnega je obhajal hladen pot. Ni se prebujal, ni jedel, ni pil in, ko so njegovi ljubljeni slišali, kako v snu moli *Angele Dei,* so sklonili glave v molitev, prepričani, da je prišla ura, ko bo Gospod k sebi poklical največjega od krščanskih vitezov.

Naslednji dan, s prvim petelinjim krikom, je Levjesrčni odprl oči in s hripavim glasom ukazal poslati po spovednika. Dovolil je, da so ga umili, nato pa vse odslovil in preostanek dopoldneva preživel v spovedi in molitvi. Ko je spovednik okoli poldneva zapustil Rihardove sobane, je radostno pogledoval proti Nebu in poljubljal križ, ki mu je visel za vratom.

* *

Fragment IV. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški

* *

Ni minil dan, ko je še v postelji ležečega Levjesrčnega obiskal njegov edini, a zato nezakonski sin, Filip Fitz Rihard. Sin svojega očeta je obljubljal maščevanje, medtem ko je stiskal oslabelo Rihardovo dlan.

Rihard se je povzpel na blazini in položil dlan na Fitzevo ramo.

»Pozabi na maščevanje, sin moj. Pred nami je pomembnejše delo.«

Mladi Fitz je ugovarjal. Ni se mogel sprijazniti, da bi njegovega gospoda, kralja in očeta konec koncev lahko pokončala navadna strelica nekega neznanega vojaka v službi uporniškega fevdalnega gospoda.

»Namesto da ga preklinjaš, se mu zahvali,« mu je odvrnil Levjesrčni.

»Ne razumem vas, oče.«

»Težko je pojasniti ...« je začel Rihard. »Vedi, da sem danes govoril s spovednikom. Odrekel sem se prestolu.«

»Oče! Tega ne smete! Tega ne morete!«

»Sin moj, prvič v življenju sem zares prepričan o svojem početju.«

»Brez prestola ... Kaj vam sploh preostane?«

»Imam prelepo Elenoro, imam Ota, imam Arturja in imam svojo ljubo ženo Berengarijo. In imam tebe ... To je vse, kar potrebujem. Ko sem govoril s spovednikom ... Če dovoliš ... in če mi lahko odpustiš ...«

»Kar želite, oče! Kar želite.«

Rihard se je na to slabotno nasmehnil. »Želim, da pred Bogom postaneš moj zakonski sin.«

Filip je sklonil glavo. Spomnil se je svoje pokojne matere. Celo življenje je preživel v senci mogočnega Riharda Levjesrčnega, kralja Anglije, najsilnejšega od vseh krščanskih vitezov kot »Fitz«, pankrt. In kakor ga je imel oče rad, se je zavedal, da ne glede na vse obstaja ena stvar, ki mu je ne more dati. In zdaj je ta stvar postala resničnost.

»Tvoja mati je žal pokojna …«

»Ne skrbite, oče,« je Levjesrčnega prekinil Filip, ki je za nasmehom skrival solze sreče. »Verjamem, da bi se strinjala.«

»Hvala ti, sin moj.«

Skupaj sta se zasmejala.

»Kaj pa zdaj?« je vprašal Filip.

»Zdaj sledimo Gospodovemu načrtu,« je odvrnil Levjesrčni. »Rihard brez zemlje in Filip, ki ima očeta.«

»Gesta je sicer lepa, a upam, da si bom prislužil vzdevek, ki bo bolj vreden dediščine Riharda Levjesrčnega.«

»Verjamem, da ti bo uspelo. Zdaj pa, preden počinem, imam prošnjo zate.«

»Vaša beseda je moj ukaz.«

»Vzemi Arturja in pojdita v Brunsvig, Oto vaju potrebuje. Vaš stric Ivan bo poskrbel za finančno podporo, vidva z Arturjem pa morata prepričati Otove plemiče, da se podajo v Jeruzalem.«

»Je to sploh mogoče doseči?«

»Mnoge med njimi še zdaj muči spomin na smrt Rdečebradega cesarja, zaradi katere so pri reki Salef stisnili rep med noge in opustili križarski pohod. A to niti ni važno. Načrt ni moj, jaz sem samo orodje v rokah Gospoda.«

»Zgodi se Božja volja,« je rekel Filip in poljubil očetovo roko, na kateri se je lesketal pečatni prstan.

»Amen.«

* *

Fragment VI. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški

* *

Levjesrčni je bil poln novega življenja. Čim je lahko sam sedel na konja, je poslal sle v Rim, kjer si je želel avdience pri Svetem Očetu. Njegovi vitezi so mu svetovali, naj raje odpluje, češ da ga francoski kralj ne mara.

Rihard se je na to nasmehnil in odvrnil: »Tudi zanj ima Gospod načrte!«

In vest o Rihardovem pohodu čez celino se je širila med ljudmi hitreje od požara na suhem polju. Kjerkoli se je ustavil, so ga ljudje pozdravljali in mu vzklikali. Ni trajalo dolgo, pa je za njim korakala vojska, kakršno krščanski svet še ni videl.

Tako se je zgodilo, da sta se konec poletja leta Gospodovega 1199 nedaleč od Lyona srečali vojska srčnih vitezov, ki jo je proti Rimu vodil Levjesrčni in vojska, ki ji je poveljeval Filip II, kralj Francije, prve hčere krščanstva. Francoski kralj je bil prepričan, da si Levjesrčni želi krvi, da ni pozabil, kako je skoraj umrl zaradi zarote plemiča, ki je želel svoja ozemlja dati pod okrilje Francije, kakor tudi, da mu je Filip obrnil hrbet in ga pustil samega v boju proti Saladinu. Misel, da je Sveta dežela v rokah poganov zaradi njegove nečimrnosti, mu ni dala miru.

Ko sta se pred bitko srečala na bojnem polju, je Rihard razjahal in francoskega kralja objel kot dolgo izgubljenega brata in ga poljubil na lica. »Brat moj v veri, kako lepo te je videti!« je vzkliknil Levjesrčni in se gromko zasmejal.

Filip ni vedel, kako naj se odzove. Pripravljen je bil na izmenjevanje žalitev, na izzivanja, konec koncev na boj. »Kaj se dogaja, Levjesrčni?«

»Ah, vesel sem, da vprašaš, bratranec!« je rekel Rihard, in si pomel roke. »Prišel je čas, da združimo moči in osvobodimo Sveto deželo!«

Francoski kralj je prvič dobro premeril Levjesrčnega. Odkar ga je zadnjič videl, se je Rihard močno spremenil. Njegov obraz, ki ga je prekrivala brada, je bil ostrejši, v očeh pa so se lesketale zvezde. Šele zdaj je opazil, da Levjesrčni ni nosil oklepa.

Navkljub kraljevim oblačilom je kralj brez kraljestva bolj spominjal na kakega preroka kot pa vladarja.

»Pridi z menoj! Pusti Francijo in pridi z menoj!« je rekel Rihard, z eno roko objel Filipa okoli vratu in pokazal v smeri vzhoda. »Jeruzalem čaka!«

Francoski kralj si ni mogel pomagati. Po njegovem obrazu so polzele solze. »Da,« je bilo vse, kar je lahko spravil iz sebe, neizmerno hvaležen za priliko, da se lahko odkupi za svoje pretekle grehe. »Da.«

* *

Fragment XI. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški

* *

»To ne gre tako hitro! Moramo misliti na logistiko, na politiko, na zavezništva!« je vztrajal papeški legat.

»Kaj bodo rekli Benečani?« se je oglasil eden od kardinalov.

Papež Inocent III je s svojega prestola še nekaj časa poslušal pričkanje svojih zaupnikov, nato pa spregovoril: »Kako dolgo je potreboval Gideon?«

Visoki predstavniki klera so prenehali s pregovarjanjem in prisluhnili.

»O čem je premišljeval Godfrej?« je zbrane vprašal papež.

Skupina plemičev, diplomatov in visokih predstavnikov Cerkve se je spogledala.

»Vsemogočni nam je ponudil rešilno bilko,« je rekel papež. »Torej, kdo smo mi, da tu mozgamo in razpravljamo, namesto, da naredimo vse v svoji moči, da bo Sveta dežela in konec koncev vse nedolžne duše rešene iz rok poganov?«

»Ampak, sveti oče,« je začel eden od kardinalov, »na tak način ne moremo dobiti vojne. To so … to so samo pobožne sanje!«

»Potem si drznite sanjati!« je odvrnil papež. »Vidim, da ste vsi že tako izvedeni v vseh posvetnih znanostih, da ste pozabili, komu služimo. Dovolj! Pošljite sle, Sveta dežela bo krščanska! In kdor se postavi po robu Rihardu, naj občuti Srd Božji!«

* *

Fragment XXI. Gesta Pontificis Innocentii Tertii, kardinal Rinaldo

* *

Še isto jesen se je zbralo številno ladjevje v Benetkah. Dož Enrico Dandolo je negodoval, barantal, se skušal pogajati, a papež je bil neizprosen. Stari lisjak je poskusil na sto in en način, da bi se izognil obveznosti, ki mu jo je naložila njegova svetost, a na koncu ni bilo haska.

Papež je bil odločen, križarska vojska bo odplula do Novega Rima, pa naj bo konec sveta. Družbo na galeji so mu delali dož Enrico, Rihardov nečak Artur, ki je v Benetke prijahal iz Avstrije, potem ko sta z Mladim Levom, kakor so po novem klicali Rihardovega sina, pomagala bratrancu zavarovati prestol Svetega rimskega cesarstva, ter francoski kralj Filip II, ki je v času Rihardove odsotnosti prevzel nase logistično breme in odgovornost, da križarje spravi do Egipta.

Načrt, ki ga je Levjesrčni predstavil papežu, je bil preprost, zapletlo pa se je pri izvedbi. Rihardov načrt je zahteval združeno moč celotnega krščanstva. Zahodna vojska bi s pomočjo reda Templarjev na Cipru napadla Egipt in nato napredovala proti severu vse do Jeruzalema. Vzhodna vojska bi medtem s pomočjo viteškega reda Ivanovcev preko Akre prodirala proti jugu do Jeruzalema.

Od kod dobiti Vzhodno vojsko, je bilo vprašanje, ki je begalo peščico posameznikov, ki jim je Levjesrčni zaupal svoje velikopotezne načrte. To vprašanje je dobilo svoj odgovor, ko je Rihard prepustil vajeti svoje vojske Filipu in se z dalmatinskimi gusarji, ki so tiste čase s svojimi okretnimi kondurami veljali za strah in trepet vseh beneških trgovcev odpravil v Novi Rim. Vse, kar so gusarji zahtevali od Levjesrčnega, je bila zaveza, da ne bo dopustil, da si Benečani prisvojijo Dalmacijo.

* *

Fragment LXI. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški

* *

Bizantinski dvor je slovel kot leglo sleparjev in spletkarjev. Vzhodnorimsko cesarstvo se je prebijalo iz krize v krizo, Vojaška moč je bila z vsakim letom manjša, bolezni in kuge so pestile tako mesta kot podeželje, od razkola v Cerkvi pa so se ohladili tudi odnosi z Zahodom.

Ko je Levjesrčni stopil na pomol v Novem Rimu, je na prestolu sedel Aleksej III. Angel, ki je svoj čas v izgnanstvu preživel na Saladinovem dvoru. Večkrat je bilo na Zahodu slišati pripombe, da je Angelu več do prijateljstva s pogani kot pa do Jeruzalema. V prid ni bilo niti dejstvo, da je na veliko zapravljal, svojega brata pa zahrbtno spodnesel in dal oslepiti.

Rihard se ni obotavljal. Obdan zgolj s peščico dalmatinskih gusarjev se je odpravil do cesarske palače. Na poti je videl vso bedo, ki je prežemala nekoč veličastno prestolnico Vzhodnorimskega cesarstva. Ulice so bile polne lačnih in ubogih. Matere so iztegovale roke proti njemu in prosile miloščine, da nahranijo svoje otroke. Pohabljeni starci so s tal pogledovali proti njemu in prosili za skorjico kruha. Levjesrčni se je ustavil pred cesarsko palačo in zahteval avdienco z bizantinskim cesarjem. V njem je tlelo. Stražarji, ki so videli ogenj v očeh od sonca in morskega vetra zagorelega kralja, so se hitro umaknili s poti.

»Aleksej III. Angel!« je zarjul Levjesrčni, ko je stopil v prestolno dvorano v kateri je vrvelo od glasbe in plesa, medtem ko so dvorjani posedali za polno obloženimi mizami in se krohotali vragolijam dvornih glumačev.

Glasba je v trenutku zamrla.

»Straža! Primite tega norca!« je ukazal bizantinski vladar.

Četa stražarjev je planila proti Levjesrčnemu.

»Stran z vami!« jim je ukazal Levjesrčni in pripadniki cesarjeve straže so obstali na mestu. »To je tvoja zadnja možnost za odrešitev, Angel!« je zarohnel in pokazal na bizantinskega cesarja. »Po tem, kar sem videl v mestu, nimam potrpljenja zate!«

»Straža! Ubijte ga!« je vreščal bizantinski cesar.

To je zdramilo stražarje, ki so kot eden skočili v napad na Levjesrčnega.

Rihard je izvlekel meč in zarjovel kot lev. Preden bi lahko prešteli do pet, so pripadniki cesarjeve straže ležali na tleh razoroženi, s krvavimi nosovi in ranjenim ponosom.

»Naj ga nekdo ustavi!«

Preden bi lahko kdorkoli pobegnil iz dvorane, so Rihardovi gusarji zavarovali vse izhode.

Rihard je stopal proti Angelu in pospravil meč nazaj v nožnico. Na kamenih tleh je bilo slišati zven njegovih ostrog.

»Kristjani trpijo, ti pa zganjaš bakanalije,« je rekel Levjesrčni in pograbil bizantinskega kralja za ovratnik ter ga dvignil, da je bizantinski vladar z nogami bingljal v zraku.

»Ne, ne! Prosim! Ne! Dal ti bom, kar hočeš, samo nehaj!«

»Odstopi, prepusti prestol svojemu nečaku.«

»Kaj? Tega ne morem, to bi bil moj konec!«

»Odstopi, dokler še lahko.«

»Hah, prazne grožnje! Po mojih žilah se pretaka cesarska kri. Jaz sem nedotakljiv! Sem Božji namestnik na Zemlji!«

Ko je Levjesrčni slišal te besede, ga je popadla sveta jeza. Zarjul je in bizantinskega cesarja z vso silo zabil v tla. Slišati je bilo pokanje kosti. »Ti podgana! Kako si sploh drzneš omenjati Gospoda!

Zdaj je bizantinski cesar ležal na tleh zvit v klobčič in hlipal.

Levjesrčni ga je ponovno pograbil in dvignil, cesar pa je stokal od bolečin.

»Odstopi, če želiš imeti priliko, da se pokesaš za svoje grehe, preden srečaš Stvarnika. Odstopi in lahko boš preostanek svojega mizernega življenja prebil v samostanu.

»Odstopam …« je zastokal Aleksej III Angel.

* *

Fragment III. De lapsu et resurrectione Imperii Romani Orientalis, pseudo Heraklos iz Smirne

* *

Za kratek čas je vajeti v Novem Rimu prevzel Rihard in dal osvoboditi Aleksejevega nečaka Alekseja IV Angela. Bizantinski dvorjani so si domišljali, da je vse po starem, da bodo tudi njega lahko vrteli okoli prsta, kakor so vse ostale cesarje. Prepričani so bili, da se bo tudi Rihard ujel v njihove mreže laži. Ko so dvorjani končno dojeli, da so se stvari spremenile, je bilo že prepozno. Rihard se je čistke na cesarskem dvoru lotil s temeljitostjo, ki bi se lahko merila zgolj s silovitostjo, s katero je Heraklej očistil Avgijev hlev.

Levjesrčni je Alekseju III. Angelu ponudil na izbiro, ali izgnanstvo, ali samostan. Zakrknjena duša je izbrala izgnanstvo ter se kar najhitreje odpravila k Al-Adilu v Kairo.

Aleksej IV. Angel je cenil Rihardovo gesto in mu v zahvalo podelil naziv zaščitnika rimskega cesarstva. Med njima so se hitro spletle močne prijateljske vezi. Rihard je na mladega Alekseja gledal kot na drugega sina, medtem ko je Aleksej v Rihardu videl dobrega strica in zgled idealnega vladarja. Te vezi so se še dodatno okrepile, ko je v Novi Rim v spremstvu Mladega Leva prispela Rihardova nečakinja, Elenora Bretonska, ki je bila pod Rihardovim okriljem od drugega leta starosti, vse od smrti njegovega brata Gotfrida. Mladi cesar se je na mestu zaljubil v bretonsko princeso in ona vanj.

Tako je rimski cesar bil še istega leta poročen z bretonsko princeso. Na božič, 25. grudna, leta Gospodovega 1199 je njun zakon v Cerkvi svete Božje modrosti, ki se pne visoko nad Novi Rim, blagoslovil sam papež Inocenc III. Obred je tako presegel zgolj združitev dveh v eno, saj je pomenil tudi ponovno združitev razklane Cerkve. Aleksej je namreč izpolnil obljubo, ki jo je pred prvo križarsko vojno dal njegov daljni predhodnik, cesar Aleksej I. Komnen in papežu priznal primat v duhovnih zadevah. To bi seveda bilo brez haska, če ne bi zaradi Rihardove silne gorečnosti popustil tudi patriarh Novega Rima Ivan X Kamateros.

* *

Fragment IX. De lapsu et resurrectione Imperii Romani Orientalis, pseudo Heraklos iz Smirne

* *

Z novim letom so priprave na novo križarsko vojno dosegle vrhunec. S papeževim blagoslovom je Rihard povedel vojsko iz Novega Rima proti Akri. Hkrati je Filip s pomočjo Templarjev in beneških galej začel invazijo na Egipt.

Rihard je že v Anatoliji naletel na močan odpor združenih poganskih Seldžukov in Ajubidov. A za razliko od prejšnjič, ko se je bil primoran proti vsem Saladinovim silam boriti sam, je imel tokrat podporo združenega krščanskega sveta.

Medtem ko je Rihard sistematično uničeval poganske sile iz bitke v bitko, je bila Filipova invazija na Egipt za Al-Adila neljubo presenečenje. Še posebej, ker mu je izdajalec Aleksej III. Angel zagotavljal, da namerava Levjesrčni kreniti v boj za Jeruzalem iz Novega Rima.

Zdaj, ko so Filipove sile prodrle v Kairo, si je Aleksej pulil lase, razbijal in kričal. To je trajalo, dokler ni eden od Al-Adilovih mož segel po bodalu in mu ga zaril globoko v srce.

Filip je gnal Al-Adila vse do Damaska, medtem ko se je Rihard prebijal do Jeruzalema. Ajubidski sultanat, izčrpan od notranjih bojev in soočen z združeno močjo krščanstva se je v kratkem sesul. In na veliko noč, štirinajstega dne malega travna

leta Gospodovega 1200, sta Rihard Levjesrčni in Filip II skupaj vstopila v Jeruzalem in v Baziliki Božjega groba praznovala zmago nad pogani. Jeruzalem je bil ponovno naš, Rihard pa je šele dobro začel.

* *

Fragment XCIX. Une chronique historique du Cœur de Lion, Arnulf Saški.

* * * * *

Majda Arhnauer Subašič

Soparno jutro v Provansi

»Samo še po tople rogljičke skočim, ti pa pojdi kar proti avtu. Že vidim pekarno tam za vogalom. Takoj se vrnem,« sem zaklical proti Ireni in pohitel čez križišče živahne ulice majhnega provansalskega mesteca, kjer se je jutro prevešalo v vroč poletni dan. Ah, s kakšnim užitkom sem se predal njegovemu utripu! Prav neverjetno, kako domače sem se počutil v njem, kot bi ga poznal že od nekdaj, čeprav sem ga obiskal prvič. Skoraj poplesaval sem po ulici in se veselil še enega dne, ki ga bom prebil v meni tako ljubi pokrajini. Začarala me je že kot otroka, ko sem jo prvič obiskal. Ta posebna svetloba z mističnim pridihom, opojen vonj bujnega rastlinja, čar starodavnih zaselkov in njihovih utrdb, ki šepetajo zgodbe preteklih dni, če jim le želiš prisluhniti. Ure in ure bi se lahko sprehajal po obzidjih in s pogledom božal valovito zeleno pokrajino pod seboj, prepredeno z rekami in potoki, nad katerimi se pnejo kamniti mostovi. Tudi čez leto sem v mislih marsikdaj zaplaval v spomine in se predal nostalgičnemu sanjarjenju ter nestrpno pričakoval počitnice, da spet raziščem kakšen dragulj meni ljube Provanse, koščka Zemlje, kjer se tesno prepletata resničnost in mistika. Ni čudno, da ji je toliko umetnikov, ki so našli navdih v njej, zapelo slavo v svojih delih.

Sproščeno sem si požvižgaval melodijo Sur le pont d'Avignon in si v duhu predstavljal razposajene plesoče pare na kamnitem mostu nekdanje papeške prestolnice. Med hojo do pekarne sem se spomnil, da moram kupiti kakšen spominek za svojo teto, ki se je v mladosti prav tako zaljubila v to čarobno pokrajino. Njeno stanovanje, s pridihom nostalgije minulih dni, polno rož in zelišč, vedno diši po sivki. Rad jo obiskujem, saj so srečanja z njo vedno prijetna. Modra, nekoliko skrivnostna ženska, ki živi bolj odmaknjeno, izžareva nek poseben mir. Že kot otrok sem požiral njene zgodbe o preteklih časih, ki mi jih je pripovedovala z žarom, lastnim le njej. Od nekdaj naju je družila posebna vez, katere vrednosti sem se z leti vse bolj zavedal. Z njeno pomočjo sem doumel marsikakšno resnico o življenju. Tudi svoje odlično znanje francoščine dolgujem njej, prav tako ljubezen do zgodovine, ki sem se ji zapisal tudi poklicno. Izbira je bila samoumevna, saj sem se že odkar pomnim požiral knjige o preteklosti, se igral viteze, ter občudoval gradove in utrdbe. Kot otrok sem bil prepričan, da bom odkril nekaj pomembnega, morda celo legendarni zaklad Katarov.

Hm, zanimivo - se tudi z mislijo vrnem spet v vroče provansalsko mestece - pekarne, ki sem jo opazil prej, ni tu. Bi pa prisegel, da sem videl izvesek z napisom »Boulangerie«. No, nič hudega. Stopim do naslednje; ne more biti daleč. Čudno, kako se je poleglo vrvenje, a sem le ulico stran od prejšnje. Pravzaprav spremenilo. Kot bi do mojih ušes prihajali drugačni glasovi. Tudi turistov ne opazim več. Le kam so se izgubili naenkrat?

»Oprostite, lahko izvem, kje je najbližja pekarna?« ogovorim smešno oblečenega domačina. Nejeverno, skoraj prestrašeno me pogleda, kot bi zagledal prikazen.

»O, Kristusove rane, od kod se je vzel monsieur?« zaslišim nevsakdanjo govorico. Nenavaden dialekt, na katerega še nisem naletel. Tudi arhaičen stil izražanja me začudi. Nagonsko se ozrem naokoli. Množica presenečenih obrazov široko razprtih oči zre vame. Ženska prestrašeno potegne otroka k sebi, druga se prekriža in strahoma odhiti stran, moški se nezaupljivo spogledujejo in začudeni mrmrajo. Silak s košatimi brki se mi previdno približa. Z mrkim pogledom izpod zaraščenih obrvi me sumljivo ogleduje od glave do nog, da začutim nelagodje.

Kaj, za vraga, naenkrat vsi bulijo vame? Nič mi ni jasno. Med kakšne čudake sem zašel? Pa tako starinsko so opravljeni. In popolnoma neurejeni! Le od kod jim umazana raševinasta oblačila? Ta predel mesta je videti skrajno zanikrn. Kokoši se prosto sprehajajo, da o potepuških psih niti ne govorim. Celo svinja z zasušenim blatom na trupu se je sprehodila skozi tlakovano ulico. Tudi pohojene konjske fige pričajo, da higiena ni ravno močna stran tega mestnega predela. Iz ozadja prihajajo gagajoči glasovi perjadi. In poglej – smrkavec tam se je ponečedil kar za zidom! Nihče se ni zmenil zanj, kot da je takšno ravnanje normalno, celo samoumevno.

Mimo mene pridrvi jezdec na konju. Zanimanje množice se hipoma preusmeri nanj. Zdaj šele pomislim, da sem očitno zašel na prizorišče snemanja zgodovinskega filma. Vse kaže tako, saj celota okolica deluje precej, hm, recimo, historično. Kot bi se znašel v resničnem srednjem veku. Vsaka čast scenaristu in režiserju. Uspelo jima je ustvariti pravo okolje in vzpostaviti avtentično vzdušje.

Pomešam se med ostale, očitno statiste, in nihče več se ne zmeni zame. Nekaj me zasrbi za ušesom. Diskretno se popraskam. Pomislim, da bom moral kmalu k frizerju, saj so mi v teh dneh lasje kar precej zrasli. Postali so tudi mnogo gostejši. Med prsti zatipam nekaj drobnega. Zgrozim se, ko zagledam zmečkano kroglico nečesa, kar je bilo očitno še malo prej živo. Istočasno začutim srbenje tudi na precej neugodnem mestu, kjer mi manire ne dovolijo, da bi se potešil s praskanjem.

»Je to bolha?« me prešine, ko že drugič uzrem pomečkano črnico, ki sem jo izbezal iz pregiba. Le kje sem staknil to gnusobo? Družinski hotel, v katerem sva prespala, je bil sicer skromen, a - vsaj na videz - čist. In od kod te odurne, popolnoma brezoblične cape, ki visijo na mojem telesu? Prisegel bi, da sem zjutraj oblekel kavbojke in belo majico. Vihar zmedenih misli mi divja po glavi. Mar sanjam? Ali pa so v

resnici Irena, potovanje, pekarna in parkirišče le plod mojih sanj? So črno obrobljeni nohti na grobih prstih s precej dlakavimi členki res moji? Izgleda že, saj tudi roke očitno že dolgo niso videle vode, kaj šele mila. Je ta medvedja šapa sploh moja roka? Zdaj tudi vem, zakaj mi sili smrad v nosnici. Od drobcev ribjega mesa v moji bujni bradi, ki so tam ostali po včerajšnjem večernem obedu. Obilno pojedino smo si privoščili in nemajhne količine vina so stekle po naših nenasitnih grlih. Dobra kapljica je doma v teh krajih in tudi gosposka je kar darežljiva z drobtinami, ki padejo od njihove mize. Mehko srnjetino sicer obdrži zase, za razvajena usteca finih gospa, a tudi merjasec ni za odmet, še posebej, če ga za dan ali dva namočiš v oljčno olje z zelmi in obilico česna, da se zmehča. Še danes se mi krepko dviguje sapa s kiselkastim vonjem. Cel sod smo ga izpraznili v noči, ko smo veseljačili do jutra, preden smo se težkih in neubogljivih nog porazgubili vsak v svojo smer. Svojo poslušnost so odpovedale v kotu bližnjega dvorišča, kamor sem se opletajoč zavlekel. Prav kmalu so do mojih krmežljavih oči udarili žarki sonca, ki se je bohotilo že visoko na nebu. V glavi bobneče odmeva, kot bi se v njej naselili peklenščki, in tudi noge so še majave. Verjetno je bil mehak in mlahav tudi moj one, a če me luknjičavi spomin ne vara, sem si vseeno uplenil krčmarjevo deklo. Nekaj se je hotela upirati, a verjetno radi lepšega, saj je znana po svoji radodarnosti do olajšanja željnih možakov. Tudi izbirčna ni, kar ji je šteti v dobro. Bog ji je lepoto sicer skopo odmeril, a obline ima na pravih mestih. Če skrije črvive ostanke zobovja, je kar priročna za potešitev. Žensk tu ni ravno v izobilju, zato ne moreš kaj dosti izbirati. A bližje morju se najdejo stasite lepotice, v katerih vre vroča španska kri. Ej, ko se zavrtijo v svojem plesu, zrejo vate z vročičnimi očmi, iz katerih kipi čista strast, ki te posrka vase, z jutrom pa se razblinijo kot privid ... Lepe spomine imam na dni, preživete v Roussillonu, ki me bodo greli še na stara leta, če mi jih bo po milosti božji dano doživeti. Kar nekaj mojih kameradov je že pod rušo. Težko si priznam, a opažam, da telo ni več čilo kot nekoč. Tudi volje ni več prave. Še nedolgo nazaj sem komaj čakal, da smo se podali na bojni pohod. S kakšnim veseljem sem brusil meč in poslušal hrzanje prav tako neučakanih konj. Ko so zapeli rogovi, je zaigrala tudi bojev željna duša. Ponosno smo jezdili proti sovragu, ne da bi mislili na to, da bo vino iz čaš zmagoslavja marsikdaj pustilo okus po pelinu. Bitke so desetkale tudi naše vrste. Žalost zaradi izgube sodrugov smo pogosto utapljali v pijači. Mladostno navdušenje je počasi plahnelo in vse bolj je na dušo legal strah, ki je pronical vse globlje. V dolgih nočeh je bruhal iz globin nezavednega v obliki grozljivih podob podoživetega.

Bo treba odpihniti spomine in se ponovno vrniti na obzidje utrdbe. Dolžnost kliče. Bolščanje v daljavo bo spet zapolnjevalo moje dni. Sto in petdeset korakov levo in enako v desno. Postojiš, nakar ponoviš. Iz ure v uro, iz dneva v dan, mesec za mesecem. Toda imamo vsaj vedno dovolj za pod zob, tudi priboljške, in z vinom gospoda prav tako ne skoparijo. Bogato založene so grajske kleti in kašče polne, saj so

letine bogate. Celo nekaj zlatnikov kapne v mošnjiček. Večina jih res steče po grlu, nekaj pa se le nabere za hude čase in stare dni. Če bo Bog dal, nam še dolgo ne bo treba v bitko. Že celo večnost nam prizanaša z njo. Očitno mu je bilo res dopadljivo, da smo temeljito opravili s Katari. To je tekla kri tam v Montsegurju! Nisem mehkužnež, priseže m, a tisti kriki so se mi še dolgo zajedali v moraste sanje, ki so me spremljale noč za nočjo. Komaj sem zatisnil oči, že so se prihulile vame podobe peklenskega plesa uničenja. Najhuje je bilo v nočeh polne lune, ko so se prebudili duhovi tistih, ki smo jih pokončali. Ni jih bilo malo. Na trenutke sem se celo jel sprašev ati, če smo ravnali prav. Seveda sem dvomeče misli hitro odgnal. Kar ukaže cerkvena in posvetna gosposka je vedno prav. To so nam vtepali v glavo že od malega. Mi smo ustvarjeni za bojevanje, oni pa, da mislijo namesto nas in odločajo o naši usodi. Tako je od nekdaj bilo in tako bo na veke vekov! Počasi sem le utekel tudi grozljivim sanjam. Kar nekaj grenkih zvarkov stare Magdalene sem moral spraviti po grlu, da sem jih pregnal. In vdihovati pare trav s sladkobnim vonjem, s katerimi poletiš v preddverje pekla ali raja. Šepeta se, da prihajajo iz odročnih krajev, kamor so se v bran Odrešenika hodili bojevat naši očetje in že dedov dedje.

Saj res – kaj, če bi se, preden se spet povzpnem na trdnjavo, oglasil pri stari coprnici? Žensko je Bog očitno pozabil poklicati k sebi, saj je že precej uvela in zgrbljena. Je pa vseeno občudovanja vredna babnica s sposobnostjo pozdraviti več bolezni kot učeni grajski padar, ki se je svojih veščin učil v starih samostanih na severu od spoštovanja vrednih menihov. Stara Magdalena marsikaj ve, a redko se ji razveže jezik. Pravi, da v teh časih ni dobro preveč govoriti. Tudi glede svojih znanj je precej molčeča. Menda ženska ume celo brati in nekaj malega pisati. Včasih naj bi odšla do bližnje jame in tam med mrmranjem delala čudne gibe. Sliši se praviti celo, da se sporazumeva z divjadjo in pticami. Znala naj bi razpihati oblake in priklicati točo. Tudi gosposka jo ceni in pusti pri miru, čeprav ve, da njeno delovanje ni ravno po cerkvenih postavah. Šušlja se, da v zameno pomaga ženskam višjega rodu odpravljati posledice lahkomiselnosti in nečednosti. Njeno znanje o zeleh in urokih menda izvira od samega Luciferja.

Še vedno majave noge me slednjič privedejo do kočure ob robu gozda, kjer biva v svojem svetem miru. Le redko se odpravi v bližnji zaselek. Ljudje se je kar malo bojijo in izogibajo, sploh otroci, čeprav nikomur ne odreče pomoči, kaj šele, da bi komu storila kaj žalega. Menda je že nje mati živela bolj odmaknjeno. V njeno hišo naj bi pogosto zahajal potujoči pevec saracenskih potez, ki pa ga potem, ko je na svet privekala Magdalena, ni bilo več na spregled.

»Lej jo, veščo staro, še vedno tlačiš zemljo!« ji navržem v pozdrav, ko jo zagledam pobirajoče dračje okoli bajte. Zadovoljno se mi zareži. Videti je odkrito vesela, da me spet vidi. Včasih sva prav rada kakšno rekla. V njeni družbi mi je čas vedno hitro minil in od nje sem odhajal zadovoljen, čeprav še sam ne vem, zakaj točno.

Starejša je bila od mene in ničesar ženskega nisem videl v njej, čeprav je morala biti v mladosti kar čedna.

»Poredil si se. Vidim, da ti tam zgoraj pri gosposki ni hudega. Dobro te pitajo in pretegneš se tudi ne. Leta pa ti vseeno ne prizanašajo. Ko sva se zadnjič videla, si bil bolj čvrst in pokončen, tvoj korak pa bolj strumen. Vene tudi barva tvojih las,« me kritično ocenjuje, v njenem glasu pa je vseeno zaznati dobrohotnost.

»Tudi tvoji boljši dnevi so že davno mimo, kot vidim,« ji ne ostanem dolžan. Kar sem izjavil, žal drži. Žilava je, vztraja, a nekaj mi pravi, da ne bo več dolgo. Od nekoč bohotne vranje črne grive je ostalo le nekaj redkih sivih šopov, ki so silili na bledična lica. Pogrešal jo bom. Prekleto, da jo bom res. Le od kod naenkrat ta temna občutja? Kaj se je prikradlo vame, da se me polaščajo misli o minljivosti in slovesu? Nobenega oprijemljivega razloga nimam za takšno razmišljanje. Nekaj težkega je v zraku, kot bi se pripravljalo k nevihti. Sprva komaj zaznavna koprena preprede nebo in počasi zastre sonce, da prične izgubljati svojo moč. Ozračje postane negibno, cvrkutanje ptic in oglašanje murnov zlagoma zamreta. Narava in um se umirita, melanholija kot otožen napev zajame dušo.

Odtenki tišine prehajajo drug v drugega, preden jo slednjič pretrga globok vzdih in glas, prav nič podoben glasu starke. Umirjen in resen je, a s pridihom svežine. Kot bi prihajal nekje od daleč, iz nekega drugega časa in prostora. V besedah zaznam tuj zven.

»Dolgo se nisi oglasil. Več stoletij. Ti je bolj prijetno v tvojem zdajšnjem veku, kajne? Seveda; vedno topla in udobna bivališča imate, ki jim dež ne pride do živega, kovinska vozila, ki poletijo celo v nebo, škatlice, v katere ujamete svet in lovite glasove. Gledate nevidne žarke in svoje trdnjave varujete z umetnimi očmi. Poslušate glasove iz drugega konca sveta. Še vojskujete se samo s pritiski prstov.«

»Ojej, Magdalenca, ti kačja perut, zmešalo se ti je! O čem blebečeš? Si spet zmešala kakšne čudne trave? Ali pa očitno že predolgo tlačiš zemljo in se ti je skisal um, ubožici stari. To bo najverjetneje! Nič dobrega se ti ne piše več na tem svetu. O, naj ti Bog pomaga in te čim prej pokliče k sebi, da se ne boš popolnoma izgubila v tem svetu,« kar privre iz mojih globin, tako se prestrašim njenih besed. Za vsak primer se še prekrižam, saj je prav mogoče, da je zlodej ugrabil njeno dušo in se zdaj poigrava z umom nemočne reve. Še zadnji alkoholni hlapi včerajšnjega popivanja so se porazgubili.

»Premalo si molila in preveč samosvoje živela, zdaj pa je prišla božja kazen. Tudi ponižna nisi bila kaj dosti. Saj nisi bila slaba, celo marsikaj dobrega si naredila, a morala bi živeti po postavah in bolj slediti nauku Odrešenika. Zdaj pa imaš plačilo za svoje grehe, ki nikoli ne izostane,« ji očitajoče navržem, a iz mojega glasu veje zaskrbljenost.

»Najraje bi te vzel s seboj na trdnjavo, kajti tu te z omračenim umom čaka bridek konec. Ni vrag, da se ne bi našel kakšen kotiček zate. Če ne drugje, bi v stolpu lahko delala družbo netopirjem.« Še sam sem presenečen, da me tako skrbi zanjo. Če pomislim, mi je bila marsikdaj v pomoč in podporo; ena redkih, zato je prav, da ji zdaj povrnem po svojih skromnih močeh. Tudi pamet ji je dobro služila. Ni kaj dosti hodila naokoli, a vedela je marsikaj. Kar nekajkrat sem poslušal njena svarila in izkazalo se je, da je imela prav. Priprtih oči je vdihavala dim zeli, ki jih je sežigala na majhnem gorilniku, in z globokim glasom, ki je zvenel, kot da ni njen, je znala napovedati, česa naj se varujem in kaj se bo zgodilo v prihodnosti. Nekaj je res moralo biti na tem, da je povezana s samim Luciferjem.

Kot bi brala moje misli, se skrivnostno nasmehne, pomolči, nato nadaljuje: »Ne boj se. Ni vse, česar ti ni dano razumeti, hudičevo delo. Ljudem še dolgo ne bo jasno, kakšna moč se skriva v njih. Preden bodo prišli do spoznanja o sebi, bo preteklo še veliko časa. V ognju se bo izgubilo mnogo znanja in pogubila življenja tistih, ki ga bodo posedovali. Gre za znanja, ki so Bogu ljuba, saj ga prek njih približajo ljudem, a strah pred neznanim in zaslepljenost množic tega ne bosta prepoznala.«

»Meša se ti, res se ti meša,« zmajujem z glavo, ona pa mirno nadaljuje: »Moj um je še vedno oster kot rezilo. Z leti morda še bolj, saj so ga obogatile tudi izkušnje. Telo počasi ugaša. Kot sveča, ki dogoreva, a skoraj do zadnjega je njen plamen enako močan. Rajši me poslušaj, čeprav vsega verjetno ne boš razumel. Vsaj zdaj ne. Morda tudi še ne v prihodnjem življenju. Nekoč, ko bo tvoje dojemanje sveta pridobilo širino, pa se boš spomnil mojih besed in jih znal umestiti v svojo izkušnjo.«

Nenadoma me prešine, da ji je morda le vredno prisluhniti. Z zanimanjem se spet ozrem vanjo. Zazdi se mi, kot da jo vidim prvič. Je ona in hkrati ni. Kakšna igra je zdaj to? Sem morda jaz tisti, ki se mu kisa? Hkrati z zaskrbljujočo mislijo pa se v meni poraja zavedanje, da imajo njene besede težo. Še več; zavem se, da mi ima povedati nekaj pomembnega, kar bo vplivalo na mojo nadaljnjo pot. Začutim, da se v mojem drobovju podirajo jezovi, sproščena sila buta navzgor, kjer odstira gmote temine, dokler se slednjič ne odpre pogled na obzorje, ki mi bo omogočilo dojeti mnogo več, kot mi je bilo dano doslej.

Njen glas deluje rahlo uspavajoče: »Spomni se. Nekoč sem ti v enem od najinih pogovorov razložila, da časa pravzaprav ni. So le vzporedne resničnosti, med katerimi lahko prehajaš in s tem ustvarjaš iluzijo časa. S posvečenimi znanji ali naključno, povsem nehote, kot se je to zgodilo tebi, se lahko seliš iz ene resničnosti v drugo. Ločnica je tanka, običajnemu smrtniku nevidna. Resničnost, v kateri si ta hip, si že živel. Marsikakšna izkušnja iz nje ti omogoča, da lažje živiš in kot človek napreduješ v svetu, kjer ti je mesto zdaj. Po tem najinem srečanju se ti bodo odprle nove razsežnosti tvojega sedanjega bivanja. Prepoznal se boš v odsevu zrcala preteklosti, ki se je ne zavedaš, a te spremlja in - na tebi še težko doumljiv način - tudi usmerja. Nezadrž-

no te vleče v kraje, kjer si bival nekoč, ter k ljudem, ki so ti bili tedaj blizu. Zdaj jih boš videl skozi drugačne oči, občutil na nov način, razumel vezi, ki te vežejo z njimi. Prišla bom za teboj. Ne skrbi; prepoznal me boš v dobro znani osebi. Zato se moraš vrniti. Ne na obzidje utrdbe, kjer bi ti nekega dne v objestnem merjenju moči meč sovojaka povzročil smrtne rane, temveč v svet, kjer se odvija in te pričakuje tvoje sedanje življenje z vsem, kar ti ima še ponuditi. In tega ni malo.« Prijazen nasmeh ji pobliskne čez obraz, razvedri pogled in omehča poteze.

»Pri krastačinih krempljih! Dozdeva se mi, da zna biti mogoče kaj resnice v tvojih besedah. A kako naj najdem pot nazaj?« zarobantim.

»Ne boj se, pomagala ti bom,« zaključi in že vmešava v vodo enega svojih praškov. Le upam, da ne gre za posušen in zmlet močeradov rep, po katerem nekoč več dni nisem prišel k sebi. Je pa res, da je bolečina izginila in prej otrdela noga je postala gibčna kot nekoč.

Nestrpno čakam, da umeša vse sestavine, zamrmra čarne besede v meni tujem jeziku, usmeri pogled v nevidno točko v daljavi in mi brez besed poda kovinsko čašo. Počasi, požirek za požirkom pijem tekočino nedoločljivega okusa, ki naj bi me vrnila v svet, kamor spadam. Dobrotljiv, a pod pezo let že utrujen pogled stare prijateljice me pospremi v sen. Kot odmev nekje iz daljave zaslišim njen pomirjujoči glas, ki me še komaj dosega:

»Vzemi s seboj košček cedrovega lesa, zraslega na sveti zemlji. Naj te varuje na poti v tvoj svet in te kasneje opominja, da je življenje mnogo več, kot se zdi. Redkim izbrancem je dano, da presežejo okvir običajnega pogleda nanj ter odkrijejo resnico našega bivanja in veličino stvarstva. V čast in ponos naj ti bo, da si med njimi.«

Podoba Magdalene počasi bledi, glas se izgublja v daljavi in do mojih ušes prihaja le še kot šepet. Nadomešča ga šumenje, ki postaja vse močnejše. Polašča se me nemir. Ustrašim se, ko pred seboj kot v kalejdoskopu nenadoma zaplešejo podobe nekega drugega časa in prostora, kamor očitno sodim. Vrvež ulice majhnega mesteca … čakajoče dekle na parkirišču, ki me verjetno že nestrpno pričakuje … topli rogljički, ki naj bi jih prinesel, preden nadaljujeva pot … Zazdi se mi, kot da bi bil ujet v labirintu svetov, kjer bi begal iz enega konca do drugega ter mrzlično iskal izhod.

* * *

»Nikar ne skrbite, gospodična. Zagotovo ni hudega. Vse bo v redu z njim. Vidite, se že prebuja. Še malo in bo odprl oči. Soparna vročina, nizek pritisk ter utrujenost povzročijo omotico, da človeka kar zmanjka,« se besede počasi prebijajo do mojih ušes. Potrudim se, da dvignem težke veke. Nad seboj zagledam zaskrbljeni Irenin obraz, ki hipoma zažari v olajšanju. V strahu se potipam po lasišču in bradi. Zadovoljno ugotovim, da so lasje kratko pristriženi, strnišče na bradi pa staro le kakšen dan. Nosnice mi pobožа blagodejni vonj toaletne vodice in tudi okus v ustih je prijetno svež. Torej sem se onesvestil in vse le sanjal.

Čez čas mi roka zaide v žep na srajci. Otipam nekaj trdega. Hm ... le od kod se je v njem znašel preperel košček lesa z vtisnjenim neznanim simbolom?

* * * * *

Marko Vujović

(prevod: Bojan Ekselenski)

Razglednica

V Zagrebu je spet deževalo. Ni bil isti dež, o katerem so starejšim pripovedovali njihovi stari, a boljšega tukaj niso poznali. Pogosto smo se spraševali, kako lahko pade na ta tla. Šele kasneje smo izvedeli ...

Nisem vedel, da bom tako kmalu spet v Zagrebu. Rad imam svoje mesto, želel bi ostati v Zagrebu, a sem ga moral občasno zapustiti. Za mano je bila izdana tiralica. Nočne patrulje me ne najdejo, iščejo, kjer bi lahko naletele name. A v teh prizadevanjih doslej niso bili uspešni.

»Ona danes prihaja iz Zagreba,« sem prejel sporočilo.

»Se kdaj spomniš mene in Splita tam zgoraj v mrzlem Zagrebu?« » sem pomislila, ko sem spakirala nekaj nujnih stvari v očetov obrabljeni rjav kovček.

»Od kod vam informacija, da pride danes?« sem vprašal takoj, ko sem prispel na sedež skupine.

»S pomočjo Datamancerjevega računalnika zbiram podatke iz Sfere,« mi je povedal Krunoslav, ne da bi umaknil pogled z zaslona, medtem ko so se njegovi prsti kot pajkove noge premikali po gumbih.

»Ste uspeli vdreti v njihov neprebojni informacijski sistem?« sta se v mojem vprašanju mešala nejevera in veselje. Datamancerjev računalnik je bil starodavna, že zdavnaj zastarela naprava, še posebej glede na napredne sisteme naših nasprotnikov, a je pod spretnimi Krunoslavovimi prsti še vedno deloval na polno.

»Mi lahko verjamete, da mi je končno uspel ta podvig?« me je pogledal s sijočim obrazom.

Tudi če bi hotel, ne bi mogel skriti veselja ob uspehu po toliko neuspešnih poskusih, da bi kaj izvedel o njej. A črv dvoma mi ni dal, da bi povsem verjel vanj. Slutil sem, da ima ona nekaj s tem in da ne gre samo za naključje.

Vsakič, ko sem prišel v Zagreb, sem se izpostavil velikemu tveganju in vsak odhod je bil podoben samomoru. Gornjani so nekako dopuščali vstop v Zagreb, ker jim je ves čas manjkala delovna sila. Z odhodom je bilo drugače. Včasih so rekli:

»V Zagreb, ko hočeš, iz Zagreba, ko ti pustijo.« In niso ti pustili, vsaj ne prostovoljno. Kadar so koga izpustili, je to pomenilo le eno, da ne zapušča samo Zagreba, temveč tudi življenje. Malokomu, kot na primer meni, se je nekako uspelo izmuzniti iz Zagrebškega zidu, ki obdaja to nevarno mesto. Večina se nikoli ne vrača. A sem se

moral! Če ne zaradi Zagreba, pa zaradi nje. Na koncu sem ji dolžan življenje in zato je bila vsaka vrnitev vredna tveganja. Nikoli nisem bil timski igralec, ampak volk samotar in sem z drobnimi diverzijami kljuboval tistim zgoraj. Širil se je glas o mojih akcijah, zato so pregoni za mano postali vse pogostejši. V več soočenjih z organi pregona sem skoraj izgubil glavo in če se ona ne bi nekega večera pojavila v ključnem trenutku, bi mi glava odletela z ramen. Pripeljala me je med Zagrebčanike, skupino upornikov s tetoviranimi zobniki okoli nekdanjega zagrebškega grba. Uporniškemu gibanju so se pridružili vsi, ki niso želeli svojih teles predati parazitskim prišlekom. Tisti, ki niso imeli moči za upor parazitom, so morali vsak dan kopati zagabrijsko rudo. Naša dolžnost pa je bila nenasitnim Gornjanom priskrbeli kubike in kubike zagabrija, čeprav nismo ugotovili njegovega namena. Dvakrat letno pa so v Downtownu vzeli tudi nekaj najboljših stanovalcev. O njihovi nadaljnji usodi ni bilo nič znanega.

Gornjanom smo rekli *'tisti od zgoraj'*. V bistvu se je o njih vedelo zelo malo, še manj pa o stavbah, kjer so živeli. Tisti, ki so bili vzeti, se niso več vrnili med nas, tisti, ki so poskušali plezati brez dovoljenja, pa so bili eliminirani, še preden so se približali vrhu, ki je slonel na visokih masivnih stebrih. Vrh je bil redko viden zaradi megle, ki je tiščala na mesto in se ni razblinila zaradi megastrukture v obliki stonoge, ki so jo zgradili Gornjani. Radovednost, ki je razjedala posameznike, je pripeljala do blaznosti ob želji, da bi izvedeli, kaj se skriva tam zgoraj. Gnala jih je v samomorilne podvige plezanja po kovinskih nosilnih stebrih. Tudi zavedanje, da so ti stebri na določenih višinah večinoma pod visoko napetostjo, marsikomu ni preprečila nemogoče misije. Zoglenela telesa neuspešnih plezalcev so pogosto več dni visela na stebrih kot opozorilo tistim, ki so se želeli podati na takšno avanturo.

S pomočjo tiralic, v katerih so ponujali nagrade navadnim ljudem za kakršno koli informacijo o naši skupini, smo izvedeli, da so nas Gornjani sčasoma poimenovali uporniki 'kozmopolitani', ker nam je uspelo živeti in preživeti v teh hudih razmerah, ki so nam jih vsilili in smo znali priti povsod. Z ljudmi, kot smo mi, je bilo treba ravnati bolj surovo kot z drugimi. Zato so nas na vse načine skušali iztrebiti, še preden pridobimo kritično maso, ki bi zadostovala za veliko resnejši uporniški podvig.

Ko sem zapustil sobo, kjer je Krunoslav preživel večino dneva, sem šel na srečanje z ostalimi člani skupine. Po kratkem pozdravu smo hitro prešli na zadevo, ki je bila glavni razlog moje vrnitve.

Vesel sem bil srečanja s starimi znanci in z nekaj meni dragih ljudi. Zraven je bilo tudi nekaj novih obrazov.

»In zakaj te kličejo Črni?« je vskočil z vprašanjem neki mulc, ki se je izmuznil skozi množico in se postavil pred menoj. Nisem se še opomogel od nepričakovanega nagovora, ko je nadaljeval:

»Imaš svetlo kožo in lase, pa tudi tvoje oči niso temne in na sebi nimaš ničesar

črnega,« je naredil kratek premor, nato pa zmagoslavno zaključil. »Tvoja duša in misli morajo biti temne kot ...«

»On je maksimirski mojster črnih misli,« ga je nekdo prekinil s šalo, ki je nasmejala druščino.

Medtem ko so se prisotni še smejali, mi je nekdo prišepnil, da so dečka v skupino sprejeli zato, ker je bil član njegov nedavno tragično preminuli oče. Golobradega mulca ni ganil smeh okolice. Resno je potrpežljivo čakal na odgovor. Na njegovem obrazu so se risali obrisi jeze, ker je bil prekinjen pri svoji predpostavki, a ni odnehal od moje potrditve, saj ni pričakoval zanikanja. Ko je smeh potihnil, sem mu odgovoril. Najprej sem drugim nakazal, naj se vrnejo k svojim opravkom.

»Ker mi je ime Mavro. V grščini pomeni črn.«

»Grščini?« me je pogledal, kot da sem izgovoril kakšno strokovno ime iz strojništva.

»V izumrlem jeziku z daljnega juga.« Ni mi bilo do tega, da bi še naprej razlagal, saj nas je čakala resna naloga. Stal je v očetovem plašču, malo prevelikem, s pogledom, uprtim v moj obraz.

»Dobrodošel v mojem, njegovem in njenem svetu!« sem rekel in mu pokazal dva svoja najbližja sodelavca, Pavla in Franko, ki sta se nam pravkar pridružila. To sem mu rekel, da bi ga razvedril in zmanjšal razočaranje, ker sem razblinil njegove zablode, da me je prebral. Preleti preko Pavla, Franko si je ogledal od glave do pet. Ni pričakoval ženske za takšne podvige. Za razliko od mene, saj sem bil brez kančka temnih podtonov, je moja sodelavka utelešenje nočne črnine. Edina stvar, ki je zmotila monotonost njenih barv, je bil lok nenavadno dobro ohranjenih biserno belih zob, ki je viden ob redkih priložnostih, ko se je pojavil nasmeh na površini njenega lepega, a resnega obraza. Črna usnjena oblačila, prepletena z različnimi pasovi, ki so se nadaljevali z zloščenimi visokimi škornji z železnimi dodatki, na fanta niso pustila posebnega vtisa. Navdušil ga je obliž na njenem desnem očesu. Za razliko od drugih, ki so imele oči zakrite, večinoma z okroglim kosom blaga ali usnja, je njeno imelo uro, delo urarske družine Hora-Klokočić. To je bila res čudna naprava za merjenje časa. Še naprej bi strmel vanjo, če ga ne bi očarala bliskovita sprememba njene očesne ure. Zdelo se mu je, da mu je z njim pomežiknila. To je bilo povsem nemogoče, a njen raztegnjeni nasmeh, ki je poudarjal črto na sredini spodnje ustnice, ga je prepričal, da se mu ni samo zdelo. Prepoznala je njegovo zmedenost in ga ni hotela obdržati v dvomih. V drugem očesu je prebral sporočilo, da mora ohraniti njeno skrivnost.

Veliko ljudi, ne le ptic, so napadli kiborški letalci, stroji ptičjega videza. Med mojimi soborci pa je bilo nekaj takšnih, ki so imeli poveze preko očes zaradi spopadov s temi brezdušnimi bitji. Mnogi so govorili o svojih srečanjih s pernatimi letalniki in dobljenih poškodbah, a Franka ni hotela o tem spregovoriti niti besede, čeprav bi se o tem pogovarjali v njeni prisotnosti. Na neposredna vprašanja o prevezi preko

očesa je sogovornika spretno izrinila iz intimnega prostora in tok pogovora preusmerila na druge teme. Spoštoval sem njeno pravico do skrivnosti, saj smo jih vsi imeli in pri tem sem sam vodil.

»Stime se vrača in prinaša svežo paro!« se je zaslišal glas istega šaljivca.

Skozi soparo, ki ga je objela, se je prebijal debel sivolas moški srednjih let s sivimi brki. Para je postala njegova obsesija, saj jo je sam sproščal iz naprave, ki je sčasoma postala sestavni del njegovega telesa, ki se je ni mogel in tudi ni hotel znebiti. Valjast klobuk, ki ga je nosil na glavi, se je ujemal z odtenkom njegovih sivih las. S paro, ki jo je ustvarjal, so se zlila njegova svetla, bela oblačila. Telovnik s peščico žepov, zunanjih in notranjih, ki so bili napolnjeni z različnimi instrumenti in pripomočki. Imel je našeno, a urejeno kravato fine izdelave. Rokavice, odporne proti vročini pare, prevlečene z aluminijem, je slekel ob redkih priložnostih. Kamuflažo so razbijali le črni, zloščeni škornji so kolen z jermeni, ki so jih povezovali s hlačami. Nekomu drugemu bi plašč segal nekako do kolen, njemu pa se je spustil skoraj do pete, tako da bi s hitrim zapenjanjem tale poskočni starček hitro zlil z okoljem. Skozi očala s stekli proti rosenju je opazoval številne ventile in zobnike na svoji napravi. Kazalec merilnika pretoka je trzal levo in desno, kot bi tudi on nestrpno čakal, da se začne prava akcija.

Rojen kot Šime Pankrac si je hitro prislužil vzdevek Stime, bodoči mojster vsega, kar je povezano s parnimi stroji in pogonom, odvisnim od vretja vode. Med Zagrebčani je upornik po duši, a blage narave, takoj pridobil simpatije.

Preden smo se odpravili proti kraju, od koder bomo odšli na dolgo načrtovano in pričakovano misijo, nas je eden od članov povabil v sobo, kjer nas je pričakal starejši moški, raztegnjen na dotrajani postelji. Poleg njega je bila medicinska sestra, ki ga je poskušala razbremeniti trpljenja, ki ga je povzročilo njegovo stanje. Starec je izrazil željo, da bi nas videl in nam pred odhodom zaželel srečo. Nihče od nas prisotnih starca ni poznal in ni vedel, kako se je znašel v našem zavetišču, a to zdaj ni bilo pomembno. Vsakršna podpora, tudi verbalna, nam je v tem usodnem trenutku prišla še kako prav. Negovalka se je na njegov pogled odzvala tako, da je dvignila vzglavje postelje. Ko je z očmi počasi preletel naše obraze, je začel svoj govor.

»Tako kot vi sem tudi jaz rojen v Zagrebu. Se pa za razliko od vseh vas spominjam drugačnega Zagreba. Temu, čemur vi danes pravite središče mesta, smo včasih rekli Spodnje mesto. Obstajalo je tudi Zgodnje mesto, vendar ne ta in tisti, ki ga imenujete Uptown in se je vzpel nad nami kot pajek nad muho v mreži.«

Verjetno je bil starec edini v celem Zagrebu, ki se je spominjal mesta pred njihovim prihodom.

»Od nekdanje slave je ostala le še senca. Zagreb je bil nekoč zastekljen kot kristal, zdaj pa je odet v meglo. Toda pod prvim slojem, ko ga popraskate, je njegovo bistvo še vedno prisotno. Ne pustite, da popolnoma ugasne. Danes je Zagreb, tako

kot sem sam, razpadajoč starček in mu bolj ustreza ime Zagrob, že jutri pa bi lahko spet bil tisti stari. Zame je že prepozno, ker mi je takšen Zagreb močno zarezal v dušo in kmalu bo moje ime izpraskano s seznama živih, a za vas je še upanje zanj« se je pridušal starec in ni mogel nadaljevati. Negovalka mu je priskočila na pomoč.

»Dovolj življenja v Zagrebu med okopi!« jih je nekaj zaklicalo in izkoristili priložnost, da prekinejo neprijetno tišino.

Ko smo zapuščali starčeve prostore, me je dohitela medicinska sestra in rekla, da želi starec govoriti z menoj na samem.

»Se dobimo v hangarju številka 7,« sem rekel Franki, ko je odhajala.

Moral sem se čisto približati in se skloniti, da sem slišal njegove besede, ki so po več poskusih vdiha zatikajoče zapuščale njegova tresoča usta.

»Poznal sem tvojega dedka,« se je razleglo veselje po obrazu, razbrazdanem od gub.

»Prvič me vidite, kako veste, da gre za mojega deda?« sem nejeverno vprašala. Nisem računal na to, da še obstaja oseba, ki se spominja mojega dedka, ki je bil že precej v letih, ko sva se razšla.

Poskušal se je zasmejati, a je spet le zasopel.

»Njegove poteze so po celem tvojem obrazu,« me je na kratko pobožal po glavi z mlahavo roko, katere kosti je prekrivala zmečkana koža. Užitek, ki ga je ob tej priložnosti občutil, je premagal bolečino, ki jo je njegovemu telesu povzročil napor.

»Kakšen je bil? Nanj imam samo meglene spomine,« sem poskušal v glavi sestaviti delčke mozaika, ki so se sčasoma vse bolj oddaljevali drug od drugega, pospravljeni v medsebojno oddaljenih predalih mojih možganov.

Namesto pričakovanega odgovora je sledilo nepričakovano vprašanje.

»Zveni mi v glavi. Imaš aspirin?« je vprašal roteče.

»Aspirin?« Moj zmedeni pogled mu je vse povedal.

»Oprosti temu izmučenemu starcu za njegovo pozabljivost. Nekaj iz moje daljne preteklosti.«

In potem je spremenil ton. Kot da bi ves čas nabiral zadnje atome moči v mesu, ki se je vidno sušilo na njegovih krhkih kosteh, da bi mi zastavil zadnje vprašanje:

»Še imaš razglednico?«

Čeprav ponovno presenečen nad starčevo seznanjenostjo s podrobnostmi iz dedkovega življenja sem tokrat namesto vprašanja ali odgovora izvlekel in jo položil predenj. Otroško navdušenje je prevzelo stoletnega moža. Njegov pogled je zasijal kot Zagreb iz spomina. To je bil tudi zadnji pogled v njegove oči, saj jih je po ponovnem srečanju s spominkom starejšega tovariša popolnoma zatisnil.

Odšel sem hkrati žalosten zaradi starčevega izdihljaja in razočaranja, ker nisem dobil odgovorov na nekatera vprašanja, pa tudi vesel, da sem srečal osebo, ki je z mojim dedkom preživela v zaporu, v katerega se je pozneje spremenil Zagreb njunega otroštva.

Medtem ko sem si predstavljal njune skupne boje in razmišljal o tem, čemu se je odpovedal, da me pošlje v drugo mesto, ko je bilo to še lažje izvedljivo in mi tako dal možnost za brezskrbno otroštvo brez črnine nad glavo, ki se je vztrajno širila, sem ujel soborce.

»Kakšna brazgotina je to na tebi, Aleksander?« sem vprašal enega od njih.

»Hladen dotik ognja,« je kratko odgovoril.

Molčeč in hladne zunanjosti, na trenutke nekoliko odsoten, a prisrčen, ko je bil prepričan, da na nasprotni strani stoji primeren sogovornik. S kolegom sta bila najboljša mehanika. Bil je predan svojemu delu in odgovornostim, ki jih je prejel od gibanja. V prostem času je bral neke stare knjige in hranil slepe ptice. Gosta zagrebška megla bi jih v iskanju hrane preusmerila na prepovedane kraje in naleteli bi na grozljivo jato kiborških ptic, ki bi jim med letom izpraskale oči.

Stisnil je pest, na kateri sem opazil nenavadno brazgotino od še nezaceljene rane. Na dlani druge roke sem opazil tetovažo zobnika, nekoliko drugačno od tiste pri drugih, ki mu je služila kot kontrast tisti, ki je bila neprostovoljno pridobljena na nasprotni dlani. Opazil sem kratkotrajno spremembo na njegovem obrazu in v njem prepoznal ponos, ki sta ga obe znamenji povzročili v njem in ki ga bo nosil do konca svojega obstoja. Zašepetal je, bolj zase:

»*Price of freedom*,« je nadaljeval in vtiknil pesti v rokave plašča od kože snežnega leoparda.

Ko me je Aleksander zapustil, je k meni pristopil eden od članov gibanja in mi pojasnil:

»Za njegovo brazgotino je kriva preiskava zaradi smrti žandarja. Večer je preživel na Mestni policiji, v mislih z Lidijo.« S tihim glasom je rekel:

»Bolečina izgubljene ljubezni. Umrla je v eni od racij,« nato pa nadaljeval v prejšnjem tonu. »Od Aleksandra niso mogli ničesar izvleči. Ko so ugotovili, da je njihov trud zaman in da je njegova zgodba nepovezana, so ga le izpustili in vrgli nazaj. Pravijo, da jim je med zaslišanjem odgovoril z vprašanjem, kakšne barve je veter. Sredi pogovora v sobi za zasliševanje je prekinil, kot da bi poslušal, in rekel: »V daljavi so zvonovi.« Omenil je nekakšno knjigo zlih urokov, govoril o seksu in globokomorskih morskih spakah, narisal črnega pajka, ki se premika po rdeči poti. Nekateri tovariši so predlagali, da ga potem izključimo iz gibanja, ker so sumili, da so ga spreobrnili in se vrinili v naše vrste ter da je samo vprašanje dni, kdaj bodo našli naše zavetje in nas pobili kot žuželke. Nekaj se nas je zavzelo zanj in jih preglasovalo. Mogoče bi podvomil v svojo predanost temu cilju, nikoli pa v Aleksandrovo.« Svoje prepričanje je potrdil z iskrenim pogledom, me potrepljal po rami in pustil, da hodim sam.

Aleksandra sem želel vprašati, ali jo je tam zgoraj srečal ali celo kaj izvedel o njej, a sem domneval, da mi bo sam povedal, zato sem odnehal.

Iz žepa plašča sem potegnil staro razglednico, ki je bila moj edini materialni spomin na dedka. Komaj sem se še spomnil njegovega lika, a še vedno slišim v glavi zadnje besede svojega prednika:

»Nekega dne boš priča temu prizoru s slike, če se že moja življenjska želja ni mogla uresničiti.«

Nikoli me ni od mene zahteval ničesar, a me je ob slovesu prosil, naj se ne ločim od razglednice. Ni mi mogel zapustiti ničesar drugega, razen te razglednice. Vzeli so mu vse, razen sanj s slike. Sanje o svetlejši prihodnosti, ki so jih sanjali tudi tisti veliko pred njim. Na razglednici ni bilo razbrati ne datuma nastanka ne letnice iz avtorjevega videnja prihodnosti, če sploh obstaja. Na desni strani slike je z nekaj rdečkastimi črkami pisalo - Zagreb v prihodnosti - Ilica. Na dnu iste strani je obledel zapis. Kar je bilo res pomembno, je bila slika sama. V osrednjem delu slike je prazen prostor med zgradbami zasedlo več letečih balonov. Prevladoval je velik jajčasti, napolnjen z množico potnikov. Nebo nad Zagrebom iz vizije neznanega stvarnika ni imelo meja in večina tistih, ki niso stopili v to mesto, sploh niso vedeli, kako nebo izgleda. Poskušali so si predstavljati njegovo obliko, kot si skuša slepo rojena oseba v vseprisotni temi svojega sveta ustvariti predstavo o katerem koli predmetu.

Na zadnji strani razglednice je bil priimek - Vedranić. Od dedkovega imena so ostali samo obrisi, moje pa je bilo čisto kot pred kratkim napisano. Napočil je trenutek, da v skladu s svojim priimkom prinesem zasluženo vedrino v svoje mesto. Smo njegovi prebivalci in okoli milijon nas je. Stojimo v gručah in se grejemo s telesi. Skrajni čas je bil, da nas sonce ogreje in pogreje.

Prišli smo do hangarja številka 7, kjer smo shranili vse, kar smo potrebovali za izpolnitev našega načrta.

»To je Siri USB! Predstavljam vam drugi model univerzalnega samovozečega balona, ki sem ga poimenoval Siri. Dajte mi nekaj sekund, da ga pripravim,« je dejal inženir Davorin, ki mu je Stime nesebično pomagal pri projektu. Medtem ko se je Davorin ukvarjal z nadzorno ploščo, je nekaj ljudi napolnilo balon s paketi presenečenja, ki smo jih pošiljali skritim sosedom.

Ker smo nehali čakati, da se pojavi od zgoraj, tudi sam nisem več mogel verjeti v njen prihod, smo se odločili, da zaženemo zobnike mehanizma, ki smo ga dolgo in potrpežljivo gradili.

»Leti nad mestom!« je vzkliknil Davorin, ko se je prepričal, da je vse pripravljeno za dvig letalnika. Z visoko dvignjeno glavo in z očali, opremljenimi z večkratno povečavo, je spremljal vzlet. To ni bil edini balon, s katerim smo poleteli proti Gornjanom. Baloni so poleteli brez posadke, a na prvi pogled ni bilo tako videti, saj smo namesto potnikov uporabili lutke. Medtem, ko smo se mi povzpeli na drugačen način, smo jih uporabljali za diverzijo in kot sredstvo za odvračanje pozornosti naših sovražnikov,.

»Vsak človek ima v nahrbtniku krila, zložena kot dežnik,« je svečano sporočil Stime.

Ponosno si je gladil brke, ko je opazoval skupino, ki si je oprtala rezultat njegove dolgoletne predanosti izumiteljstvu. Dobrodušni Stime je svoj izum poimenoval parni ornitopter, ptičja krila, ki jih poganja para. Poleg tega je vsak prejel primerno orožje.

»V svoji čarovniji smo sami, Zagi moji ...« Tako sem rad imenoval člane naše skupine.

»Ste pripravljeni na nekaj Uptown funka?« Spomnil sem se naslova starodavne pesmi, ki sem jo slišal od predvajalnika starinske glasbe, najdenega v neki davno zapuščeni stavbi z obledelim muzejskim znakom. Ko so se visoko nad našimi glavami zaslišali prvi poki, se je začel naš beg proti Gornjemu mestu. Premikali smo se skozi oblake kovinskega prahu, ki se je občasno razsul od zgoraj po obdelavi zagabrija. Ne ona ne druge ovire zdaj niso mogle zaustaviti našega prodiranja.

* *

Zagreb je zasvetil opolnoči 30. aprila 3004 ...

* *

„We are sending to you scanned copy of this script from the diary that we found under ruins. There is some very old postcard, too. What should we do with this, Sir?"

* * * * *

Matic Smerdu

Čofotanje v prihodnosti

Živel je nekoč Slavkov Jereb. Pomota. Jerebov Slavko je bil. Na širokem ploščatem hribčku so živeli nekje v predmestju mogočnega prastarega knežjega mesta, Celje imenovanega. Nizko dolgo hišo so imeli. V njej že od nekdaj vsi prav krasno so prdeli. Do nekega dne, ko se je ata odločil, da gredo na Morje. Ali natančneje v Piran.

»V galerijo gremo gledat slike,« je pojasnil Slavku. »V veliko galerijo. Glej, da se boš lepo obnašal.«

»Zakaj pa ravno v galerijo?« Slavko ni mogel razumeti. »Na morju je vendar Morje. Ali pa so nas v šoli narobe učili?«

»Ja, seveda je Morje na morju,« se je smejal ata. »Ampak mi tokrat ne bomo nič čofotali. Raje se bomo čudili temu, kar so naslikali prastari mojstri.«

Slavko je tuhtal, kaj naj na to sploh reče. On bi pač veliko raje čofotal v morju. Posebej še, ker v letošnjem poletju sploh še ni utegnil. Mama in ata sta bila tako

zaposlena, kot da njunega dela nikoli ne bo konec. »Prav. Ampak kdaj bom pa lahko čofotal?« je nazadnje vprašal obotavljivo.

»Lej ga no!« se je razhudil ata. »Kaj pa umetnost? Ali ta nič ne šteje?«

»Umetnost čofotanja?« je Slavko zamrmral tako tiho, da ga ata ni razumel.

Ata se je samo začudeno namrščil, nato pa odšel pripravljat prtljago za v Piran. »Veš, tam bomo prespali eno noč,« je čez ramo pojasnil Slavku.

»A naslednji dan bomo pa lahko čofotali?« je poln upanja vprašal Slavko že na gornjem koncu stopnic, tik preden je poniknil v svojo sobo.

»Ti pa tvoje čofotanje!« je za njim še zaklical ata, a Slavko je že zaprl vrata za seboj in ni več slišal atove pridige.

Mama ni imela časa za take afnarije. Preveč dela je imela že s tem, da je na velikem vrtu za hišo lovila dva razbojnika. Slavkova brata seve. Stala je prav na robu gozda in prisluškovala. Res je zaslišala razposajen smeh nekje iz gostega goščavja visoke praproti. »Hej, razbojnika!« je zaklicala.

V praproti je na mah vse potihnilo. Razbojnika sta se potuhnila.

Mama je nekaj časa prisluškovala, nato pa obupala. »Jutri gremo v Piran na tisto razstavo slik. Saj vesta katero. Pa nikar mi ne recita, da me nista slišala. O, prav dobro me slišita zdajle, pa če se še tako skrivata.«

Za nekaj hipov je pričakujoče utihnila. A nobenega odgovora ni bilo, zato je kar malce razočarana odšla nazaj v hišo.

Takoj za tem se je iz džungle praproti zaslišalo pritajeno hihitanje. Nato še šumenje in dve kuštravi glavi sta pokukali iznad praprotnih krošenj.

»Jerebica je odfrčala,« je pokimal eden od njiju, po imenu Peter. Svetlorjave kodraste lase je imel segajoče takole do ramen.

Jerebica so mami rekli kar vsi otroci. Pač zato, ker se je pisala Jereb, tako kot vsi družinski člani.

»Ja, končno,« je pokimal še Jožef, ki pa je imel pšenične lase, a ravno tako bujno kodraste kot Peter. Jožef mu je bilo ime, a mama in ata sta mu rekla Jožek, bratje pa Jože. »Greva še malo raziskovat? Tamle naprej sem videl med koreninami veliko okroglo luknjo, kot vhod v brlog. Tam notri gotovo živi pošast. Greva pogledat?«

»Ja, je bil navdušen Peter.«

Tako je bilo zunaj. Notri pa je Slavko še vedno tičal skrbno skrit v svoji sobi.

Mama Jerebica je samo vzdihnila sama pri sebi, nato pa se lotila priprav na jutrišnji galerijski podvig. Vmes je morala seveda še zlikati kup oblek, pa posesati dnevno sobo, pa še seznam si je pričela pripravljati, kaj bo jutri kupila v trgovini. Nato se je nepričakovano ustavila. Ah, ne, je pomislila, saj jutri gremo v Piran. Trgovina za zdaj odpade.

Prišel je večer in Peter in Jožef sta začuda kar sama prišla not. Bila sta pač sestradana od napornega raziskovanja podzemnih bivališč pravljičnih pošasti. Tako so bili

zdaj vsi na kupu in mami Jerebici ni bilo treba trmaste črede naganjati v postelje. Komajda je dobro zašlo sonce, že so vsi spali.

Zato pa je bila naslednji dan veselica. Peter in Jože sta jo spet nameravala popihati v gozd. Mama ju je k sreči zalotila pod jedilno mizo, kako šepetaje pripravljata bojni plan.

»Alo, lumpa, takoj izpod mize!« je ukazala, pa s tako strogim glasom, da sta fanta kar poskočila strumno kot vojaka in že sta stala pred mamo, žal zdaj prav nič več strumno. Bolj povešeno. V tem hipu sta se namreč zavedela poplave umetniških slik, ki jih čaka v Piranu.

»No, no, le brž v avto,« ju je naganjala mama. Je pač vedela, da samo čakata na prvo priložnost, da jo podurhata po svoje. Zato je morala biti precej stroga, da ju je nazadnje le spravila v avto, kjer je za volanom že čakal ata.

Zdaj pa še Slavko. Kje neki tiči?« se je zaskrbljeno vprašala. Ozrla se je po veliki dnevni sobi. Le kje naj prične iskanje? Saj res, gotovo še vedno tiči v svoji sobi. Od včeraj je sploh ni zapustil, kar mu še malo ni podobno. Pa menda ni bolan, se je ustrašila. Ah, ne, samo pred razstavo v Piranu se skriva. Olajšano se je nasmehnila in se odpravila gor.

Res, v svoji sobi je bil, pri mizi je sedel in listal neko revijo s slikami živali.

»No, slavček ti moj, si pripravljen?« se je nasmehnila.

»Ja,« je vzdihnil Slavko.

»No, potem pa brž.«

Slavko se je vzdignil s stola počasi kot kak mučenik. Pobral je svoj živo rdeč šolski nahrbtnik, ki je malomarno odvržen počival ob mizi. A bil je ravno prav napihnjen, da je mama vedela, da je v njem vse, kar je treba. Saj je že včeraj zvečer preverila.

Nazadnje so bili vsi člani krdela v avtomobilu. Ata je vžgal motor in odbrzeli so po dolgi s soncem obsijani cesti v malo od sonca obsijano mestece, imenovano Piran.

V Piranu pa tokrat niso šli prav v mesto, v džunglo ozkih uličic, prehodov in malih tunelčkov. Šli so raje zgoraj nad Piran. Tam je bila velika nova galerija, ki so jo pred kratkim odprli. Sredi široke aleje z drevoredom košatih dreves na obeh straneh. Parkirali so na velikem ozkem parkirišču pred vhodom in se peš odpravili do bleščečega zastekljenega vhoda. Pred vhodom se je že trlo ljudi.

»Tako ljubčki, tukaj smo. Glejte, da se me boste držali, sicer se lahko še izgubite v tej množici,« jih je poučevala.

Ozrla se je še posebej po neubogljivem Slavku. »Ti še prav posebej!« mu je zabičala.

»Ne grem v galerijo!« se je uprl Slavko.

»Oh, pa ne že spet,« je vzdihnila mama.

»Saj smo vendar na morju,« je ugovarjal Slavko. »Morje je za to, da v njem čofotaš, ne pa zato da gledaš neke trapaste slike, ki se še zmočiti ne smejo.«

Mama je za hip ostala brez besed. Tole o močenju slik jo je zmedlo.

Zato se je vmešal ata. »Glej da si tiho. Lepo stopi z nami noter.«

Slavko ga je pogledal s tako obupanim pogledom, da je celo ata ostal brez besed. »Ne, ne bom šel not, v ta slikast pekel,« je ugovarjal obupano.

»No, no, pojdimo že,« je priganjala mama.

»Ampak, kaj pa Slavko?« je obupano odkimaval ata.

»Ah, pusti ga,« je mama obupala. »Saj boš počakal tule v tejle kavarnici tik ob vhodu, kajne?«

Slavko je samo nemo pokimal.

To je mami zadostovalo. Vsi skupaj so se tako naglo izgubili v množici, da je Slavka kar zmrazilo. Hotel je že planiti za njimi, da ne bi bil tako obupno sam, a se je v zadnjem hipu zadržal. Sicer pa jih itak ne bi mogel več najti. Čuden lijakast vrtinec pred vhodom jih je posrkal tako hitro, da jim Slavko nikakor ne bi mogel slediti, tudi če bi hotel. A on ni hotel. Tako zelo močno ni hotel, da je kar bolelo. A ni šel v malo kavarnico levo od zastekljenega vhoda. Kar na trati ob avtu je obsedel in molče tuhtal. Kaj naj zdaj?

Prav zares, kam hudiča naj gre zdaj, ko je ostal sam? Kaj naj počne? Naj jih kar čaka tule, dokler ne pridejo? Ampak to lahko traja tudi več ur. Prav dobro je vedel, ker so že kdaj bili v kaki taki veliki galeriji. Takrat je sicer šel z njimi not. A vsa tista razstava se mu je vedno zdela tako dolgočasna, da je samo taval od slike do slike in čakal, kdaj bodo vendarle pritavali do vhoda. Vsega tistega morja slik se je komaj zavedal. Prvih nekaj slik je še občudoval. A ko jih je bilo vedno več in več, kratko malo ni mogel več slediti. Njegov um je bil tako poln vtisov, da ni mogel več sprejemati.

Da ne bi videl pošasti od galerije, ki je besno strmela vanj, je raje zamižal. S trdno zatisnjenimi očmi in z rokama krepko objetima čez skrčena kolena je obmiroval kar za nekaj časa. A minute so se vlekle tako obupno počasi, okoli njega pa se ni nič spreminjalo. Vrvež vstopajočih ljudekov je počasi potihnil in okoli njega se je razširila pozna jutranja spokojnost. Zato pa je počasi začela pritiskati vročina. Potne kapljice so začele lesti po njem vse gosteje. Še posebej po hrbtu.

Nazadnje ni več zdržal. Odprl je oči. Galerija, vsa razkošna, steklena in nič kaj prijazna na pogled, je bila še vedno tu. Vstal je in se odpravil vzdolž parkirišča proti drevoredu. Ni vedel kam, a saj je vseeno. Samo stran od galerijske pošasti. Hodil je tako vzdolž aleje, ves čas v senci košatih krošenj. Ne da bi sam vedel, kdaj, je prišel v gosto mrežo uličic centra Pirana. Hodil je še kar naprej, ker pač ni vedel, kam. Številne izložbe, polne pisanih poletnih oblačil je srečeval, nikjer pa nobene špecerije, ali pekarne. Hm, ali poleti vsi kupujejo samo poletne cunje, se je osuplo spraševal.

Zaneslo ga je v prav ozko uličico, tako ozko, da je dejansko z iztegnjenima rokama lahko dosegel steno hiše na levi in na desni hkrati.

Na levi je prišel do izložbe trgovine, ki pa začuda ni bila trgovina z oblekami. Izložba je bila polna zvezkov in svinčnikov. A ko je bolje pogledal, je videl, da to vendarle ni trgovina s šolskimi potrebščinami. Vse reči so se zdele čudno starinske. Še celo tisti šilček za svinčnike tamle. Pokončna škatla iz črne kovine. Vanjo je bil od zgoraj vtaknjen svinčnik. Ob strani pa je škatla imela ročico. »Zavrtiš jo torej in tako šiliš svinčnik?« se je osuplo spraševal Slavko. Res hecna zadeva. Kaj, ko bi jo kupil, ga je iznenada prešinilo. Pa ima sploh dovolj denarja? Ob tem starinskem šilčku ni bilo nobenega listka s ceno. Sploh ob nobeni od stvari v izložbi ni bilo cene. Čudno. No, prav. Bo že notri izvedel. Ozrl se je v levo. A tam začuda ni bilo nobenega vhoda. Kaj pa zdaj? Ozrl se je še na desno. Tudi tam nič. Začuden se je popraskal za ušesi. Ozrl se je še malo bolj na desno in tam morda dober meter stran od izložbe vendar uzrl velika lesena vrata. Zdela so se prastara. A ta gotovo vodijo v hišo. No ja, seveda v hišo. Saj je trgovina vendar v hiši, mar ne? Že, ampak ta vrata so gotovo namenjena stanovalcem, ki stanujejo v prvem in drugem nadstropju.

Še enkrat se je neodločno popraskal za ušesi. Kaj pa zdaj? Nič, nobenih drugih vrat ni. Samo ta lahko preizkusi. Torej je stopil k njim. Tedaj pa je spet obstal. Vrata nimajo kljuke. Prav res. Velika nekam sumljivo brezmadežna svetlorjava ploskev je bila popolnoma gladka. Nikjer nobene kljuke. Niti luknje od ključavnice ni mogel najti. Presneto čudna vrata.

Kaj pa zdaj?

»Presneto, kolikokrat sem že to vprašal sam sebe?« se je razjezil sam nase.

»Ampak, če res ne vem, kaj naj zdaj?« je ugovarjal sam sebi, ker pač nobenega drugega ni bilo daleč naokoli. »Ne samo da ne vem, prav res ne vem. To je pa razlika, mar ne?«

Naenkrat se je zavedel, da je čisto sam v tejle ozki uličici. Še celo vrvež glasov, ki je prihajal s križišča uličic malo stran, je čudno potihnil. Kot da je Slavko naenkrat čisto sam na vsem svetu. Kar zmrazilo ga je.

»Kaj pa zdaj?« se je obupan vprašal.

»A že spet!?« se je razjezil sam nase.

Nekako mora vendar priti not. A kako? Kaj pa, če mora samo potisniti vrata, ga je iznenada prešinilo. Saj odpirajo se vendar navznoter. Iskal je kako špranjo med vrati in podbojem, pa nobene ni mogel najti. Niti tiste na sredi med vratnima kriloma. Res čudno.

Ma nima veze. Narahlo je prislonil dlani na vrata. Začutil je čudno mehko toploto lesa. Čudno. Prav zares je imel za hip občutek, da so vrata živa. Za kaj več pa ni imel časa. Naenkrat je pod dlanmi začutil čudno valovanje. Kot rahlo morsko valovanje, kadar čez morje zapiha čisto rahel veter. Ni se še utegnil prav začuditi, ko je to čudno valovanje zajelo še njegove dlani. Njegovi dlani sta vzvalovili, nato njegovi roki in valovanje se je naglo razširilo naprej na vse njegovo telo. Vsega je zajelo čudno

mehko valovanje. Vrata pred njim pa, kot da se raztapljajo. Valovanje ga je potegnilo vase, nato pa še v vrata, ki so postala eno samo valovanje. Ves svet je postal eno samo valovanje. Ves svet okoli njega je izginil v mehkem valovanju. Nekaj hipov ni bilo sploh ničesar razen valovanja.

Nato pa, čisto počasi, da se je zdelo, kot da traja stoletja, a je bilo le nekaj sekund, se je okoli njega počasi zgostila neka druga resničnost. Počasi in mehko. Neka čisto druga resničnost.

Tako počasi se je razlila okrog njega, da je Slavko potreboval kar cel šopek posebej zanj podaljšanih sekund, da se je zavedel, da ni več v mali ozki piranski uličici. Bil je v čisto nekem drugem mestu. Ali pravilneje, bil je v podeželskem predmestju nekega čisto tujega mesta. Stal je na široki z svetlečim belim peskom posuti potki, ki je vodila naravnost do velikih dvokrilnih vrat. Tik za njegovim hrbtom so stala ta vrata. Naglo se je obrnil in se zastrmel vanje. Začudil se je, ko je videl, da imajo ključko. Veliko bleščeče srebrno ključko. Kako da ni mogel najti ključke na tistih vratih, skozi katera je hotel noter? Ma nima veze. Saj to so čisto druga vrata, a ne?

Itak.

Obrnil se je spet proti cesti. Zares, tale kratka potka je vodila naravnost proti široki cesti. Stopil je naprej. Temno zelena trata na obeh straneh vhoda, nato pa vrsta košatih visokih dreves, ki so na hišo metala košato temno zeleno senco. Onkraj dreves širok pločnik, prekrit s temnosivo snovjo, ki se je zdela kot asfalt. Stopil je nanj, a začuda ga ni prav nič spekla v bose podplate, pa čeprav je nanjo sijalo vroče poletno sonce. Nenavadno gladka ploskev pločnika je bila prijetno hladna na dotik bosih podplatov. Hecno, a prijetno.

Cesta.

Ozrl se je na levo in desno. Nikjer nobenega avtomobila. In še bolj čudno, niti ob pločniku ni mogel videti nobenega parkiranega avtomobila, kolikor daleč mu je segel pogled.

Stopil je čisto do roba pločnika. Še vedno nobenega vozila nikjer na vidiku. Pazljivo je prisluhnil, če se katero približuje iz daljave. Slišati ni mogel nič. Ko je nekaj časa pazljivo prisluškoval, pa se mu je zazdelo, da sliši tiho brnenje. Zdelo se je nekako godrnjavo, kot bi predla mačka. Poslušal je in poslušal in vse bolj razločno je slišal.

Čez čas se je zavedel, da to čudno brneče predenje pravzaprav prihaja iz cestišča. Ja, cesta sama brni, pa če se sliši še tako trapasto. Stal je tako in poslušal, a zgodilo se ni nič. Zato se je naveličal in se ozrl na ono stran. Velik travnik posejan z drevesi v enakomernih presledkih. Zdel se je kot park. Nekje v daljavi je uzrl nekak zid. Zdel se je kot starodavna razvalina. A od tako daleč ni mogel jasno videti. Sklenil je, da steče čez cesto pogledati. Še enkrat se je naglo ozrl na levo in desno, če morda prihaja kak avto, kot ga je pač učila mama.

Nikjer ničesar. Že je hotel steči na ono stran, ko je tiho godrnjavo predenje začelo naglo naraščati. Nič več ni bilo tiho zaspano predenje. Postalo je ostro, odločno, glasno brenčanje, da se je Slavko kar ustrašil. Naglo je stopil nekaj korakov nazaj proti košatemu drevesu.

Kar prav je storil, kajti tedaj se je iz daljave prikazalo vozilo. Slavku se je bližalo s srhljivo naglico. Tako hitro je švignilo mimo, da je Slavko komaj utegnil razpoznati kovinsko srebrnosivo delfinje vretenasto obliko. Mimo njega je šinilo skoraj neslišno. Samo nekak kovinsko zveneč, skoraj piskajoč švist je zaznal in že se je vozilo izgubilo v poletnem mrču daljave. Prav res se je zdelo, kot da se to vozilo sploh ne dotika tal. Kot da nima koles, ampak nekako lebdi v zraku, morda pol metra nad čudno gladkim cestiščem.

Razdražen, osjemu brenčanju podoben zvok cestišča se je spet počasi utišal v komaj slišno mehko predenje.

Slavko je bil kar malce zmeden. Negibno kot kip je nekaj časa pazljivo prisluškoval. Ker se tale čudnost ni ponovila, je nazadnje naglo stekel čez cesto. Ko je že bil dovolj daleč na travniku na oni strani, se je ustavil in se pazljivo ozrl. Čudna cesta je bila še vedno prazna, kolikor daleč je segel pogled.

Stopal je Slavko tako naprej čez veliki mehki travnik. Ah, kako prijetno mehka in hladna je tale trava pod bosimi podplati. Kako prijetno boža podplate. A v njegovi duši je ves čas narahlo pljuskalo morje. Morje! Kako pogreša morje. Prav res se mu je zdajle zadelo, kot da v daljavi sliši pljuskanje valov ob obalo. Postal je in prisluhnil. Ah, ne, samo veter se poigrava s krošnjami dreves. A Slavko vseeno pogreša morje. Prav zares. Stopil je naprej. Sonce je žgalo prav poletno vroče, a k sreči so drevesa rasla zdaj že dovolj na gosto, da je lahko smukal iz sence v senco.

Tisti skrivnostni zid se je počasi približeval. Vedno večji je postajal in vedno jasneje je lahko videl vsako podrobnost na njem. Zdaj je videl, da so to res starodavne razvaline. Skrbno obnovljene, da so lahko v okras temu parku. Slavko se jim je počasi čisto približal. Tedaj je videl, da sta v resnici dva zida, ki vodita vzporedno v razdalji kakih treh metrov. Vmes pa je rasla prav taka bujna sočna trava kot povsod po velikem parku. Slavko je stopil med oba zidova. Kam neki vodita? Je to morda skrivna pot, ki vodi v skrivno deželo? No, pa poglejmo.

Nenadoma ga je prešinilo, da tale skrivna pot morda vodi naravnost k morju. Morda pa bo deček Slavko danes vendar čofotal v morju, čeprav mu je ata zjutraj prepovedal. »Samo galerija bo danes in nič morja, je menda rekel, ali nekaj takega. No, galerija je k sreči daleč stran, za morje pa bomo še videli. Slavko je naglo stopil naprej. In res, kot da se pot med obema stenama počasi poglablja. Trava je postajala vedno bolj temno zelena, kot da bi nanjo počasi legala neka čudna nezemska senca.

Slavko je šel naprej. Zares, zdaj ni bilo nobenega dvoma več. Skozi velike polkrožne odprtine v steni je nekaj časa še lahko videl trato onkraj. Zdaj pa ne več. Pot med stenama se je res počasi poglabljala.

Šel je naprej. Vedno globlje se je pot zajedala in še globlje. Nanjo je počasi legala vse gostejša senca zidov. Prišel je do velikih lesenih vrat. A bila so k sreči na stežaj odprta. »Če bi le prišel tule do morja,« je pomislil, ko je stopil čez prag in ga je vsega zagrnil mrak. Nekje v daljavi je zaslišal medel odmev morja. Hitreje je stopil. Kot da se pogreza sam vase, v svoje sanje. A pljuskanje morja je odmevalo vedno odločneje. Zdelo se je vedno bliže.

Nenadoma je sonce razsvetlilo vlažno skalo, po kateri so cureli številni drobni potočki. Prišel je do ustja predora. Stopil je naravnost na čisto droben prod in preplavila ga je sončna bleščava, da nekaj hipov ni nič videl. Ko so se mu oči privadile na dnevno svetlobo, pa je videl, da je prišel v majhen morski zaliv. Nekaj velikih ploščatih skal je čepelo v plitvi vodi, nekaj pa malo dlje stran od vode, da so bile na suhem. Stopil je na eno teh in se zastrmel v morje. Zaliv je bil sprva ozek, a se je navzven čedalje bolj širil in se naposled razgrnil v silno morsko širjavo.

Slavko je sedel na skalo in začuden strmel. A saj si je to želel, mar ne? Priti na Morje. No sedaj je na Morju. Kaj se potem še čudi? Naj raje čofota, da ne bo zamudil te edine priložnosti, mu je prišepnila skrivna misel. Brž jo je ubogal. Snel si je navihano rdeč nahrbtnik in ga odprl. Kaj je notri? Brisača. Velika brisača za na plažo. Zakaj jo je sploh vzel s seboj, če pa je vedel, da gredo samo na tisto trapasto razstavo slik in potlej spet naravnost domov? Ah, nima veze. Zdaj je tukaj brisača. Brž jo je pogrnil na skalo. Velika svetlo sinja brisača, na njej pa slika globoko modrega delfina. Prelepa brisača, ki jo je imel samo za na Morje. Naglo se je slekel in obstal v samih kopalkah. Saj res, te si je danes zjutraj oblekel, menda iz samega obupa nad grožnjo galerije. Ali morda iz nekakega skritega upanja, da bo vendar deležen kakega nepričakovanega čofotanja. No, tole je vsekakor zelo nepričakovano.

Naglo je stopil na droben prod, ki pa se je tako globoko ugrezal pod njegovimi koraki, da je moral brž upočasniti in hoditi počasi in previdno. Počasi je zagazil v vodo. Začuda morje sploh ni bilo mrzlo, kot je ponavadi poleti, ko se prvič zmoči. Zdelo se je toplo skoraj kot voda v bazenu v toplicah.

Stopal je naprej in voda se je počasi poglabljala. Še naprej in kar naprej in morska voda mu je kmalu segla do pasu. Skrčil je kolena in se do vratu potopil v blaženo mehkobo morske vode. Zaplaval je počasi in previdno kot žabica, rega kvak. Skoraj bi zakvakal ob tej misli, a se je raje zasmejal. Pa saj je sam v temle zalivčku. Lahko se smeji, kolikor se hoče. Nihče ga ne bo slišal.

Čofotal je še naprej in plaval, smejal pa se ni več. Takole sam se je zdelo malo brez zveze, če ni nikjer nikogar, ki bi se smejal z njim. Nebo nad njim je bilo sinje modro in tu in tam kaka mala bela kodrasta ovčica. Tedaj je nebo od morske strani sem preletelo letalo. Če je bilo to res letalo. Zdelo se je srebrno sinje barve, da ga je bilo komaj mogoče ločiti od neba. Letelo je prav proti njemu. Vedno niže, kot da želi pristati. Nazadnje je izginilo nad obalnimi skalami in ni mu mogel več slediti s pogledom.

Kaj neki je bilo to? Zdelo se je kot jeklena ptica, ki želi s svojim videzom oponašati letala. A vendar je imel Slavko občutek, da tole ni živ ptič, temveč leteči stroj, izdelek človeških rok. Še nekaj takih sinje srebrnih ptic je čez čas priletelo iznad morja sem in izginilo nekje nad obalnimi skalami. Morda pa je tam nekje naprej letališče. A letele so tele sinje jeklene ptice čudno tiho. Samo čudno pridušeno sikajoče šumenje se je slišalo. Na nekaj ga je spominjal ta zvok, a na kaj? Nekaj časa se ni mogel spomniti. Tedaj pa se je spomnil. Seveda, na tisto rahlo čudno cesto in zelo čudno vozilo, ki je pridrvelo po njej, kot da leti tik nad površino ceste. Kako je le lahko pozabil? A zdajle se je zdelo, kot da sta obe sorti vozil nekako v sorodu. Ne zato, ker bi bilo tudi tisto letalo. Tisto prej je bilo v resnici cestno vozilo. A pogon sta imeli najbrž obe enak. Le da se prvo nikoli ni dvignilo od tal dlje kot nekaj decimetrov, tole drugo pa je zares letelo. Celo široka krila je imelo tole drugo tukaj, ono tam na cesti pa ne. Saj res, krila. Zdajle je priletela še ena taka sinje jeklena ptica. Skrbno jo je spremljal s pogledom. Zares, tale ima čisto prava letalska krila, le da so čudno upognjena. Od trupa gredo najprej počasi navzgor, nato pa se v loku ukrivijo spet navzdol, dokler se ne končajo v ozki konici. Zdijo se kot galebja krila. Le da so tale tu popolnoma nepremična, kot pač krila letal.

Čudna jeklena ptica se je spet pogreznila za skalnato obzorje, Slavko pa se je pogreznil v morje. Izkoristiti mora vendar tole nepričakovano čofotanje, ker ne ve, koliko časa bo trajalo.

Dolgo je Slavko ljubko čofotal v razkošno mokrem morju. Vsake toliko ga je sicer prešinil občutek, da mora nehati in se vrniti na suho, ker bodo starši in bratje gotovo kmalu prišli iz galerije. A vsakič si je rekel: »Samo še malo podaljšajmo. Samo še čisto malo.« Podaljševal je tako in podaljševal in čofotalna pustolovščina se je gotovo raztegnila na več ur. A sam ni imel nobene ure niti tamle na plaži v nahrbtniku, tule pri sebi v morju pa sploh ne. Zato je lahko podaljševal, kolikor je hotel.

A kot je pri takih krasnih stvareh že splošno znano. Takole čofotanje je tako neizrečensko krasno in prijetno, ko ga doživljaš zares. Ko z vsem svojim telesom čutiš prijetno mehkobo in toplino morske vode, kako se preliva čezte. Kako te nežno boža in objema. A ko želiš to krasoto čez čas opisati z besedami, ugotoviš, da sploh nimaš kaj povedati. Ko skušaš najti prave besede, se vse skupaj naenkrat zazdi tako enolično in monotono, da skoraj ni kaj opisovati. Vse skupaj lahko na hitro opišeš v nekaj kratkih stavkih.

Tako se je zgodilo, da je nazadnje tudi Slavko vendarle pribredel na peščeno plažo. Tokrat je sedel raje kar na mehki globoko ugrezajoči pesek, da ga sonce počasi posuši. Nekaj časa je tako sedel, nato pa je vstal in gazil po pesku sem ter tja, ker se mu je samo sedenje vendarle zazdelo kar dolgočasno. S seboj pa ni imel nobene knjige, da bi jo bral leže na ploščati skali, dokler ga sonce ne posuši.

Sedel je tako kar nekaj časa, nato se je ozrl okoli sebe na vse strani. Nikjer ni bilo

videti mame. Seveda, zdaj je nekje na čisto drugem svetu ali morda v drugem času. Kdo bi vedel. Vseeno se je Slavko za hip naredil trapastega. »Mame ni nikjer,« je pomislil, »torej lahko še čofotam.« Tako je tudi storil. V morje je zagazil naglo, kolikor mu je pač dovoljeval globoko ugrezajoči se drobni pesek in se počasi potopil vanj. »Sedaj me mama ne more več pregnati ven, ker sem čisto moker,« je pomislil čisto po otroško. »Pa saj tudi sem otrok,« je pomislil navihano, se potopil do vratu in zaplaval kot mala ljubka zlatolasa žabica. Zlati lasje zdaj vsi mokri, so se kot zlata pahljača razširili po morski gladini, ko je za hip obstal, se povzdignil v malo pokončnejši položaj in tako plaval kar na mestu. Tale zlata pahljača se je celo njemu samemu zdajle zazdela tako krasna, da je kar lebdel na mestu in jo občudoval. Potem pa je spet zaplaval odločno naprej. Zlata pahljača mu je sledila kot širok zlat rep, le da je sedaj sam ni mogel več videti.

Čez čas je na morskem dnu zagledal nekaj kovinsko srebrnega, kako se lesketa med drobnim peskom. Ker ni bilo globoko, se je potopil in tisto reč pobral. Ko je prišel spet na površino, je zaplaval bliže k obali, da je z nogami dosegel dno, nato pa obstal in si pazljivo ogledal stvarco. Zares je bila kovinska. Ne, ko jo je nekaj časa obračal v rokah, se mu je zazdelo, da bo najbrž narejena iz kovinsko svetleče plastike. Ali morda iz plastike prevlečene s tanko plastjo kovine. Bila je ta reč podolgovata, z ozko okroglo odprtino na enem koncu in večjo tudi okroglo na drugem koncu. Vmes pa je bil širši precej sploščen predel. Kaj neki bi lahko bilo to? Tedaj je na sredini sploščatega dela uzrl mali ekranček. Na njem se je na belem ozadju črnila iz ravnih črnih črt sestavljena številka. Dve številki sta bili. Dve ničli, med njima pa drobna decimalna pika. Hm, torej je to elektronska naprava. Slavko jo je začuden obračal v rokah. Zares, kaj bi to lahko bilo? Morda nekakšna elektronska cigareta? Sodeč po tistih dveh ničlah, ji je zmanjkalo goriva. Elektronska cigareta, ki jo je nekdo pozabil v morju? No ja, v morju ljudje običajno ne kadijo. Morda mu jo je veter odpihnil v morje. Slavko jo je potežkal v rokah in res se je zdela nenavadno lahka glede na kovinsko svetleče ohišje. Morda mu jo je veter odpihnil v morje, pa lastnik tega ni opazil in je odšel domov brez.

Tedaj je Slavko pod malim ekrančkom uzrl dve veliki kvadratni tipki. Pritisnil je na eno. Na ekrančku se je prikazal drugačen napis. Tri črke. CBD. Hm, kaj pa je zdaj to za ena čudna kratica? Ni se mogel spomniti, da bi jo že kdaj videl. Sicer pa mu ata itak ni dovolil kupovati česarkoli kadilskega. Še enkrat je pritisnil na tipko. Napis se je spremenil. Zdaj je pisalo THC. Slavko je samo debelo pogledal. Tudi ta kratica mu ni nič pomenila. Razen morda Ta Hecna Copata? A to najbrž ni to. Še enkrat je pritisnil na levo tipko. Zdaj je pisalo. NIC. Nič? Ne, to gotovo ni nič. Kaj pa? Ah, kdo bi vedel. Odrasli kadilci, ki obožujejo nikotin, bi gotovo vedeli. »Seveda, to bo to!« ga je tedaj prešinilo. Kratica za nikotin. Kaj pa pomenita oni dve? Kdo bi vedel. Nekaj čudnega najbrž.

Naglo je zabredel na obalo in zagazil do ploščate skale, kjer ga je čakala razgrnjena delfinja brisača. Najdeno stvarco je položil na rob skale. Za hip je pogledal mali ekranček, ki je zdaj spet prikazoval dve ničli s piko vmes. Slavka je presunilo predvsem dejstvo, da tale igračka še vedno deluje, čeprav je verjetno vsaj en dan ležala globoko v vodi. Očitno mora biti res dobro vodoodporno narejena. Nato pa se je obrnil in se odpravil spet v morje. Starši in brata se lahko vsak hip vrnejo. Izkoristiti mora prav vsak hip. Naglo se je spet potopil v vodo. A zdaj ni več plaval. Čofotal je, poskakoval na mestu in tolkel z dlanema po gladini, da je škropilo daleč naokoli.

Čofotal je veselo in strašansko ljubko in sploh ni pomislil, da je morda lačen, pa čeprav je čofotal ves dan in na kosilo čisto pozabil. Sonce se je počasi spuščalo vedno bliže vodni gladini. Ko se je je že skoraj dotaknilo, je pomislil, da si mora vendar še posušiti lase, dokler sije sonce. Odplaval je proti obali, a čim bolj počasi, da kar se da užije še zadnje trenutke blaženosti. Zato v plitvejši vodi ni več plaval, marveč je čofotal in poskakoval na najbolj različne smešne načine. A naj je še tako zavlačeval, nazadnje je vendar napočil trenutek, ko je vendarle zagazil na mehak ugrezajoči pesek ter ven iz morsko slane blaženosti. Nekaj časa se je sprehajal sem ter tja po ploščatih skalah tako, da je skakal z ene na drugo. Ko sta ga vetrc in sonce že kar dobro posušila, pa je z roko potipal kopalke in začuden ugotovil, da so te še kar mokre. Pa si jih je slekel in nag še naprej skakal s skale na skalo. S prsti na rokah si je počasi nežno razčesaval lase. Sprva so bili tako zavozlani, da se je zdelo kar brezupno, da bo kaj opravil brez glavnika. A nikamor se mu ni mudilo, pa se je razčesaval res zelo počasi, da ga ne bi cukalo. In glej čudico, uspelo mu je. Lasje so bili dosti bolj voljni kot prej. Prsti so zdaj lahkotno drseli skozi lase, kjerkoli je poskusil. Tudi sušili so se lasje menda hitreje, če jih je takole razčesaval s prsti.

No, kakorkoli že, lasje so se čisto posušili, da so zdaj spet lahkotno vihrali v vetru. Tudi kopalke na skali so se popolnoma posušile. Oblekel si jih je, čeznje pa še poletno majčko in nato še kratke hlače. Z roko je zatipal zadaj za naramnicama, ju počasi potegnil čez rami, spredaj pa povzdignil tisti spredek, ali kakorkoli se že temu reče, ter na vrhnjem delu prihaklal pripenjalna haklca naramnic v ustrezni »vtičnici«. Tako nekako kot zapiralna haklca na koncu obeh zapiralnih trakov na nahrbtniku. Ja, to so pač stvari, za katere Slavko nikoli ni pogruntal pravih imen.

Ko je bil tako spet oblečen, je začuden opazil, da se je velika pomaranča zahajajočega sonca že do polovice potopila v morje nekje daleč na koncu obzorja. Kaj pa zdaj? Mama in ata in oba brata ga gotovo ne bodo našli tule v nekem čisto drugem času. Nekje v daljni prihodnosti najbrž, sodeč po čudnih avtomobilih, letečih tik nad cestiščem, pa čudnih srebrnih galebom podobnim letalih, ki so pristajala tako neslišno, pa tisti elektronski cigareti, ki je imela na voljo kar tri programe. No ja, kjerkoli že je, sam o tem nima najrahlejšega pojma. Kako naj torej vedo starši, ki sploh ne vedo, da ga je odneslo skozi čas, kdo ve kam.

Kako naj zdaj pride nazaj domov? Nekakšna nejasna misel, nekak nenaden vzgib ga je nagnal, da je spet pobral tisto čudno elektronsko cigareto in pogledal v njen ekranček. Na njem so se zdaj naglo izmenjavali nekakšni koščki sporočila. Nekaj časa je samo strmel in nič razumel. Nato se mu je posvetilo, da se ves čas ponavlja eno in isto. Počasi je sestavil sporočilo:

NAJ-DI-TU-NEL-OD-PRE.

POJ-DI-NOT.

Kaj je zdaj to? Ah, seveda, tale ekranček lahko prikaže samo tri črke naenkrat. A kako ve, da bi se rad vrnil v svoj svet, k svoji družini? Ma, nima veze. Kje je torej tisti tunel, iz katerega je prišel? Ozrl se je po skalni steni v ozadju zalivčka. Nikjer ni videl nobene luknje. Zatorej je stopil naprej proti skalni steni. Hodil je in hodil, a nič. Šele ko je bil že čisto blizu sivi skali, se je pred njim nenadoma odprlo široko črno ustje tunela. Tako iznenada se je pojavilo pred njim, da se je kar ustrašil. Je mogoče, da tegale ustja prej še ni bilo in se je šele zadnji hip pojavilo? Ali pa ga je morda skrivala kaka magična zavesa v takih barvah kot okoliška skala. Ali raje tehnološko dovršena. Pač nekaj, kar bodo znali narediti šele nekoč v daljni prihodnosti. Ma nima veze. Slavko je stopil v tunel. Tema okoli njega se je počasi zgoščala in počasi izbrisala vse na tej strani. Rajsko plažo z morjem je odneslo nekam v neke daljne sanje. Pred njim se je raztezala samo neskončna temina tunela. Ravno toliko svetlobe je še ostalo, da je videl pot pred seboj.

Prišel je do velikih vrat iz skoraj črnega lesa. Kaj pa zdaj? Nekaj časa je samo trapasto buljil vanje. A sam pogled očitno ni zadoščal. Vrata se niso hotela odpreti. »Najbrž moram točno vedeti, kam sem namenjen,« je pomislil. »Kam sem pravzaprav namenjen?« se je tiho vprašal. »Na parkirišče pred tisto galerijo, seve. So tam kaka vrata?«

Nekaj časa je moral tuhtati, da je priklical sliko tiste stavbe. Zares, tam so bila vrata, ki so se zdela kot vrata skladišča. Sicer niso bila lesena, marveč kovinska, toda morda bodo tudi taka delovala. Ni bil prepričan. A kaj mu preostane drugega? Samo poskusi lahko. Torej je previdno položil obe dlani na leseno ploskev. Takoj ga je zajelo čudno valovanje kot že prej. Najprej dlani, nato se je razširilo po rokah gor do komolcev in še naprej do ramen, od koder je v silnem valu preplavilo vse telo. Čudno žgečkljivo valovanje ga je vsega preplavilo in ga vzvalovilo tako, da naenkrat ni več vedel, kje so tla in kje strop. Tako valujočega ga je nevidna sila nosila nekam naprej ali nazaj. Kdo bi vedel. Nenadoma je stal zunaj na svetlobi zahajajočega sonca in zrl v parkirni prostor. Tedaj je uzrl tudi njihov avto. Počasi se je zganil, ko pa je čutil, da njegovo telo deluje, je stekel proti njemu ter obstal na ozki zelenici ob njem. Tako je stal in se zastrmel v velik steklen vhod v galerijo. Široka steklena vrata so se odprla in skoznje so se usuli ljudje. Smejali so se, klepetali in bili vsi pod silnim vtisom razstave, na kateri so bili menda ves dan.

Slavko je strmel v klepetavo množico in čakal in tudi dočakal. Sredi množice je uzrl znane obraze. Mama Jerebica, pa ata, pa oba brata. Peter in Jožef. Nasmejani so se mu naglo bližali. Mama ga je prva opazila. »O Slavček, še si tukaj,« ga je ogovorila. »Si kaj lačen? Zdaj gremo vsi skupaj na večerjo, v hotelček v Piranu. Tam bomo tudi prenočili. Pozno je že, ata pa ne mara voziti ponoči.«

Slavku se je šele ob maminih besedah posvetilo, da je lačen. Strašno lačen. Seveda, saj ves dan ni nič jedel. Naglo so se stlačili v avto in se po široki aveniji odpeljali na veliko parkirišče ob morju, od tam pa peš, da v ozkih romantičnih piranskih uličicah najdejo tisti mali hotelček, ki ga je obljubljala mama, kjer bodo dobili okusno hrustljavo večerjo. In presenetljivo, celo v tehle malih uličicah je Slavko uzrl prenekatero malo galerijco, ko so šli mimo nje. »Samo ne več presnetih slik,« je pomislil, pa čeprav se je sam mojstrsko izognil čisto vsem do sedaj.

* * * * *

Skozi zrcalo

Sobota, 10. avgust 2024

Živel je nekoč deček Matic. Bil je čisto navaden deček. Majhen, rjav, sramežljiv. Najraje je tičal sam v svoji sobi in sanjal svoje lastne sanje. Potoval je po svojih lastnih domišljijskih svetovih. Bojeval se je s svojimi lastnimi domišljijskimi pošastmi.

Vse to je bilo lepo. Bilo je krasno. Vse je bilo prav. Le tega ga je bilo strah, če so prišli na obisk kaki silno odrasli strici in tete. Kaki spoštovani sorodniki, za katere on sam še nikoli ni slišal. In prav res, za marsikaterega spoštovanega učenjaka, profesorja, ki je prišel popoldne na čaj, ali morda na kosilo, je z nekako osuplo grozo spoznal, da ga zdajle vidi prvič v življenju, pa čeprav je mama imela toliko povedati o njem, kot da je star družinski prijatelj.

Prav teh ga je bilo najbolj strah. Že ko se je v mehki z lesom opaženi predsobi rokoval z njimi, ni prav vedel, kam z rokami, pa kam naj gleda, pa kaj naj reče. S tihim sramežljivim glasom je nazadnje izdavil »dober dan«, da ga je obiskovalec komaj slišal. Še nekaj časa je postaval v predsobi in gledal mamo, kako živahno klepeta s popolnim tujcem. Nato pa, ko sta oba za hip pozabila na malega sramežljivega Matica, jo je tiho popihal po masivnih lesenih deskah stopnic tja gor v nadstropje in v svojo sobo. Tam je bil varen. Bil je skrit pred vsemi temi profesorskimi pošastmi, ki so v njem vzbujale samo neizmeren občutek sramu.

Tudi na obiske so hodili k tem čudno mogočnim in strašljivim sorodnikom. A k sreči ne prepogosto, da je sramežljivi deček Matic do naslednjega obiska že malo pozabil na prestano grozo prejšnjega obiska. Tudi na teh obiskih se je najraje umaknil v kako stransko sobico, kjer je bil sam s seboj, dokler ni mama odločila, da gredo domov.

Prav zdaj pa je grozil še en tak obisk. Šli naj bi k neki teti in stricu, ki sta ju mama in očka menda spoznala nekoč pred strašansko mnogo leti. A vendar mu je mama zadevo pojasnila tako, da je imel občutek, da gredo k njim na kratke počitnice za nekaj dni. Morda kar za ves teden. Kaj naj zdaj naredi? Ah, nič ne more. Lahko se samo sprijazni z usodo in se poskuša čim bolje pripraviti. To pomeni, da mora vzeti s seboj nekaj svojih igrač, da se bo lahko igral skrit v kaki stranski sobi. Če bo le kakšno našel seveda.

Kaj naj torej vzame sabo, se je tiho vprašal. Zdajle mu sploh nobena igrača ni prišla na misel. Lahko bi vzel nekaj številk revije o naravi, na katero je bil naročen, pa zadnjih nekaj številk kdo ve zakaj še ni prebral. Lahko bi vzel kako debelo knjigo, ali raje dve. Ja, to bi bilo super. Seveda, če bo le našel kako stransko sobico, v katero mu ne bodo prepovedali vstopiti.

Tedaj se je spomnil nečesa še boljšega. Lahko vzame svoj prenosni računalnik. Tako bo imel vse s seboj. Računalniške igrice, da se bo lahko igral. Internetno verzijo tiste revije, na katero je bil naročen in bo lahko bral. Ali pa bo kratko malo kaj pisal. Kako domišljijsko zgodbo na primer. To pa je včasih še bolje kot brati. Tudi risal bo lahko s programom za risanje.

Ja, tako bo storil. Za kako dolgo pravzaprav gredo? Bo v nahrbtniku poleg oblek za tiste dni še dovolj prostora za računalnik?

V dnevno sobo je tedaj stopila mama. »Za koliko dni že gremo?« jo je vprašal.

»Za koliko dni?« se je začudila mama. »Ne, ljubček, ne gremo za več dni. Samo na obisk. Za nekaj ur. Za vse popoldne.«

Nato je zazvonil telefon in Matic se je umaknil. Klepet mame s prijateljicami ga ni prav nič zanimal. Preveč dolgočasni so tile pogovori, zato je smuknil skozi predsobo in skozi zadnja vrata na mali vrt zadaj.

Komaj se je dobro ugnezdil v senci košatega španskega bezga, že je za njim prihitela mama. »Ne gremo za ves popoldan,« je zaklicala z vrat. »Samo za eno uro. Teta in stric imata potem nujne obveznosti in nimata časa, žal.«

»Na srečo,« je pomislil Matic in se zmagoslavno nasmehnil sam sebi. Torej ne rabi ničesar. Nobene prtljage mu ne bo treba nositi.

Zgodilo se je. Tista strašljiva teta in stric sta jih povabila naprej, nato na levo in že so bili v veliki dnevni sobi z obokanim stropom in velikim kaminom sredi zadnje stene.

Kamin!

Deček Matic je oboževal ogenj. Tako rad je gledal plešoče plamene. Cele ure bi sedel ob kaminu, kakem odprtem ognjišču ali tabornem ognju in gledal ples plamenov. Živahen, radoživ, nikoli se nič ne ponovi.

A ko je zdaj uzrl tale kamin pred seboj, ga je obšlo malodušje. Kamin je bil teman in mrzel. Samo pepel se je belil v morju hladne črnjave. »Kdaj neki so nazadnje tu zakurili?« se je obupan spraševal.

»Res je,« je teta uganila njegove misli. Zadnjič smo zakurili menda kak dan po novem letu. Zdaj pa je vendar poletje. Skuhali bi se, če bi še v kaminu zakurili.« Skušala se je prikupno nasmehniti, a Maticu se je zdelo kot spakovanje.

Odrasli so se posedli okoli svetlo rjave klubske mizice z zapletenimi intarzijami iz lesa treh različnih barv. Ob strani so pristavili še en fotelj, tako da je oni najbliže kaminu ostal prost za Matica. Pa se je sesedel vanj. Še bolje, tako mu vsaj ne bo treba strmeti v davno ugaslo ognjišče. Ob pogledu nanj se je Maticu prav res zdelo, kot da je umrl nek svet, kot da je umrla neka pravljica.

Štirje odrasli so seveda takoj začeli razpravljati o svojih silno zapletenih problemih, ki so se Maticu zdeli še bolj zapleteni kot intarzije na tejle mizici. Stric in teta in ata in mama so se tako zatopili v pogovor, da Matica čez čas niti opazili niso več.

Matic je poslušal pogovor, ker česa drugega itak ni mogel početi. Pogled mu je počasi zaplezal po širokih stropnih obokih. »Nobene pikapolonice ni tukaj,« mu je šinilo skozi misel.

»Zakaj pa zdaj razmišljam o pikapolonicah?« se je osuplo vprašal. Seveda, pikapolonice prinašajo srečo. »Jaz bi jo zdajle rabil,« je pomislil. »Ker pač ni nobena sreča buljiti v ugaslo ognjišče. Če bi se le lahko kako izmuznil od tod,« je tuhtal. »To bi bila sreča.«

Pogled je z višav stropa spet spustil na štiri odrasle v foteljih. Njihov pogovor jih je tako prevzel, da so na Matica povsem pozabili.

»Veliko laže bo, kot sem se bal,« je pomislil. A ni se zganil. Nepremično je sedel in prežal. V zadnjem hipu se lahko kaj spremeni. A njihov pogovor je valoval sem ter tja dolgočasno in za Matica popolnoma nerazumljivo. Nič se ni spremenilo.

Torej lahko poskusi? Si upa?

Po nesmiselno dolgem oklevanju se je nazadnje odločil. Upa si!

Dvignil se je čisto po mačje počasi in neslišno. Po prstih je previdno stopal prav mimo njihovih obrazov, a ti začuda niso nič opazili. V tonu in melodiji njihovega pogovora ni bilo zaznati nikake spremembe. Prav mačje neslišno je potoval proti velikim vratom v vežo. K sreči so bila odprta. Dosegel jih je. Smuk skoznje in že je bil iz dosega pogledov.

Kam pa zdaj? Ozrl se je naokoli po mogočni kamniti veži. Tu je zdaj seveda prvič. Ničesar ne pozna. Kam se lahko skrije? Navzgor seveda. Mogočno kamnito stopnišče se je kar samo ponujalo, pa še dovolj na levi je bilo, da ga iz dnevne sobe ni bilo mogoče videti. Naglo je stekel navzgor, a seveda po mačje neslišno. Bil je zgoraj v prvem nadstropju. Naj gre še više, v drugo nadstropje? Ma ne. Raje je previdno po prstih stekel po marmornem tlaku širokega hodnika. Na obeh straneh široka dvokrilna vrata v enakomernih presledkih. Le čisto na koncu hodnika so bila ožja vrata. Stopil je čisto do njih ter za nekaj hipov obstal. Kaj pa, če so zaklenjena? Pazljivo je pritisnil na kljuko in vrata so se odprla. Porinil jih je in odprla so se neslišno, brez

izdajalskega škripanja. Ko so bila dovolj odprta, je smuknil skoznje in jih naglo zaprl za seboj.

Obstal je v majhni sobi z blazinjakom ob levi steni ter nekaj velikimi omarami povsod okoli. Ob desni steni pa začuda ni bilo nobene omare. Samo veliko zrcalo je kraljevalo tam, a zares veliko. Od tal do stropa je segalo in še vsaj kak meter v levo in desno. Madonca, tako velikega zrcala še ni videl. V zrcalu so se zrcalile omare in blazinjak in mala čajna mizica sredi sobe. A njega samega, dečka Matica ni bilo v zrcalu. Čudno.

»Ali jaz nisem resničen?« se je tiho vprašal. »Vsaj za zrcalo?«

Previdno je stopil nekaj korakov bliže zrcalu. Zdaj je bil popolnoma v njegovem vidnem polju. Zdaj bi se njegov odsev moral pojaviti v zrcalu. A ga še vedno ni bilo. Blazinjak in mizica sta ga nedolžno pogledovali, kot bi bil neviden.

»Ali sem neviden?« se je osuplo vprašal.

Vsi štirje odrasli tam spodaj so ga seveda dobro videli. Vse dokler se niso potopili v svoj pogovor. Potem pa ga niso več opazili, niti ko se jim je prav pred nosovi izmuznil v vežo.

»Sem torej res neviden? Od takrat, ko so potonili v svojem pogovoru?«

Stopil je še nekaj korakov naprej in obstal tik pred velikim zrcalom. Še vedno nič. Videl je lahko vse pohištvo za svojim hrbtom, sebe pa ne.

Stopil je še korak naprej. Zdaj bi se lahko dotaknil zrcala. Previdno je iztegnil roko proti površini zrcala. Kako čudno je bilo to. Z roko se ga je že skoraj dotaknil, a v zrcalu še vedno ni bilo roke.

S prsti se je nalahno dotaknil steklene površine. Skozi roko mu je v telo šinil čuden občutek. Tako drugačen od vsega, kar je poznal. Kot nežen počasen val. Površina zrcala, kot da je nalahno vzvalovila. Prej popolnoma ravno zrcalo se je nenadoma vbočilo kot skleda. Roko je potegnilo za seboj.

Matic je osuplo opazoval, kaj dela njegova roka. Zdaj se je z vso dlanjo dotikal steklene površine. Vsa površina zrcala je valovila. Vedno večji valovi so pljuskali iz sredine navzven proti robovom. Počasi so ga vlekli vase. Skozi roko so se širili v njegovo telo. Vse njegovo telo je valovilo. Ves Matic z zrcalom vred je postal eno samo valovanje. Zlil se je z zrcalom. Zlil se je vanj, kot se potopiš v valujoče morje. V večni Tukaj.

Ves svet je izginil. Ostalo je samo večno valovanje. Večni Tukaj. Čez trenutek je potoval navzven ali navznoter. Kdo bi vedel. Zrcalo je bilo središče, skozi katero je potoval v neko drugo resničnost. V starodavnost. V pravljico. Okoli njega se je razlila kot tiha spokojnost, kot nekaj najbolj samoumevnega na svetu.

On sam kot navihan morski val, okoli njega pa tiha rjava spokojnost.

Soba, napolnjena s starim rjavim pohištvom, se je počasi razgrnila okoli njega.

Valovi okoli njega in v njem so pojenjavali. Počasi se je umirjal in se vračal nazaj

vase. Soba, tiha, spokojna, ga je čakala. Ves se je umiril, se osredotočil in postal spet eno samo čvrsto bitje.

Soba okoli njega je bila vsekakor enotna in čvrsta. In lesena. Dve omari iz temnorjavega lesa. Postelja, sveže postlana, tudi temno rjava. Le prevleka od kovtra in blazina sta bili snežno beli. Na nočni omarici je bila do polovice dogorela sveča. Na steni je bil narisan srebrn kvadrat. Zdel se je kot stikalo za luč. Dotaknil se ga je. V sobi se je mahoma stemnilo. Še enkrat se ga je dotaknil. V sobi se je spet razsvetlilo. Začudeno se je obračal v vse smeri, tudi v strop, a svetilke ni mogel najti. Zdelo se je, kot da žari kar ves strop.

»Je kdo tukaj?« je glasno vprašal deček Matic.

»Je kdo tukaj?« je za njim nekajkrat ponovil odmev.

Le kaj tako glasno odmeva v tako majhni sobi, se je čudil.

Tedaj so se odprla vrata tako iznenada, da je kar poskočil in se obrnil.

Skoznje je vstopil star možak. Bil je velik toliko kot Matic, ki je bil star deset let, a vstopil je odrasel človek in še zelo star povrhu. Prastar. Star kot zemlja. Kot prastara gorska veriga.

Star kot sanje človeštva. Ta misel je šinila skozi Matica in se brž nekam skrila.

»Pozdravljen,« ga je pozdravil možak. »Čakal sem te. Zdaj si le prišel.«

»Čakal?« se je začudil deček Matic.

»Ja, čakal,« je zamišljeno pokimal možak. »Že tisočletja te čakam, da se udejanjiš, da postaneš resničen, da prideš. Zdaj si torej tu.« Spet je zamišljeno pokimal.

»Ja, tukaj sem,« je tiho rekel Matic, ker ni vedel, kaj naj drugega reče.

»Tukaj si zato, da se povežeš sam s seboj. Da postaneš resničen. Tukaj si zato, da se povežeš z zrcalnim svetom. Da povežeš svetova. Da postaneta oba bolj resnična. Predvsem pa zato, da najdeš svojo izgubljeno resničnost,« je s tihim svečanim glasom govoril stari mož.

»Ali je to magično zrcalo?« se je čudil Matic. »Ali ni tu zato, da skozenj potuješ kamorkoli hočeš?«

»Ne. To zrcalo ni narejeno za navadna potovanja. Zrcalo je opna med svetovoma. Skozenj potuješ predvsem sam vase.«

»Kje sem torej zdaj?« se je začudil deček Matic. »Sem zdaj sam v sebi?«

»Ja. To je tvoj svet. Tvoj notranji svet. Tvoja resničnost. Je tak, kakršen si ti sam v svojem bistvu.«

»Aja,« je samo trapasto pokimal Matic. »Kaj moram zdaj narediti?«

Stari mož se je nasmehnil. »Prehitro sklepaš. Preveč materialno. Preveč tako, kot pač potuješ v svojem svetu, v vrvežu ljudi in dogajanja. Umiri se malo. Ustavi se.«

»Aja. Naj ležem v tole posteljo?«

Stari mož se je nasmehnil. »Ne, kje pa. Spet sklepaš tako, kot v vrvežu svojih dogajanj in opravkov.«

»Kaj naj torej naredim?«

Stari mož se je zahahljal. »Ker si že tako navajen svojih opravkov in vrveža, pa pojdi in raziskuj.«

»Res lahko?«

»Seveda,« se je namuznil stari mož in mu še navihano pomežiknil za povrh.

Matic je stopil k vratom, za hip zastal, nato pa odločno stopil čez prag. Objela ga je neodločna temnorjava, kot vse pohištvo v sobi.

»Kaj pa je zdaj to?« se je začudil.

Zdelo se je, kot da svet okoli njega še ni docela oblikovan.

»Točno tako,« je slišal glas starega moža tik ob sebi, čeprav moža ni mogel videti. »Tak je pač tvoj notranji svet. Ni še popolnoma izoblikovan. To pa je tvoje poslanstvo. Da ga oblikuješ po svoji meri. Po svoji potrebi.«

»Ampak potem, ko bo enkrat vse oblikovano, ali lahko še kaj spremenim, ali je to dokončno?«

»Pa ugani, če moreš,« se je zahahljal nevidni glas tik ob njem. »Poskusi. Raziskuj!«

Deček Matic je molče tuhtal.

»No, kaj praviš?« ga je izzival stari mož.

»Ja, mislim, da lahko,« je dejal obotavljivo. »Seveda lahko. Vse se lahko spremeni,« je nadaljeval z odločnejšim glasom. »Samo stari ljudje mislijo, da se ne da, ker so tako navajeni vsega, kar so sami oblikovali.«

»Točno tako,« je bil navdušen stari mož. »Zdaj pa pojdi in raziskuj.«

»Kako pa, če ničesar ni?«

»O, ja, pa je. V tebi je. Le poišči.«

Deček Matic se je namrščil. Kam naj torej gre? Zastrmel se je naravnost predse v enakomerno rjavino. Tedaj je opazil, kako se pred njim prav počasi rišejo oblike. Hodnik. Obotavljivo je stopil naprej. Ob stenah hodnika so se počasi oblikovale nizke omarice v enakomernih presledkih. Na prvi je bila velika vaza z velikim košatim šopom belih rož, ki so prav omamno dišale po medu. Na naslednji je bila čedna zbirka morskih školjk nenavadnih oblik in barv. Še naprej je bila zgornja ploskev omarice čisto prazna. Kot da še čaka, kako se bo Matic odločil. Odločno je stopal naprej mimo še nekaj praznih omaric in prišel je do vrat na balkon.

Balkon. Zelo velik, a vendar je tu konec. Naprej ne more. Zgoraj brezdanji sinji prepad neba. Ko se je ozrl čez ograjo navzdol, pa se mu je kar zvrtelo v glavi, tako globok je bil prepad spodaj. Zdelo se je, kot da je hiša zgrajena sredi navpične skalne stene. Prav vklesana je menda vanjo, ali kako?

Stal je tako zamišljeni deček Matic ob ograji in se krepko držal zanjo. Strmel je nekam v brezdanjo sinjino in ugibal. Nekako mora priti od tod naprej. Saj mora priti, kajne, se je spraševal. A kako? Tega ni vedel. A občutek je imel, da je tole šele vmesna postaja. Sem je prišel, da opravi neko nalogo.

Strmeti v brezdanji prepad je prav srhljivo. Raje se je obrnil stran ter se razgledal po balkonu. Malo bolj na desni je opazil velik živo rumen ležalni stol. Kako da ga že prej ni opazil? Nič ne de. Ga je pa zdaj. Stopil je do njega in se zleknil vanj. Razkošno, prav po direktorsko se je raztegnil. Položaj je bil tako prijeten, da je takoj zazehal mogočno kot lev in se tudi pretegnil prav po levje.

Tako. Zdaj lahko v miru razmisli o tem, zakaj je sploh prišel sem. Da bi našel sam sebe, ali nekaj takega. Kaj natanko je to? Ker dokler ne ve, ne more naprej. Naprej pa mora. Ker njegova naloga leži nekje onkraj sinjega prepada.

Čas se je raztegnil in se razpršil v sinji neizmernosti. Tedaj je nekaj vznemirilo njegovo dušo. Nekaj ga je klicalo. Nekaj skritega v najgloblji tišini njegove duše. Nekaj mu je šepetalo.

Nenadoma se je zdramil. Zavedel se je, da je pot čisto blizu. A ne vodi ven v prazen zrak. Vodi noter v pradavno temo, v pradavno votlino, v izvir duše.

Vstal je in stopil k vratom. Vratna odprtina je bila še vedno tu. Temno modra, skoraj črna je strmela vanj. Začudeni deček Matic je strmel vanjo.

Nato se je odločil. Stopil je čez prag in se potopil v prvobitno temo.

Iz teme je počasi vzcvetel kratek hodnik. Pred njegovimi očmi se je razcvetel v ustje votline. Votlina, kot da je pred njegovimi očmi rasla in se širila v neskončnost.

Obotavljivo je prestopil neviden prag.

V Votlini je jezero. Ostro nazobčan strop se v številnih prelomljenih ploskvah boči nekje visoko zgoraj. Tu spodaj pa nemirna voda ves čas nalahno valovi. Kot bi skozi votlino ves čas vlekel neviden piš vetra. Na gladini se poigravajo srebrno beli odsevi. Kot bi skozi nevidno lino visoko zgoraj pršeli nevidni Lunini žarki. Na vodni gladini se razpršujejo in razlamljajo v stotine srebrnih čipk.

»Je to moja duša?« se je spraševal začarani deček Matic. »Je to moja začarana resničnost?«

Poslušal je neslišen šepet vetra. Gledal je, kako nevidni valčki pljuskajo ob obalo.

Dolgo je deček Matic negibno stal in ni se mogel odločiti. Naposled pa se je le zganil. Stopil je naprej in zagazil v vodo. V tem hipu je bil nag kot ob rojstvu sveta. Kam je nenadoma izginila obleka, ni vedel. Tako pač je, če stopiš v magično zrcalno jezero.

Okoli njegovih nog so se zgrnili valovi. Vedno dlje je gazil in se vedno globlje pogrezal v vodo. Ko mu je segla do pasu, je obstal.

Vsepovsod okoli njega se je prelamljalo in valovilo na stotine srebrnih odsevov. Pazljivo je počenil. Voda je njegovo deško telo zagrinjala vedno više, dokler ni bil do vratu v njenem objemu.

Veliki neslišno zveneči krogi valov so se širili od njega navzven v neskončnost. Ali morda večnost? Iz večnosti so se počasi vračali vanj, v svoje središče.

Vsa gladina jezera je valovila bolj in bolj. Svetloba v votlini je valovila. Temna

nevidna svetloba je valovila bolj in bolj. Vsa votlina je bila polna divje vzvalovanih svetlobnih odsevov.

Vzvalovil je tudi deček Matic. Vse njegovo telo je vzvalovilo. Globoko v objemu valujočega jezerca je valovil skupaj z njim.

Ves Matic je bil zdaj eno samo valovanje. Vedno bolj in bolj, dokler se ni odprlo oko magičnega zrcala in ga sprejelo vase. Deček Matic je potonil v njem in poneslo ga je na ono stran, v nove sanje.

* * *

Deček Matic je stal na bregu malega očarljivega jezerca, ki se je nagajivo bleščalo sredi morja sočno zelene trave. Zrl je naravnost v grad, ki se je belil pred njim.

»Tja moram,« je nemirno pomislil, »Takoj zdaj!«

Tedaj pa se je zavedel, da je nag. Tak vendar ne more med dvorjane in grajske gospodične. Neslišno je poniknil v gosto šavje, ki je raslo vsepovsod okoli jezerca.

»Kaj pa zdaj?« je tuhtal.

A valovi jezerca še niso opravili vsega. Magija čarobnega zrcala je imela še eno besedo. Rahlo se je zaiskrilo okoli nagega dečka Matica. Njegovo telo je nalahno zavalovilo. Njegova duša je zadrhtela v nevidni sapici. Njegova lička so ljubko zardela v zadregi. Njegovo telo je preplavil tako čuden občutek, da so se ob njem še besede ustrašile in zbežale nazaj v grmovje. Matičevo telo je zagrnil rahlo ščegetavi val mehkega tankega blaga. Začaranost je nanj pričarala veselo rdeče kratke hlače s širokimi hlačnicami in s širokimi rumenimi robovi, ter prav tako majčko s kratkimi rokavi. Zdaj je bil opremljen. Zdaj se lahko pokaže tudi najbolj mični grajski gospodični.

Pogumneje je stopil naprej čez sočno zelen travnik. A tedaj je zagledal široko pot, posuto s srebrno belim peskom ravno na svoji desni. Zavil je tja in jo brž dosegel. Pot je vodila naravnost do široko odprtih grajskih vrat. Pogumni deček Matic je koračil naglo in odločno, pa čeprav je bil še vedno bos. Magično zrcalo je pozabilo na živahno rdeče športne copate. »Te boš dobil v gradu, če jih boš hotel seveda,« mu je šepetala navihana hihitava misel.

Prišel je do grajskih vrat in stopil čez prag. Pri priči so ga objele starodavne sence vhodne dvorane. Daleč ob stenah je videl vrsto bleščečih viteških oklepov. »So mar duhovi vitezov notri?« se je tiho spraševal.

Odgovora ni dobil.

Na oni strani dvorane se je začenjal širok hodnik s srebrno belimi stenami. Pregrnjen je bil z živahno rdečo preprogo s širokim rumenim robom na obeh straneh. Široka je bila nekako za pol hodnika. Deček Matic je s svojimi bosimi stopali neslišno stopal po preprogi natanko take barve kot njegova oblačila.

»To so moje sanje,« je poskočno pomislil in koračil naprej.

Hodnik je bil kratek. Na koncu se je zasvetila mala dvorana, vsa opažena s svetlo

rjavim, skoraj belim lesom. Na oni strani ob velikem panoramskem oknu ga je pričakal dvorjan ves v svečanih rdečerjavih oblačilih.

Ko je prišel Matic do njega, se je dvorjan narahlo priklonil.

»Pozdravljen, prelepi deček Matic. Jaz sem grofov tajnik. Zato pa je seveda zelo tajno vse, kar počnem.«

»Pozdravljen. Prišel sem iskat svojo manjkajočo polovico,« mu je poskočno pojasnil Matic.

Tajnik ga je s pogledom premeril od nog do glave. »Tebi pa res nič ne manjka,« se je zahahljal. »Sploh pa nisi sestavljen iz dveh polovic. Čvrst in celovit si. Veš kaj, kar pojdiva.«

Obrnil se je in stopil proti stranskemu oknu desno od velikega panoramskega. Deček Matic je stopil za njim.

In glej čudico, okno se je v čudno počasnem valu prelilo v umetelno izrezbarjena čokoladno rjava vrata. Tajnik jih je odprl in pred njima se je prikazalo ozko leseno stopnišče.

»V teh krajih je pač tako. Tvoja pot določa, kako težko je priti do tvojega cilja,« je pojasnjeval, medtem ko se je vzpenjal po stopnicah.

Deček Matic mu je tesno sledil. Stopnišče je v ostrih zavojih z mnogimi vmesnimi podesti vodilo navzgor, vedno više, v neuganljive višave.

»Tako strma in nevarna je moja pot?« se je čudil Matic, a rekel ni nič.

Zdelo se je že, da stopnišča ne bo nikoli konec, tedaj pa sta prišla do majhnih rjavih neokrašenih vrat. Tajnik jih je odprl in smuknila sta skoznje. Znašla sta se v širokem praznem odmevajočem hodniku, prekritem z morsko modrim tekačem.

»Kam pa zdaj?« se je tiho vprašal tihi deček Matic. »Hm, to je seveda odvisno od tega, kaj sploh iščem. Pa sploh vem, kaj iščem?« je dodal v mislih.

Nekaj časa sta hodila v tišini. Šla sta mimo mnogih vrat na levi in desni, a pred nobenimi se nista ustavila. Nato pa je tajnik obstal pred vrati na levi. Sredi vrat se je košatila rdeča tablica z velikimi rumenimi črkami. »Glavni tajnik,« je pisalo na tablici.

»Kaj nisi rekel, da si grofov tajnik?« se je začudil deček Matic.

»Saj sem. Grofov tajnik je pač najbolj glavni tajnik, kar jih je. Pa tudi najbolj tajni, da boš vedel,« se je tajnik kar malce napihnil, ko je to razlagal.

»Tako, tukaj te moram žal zapustiti,« je dodal z bolj sočutnim glasom. »To je moja pisarna. Tvoja pot vodi naprej, a najti jo boš moral sam.«

Zamišljeno se je nasmehnil. »Veš, je pač tako. Vsak lahko samo sam najde svojo pot. Samo sam jo lahko vidiš. Jaz lahko vidim le to, da je tvoja pot skrita globoko v tebi. Vidim tudi Morje skrito globoko v tebi. Morje je tvoja skrivnost. Morje je tvoja pot. To pa je tudi vse, kar lahko vidim. Srečno potuj, deček Matic. Zbogom.«

Po teh besedah je tajnik tiho poniknil skozi vrata.

Matic je ostal sam. Kaj pa zdaj? Nič, naprej mora. Stopil je torej naprej.

Mimo mnogih vrat je šel, a vedno odločno naravnost. Nenadoma se je hodnik končal. Pred njim so bila samo ena vrata. Majhna, preprosta, tako znana. Pritisnil je na kljuko in vrata so se odprla. Zagledal je velik globoko v skalo vsekan vetrovni balkon. Tako znan.

Seveda! To je balkon, na katerem se konča njegova pot. Zaenkrat. Dokler ne najde poti naprej.

Stopil je k ograji in se zastrmel v vrtoglavi prepad. Tu se skriva njegova pot naprej. Najbrž. Tam nekje je Morje. Najti ga mora. Morje je pot in obenem cilj.

»Jaz sem Morje,« je tiho pomislil. »A tega jim ne smem povedati. Ne bi razumeli.«

Mislil je seveda na svoje starše, pa na vse tiste bezljave tete in strice. Pridejo v njegovo življenje, da se malo poigrajo z njim in že ga zapustijo. Take so pač te tete in strici. Ne moreš se zanesti nanje.

Pogled mu je zataval navzgor v zračne višave. »Se bom sploh še kdaj lahko vrnil domov?« se je vprašal strmeč v brezdanje brezno neba.

»Seveda se bom,« si je odločno prikimal. »Saj se moram. Nekje pač moram biti doma. Ampak kaj naj s temi bezljavimi tetami in strici? Ah, nekaj bom že pogruntal. Saj zato sem najbrž tu.«

Zanimivo, ampak brezdanje sinje nebo mu ni ponudilo nikakega odgovora. Morda zato, ker na njem prav zdajle ni bilo niti najmanjšega oblačka. Morda balkon? Obrnil se je in s pogledom počasi potoval čez ves prostrani balkon. Zdel se je prav tak, kot v hipu, ko je prišel sem. Torej tudi nič.

Stopil je proti vratom in za hip zastal. Tudi vrata so prav taka, kot malo prej, ko je stopil skoznje na balkon. Torej je stopil skoznje noter.

Pričakala ga je velika dnevna soba. Tam, kjer je bil prej samo prazen hodnik, je medtem iz njegove domišljije zrasla tale velika dnevna soba, polna klubskih mizic in mehkih foteljčkov. S pogledom je popotoval skozi vso prerijo foteljev in klubskih mizic. Štel jih je: ena klubska mizica, nato pa..... Samo ena? Ah, ja, samo ena. Onkraj nje pa nekaj metrov praznega prostora, kot da je, kdo načrtoval otroško igrišče, ter ga nato pozabil zgraditi. A kaj pa je tamkaj onkraj še nezgrajenega otroškega igrišča? Nekaj čudnega, kot da še ni popolnoma izoblikovano. A vseeno je močno privlačilo Matičev pogled. Vleklo ga je vase in vleklo, kot kak orjaški lijak.

Zdaj ga je zagledal. Orjaški lijak. No, ne ravno lijak. Bolj kot začetek velikega tobogana prav na oni strani velikega praznega prostora. Kaj ni bila tam še maloprej stena? Ni bil čisto prepričan. Stopil je na ono stran, vedno bliže začetku tobogana. Ja, res je tobogan.

Nekaj ga je špiknilo v umu. Ali se morda pravilno reče tobogan? Naenkrat ni bil povsem prepričan. »A saj vedno rečem tobogan, pa nihče ne ugovarja,« se je spomnil. Resda so tiste pobezljane tete vedno čudno zavijale z očmi, kadar je rekel tobogan, a rekle niso nič.

No, prav. Obstal je tik pred začetkom toboganovega strmega spusta v dolino. S pogledom je zdrsel po gladko polakiranem svetlorumenem lesenem pobočju vedno globlje. Pobočje tobogana se je spuščalo vedno globlje, nekam v mrak, ki se je poglabljal v temo tam spodaj. Kam vodi klanec, sploh ni mogel videti.

Usedel se je po turško tik ob začetek strmine in tuhtal. Naj se spusti, ali ne? A navsezadnje je to njegova pot, mar ne? Saj jo je pravkar sam ustvaril iz svoje lastne domišljije. Zdaj je bil prepričan, da tegale tobogana sploh še ni bilo, preden je stopil na balkon.

Torej tu sploh ni kaj filozofirati, al kvak?

Ja, točno tako je že kdaj rekel kateri tistih čudnih tujih tet in tedaj so spet čudno zavijale z očmi. Ne marajo kvakanja, al kvak? »Najbrž,« je vzdihnil glasno.

Torej kar gremo?

Ja!

Z rokama se je rahlo privzdignil in porinil naprej. Z nogama je že segel krepko na rumeni klanec. Z nogama se je porinil naprej še za tisti poslednji pedenj in že je zdrsel. Najprej čisto počasi, a klanec ga je vlekel naprej in začel je pospeševati. Vedno bolj in bolj, da so rdečerjavi lasje kar zaplapolali za njim, kot zastava v vetru. Nagnil se je nazaj, ter se s hrbtom in komolci naslonil na gladko rumeno strmino. Zdaj je šlo še hitreje. Hitro kot veter.

Tobogan je zavijal v levo. Počasi, a odločno. Kot velika spirala, zavita v levo, in vodeča dol, vedno globlje. A kljub srhljivemu mraku, ki ga je prej videl od zgoraj, ni zdaj, ko je drvel navzdol, okoli njega postalo nič temneje. Velika dnevna soba je pač izginila nekje v višavah, a nanjo je prav hitro itak pozabil. Kot bi piš vetra okoli njegovih ušes odpihnil spomin nanjo.

Čez čas se je rumeni klanec izravnal. Nekaj hipov je deček Matic drvel naravnost, nato pa je začel zavijati v desno. Sledila je dolga v desno zavita spirala.

Čeprav je vrtoglavo hitro drvel navzdol, ga je obhajal vedno močnejši občutek, kot da ga počasi odnaša navzgor. Vedno bolj lahkotnega se je počutil, vedno bolj iskrivo navihanega. Kot da bi na puhastem rumenem oblačku plul navzgor, naravnost v sanje. Prav res, vedno bolj sanjsko se je zdelo tole drvenje in vedno manj vrtoglavo. Pot tobogana se je že malo prej čisto izravnala, pa tega še opazil ni. Zdaj je drvel samo še počasi navzdol. Ali morda navzgor, po občutku sodeč. A saj to ni mogoče. Tobogani vendar vedno vodijo navzdol, sicer bi se otroci ustavili na njih. A on je še kar drvel, čeprav se njegova hitrost ni več povečevala. Le zasanjan je postajal vedno bolj in nazadnje sploh ni imel več občutka, da drvi po toboganu. Bolj, kot da se pogreza v čudne puhasto mehke sanje.

Sanje o toboganu je počasi odnesel vedno milejši veter nekam v neuganljivo rumenilo zgodnjega jutra. Rumena barva tobogana se je počasi prelila v zaspano belo stropa v njegovi sobi.

Deček Matic se je prebudil. Bil je v svoji postelji. Sanje o pustolovščinah so še nekaj časa vihrale okoli njega kot navihan piš vetra, nato pa so odvihrale nekam v daljavo in izginile.

Tiho je sedel zasanjani deček Matic v svoji postelji že buden in pokonci, ter se oziral naokoli po sobi, kam neki so pobegnile sanje.

»Ah, nič,« je nazadnje vzdihnil, se naglo oblekel in stekel navzdol na zajtrk.

Mama je bila že v jedilnici. Nasmehljana do ušes je postregla zajtrk ter še sama sedla k mizi.

»Veš, ljubček,« je zažvrgolela, »danes gremo na obisk k teti in stricu, ki ju še ne poznaš.«

Matic je ravno začel lupiti trdno kuhano jajce. Zaskrbljeno se je namrščil. »Mar že spet?« je vzdihnil.

»Ah, ne,« se je zahahljala mama. »Samo hecam se.« Navihano mu je pomežiknila in se še sama lotila trdo kuhanega jajca.

Deček Matic se je olajšano nasmehnil. Vseeno je še kar pazljivo spremljal vsak mamin gib, medtem ko si je z rezinami pršuta oblagal kos kruha.

Mama je to seveda opazila. »Ne boj se, srček. Tega je zdaj konec. Veš, sem opazila ...«

Za nekaj hipov je premolknila, krepko ugriznila v kruh s pršutom, počasi prežvečila in pogoltnila. »da sem v tvoje življenje pripeljala že za cel avtobus tet. Dovolj jih imaš za nekaj časa, če ne kar za vse življenje, kajne?« Navihano se je namuznila.

Matic se je zasmejal, veselo in olajšano.

* * * * *

Nenad Kojčić

(prevod: Bojan Ekselenski)

Krapinska praženska

Užaloščeni starši so stali ob zaprti krsti v kapeli na mestnem pokopališču. Stara mati je točila solze, ovenela od žalosti, oče pa je bil pravi ponosen človek, ki nikoli ne joče. K pretresenima zakoncema so se približevali znani in neznani in s kamnitimi izrazi na obrazih govorili iste besede:

»Sprejmite moje iskreno sožalje!«

* * *

Profesor dr. Mario Kostelac je vodil ekipo, ki je prišla v zaključno fazo raziskovanja novoodkritega paleoantropološkega najdišča na Krapinski gori. Z globokim skeniranjem so videli, da se nekaj deset metrov pod novoodkritimi površinskimi bivališči neandertalcev skriva zaprta jamska komora s piramidastimi obrisi. Zaradi geometrične oblike so bili prepričani, da ni nastala zaradi delovanja naravnih sil, temveč jo je izdolbel človeški dejavnik.

Mariovi nadrejeni so predlagali najem najnatančnejše sonde z Japonske za preučevanje skoraj nedostopne jamske komore, čemur je ostro nasprotoval, saj ni hotel sedeti križem rok.

»Sedeli bomo na mestu in čakali na sodobno tehnologijo,« je dejal ekipi in sprejel nepreklicno odločitev, da se spusti po ozkem lijakastem rovu, ki je vodil do piramidne komore.

Sodelavci so podprli drzno idejo. Zanj so pripravili zaščitno obleko, čelado s kamero in svetilko, kisikovo jeklenko ter nahrbtnik z rezervno baterijo, komplet za odvzem vzorcev, instrument za merjenje plinov in digitalni fotoaparat. Pred odhodom so mu zaželeli srečo, saj so dobro vedeli, da se je lotil tveganega podviga.

Profesor Kostelac, opremljen kot speleolog in zavarovan z vrvjo, pritrjenim na pas, je navdušeno začel svoj spust v neznano. Zelo počasi je napredoval zaradi ostrih apnenčastih robov, ki so grozili, da mu bodo strgali zaščitno obleko in ga poškodovali. Ko se je bližal dnu vrtače, se je vse pogosteje zagozdil med njene še ožje robove. Iz teh naravnih pasti se je rešil tako, da je zadržal dih in stiskal trebuh, ki se je v tistih dolgih in napetih trenutkih negotovosti dobesedno povezal s hrbtenico.

»Profesor!« Iz slušalke je v uho zaslišal pomočnikov glas, ko je dosegel dno. »Za to apnenčasto pregrado je komora. Ali opazite kakšen prehod do nje?«

Mario je zadihan premaknil glavo in usmeril svetlobni žarek luči na čeladi proti pregradni steni, vendar ni videl nobenega prehoda ali odprtine, skozi katero bi lahko vstopil v komoro. Zdelo se mu je, da je prišel na sam konec ceste in se znašel v podzemni slepi ulici. Zavzdihnil je, utrujen od napornega spusta in zlomljen od razočaranja, ter s čelado udaril v pregrado. Porozna apnenčasta pregrada je nenadoma zaškrtala in razpadla pred njim kot kakšna sprhnina.

»Profesor! Kaj se je zgodilo s kamero? Izgubili smo sliko! Oglasite se!« mu je asistentov panični glas paral bobniče.

Mario ni odgovoril, ker je ostal brez besed ob osupljivem prizoru, ki se mu je prikazal v komori. Tudi sam ni mogel verjeti, da gleda mumificirano žensko telo, ki je ležalo na nizki in široko oblikovani apnenčasti skali. Brez razmišljanja se mu je približal in osvetlil okolico. Pričakoval je, da bo na tleh videl predmete, orožje in kosti ali da bo opazil petroglife na poliranih stenah, a v piramidni jami ni bilo ničesar. Nič, razen te mumije s popolnoma ohranjeno belo kožo, dolgimi rdečimi lasmi in zdravimi rožnatimi nohti.

Profesor Kostelac je stal ob izsušeni pokojnici, ki je kljub času dajala vtis mirno speče osebe. Pogleda njen obraz, postavo in videz ter ugotovi, da je popolnoma drugačna od neandertalcev, pravzaprav je fiziognomija enaka današnjim ljudem. Pogled mu je hitro ušel na njene iztegnjene roke. Na njih je opazil drobne napise, izpisane z rdečo barvo v enojnih navpičnih vrstah od ramen do rok. Naprezal se je, da bi prepoznal pisavo, a je kmalu obupal, saj je ugotovil, da so mu simboli, vtisnjeni v mumificirano kožo, popolnoma neznani.

»Kolegi!« je vzkliknil. »Ne recite mi, da ste zdaj brez mojega televizijskega prenosa. Glejte, na fižolovem zrnu sem našel prvo Krapinsko pra-praženso, pravo tetovirano princesko,« je skušal prikriti vse večje navdušenje, ob katerem mu je zastal dih in zaigralo srce.

Začutil je rahlo pričakovan odgovor - namesto navdušenih glasov kolegov je iz slušalke slišal le neprekinjeno in neprijetno sikanje. Tedaj mu je postalo jasno, da je ostal sam.

»Okej, saj nisem čisto sam,« je še bolj navdušeno pomislil in iz nahrbtnika potegnil fotoaparat.

Pritisnil je prvo fotografijo mumije, nato pa slikal njen cel obraz, profil, pol profil in zapise na rokah. Fotoaparat je pospravil nazaj v nahrbtnik in se nemudoma odločil pohiteti na površje. Čimprej je hotel organizirati prenos svoje Trnuljčice iz podzemlja v laboratorij, saj je vedel, da bodo genetske analize potrdile njegovo sklepanje o njeni starodavnosti. Prvi pojav anatomsko sodobnega človeka in razvoj pisave bosta datirana v nesluteno daljno preteklost, veliko dlje, kot bi si znanstvena srenja v tem trenutku lahko sploh predstavljala.

Profesor Kostelac je mumiji obrnil hrbet, niti ni videl, kako so se njene veke odprle in kako se je spodnja čeljust ločila od zgornje. Naredil je korak proti dnu vrtače, a mu ni uspelo prijeti vrvi. Nenadoma se je zvil pod udarcem ostre bolečine, ki mu je izbila zrak iz prsnega koša, njegova zavest se je resetirala in nato popolnoma izklopila.

* * *

Pogreb je potekal brez pompa, številni pa so se želeli posloviti od slavnega Maria, nekoč zdravega moškega srednjih let, ki ga je v globinah Krapinske gore podrl nenaden srčni infarkt.

»Gospa in gospod Kostelac, vaš sin je bil izjemen znanstvenik. Njegov prispevek k razjasnitvi evolucije človeka je neizmerljiv z besedami. Bodite ponosni nanj!« je dejal minister iz državne delegacije in se rokoval s starši pokojnika.

Našli pa so se tudi zlobni jeziki, ki so govorili, da je Mario umrl zaradi lastne neumnosti, ko se je sam spustil v neko prazno vrtačo v Krapini. Tovrstne govorice je podkrepilo dejstvo, da je vedenje o svojem revolucionarnem odkritju odnesel s seboj v grob, ne da bi ga sporočil svojim kolegom ali znanstveni javnosti. In nihče ni nikoli izvedel, kaj je profesor Kostelac odkril v drobovju Krapinske gore, saj je skrivnostna mumija v trenutku njegove smrti zaradi dotoka zunanjega zraka v komoro razpadla na delce, manjše od prahu.

Edini 'dokaz' njenega obstoja so bile zamegljene in neuporabne fotografije, ki so jih našli na njegovem digitalnem fotoaparatu.

* * * * *

Tihomir Jovanović Tika

(prevod: Bojan Ekselenski)

Aljaska

Sankt Peterburg leta 1857

Krimska vojna je izčrpala Rusijo, državno blagajno je izpraznilo financiranje boja proti koaliciji Združenega kraljestva, Otomanskega cesarstva, Francije in Kraljestva Piemont. Poleg prazne državne blagajne je oslabel tudi vpliv v Evropi, vojska je bila v razsulu in potreben je bil čas, da se to popravi. Očitno se je najlažje od tega zdelo napolniti državno blagajno. Car Aleksander II je imel idejo, kako to narediti na hitro.

Sedel je za mizo in si ogledoval papirje, ki so prikazovali obupno stanje blagajne in občasno dvignil pogled proti vratom v pričakovanju obiska. In končno je zaslišal trkanje na vratih.

»Vstopi, Edvard!« je rekel dovolj glasno, da ga je slišal obiskovalec na drugi strani vrat.

V sobo je vstopil ruski diplomat v ZDA Edvard Andrejevič von Stokl.

»Prosim, Vaša Visokost!« je ob vstopu rekel Edvard.

»Sedi, Andrejevič, o nečem se moram s teboj posvetovati in ti dati nekaj pooblastil!«

Edvard Andrejevič se je usedel na oblazinjen stol nasproti Aleksandru Drugemu.

»Poslušam vas, Vaša Visokost,« je dejal.

»Stvari ne stojijo dobro. Zagotovo veste, v kakšnem položaju je naša državna blagajna. Mislim, da obstaja način, kako jo hitro napolnimo in s tem rešimo še nekatere težave, ki so posledica tega!«

»Ja?« je odvrnil Edvard Andrejevič, čakajoč na carjevo razlago.

»Vidite, obstaja težava z delom našega čezmorskega imperija, to je Aljaska. Prinaša zelo malo prihodkov in kar zadeva obrambo tega ozemlja, ga bo veliko težje braniti, kot je bil Krim. Kaj, če bo nastalo novo zavezništvo Združenega kraljestva, morda s Kanado ... Mislim, da je najboljša rešitev, če se znebimo te dežele snega in ledu. Preprosto jo prodajmo!«

»Komu?« je vprašal Andrejevič.

»Američanom! Dovolj dolgo ste že tam in poznate njihove diplomate, zato vam pogajanja o prodaji ne bi predstavljala težave!«

»Vaša Visokost! Ne bo tako preprosto. Amerika je, tako kot mi, je nedavno izšla iz vojne med konfederacijskimi in unionističnimi silami!«

»Tega se zavedam. Kanadčanov ta zemljišča ne zanimajo, zato so Američani prvi logični kupci. V Ameriki ste znani, zato bi vas pooblastil, da se z njihovim državnim sekretarjem Williamom Henryjem Sewardom pogajate prodaji.«

»Poskusil bom, a ne morem obljubiti uspeha. Poleg tega, pomislite na odziv naših ljudi na Aljaski ob novici, da bodo prebivalci druge države!«

»Komur to ne bo všeč, se lahko vrne v domovino,« je kratko odgovoril car.

»Razumem,« je prikimal Edvard Andrejevič. »Naredil bom, kot želite. Dovolite mi, da vas zapustim!«

Cesar je privolil in von Stokl je odšel v vežo. Ustavil se je nekaj korakov od vrat in se popraskal po bradi. Kljub načelnemu strinjanju s carjem mu zamisel ni bila všeč. Tisti košček zemlje je pokrit s snegom in ledom, vendar je strateško zelo pomembno imeti košček ozemlja na drugi celini.

* * *

Pogajanja o nakupu in prodaji so potekala v Washingtonu. In kljub prizadevanjem ZDA, da bi našli obojestransko sprejemljiv dogovor, je von Stokl vedno znova našel nekaj razlogov proti in izgovorov. Premore med pogajanji je izkoristil za obisk Aljaske in ljudi, ki tam živijo in delajo. Presenetili so ga z odločnim nasprotovanjem prodaji.

»Ali car ve, koliko zlata, srebra in drugih rud je tukaj? Tega ne moreš plačati z denarjem. Prodaja je izdaja!« mu je rekel eden od mož, ki je tam preživel vse življenje, gradil naselja, telegrafe in drugo infrastrukturo.

»Ali imate dokaz o tem zlatu?« je vprašal von Stokl. »To je edina stvar, ki bi lahko spremenila carjevo mnenje!«

In dobil je odgovor na to vprašanje. Odpeljali so ga v rudnik zlata. Ni bilo težko oceniti, da je samo najdišče vredno veliko več od vsote, ki so jo Američani ponudili za celotno Aljasko.

Edvard Andrejevič se je vrnil v Rusijo in obvestil carja Aleksandra II., da so Američani ponudili premalo za to navidezno ničvredno zemljo, saj je bil tudi osebno priča pod snegom skriti vrednosti.

Aleksander II je nerad sprejel to dejstvo, vendar je vseeno poskušal najti nekakšen dogovor. Vendar ni naletel na javno odobravanje za to ali za druge reforme, ki se jih je lotil. Leta 1881 ga je v bombnem napadu umorila skupina Narodna volja.

* * *

Moskva leta 1919

Medtem ko je v Evropi in svetu še divjala Velika vojna, je v Rusiji potekala revolucija, ki je strmoglavila carja Nikolaja in vzpostavila boljševiško oblast. Za moža iz Kaluge ta sprememba ni pomenila veliko, saj je imel svoje interese. Konstantin Edvardovič Ciolkovski je pisal teoretična dela na področju raketne tehnologije in izvajal teste raket na tekoče gorivo. Potem je dobil povabilo v Moskvo, kjer je bil sprejet na Akademijo znanosti.

Zanj je do tistega jutra, mračnega in z oblaki, vse potekalo enako kot v Kalugi. Oblaki, razpetimi čez vse nebo, ni padal dež, ampak so samo stiskali in mrtvičili ljudi

ter vanje vnašali nemir. Konstantin Ciolkovski je bil še v postelji, ko je nekdo potrkal na njegova vrata. Oblekel si je hišni plašč in stopil do kukala. Prav nič mu ni bilo prijetno, ko je na hodniku na daljši strani vrat zagledal dva človeka v usnjenih plaščih. NKVD. Vedel je, da niso na dobrem glasu in ljudje nepojasnjeno izginjajo, med njimi tudi nekateri akademiki. Skušal se je spomniti, zakaj so prišli k njemu, kaj je storil narobe? Sam zase je rekel:

»Sem se komu zameril?«

Obstajal je samo en boleč način, da bi izvedel. Odprl je vrata.

»Konstantin Edvardovič Ciolkovski?« je vprašal eden od njih. Okrašen je bil z brki, podobnimi brkom enega od voditeljev partije - Ióseba Besariónisa dze Džugašvílija bolj znanega kot jekleni - Stalin.

»Ja, sem,« je zašepetal. »Za kaj gre ...?«

»Oblecite se in pojdite z nami,« je rekel drugi, skoraj golobradi mladenič z brazgotino na obrazu, morda pridobljeno v revoluciji.

Hitro se je oblekel in sledil obiskovalcema ter še vedno poskušal ugotoviti, zakaj so prišli ponj.

Pred stavbo je stal avto. Prepoznal je Fordov model, čeprav so bile z njega odstranjene oznake izdelovalca. Morda jih ni, da se ne bi opazilo, da je proizveden v kapitalistični državi ali pa je bila komu oznaka preprosto všeč kot okras. In samo vozilo je bilo verjetno rekvirirano od kakšnega buržuja.

Šofer jim je odprl vrata in vstopili so v avto. Peljali so se po ulicah proti Rdečemu trgu. Niso se niti pogledali, vsak je bil zatopljen v svoje misli. Prišli so do stavbe z napisom ministrstva za obrambo in po marmornatem hodniku se znajdejo pred vrati z napisom Sergej Mihajlovič Akunjin. Na vrata je potrkal moški z brki in iz pisarne se je zaslišalo:

»Vstopite!«

Mladenič z brazgotino je odprl vrata in Ciolkovskemu pomignil, naj vstopi. Vstopil je in se ozrl nazaj, ali mu bosta NKVD-jevca sledila, a sta se umaknila in ga prepustila osebi v pisarni.

»Sedite, tovariš Edvardovič,« ga je ogovoril Akunjin. »Zagotovo se sprašujete, zakaj ste tukaj?«

Konstantin Ciolkovski je sedel in prikimal.

»Poglejte, kratek bom, ker nimamo veliko časa. Potrebujemo vašo pomoč pri ...«

Ciolkovski si je oddahnil, preden je Akunjin nadaljeval razlago:

»... situaciji okoli Aljaske in nasploh v Ameriki!«

»Ne razumem, kako lahko pomaga človek, kot sem jaz,« si je končno upal spregovoriti.

»Vi se ukvarjate z raketami, kajne?«

»Ja, ampak vseeno ...«

»Te rakete. Mislim, da lahko letijo navpično in vodoravno,« je bila to bolj trditev kot vprašanje.

»Ja!« je potrdil Ciolkovski.

»No, vidite, mi bi vašo raketo opremili z bojno glavo, nekaj podobnega granati, in oborožili naše ladje, ki jih bomo poslali za zaščito obal Aljaske.«

Konstantinu Edvardoviču ni bila všeč ideja, da bi njegove izume uporabili v vojne namene, a nasprotovanje temu sploh ne bi bila dobra odločitev. Strinjal se je s predlogom ...

»Potem je dogovorjeno. Danes se preselite v vojaško območje, kjer boste imeli pomoč vseh strokovnjakov!«

* * *

Nekaj mesecev kasneje ...

Flotilja na čelu z vodilno ladjo Krasnaya Zarya je izplula iz pristanišča na obali Baltskega morja. Flotiljo so sestavljali rušilci, topnjače, lahka desantna plovila ... Ladje so oborožili z novim orožjem, raketnimi granatami, kot so jim rekli v vojski. Konstantin Edvarovič Ciolkovski ni vedel, da flotilja ni izplula zaradi obrambe obale Aljaske, ampak bo pomagala revoluciji, ki so jo v Ameriki sprožili delavci, potomci nekdanjih sužnjev in domorodci. Vodja revolucije je bil John Griffith, bolj znan po psevdonimu, s katerim je podpisoval svoje knjige – Jack London.

Na premcu ladje je stal kapitan admiralske ladje Fjodor Vladimirovič Kozlov. Oblečen je bil v debel dežni plašč s krzneno kapo na glavi. Kmalu naj bi srečali ladje, ki so priplule z Aljaske.

»Kapitan!« ga je ogovoril prvi častnik, ki se mu je približal z desne. »Odšla je tudi skupina iz Novoarhangelska. Kmalu se nam bodo pridružili!«

»Super! Vse gre po načrtih!« je odvrnil kapitan in z daljnogledom preiskoval odprto morje za drugimi plovili, bodisi prijateljskimi bodisi sovražnimi. Nato je spustil daljnogled in dodal:

»Pošljite kablogram na ime Martin Eden z vsebino 'Ker je stric Sam zbolel, smo pod nujno poslali zdravila!'«

»Razumem!« je salutiral prvi častnik.

* * *

John Griffith je razumel sporočilo. Zgodilo se bo tisto, o čemer je dolgo sanjal in se pripravljal s sodelavci. Na ulice je spravil delavce in druge nezadovoljne ljudi. Kljub prepovedim in preganjanjem je komunistična partija preživela v ilegali. Zdaj pa je prišel čas, da začne odločneje delovati.

Na improviziranem govorniškem odru v Central Parku je Griffith začel goreč govor s pozivom k uporu. Pogosto so ga prekinjali odobravajoči vzkliki in aplavzi, dokler ni vse skupaj ustavila policija, ki je s pendreki in streli v zrak razgnala množico in se prebila do govornika.

»Hlapci kapitalistov!« je Griffith pljunil na policista. »Morate biti z ljudstvom in ne z izkoriščevalci svojih sester in bratov! Živela komunistična partija, živela ...«

Misel je prekinil udarec v glavo z ročajem revolverja. Množica je planila na policijo, da bi branila svojega voditelja. Naenkrat po nekem čudežu vse potihne. Ničesar ni bilo slišati, v zraku so čutili nekaj - nekaj nevidnega, a skoraj otipljivega. Tišina se je spremenila v brnenje letal na nebu, ki so letela proti atlantski obali.

»Kaj za vraga se dogaja?« je zabrusil eden od policistov, ki je držal Johna Griffitha.

Kot hipnotizirani ljudje so dvignili oči v nebo in čutili, da se bo zgodilo nekaj, kar bo vplivalo na njihova življenja.

* * *

Ruska flotilja je opazila letala, zato je kapitan Fjodor Vladimirovič usmeril izstrelitvene rampe proti nebu in letalom.

»P-47 Thunderbolt,« je zašepetal, ko si je natančno ogledal letala, »lahek plen bodo!«

In dal je ukaz, naj rakete poletijo. Odlepile so se od izstrelitvenih ploščadi in, puščajoč sled plamenov, hitele proti letalom. Več letal je bilo sestreljenih, preostala pa so se umaknila in bitko prepustila ameriškim topnjačam, ki so plule proti ruski flotilji. Medtem ko so topnjače čakale, da nasprotne ladje pridejo v doseg njihovih topov, so z ruskih ladij poletele nove rakete. Zadele so štiri ladje, ki so sicer ostale plovne, a onesposobljene za nadaljevanje boja.

Z letalonosilke Rasputin so vzletela za boj predelana letala tipa ANT in se odpravila proti preostanku ameriške flote.

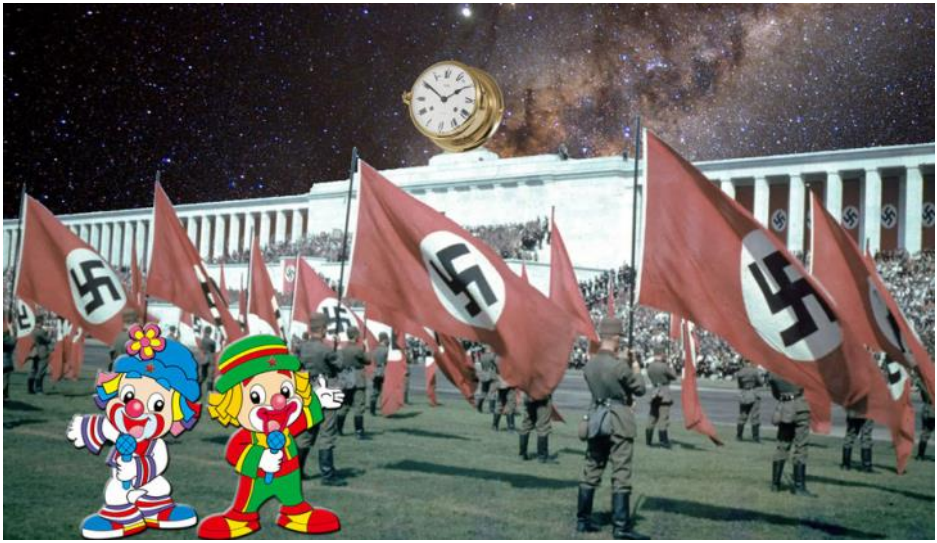
Nepripravljeni in presenečeni Američani se niso dolgo upirali. Nekaj zaradi neznanega orožja, s katerim so bili oboroženi Rusi in nekaj zaradi notranjih konfliktov. Uporni delavci so se dokopali do orožja, a vojska in policija nista hoteli streljati na svoje lastne ljudi.

V Washingtonu je bil napad na Belo hišo zelo podoben napadu na Zimski dvorec v oktobrski revoluciji.

Predsednik je bil prisiljen prepustiti oblast in vodenje države Johnu Griffithu, vodji Komunistične partije ZDA.

* * * * *

Andy Weir

Nekaj o avtorju

Andy Weir, kalifornijski pisec znanstvene fantastike, se je tako kot mnogi v mladih letih napajal s pionirji tega žanra, kot sta Arthur C. Clarke in Isaac Asimov. Najbolj znan je po svojem romanu Marsovec, ki ga je na velikem zaslonu upodobil priznani režiser Ridley Scott. Glavno vlogo v filmu je odigral Matt Damon. Weir je za roman o preživetju na Marsu prejel nagrado Johna W. Campbella za najboljšega novega pisca ZF. Znan je tudi po svoji kratki prozi – Jajce, čigar izvirnik je objavljen na spletu (https://galactanet.com/oneoff/theegg_mod.html), je bila od njegovih kratkih zgodb najbolj odmevna.

* * *

Jajce (The Egg)

(prevod Dominik Lenarčič)

Bil si na poti domov, ko si umrl.

Bila je prometna nesreča. Nič posebno omembe vrednega, a vseeno smrtonosna. Za sabo si pustil ženo in dva otroka. Bila je neboleča smrt. Reševalci so naredili vse, da bi te rešili, a brez uspeha. Tvoje telo je bilo tako uničeno, da je bilo tako zate bolje, verjemi mi.

In takrat si spoznal mene.

»Kaj … kaj se je zgodilo?« si vprašal. »Kje sem?«

»Umrl si,« sem rekel neposredno. Nima smisla mencati z besedami.

»Videl sem … tovornjak. Drsel je …«

»Ja,« sem rekel.

»U-umrl sem?«

»Ja. A naj ti ne bo hudo. Vsi enkrat umrejo,« sem rekel.

Ozrl si se naokoli. Ničesar ni bilo. Samo ti in jaz. »Kaj je ta kraj?« si vprašal. »Je to onostranstvo?«

»Bolj ali manj,« sem rekel.

»Si ti bog?« si vprašal.

»Ja,« sem odvrnil. »Jaz sem Bog.«

»Moja žena … moja otroka,« si rekel.

»Kaj z njimi?«

»Bodo v redu?«

»To rad vidim,« sem rekel. »Pravkar si umrl in tvoja glavna skrb je za tvojo družino. To ti je dobra stvar.«

Pogledal si me z očaranostjo. Tebi nisem izgledal kot Bog. Izgledal sem kot moški. Ali mogoče ženska. Morda neka nejasna figura avtoritete. Bolj podoben srednješolskemu učitelju kot pa vsemogočnemu.

»Ne skrbi,« sem rekel. »V redu bodo. Tvoja otroka se te bosta spominjala kot popolnega v vsakem oziru. Nista imela časa, da bi te zasovražila. Tvoja žena bo na zunaj jokala, a bo naskrivaj olajšana. Bodiva iskrena, vajin zakon je razpadal. Če ti je kaj v uteho, se bo zaradi olajšanosti počutila zelo krivo.«

»O,« si rekel. »Kaj se potem zgodi zdaj? Ali grem v nebesa ali pekel ali kaj?«

»Ne v eno ne v drugo,« sem rekel. »Reinkarniran boš.«

»A,« si rekel. »Torej so imeli hindujci prav.«

»Vse religije imajo po svoje prav,« sem rekel. »Sprehodi se z mano.«

Sledil si mi na sprehodu skozi nič. »Kam greva?«

»V bistvu nikamor,« sem rekel. »Samo lepo je, če med pogovorom hodiva.«

»V čem je potem smisel?« si vprašal. »Ko se bom ponovno rodil, bom nepopisan list, mar ne? Dojenček. Moje izkušnje in vse, kar sem v tem življenju storil, bo tako brez pomena.«

»Nikakor!« sem rekel. »V sebi imaš vse znanje in izkušnje vseh tvojih prejšnjih življenj. Zdaj se jih pač ne spomniš.«

Prenehal sem hoditi in te objel okoli ramen. »Tvoja duša je bolj veličastna, čudovita in gromozanska, kot si lahko predstavljaš. Človeški um lahko vsebuje le majhen del tega, kar si. To je kot če bi vtaknil prst v kozarec vode, da bi preveril, ali je ta topla ali hladna. V posodo daš majhen del sebe in ko jo prineseš nazaj ven, si pridobil vse izkušnje, ki jih je ta imela.«

»Zadnjih 48 let si bil v človeku, tako da se še nisi raztegnil in občutil preostanek tvoje izjemne zavesti. Če bi ostala tukaj dovolj dolgo, bi se začel spominjati vsega. A nima smisla početi tega med vsakim življenjem.«

»Kolikokrat sem bil torej reinkarniran?«

»O, velikokrat. Veliko velikokrat. In to v veliko različnih življenj,« sem rekel. »Tokrat boš kitajsko kmečko dekle v letu 540 n. št.«

»Čakaj, kaj?« si zajecljal. »Pošiljaš me nazaj v času?«

»No, tehnično ja. Čas, kot ga ti poznaš, obstaja le v tvojem vesolju. Tam, od koder jaz prihajam, so stvari drugačne.«

»Od koder ti prihajaš?« si rekel.

»O, seveda,« sem pojasnil. »Prihajam od nekod. Nekod drugje. In obstajajo takšni, kot sem jaz. Vem, da boš hotel izvedeti, kako je tam, ampak, iskreno, ne bi razumel.«

»O,« si rekel, malo razočaran. »Čakaj malo, če sem reinkarniran v druga časovna obdobja, potem sem se lahko kdaj srečal s seboj.«

»Lahko. To se ves čas dogaja. In ker se obe življenji zavedata le sami sebe, sploh ne veš, da to tega pride.«

»V čem je potem smisel?«

»Resno?« sem vprašal. »Resno? Ti sprašuješ mene po smislu življenja? Ni to malo stereotipno?«

»No, saj je legitimno vprašanje,« si vztrajal.

Pogledal sem te v oči. »Smisel življenja, razlog, zakaj sem ustvaril to vesolje, je, da bi ti dozorel.«

»Misliš človeštvo? Želiš, da mi dozorimo?«

»Ne, samo ti. To celotno vesolje sem ustvaril zate. Z vsakim novim življenjem rasteš in zoriš ter postajaš večji in močnejši intelekt.«

»Samo jaz? Kaj pa vsi ostali?«

»Nobenega drugega ni,« sem rekel. »V tem vesolju sva samo ti in jaz.«

Odsotno si me pogledal. »Ampak vsi ljudje na Zemlji …«

»Vsi so ti. Različne inkarnacije tebe.«

»Čakaj. Jaz sem *vsi*!?«

»Že začenjaš dojemati,« sem rekel in ti čestital z udarcem po hrbtu.

»Jaz sem vsak človek, ki je kdaj živel?«

»Ali ki bo kdaj živel, ja.«

»Jaz sem Abraham Lincoln?«

»In tudi John Wilkes Booth si,« sem dodal.

»Jaz sem Hitler?« si rekel, zgrožen.

»In milijoni, ki jih je ubil.«

»Jaz sem Jezus?«

»In vsi, ki so mu sledili.«

Umolknil si.

»Vsakič, ko si nekoga ustrahoval, si ustrahoval sebe. Vsako dejanje dobrote, ki si ga naredil, si naredil sebi. Vsak srečen in žalosten trenutek, ki ga je kdaj doživel kateri koli človek, si ali boš, doživel ti.«

Dolgo si razmišljal.

»Zakaj?« si me vprašal. »Zakaj bi vse to storil?«

»Ker boš nekoč postal tak kot jaz. Ker to tudi si. Si eden moje vrste. Si moj otrok.«

»Vau,« si rekel, osupel. »Torej praviš, da sem bog?«

»Ne. Ne še. Fetus si. Še vedno rasteš. Ko boš odživel vsa človeška življenja skozi ves čas, potem boš dovolj zrastel, da se boš lahko rodil.«

»Torej celotno vesolje,« si rekel, »je samo …«

»Jajce,« sem odgovoril. »Zdaj je čas za tvoje naslednje življenje.«

In poslal sem te na pot.

* * * * *

Davor Pisačić

(prevod: Bojan Ekselenski)

Zadnje potovanje

»Kapitan, čas je,« je rekel prvi častnik rečnega parnika Kormoran, ko je po dolgem, a jalovem trkanju na vrata stopil v neprijetno vročo sobo penziona Madame Reke v Budimu na desnem bregu reke Donave. Gora rjuh, ki jo je nagovarjal in je oblikovala veliko telo Jacka Willoughbyja, se ni premaknila. Toda izpod odeje na nasprotni strani postelje se je zvilo golo dekliško telo. Ob poplavi madžarskih kletvic, namenjenih nepovabljenemu gostu, je obula copate, pograbila oblačila in z njimi odhitela iz sobe med plapolanjem goste grive črnih las.

»Kapitan!?«

»Vem ... Čas je. Res je že čas,« je pridušeno govoril, sedel na rob postelj, se z desnico praskal po glavi in zamišljeno gledal skozi okno v motno jesensko vodo Donave.

Čez pol ure so prečkali most čez Donavo in skozi gnečo Pešte prispeli do stavbe Prve avstrijske parniške družbe. Naslednje pol ure so preživeli v soparni sprejemni pisarni in čakali, da jih sprejme glavni odpravnik poslov družbe.

»Lahko vstopite, kapitan,« je zaklicala tajnica, ko je zapustila pisarno uradnika.

»Res ste en srečen kurbin sin, kapitan Willoughby,« je začel uradnik. »Od kod vam toliko sreče?«

Willoughby, veteran krimske vojne, kjer je sodeloval kot osemnajstletni mornar, je molčal. Danes, trideset let pozneje, je bil že navajen na uradniške imbecile vseh vrst in barv. Spraševal se je, kaj mu preprečuje, da tega idiota ne vrže skozi okno v mrzlo Donavo. Ni mogel najti smiselnega razloga. Pa vendar ga je življenje naučilo, da ni vedno dobro popustiti prvemu vzgibu.

Uradnik, ki se ni zavedal svojih misli, je še naprej blebetal:

»Pravkar sem prejel telegram naše dunajske uprave, v katerem mi sporočajo, da boste po raztovarjanju blaga v Turnu Severinu nadaljevali plovbo proti vzhodu in čakali na pošiljko iz Transilvanije na območju pod Karpati v bližini mesta Giurgu. Več podrobnosti boste dobili od svojega rojaka, nekega gospoda Retfielda, ki vas čaka v Giurgiu. To bi bilo vse, kapitan. Srečno pot,« je končal in Willoghbyju izročil zvitek papirja, v katerem so bili tovorni list, ladijski manifest in različna, za plovbo potrebna dovoljenja.

Ko je nadzoroval nakladanje sodov smodnika na Kormorana, je s prvim častnikom in poveljnikom strojnice odšel na kosilo v pristaniško gostilno. Jedli so madžarski telečji golaž, ki so ga poplaknili s suhim rdečim vinom, za sladico pa so se posladkali s palačinkami Gundel.

Ko je s polnim želodcem zadovoljen stal na poveljniškem mostu Kormorana, je med rezanjem donavskih valov zapustil hribovito območje in vplul v veliko madžarsko nižino. Desni breg reke je bil obdan z gozdovi, levi pa je prekrivala stepa.

Ko so šli mimo Kalemegdanske trdnjave, se je vreme začelo kvariti. Od jugovzhoda je začel pihati močan veter, ki je s seboj prinesel meglo in sloje oblakov z ledenim dežjem.

Zadovoljno se je umaknil na toplo v kabino, vlekel svojo pipo in srkal dober viski. A to zadovoljstvo je bilo kratkotrajno in se je umaknilo skrbi, ko se je ladja približevala vijugasti soteski, ki je kot kamnite klešče pritiskala na Donavo.

»Ob tem vremenu bo prava umetnost priti skozi Železna vrata, da ne štejem še občutljivega tovora, ki ga prevažamo,« je naglas razmišljal Willoughby. Skozi najglobljo evropsko sotesko, na stičišču balkanskega pasu in ogromnega loka Transilvanskih Alp, ni šel prvič, a je vsak prehod sovražil iz dna duše.

Skozi to razpoko je reka silovito tekla in se vrtinčila med strmimi skalami, poraslimi z gostim gozdom. Medtem ko se je s spretnimi manevri izogibal podvodnim grebenom in štrlečim pečinam, so visoki valovi udarili v ladijski trup in se razlili po palubi.

Znova je božja previdnost zanesljivo vodila njegovo roko skozi vrtince in rečne tokove ter na vsesplošno veselje posadke pripeljala Kormoran v tiho dolino.

Po raztovoru blaga za tovarno streliva v Severinu je posadki dal prost večer, da se sprostijo po stresni plovbi.

* * *

Ob odhodu iz Severina jih je pričakalo mračno, sivo jutro. Po drami prejšnjega dne in razvratu noči se je posadka v miru in tišini vkrcala na Kormoran in nadaljevala plovbo.

Urejal je papirje, ko je prvi častnik Zimmer po rahlem trkanju vstopil v kabino:

»Oprostite, kapitan, mislil sem, da bi vas to morda zanimalo,« je rekel in na mizo postavil sodček.

»Kaj je to?« je vprašal Willoughby. »Ni slučajno poln starega škotskega viskija?«

»Prepričajte se sami.«

Vstal je in potegnil zamašek iz soda. Nagnil se je in malo črne mešanice se je razlilo po mizi.

»Smodnik!?«

Zimmer je prikimal: »Sod je ostal v ladijskem prostoru. Očitno se je izmuznil raztovarjanju v Severinu. Kaj naj z njim storim?«

»Daj jo nazaj v skladišče, v Galatiji ga bodo bomo zagotovo dobro prodali,« je odgovoril kapitan.

* * *

Ko se je Kormoran približeval pristanišču v Giurgiu, je majhna suhljata postava v dragem plašču kljubovala rahlemu dežju in se nervozno sprehajala vzdolž rečnega pomola. Ko je ladja pristala, se je nestrpno povzpel in prosil prvega častnika, naj ga odpelje do kapitana.

»Douglas Ratfield iz odvetniške pisarne Stoker & Hawkins & Ratfield,« se je predstavil. »Danes popoldne pričakujem prihod pošiljke s trinajstimi zaboji, ki so del premoženja grofa Murga. Vaša naloga je prepeljati te zaboje do pristanišča Galata, kjer jih bodo naložili na škuno, ki jih bo odpeljala v Anglijo. Spremljal vas bom vso pot, kajti moje delo bo končano šele, ko bodo skrinje z grofovim premoženjem dostavljene na njegovo novo posestvo v Londonu.«

Tri ure pozneje je eden od mornarjev s Kormorana prišel v pristaniško gostilno, kjer so Willoughby, Zimmer in Ratfield po obilnem kosilu na račun odvetniške pisarne popivali in se pogovarjali o skrivnostnem grofu Murgu.

»Kapitan, tovor prihaja!« je na kratko sporočil.

To je bil res osupljiv prizor: karavana konjskih vpreg, ki so jo podivjano gnali romunski Romi, se je po vijugasti gorski poti spuščala proti rečnemu sidrišču.

Po natovarjanju tovora in vkrcanju odvetnika Ratfielda je Kormoran dvignil sidro in odplul na zadnji del svojega potovanja.

»Ja, nekaj je zelo čudnega pri našem grofu Murgu,« je nadaljeval odvetnik iz pristaniške gostilne, ko so po večerji v kapitanovi kabini segli po kartah.

»Na primer, vzemite tisti njegov osamljeni grad ... Monumentalen, visoko na pečini, kot bi bil izklesan iz skale, na kateri stoji. Od blizu je bil bolj podoben razvalini kot pravemu gradu. Verjemite mi, med bivanjem pri grofu sem se ves čas počutil nelagodno, kot bi bil pod nekakšnim nadzorom, najbolj čudno pa je, da nisem opazil nobenega od grofovih služabnikov. Vendar je bilo vse pravočasno in na svojem mestu: soba je bila prijetno topla in pospravljena, postelja postlana. Vedno sem imel toplo vodo za kopanje in britje, obroki so me redno čakali v veličastni jedilnici, kjer sem jedel sam. No, včasih mi je družbo delal sam grof, a spomnim se, da je vedno nekako našel razloge za izpuščanje obrokov. Včasih se sprašujem, ali nisva bila edina prebivalca tega od boga pozabljenega kraja.«

»Prvi vtis je pogosto najbolj točen,« se je oglasil Willoughby in izpihnil oblak tobačnega dima.

»Kakor koli že, najsrečnejši bom, ko se vrnem v London in se znebim spominov na to nesrečno deželo in prekletega grofa,« je rekel Ratfield in se z zehanjem poslovil od kvartopirske tovarišije.

Kmalu se je od kapitana poslovil tudi Zimmer, ki se je pred spanjem odpravil na ogled parnika.

Nazadnje je sam Willoughby, kot običajno, preden se je umaknil v posteljo, opravil svoj ogled ladje. Zavladala je tišina, ki jo je prekinjalo le nežno brnenje parnega stroja.

Jutro je prineslo skrb vzbujajočo novico. Eden od petih mornarjev, ki so na parniku skupaj z dvema častnikoma, kuharjem in kapitanom, je izginil. Kapitan je zbral preostalo posadko in z njihovo pomočjo preiskal parnik od premca do krme, a brez uspeha. Parnik se je ustavil in se podal na iskanje nesrečneža. Vidljivost je bila zaradi goste megle ničelna. Klici mornarjev s palube so ostali brez odziva.

Ratfield je bil še posebej razburjen in na robu živčnega zloma. Večkrat je omenjal grofa Murgo in preklinjal smolo, ki ga je doletela pri poslu z njim. Preostanek dneva je minil v turobnem vzdušju, posadka pa je brezvoljno opravljala vsakodnevne naloge.

Med večerjo je Willoughby ponovno zbral posadko. Povedal je, da obstaja upanje, da je njun prijatelj morda vendarle prispel do obale, zato naj svoje molitve in misli usmerijo v to smer. Ukazal je tudi, da se odslej zaradi varnosti gibljejo po ladji v parih.

Srhljiv umirajoči krik je prebil noč in vznemiril vse prisotne na Kormoranu.

Kapitan je skočil iz postelje in iz omare potegnil Navy Colt .45.

Za krmilom sta bila dva mornarja.

»Kapitan, mislim, da je Ratfield. Opazili smo ga na vhodu v skladišče!«

»V redu. Ostanite za krmilom!« ju je opozoril.

Z izvlečenim orožjem se mu je pridružil tudi Zimmer. S svetilko sta se skupaj odpravila proti skladišču.

Našli so krvoločne harpije, ki so vstajale iz krst, dostavljenih na ladjo. Vsi tri so se posvetile ubogemu Ratfieldu. Kapitanu se je zmeda prepletenih teles zdela, kot da mu sesajo kri. Dva mornarja sta prihitela pomagat nesrečniku, a sta zamrznila v grozi, ko so se ženske sikajoče obrnile proti njima. Obliznile so si krvave ustnice, zasvetili so se koničasti zobje.

»Moj bog, kakšno zlo je to?!«

»Pazite, kapitan!« je zavpil Zimmer in ga odrinil vstran. Med njimi je s stropa skočila visoka suha postava. Z dolgimi nohti je zagrabil Zimmerjevo grlo, medtem ko se je kapitanu uspelo odkotaliti v kot skladišča in se za hip izogniti usodi prvega častnika.

Iz prerezanih žil je bruhnila kri in Zimmer je brez zvoka padel na tla. Willoughby je na morilca izstrelil tri naboje, a so ga krogle prebile kot zrak. Srhljivo bled pogled se je še naprej zapiral pred njim, nato pa je v žarku svetlobe svetilke, ki jo je Zimmerjeva roka še vedno močno stiskala, zagledal sod smodnika. V istem trenutku je skočil proti izhodu in streljal v cev.

Iz skladišča je odjeknila strašna eksplozija, ki je pretresla parnik in ga razpolovila. Nad reko se je dvigal gost sivobel dim, motna in mrzla voda pa je požrešno

goltala ostanke Kormorana. Poveljniški most je ob eksploziji ostal bolj ali manj nepoškodovan, kar je bila srečna okoliščina za preostanek posadke. Potem, ko so končali v Donavi, jim je vsem uspelo priti do obale.

V medli svetlobi bližajoče se zore je eden od mornarjev zagledal kapitana Willoughbyja, kako se je držal za del dimnika in se poskušal izvleči iz vrtinca, ki ga je pustil za seboj potopljeni parnik.

»Hej, fantje, pomagajmo kapitanu!« je zavpil.

Brodolomci so naredili rešilno verigo in nekako uspeli prijeti kapitana ter ga povleči na trdna tla.

Kmalu se je okrog njih zbrala radovedna skupina domačinov, ki jih je prebudila eksplozija. Kmalu so vaščani na obali zakurili kres, nekdo pa je odšel v vas in prinesel kup odej, da so se brodolomci pogreli. Steklenica slabega domačega žganja je začela krožiti od ust do ust, spremljalo pa jo je nerazumljivo hihitanje navdušenih domačinov.

»Kaj se je zgodilo v skladišču, kapitan?« je hotel vedeti mornar. »In kaj se je zgodilo prvemu častniku?«

»Hans je umrl ... Rešil mi je življenje,« je rekel s solzami v očeh.

Jata vran je pristala na drevesih, ki so rasla ob reki. Kljuvali so meso, ki je po eksploziji parnika končalo na golih vejah. Na vrhu drevesa se je bleščala čeljust z ostrimi zobmi, ki je nekoč pripadala grofu Murgu.

* * * * *

Frank Roger

(prevod: Bojan Ekselenski)

Še ne poljub

Melvin je prispel na mednarodno letališče Bangkok, pogledal na uro in ugotovil, da ima dovolj časa za kavo. Konec koncev je bil zgodnji, tako za let kot za srečanje. Glede na to, kaj je na kocki, je bil nekoliko nervozen in kapučino bi mu povrnil dušni mir.

Med uživaškim srkanjem kave je na telefon prejel sporočilo. Bila je le slika plavolaske, brez besedila, ki ga tako ni potreboval. To je bilo tisto, kar je čakal. Vedel je, da veliko tvega, a plačilo bi to povrnilo – če bi šlo vse dobro.

Vse, kar je moral storiti, je bilo počakati, da se dekle na sliki pojavi tukaj, na letališču, zatem jo poljubiti, kot bi to storili partnerji ali bližnji prijatelji. Nadaljevanje je bilo odvisno od njega. S poljubom naj bi se izmenjalo nekaj sline, njena pa je vsebovala dragocene informacije, kodirane v biokemičnih komponentah in te naj bi posredoval drugemu dekletu v Amsterdamu, njeno sliko naj bi prejel ob prihodu.

Ko bi bila informacija posredovana naprej, spet s poljubom, je moral samo pobrati plačilo na določenem mestu in oditi z veliko denarja, ki bi ga lahko porabil. Toda najprej je moral prejeti to kodirano informacijo. Ni imel pojma, za kaj gre, in niti ne bi smel. Moralo je biti dovolj pomembno in dragoceno za tajno organizacijo, ki se je res trudila, da bi se dokopala do tega. Počutil se je nekoliko kot kurir mamil in morda je bila njegova vloga enaka tihotapcem nezakonitih informacij. Prednost je bila v tem, da so kodirane informacije v njegovi slini neizsledljive, 'nevidne'. Policija ali letališke oblasti ga nikakor niso mogle ujeti ali aretirati. Vsaj upal je tako.

V letališko stavbo je zdaj vstopila lepo oblečena svetlolaska in se ozrla naokoli. Prepoznal je njen obraz. Res gre za dekle na sliki! Brez dvoma je na svoj telefon prejela sliko njegovega obraza. Ko ga je zagledala, je hitro stopila do njega. Avantura se je kmalu začela.

Spomnil se je navodil. Poljub je moral biti videti naravno, z dekletom sta se morala obnašati, kot da sta intimna prijatelja. Povsod so postavljene nadzorne kamere z varnostniki, zato so morali paziti, da ne bo nihče posumil. Melvin se je spraševal, zakaj je bilo mesto srečanje na letališču, na območju z visokim tveganjem. Morda zato, ker je prisotnost kamer in varnostnikov zmanjšala tveganje vmešavanja tretjih oseb? Je bila slabost morda prednost?

Ni imel časa za razmišljanje. Dekle je bilo tik pred njim, mu namenila profesionalno narejen nasmeh brez kakršne koli topline, položila roko na njegovo ramo in ga poljubila na ustnice. Nato se je umaknila in opazil je hladen pogled v njenih očeh. Niti besede ni izgovorila. Zaigrala je poslavljanje in odšla. Obliznil se je. Kodirane informacije so bile posredovane naprej. Naredila je tisto, za kar je bila plačana. Je lahko pričakoval kaj drugega kot njeno ledeno hladnost?

Prijavil se je na svoj let v Amsterdam, šel skozi carino in varnostni pregled ter se sprehodil skozi množico barov in trgovin. Do vkrcavanja je imel še nekaj časa. Dokler ne pride na cilj, se ne more nič zgoditi.

Let je po pričakovanjih potekal brez zapletov. Večino časa med večerjo in zajtrkom je prespal. Težaven del bo naslednji sestanek, vendar je upal, da bo potekal tako gladko kot prvi.

Ob prihodu je šel skozi carino, prevzel prtljago in se odpravil proti izhodu. Na telefon je prejel sporočilo, tokrat sliko čedne rdečelaske. Vrnil je telefon v žep in presenečen zagledal dekle, ki mu že hiti naproti. Toplo se mu je nasmehnila, ga objela in do konca poljubila na ustnice. Kakšna sprememba od tiste hladne svetlolaske v Bangkoku! Presenetila ga je z zahvalo, se obrnila in hitro odšla.

Začutil je olajšanje. Vse je potekalo hitro in učinkovito. Kodirane informacije ji je poslal. Zdaj mu je preostalo le to, da pobere svoj denar in uživa življenje. Po pokritem hodniku se odpravil proti Sheraton Airport Hotelu, kjer bo potekala zadnja transakcija.

Bil je približno na polovici poti, ko je zagledal še eno rdečelaso dekle, ki mu je prihajalo nasproti. Bila je presenetljivo podobna tisti, katere sliko je prejel. Kaj pa tisto prvo dekle? Gre morda za dvojnico, ki jo je nekdo poslal, da prestreže informacije? Nič čudnega, da je prispela tako zgodaj in je delovala s tako neobičajnim navdušenjem.

Naj tej drugi rdečelaski, 'pravi', pove za to težavo? Pravzaprav je bilo že prepozno. Dekle mu je položilo roko na ramo, ga poljubila, zamomljala nekaj besed in odšla. *Moj bog*, je pomislil, *kaj sem storil? Sem informacijo posredoval obema? In do česa bo to vodilo?* Na misel se mu je porodila srhljiva ideja - Kaj, če tista prva rdečelaska ni le prestreglo informacij, ampak mu je med poljubom nekaj posredovala, saj je dobro vedela, da ji bo drugo dekle za petami? Drugačen nabor kodiranih informacij, virus ali kaj resnično grdega? V tem primeru ga je pravkar posredoval drugemu dekletu skupaj z informacijami – razen če jih je ta virus že izbrisal.

In kar je še pomembnejše! Bo dobil plačilo zdaj, ko je popolnoma zjebal svojo misijo? Kaj naj zdaj naredi? Bil je blizu obupa, ko je na telefon prejel še eno sporočilo. Zgrabil ga je s tresočimi rokami. Bilo je samo kratko sporočilo:

»NI TI USPELO.«

To bi lahko pomenilo, da ne bo plačila. Morda bodo poslali koga, da ga nauči lekcije. Najbolje se je hitro umakniti od tod.

Komaj nekaj sekund kasneje je sledilo še eno sporočilo s sliko črnolaske in kratko besedilo:

»ŠE EN POLJUB.«

Kaj zdaj? So mu ponudili drugo priložnost? Toda počakaj malo! Kdo je poslal zadnje sporočilo? Prvotna organizacija ali tisti, ki so posredovali? Kako je lahko prepričan? Ampak ... Morda je to njegova edina preostala možnost, da se reši iz godlje. S plačilom ali brez. Hodil je v smeri hotela, dokler ni zagledal dekleta, ki se je ujemalo s pravkar prejeto sliko.

Črno naličena ženska gotskega tipa je nosila črna oblačila, ki so bolj razkrivala kot skrivala vitko telo. Do njega je prišla vsa nasmejana, ga objela in pritisnila svoje ustnice na njegove. Iz neznanega razloga se ni omejila na preprost poljub, ampak je precej boleče ugriznila v njegovo spodnjo ustnico.

»Dojel si sporočilo,« je rekla. Bila je trditev, ne vprašanje. Stopila je korak nazaj, obliznila njegovo kri s svojih ustnic in obrisala kapljico, ki ji je pricurljala po bradi in se obrnila. Pustila ga je zmedenega in premraženega do kosti.

Mučilo ga je vprašanje - Zakaj je to storila? Je poslala sporočilo, kodirano v krvi in ne v slini? Ali pa morda ni šlo za sporočilo, temveč nekaj popolnoma drugega. Kmalu bo izvedel.

Kaj naj zdaj naredim? se je vprašal. *Bolje, da se držim stran od letališkega hotela. Mogoče bi moral najti taksi in poskusiti najti varno mesto v središču Amsterdama.*

Med potjo je na telefon prejel še eno sporočilo. Tokrat to ni bil samo en obraz, temveč množica obrazov, ki so švigali mimo v hitrem zaporedju, moški, ženske, mladi, stari, črni, beli ... In tam je bilo besedilo: NE MOREŠ SE KAR TAKO PRIDRUŽITI TEMU TEKMOVANJU.

To je bilo pričakovati, je pomislil. Predvidevajo, da sem zamenjal stran in vračajo udarec. Vendar ni bil kriv. Vse je pokvarila tista prva rdečelaska. *V redu. Nasedel sem, ampak ... Kako bi lahko vedel?*

In kaj je z vsemi temi obrazi, se je spraševal. *Ne morem iti ven in poljubiti vseh teh ljudi. Razen če je njihov način, da mi povedo, naj poljubljam čim več ljudi, ki jih naključno izberejo.*

Ko je opazoval neskončno vrsto obrazov, se je v njem začela pojavljati želja. *To je tisti zadnji poljub, je ugotovil. To ni bilo sporočilo. Morda virus? Zdravilo? Kakšna kemična snov? V vsakem primeru nekaj, kar naj bi širil s poljubljanjem in grizenjem, dokler ni potegnil krvi. Je bil to njihov odgovor na njegovo napako? Ali je ta igra zdaj vstopila v novo fazo, kamor se je pravkar vključil, če je hotel ali ne?*

Moja naloga torej ni končana, je ugotovil. Pravzaprav se šele začenja.

Čutil je, kako se v njem krepi želja. Tej želji se ne more upreti. Navsezadnje mu je to bilo krvi. Komaj je čakal, da začne delati. Amsterdam bi popoln kraj, saj ponuja ogromno priložnosti. Njegove ustnice in zobje so se mravljinčili od pričakovanja.

* * * * *

Krzysztof Dąbrowski

(prevod: ni navedeno)

Takšna igra

Sovražila sem ga. Uničil mi je življenje. Sprva je kritiziral, nato pa obrekoval. Ustvaril je celo teorijo zarote in izmislil dokaze, da bi me javno označil za pošast.

Na žalost mu je uspelo – ljudje so v svoji naivnosti verjeli bedarijam, ne glede na trditve, da domnevni dokazi ne bodo vzdržali na nobenem sodišču.

Uničil mi je življenje.

Naredil sem samomor.

Namesto da bi umrl, sem nekaj začutil na glavi.

Slekel sem ga. Bila je futuristična čelada.

Nenadoma sem ugotovil, da je to igra in moj prijatelj poleg mene igra vlogo mojega sovražnika.

* * *

Pritožbe

»Kako si lahko pustil, da se je rodilo neozdravljivo bolno?«

»Zakaj si mi povzročil toliko trpljenja? Toliko smole in nesreče? Ti baraba!«

To je le nekaj od milijard pritožb in pritožb, ki jih prejmemo dnevno.

Oni, ubogi naivci, mislijo, da se obračajo k Bogu. Ampak pride do nas.

Šef vseh šefov ima bolj zanimive stvari.

»Zakaj sem si zlomil nogo?«

»Poglejte ga, grozno stoka zaradi svoje noge.«

»O čem jamra? Navsezadnje se je odločil za inkarnacijo. Takšno karmo si je izbral.«

»Ga zavrnemo?«

»Vsekakor.«

* * *

Pasja usoda

Fafik pride do lastnika z mahajočim repom. Njegov lastnik ga ne opazi. Kot vedno. Včasih je bil dober človek, igral se je z njim, zdaj pa ne več.

Fafik sliši svoje ime. Človek drži nekaj k ušesu in reče v zrak:

»Pogrešam Fafika. Prav imaš, konec žalovanja. Čas je za novega ljubljenčka.«

Odide v zavetišče.

Fafik vstopi v telo psa iz zavetišča in pozdravi nekdanjega lastnika.

»Jaz bom vzel tega.«

Ko se je moški vrnil, je rekel novemu psu:

»Veš, res me spominjaš na nekoga.«

* * *

Zadnje potovanje Adama Ogorka

Adam Ogorek je včeraj dopolnil 30 let. Imel je dvojni razlog za slavje. Zakaj? Ker je končal tudi delo na stroju za potovanje skozi čas.

Naslednji dan je šel deset let naprej in je naletel na oddajo, posvečeno spominu na znanstvenika, ki je izumil časovni stroj. Genij je umrl zaradi srčnega infarkta kmalu po tem, ko je bil izum dokončan.

Adam je začutil zasoplost in močno bolečino v prsih.

Z zadnjimi močmi je zlezel v stroj in se vrnil v svoj čas.

Prišel je iz njega in Adam Ogorek je mrtev padel na tla.

* * *

Viale

Zbudili so nas iz zimskega spanja. Če bi bili naši starši živi, bi bili stari petsto let. Moja žena tudi.

Nihče od njih ni več živ.

Solze zameglijo pogled na več vial.

Toda ali bodo še vedno oni?

Njihove spomine in nevronske mreže so kopirali na diske ...

Ko jih bodo klonirali, se bodo vrnili kot tako imenovani resurrectionists.

Za to ne bodo vedeli – naloženi jim bodo umetni spomini.

To je vse, kar se da narediti. Na ladji ni bilo dovolj prostora za vse.

Odločeno je bilo rešiti samo elito.

Mogoče sem eden od ...

* * *

Zmagali smo

Kakšna država! Valilnica teroristov! Nič več!

Bombe so povzročile nešteto eksplozij.

Brezpilotna letala so na preživele streljala s serijo pušk.

Zmaga! Zmagali smo. - je zagrmel ponosni predsednik.

Bil je ponosen, da je neporažena svetovna sila.

Vojaki so posiljevali nemočne ženske. Ni važno, da bodo vseeno umrli.

Mučili so nedolžne. Dokazi? Kaj za? Vsi so teroristi.

Ranjeni z odtrganimi okončinami so izkrvaveli več ur.

Novorojenčki živi zažgani ... bolnišnica je bila pomotoma bombardirana. oprosti.

Na stotine, tisoče sirot. Umrli bodo od lakote.

Ulice polne ostankov trupel ...

Najpomembneje pa je, da… SMO ZMAGALI!

Spletna stran:
https://krzysztoftdabrowsk.wixsite.com/krzysztoftdabrowski

* * * * *

Krunoslav Mikulan

Bio in biblio

Krunoslav Mikulan se je rodil leta 1967 v Čakovcu. Na zagrebški filozofski fakulteti je diplomiral iz angleškega in nemškega jezika ter magistriral in doktoriral iz angleške književnosti. Predava jezikovne in književne predmete v angleščini na Pedagoški fakulteti Univerze v Zagrebu.

Piše že od 5. razreda osnovne šole, a svoje prve zgodbe je začel objavljati šele leta 2004. Rokopis prvega romana (za odrasle), »Oklada u Titanicu«, je leta 2006 zmagal na natečaju mesta Čakovec za neobjavljeno delo. Svoje prvo fantastično delo, otroški roman, »Zmaj ispod Staroga grada«, je izdal leta 2019. Do danes je objavil skupno šest romanov in vrsto zgodb, humoresk, potopisov in pesmi v letopisih, zbirkah in revijah »Hrvatski kajkavski kolendar«, »Riječ više«, »Ubiq«, »Republika«, »Transhumanizam«, »Datoteke iz Knjige mrtvih«, »Galaxia 42« in »AKO«. Leta 2021 je v okviru Matice hrvatske v Čakovcu začel z izdajo literarne revije »Riječ više«. Piše tudi znanstvene članke o fantastični literaturi in je objavil tri znanstvene knjige.

Otroški fantazijski romani so prejeli pet nagrad (dve v tujini in tri na Hrvaškem: »Zmaj ispod Staroga grada« je prejel regionalno nagrado »Mali princ« za najboljšo otroško knjigo za področje Bosne in Hercegovine, Črne gore, na Hrvaške in v Srbije (Tuzla, 2020.), nagrado »Artefakt« za najboljši fantazijski roman za otroke na Hrvaškem (Reka, 2020) in »Častno listino Mednarodnega odbora za mladinske knjige« (International Board on Books for Young People – IBBY; Putrajaya, Malezija, 2022.). »Škola u opasnosti« in »Pekinezer Princ u službi Njezina Veličanstva« sta prejeli nagrado bralske žirije »Ptičica« v okviru državne nagrade »Grigor Vitez« (Zagreb, 2022 in 2023). Za celotno književno ustvarjanje je avtor leta 2024 prejel župnijsko nagrado Međimurske županije »Zrinski«.

Romana »Zmaj ispod Staroga grada« in »Pekinezer Princ u službi Njezina Veličanstva« sta bila vključena v program spodbujanja branja »Čitanjem do zvijezda« v šolskem letu 2019/20 in 2022/23. »Pekinezer Princ u službi Njezina Veličanstva« je

vključen v program in aplikacijo »Čitata« za otroke z bralnimi težavami. Romani »Zmaj ispod Staroga grada« »Škola u opasnosti« in »Noć crnoga sunca« so izšli v zvočni različici za potrebe Hrvaške knjižnice za slepe.

* * *

O ljudeh in utvarah

(prevod: Bojan Ekselenski)

Sem človek? To vprašanje se vam bo morda zunaj konteksta zdelo čudno. Postavil sem si ga ob opazovanju sončnega zahoda na odprtem morju. Stojim na skali, piha šibak južni veter, toplo je, v zalivu je vrsta hiš, vasica, poznam njeno ime in število prebivalcev, več ljudi se sprehaja ob obali, njihove identitete se z nevtralno belo barvo avtomatsko izpisujejo na moji roženici. Piše, ah, tam je en zelen kvadratek, to je Bojana, srečal sem jo pred dvainosemdesetimi leti, petega januarja, ob desetih in štirinajst, na lokalni plaži, oddaljeni 327 metrov.

Rojstni dan imam. Okrogel. In počnem to, kar počnem vsako leto, sicer ne vedno na istem mestu, a vedno sam. Izklopim vse izboljšave, izklopim mrežo, izklopim okularje, izklopim nanobote, ki tečejo skozi moj krvni obtok.

Omotičnost. Nenadna šibkost. Primem se za skalo in se usedem. Kvadratki so izginili, čutim paniko, počutim se dezorientirano. Še pred petimi sekundami sem vedel, kako se imenuje vas v zalivu, število prebivalcev, poznal sem hitrost vetra, vlago, vedel sem, kako daleč je naslednja vas. Zdaj ne vem nič. Toda ta zmedeni premik bo v resnici minil. To se zgodi vsako leto.

Na svoj rojstni dan vedno prosim za samoto. Zakaj? Potem pomislim. Poskušam se spomniti ljudi, dogodkov, otroštva ... Brez izboljšav je težje. Še posebej se moram osredotočiti. Sprostite se! Globoko dihajte! Ponovno poskusite ...

Odprem um, spustim se po slapu spominov. So nepopolni, megleni, nikoli nisem prepričan o njih. Se je zgodilo kar tako? Spomnim se rojstnih dni v soseščini. Ne vem, koliko sem star. Mogoče deset. Razburjen sem, ko ugotovim, da se ne spomnim, kdo vse je bil prisoten. Brat in sestra iz soseščine, spomnim se ju! Da! Vem celo to, kaj smo jedli. Sendviči z narezki in sirom, majonezo, na mizi so bile steklenice Coca-Cole, torta, ne spomnim se je točno, čeprav sem imel vedno najraje čokolado. Kajne?

Sprehajam se po spominih, čeprav sploh vem, kaj točno iščem. Presenečeno ugotovim, da sije sonce. Zakaj v spominih vedno sije sonce? S spomini najdem dom, ki seveda več ne obstaja, zdaj je tam petdesetnadstropna stavba, last neke firme, katere imena se ne spomnim. Spominjam se le svojega otroštva brez izboljšav ...

V dnevni sobi dremam na očetovih prsih, ko smrči. Zakaj to počnem? To mi je zabavno. Rad sem ga imel, ja, dobro se spomnim, oblivajo me slike časa, ko sem bil še 'majhen'. Kasneje je prišlo do konflikta, a zdaj nočem o tem razmišljati. Vračam se dlje v preteklost, v tiste preproste čase ...

... in z grozo ugotovim, da se ne spomnim očetovega obraza!

Glasno pogoltnem slino in se še močneje oprimem skale. Ostra je. Zdaj me to ne zanima. Če se urežem, mi bodo nanoboti zacelili rano. Spet me zagrabi panika. V mislih se obračam in iščem mamo. Vidim jo, ugledam njen obraz. Spomnim se ga. Obrnem se proti postelji, kjer spi oče. Nima obraza. Nima obraza!

Pomanem si oči, spet močno, globoko vdihnem, moram se osredotočiti. Brez vključevanja izboljšav. Moram se spomniti!

Galeb glasno zleti mimo mene. Zdrznem se od presenečenja. Je galeb resničen? Ali pa gre za simulacijo? Pomežiknem, da vidim, če je kakšna nepravilnost. Je že predaleč. Galebi še vedno obstajajo. Nekje. Prekinil me je, uničil mi je koncentracijo. Globoko vdihnem morski zrak. Za trenutek se vprašam, kot vedno v podobnem položaju, sem v resničnem svetu ali virtualni resničnosti. Z izklopljenimi izboljšavami sem tako negotov ...

Nekoliko nerodno vstanem in se odpravim proti prijateljevi hiši. Luka se je odločil, da bo organiziral moje rojstnodnevno praznovanje. Za divjo zabavo ne potrebuje posebnega razloga. Pot vodi na hrib, naokrog se sliši žvrgolenje in diši po sivki. Zvoki so resnični, vonji tudi. Nasproti prideta dve ženski. Kje je ...? Aja, seveda! Vse sem izklopil ...

Prestrašili sta se od presenečenja, ker me nista mogli identificirati, saj moje izboljšave ne pošiljajo moje identifikacijske kode. Umaknejo se na stransko pot. Hotel sem jih ustaviti, se opravičiti, a nisem prišel do tja. Pravzaprav sem se ustavil, neodločen. Kaj naj jim rečem? Da se ne spomnim očetovega obraza? Ne bi razumeli ...

Nočem iti na zabavo. Najraje plujem po spominih ... Moj oče je imel rad znanost, z menoj je navdušeno govoril o razvoju astronomije, fizike, genskega inženiringa.

»Sin, živel boš v dobi neslutenega napredka.«

Včasih mi je rekel, nekaj takšnega, nisem čisto prepričan ...

»Znanost je na pragu odkritja človekove nesmrtnosti. Morda ne več kot petdeset let. Veselim se, da boš doživel to.«

Stisne me v prsih, v grlu. Nenadoma sem se usedel na velik kamen ob poti. Solze mi tečejo. Imel je prav. Minilo je na stotine let. Še vedno hodim po svetu, a njegovega obraza se ne spomnim. Ne morem!

»Gospod, vklopite, prosim, svoje dodatke,« slišim. Policist-android stoji nedaleč stran in me opazuje s svojimi človeškimi očmi. »Potrebujete pomoč, gospod? Psihološka subrutina mi sporoča, da ste v čustveni stiski.«

Z dlanjo si obrišem solze.

»Ne, ne,« sem uspel reči. »Za trenutek sem ga ugasnil ... Veste, danes imam rojstni dan ...«

»Ah, razumem, rojstnodnevna depresija. Pogosta psihološka reakcija. Če bi bili tako prijazni, da bi vključili izboljšave, bi vam lahko priporočil nadaljnje ukrepanje, da ponovno dosežete svoje čustveno ravnovesje.«

Zahvalim se, vstanem, vklopim izboljšave in takoj prejmem obvestilo, da je v bližini neznana utvara in da morate biti previden. Ne morem si kaj, da se ne bi zasmejal. Utvara, ja. Oseba brez izboljšav. Hotel sem biti sam s svojimi mislimi. Zdaj točno vem, katero pot moram ubrati, smer vetra in njegovo hitrost, zračna vlaga, novice, ki tečejo navzgor na desni, nešteto klicev na levi ... Nanoboti so se znova zagnali, dobro vidim v mrak, ki je že padel, dopamin mi pomodri možgane, koncentracija se krepi...

Iz Lukove hiše na vrhu hriba prihajajo glasna glasba, hrup, kričanje. Nisem več zadihan, moje mišice delujejo brezhibno. Odprem vrata. Bliskanje. Dišeče sveče. Pesem. Pijača. Ojačevalci ugodja. Zelo tradicionalno. Luka je eden izmed starih. Večina kvadratkov je zdaj zelenih, nekaj pa je tudi belih. Pomembno je, da ni rdečih - mojih sovražnikov, nabranih z leti, ali preprosto ljudi, ki mi gredo na živce. Ah, glej, Brigita je zamenjala spol, ni več blondinka, zdaj je športno grajen moški modre polti in črnih las, posutih z zvezdicami. Brez identifikacijske kode je ne bi prepoznal. »Kako si? Si še vedno ...? Ne? Ne morem verjeti!« Seveda izboljšave zapišejo vse nove informacije v podatkovne banke. Oh, Amanda je prišla v androidnem telesu. Je v najemu. Tudi ona si vsekakor ni podobna. Živi na Tahitiju, zato ne utegne priti na vse rojstne dneve.

»Za trenutek si nam izginil! To počneš vsako leto, kajne?« Poznam jo že štiri desetletja in vpraša iz vljudnosti, saj pozna moje navade. »Ne morem ostati dolgo, nocoj imam še dva sestanka.« Okrog petdeset ljudi, malo. Ampak to je le običajno svet. Veliko pomembnejši je virtualni.

»Kje si, stari?« V glavi slišim Lukov glas. »To sem načrtoval cele tri dni! Vklopi se! Zamujaš!«

Potopim se v virtualno resničnost. Ah, tukaj je veliko več ljudi. Nekaj sto. Veliko jih poznam, imen se seveda ne spomnim, izboljšave mi jih natisnejo, zraven pa še kakšno fotografijo dejanskega videza in še nekaj podatkov, ki se mi zdijo koristni. Tukaj je še lažje biti nekdo drug, drugačen. Oblačila, ličila, pričeska, spol in vse se lahko spremeni v sekundi, tam zunaj pa vseeno traja minuto ali dve. Luka je prevzel lik Elvisa Presleyja, slavnega glasbenika 20. stoletja. Rekel sem ti, da je tradicionalno. Stara garda. Odlično ga posnema, igra brezhibno, njegov glas je brezhiben. Povsod je pena, ki se preliva v mavričnih barvah, kristali segajo od stropa skoraj do tal in vibrirajo, posebno oblikovane dišave mi polnijo nosnice, čestitke dežujejo z vseh strani, od virtualnih ljudi, prek video sporočil, kaos, vse za pozabo ...

Iz virtualne mape vzamem stare fotografije. Tukaj je obraz mojega očeta. Pomiril sem se. Ja, tako je. To je on. Točno tako je bil videti tisti dan, ko sem spal na njegovih prsih. Takrat sem bil star deset let. Užival sem v njegovem dihanju, ki me je nežno premikalo gor in dol. Ko je bil svet mlad in večnost na dosegu roke.

Luka zavpije, naj se pripravimo. Nekaj novega. On je oblikovalec virtualnih

svetov. Vedno ima kaj novega. Nenavadno glede na to, da je tolikšen tradicionalist. Kljub temu njegove ideje redno doživijo uspeh. Pena izgine, dim se razkadi, smo na zloščeni črni ploščadi, naokrog so gore, oblaki, tri sonca in dve luni sijejo na nas.

Luka je zavpil:

»Danes letimo!« in odpeljal skupino proti robu prepada. Skoči prvi in vsi mu sledijo. Odneslo me je. Priznam. Šibak sem. Pričakujem napetost, strah, užitek, vse, samo, da ne razmišljam. Skačem. Padam, padam globoko, skozi oblake. Tla se hitro približujejo. Čutim vse, najprej napetost, nato strah, zadovoljstva ni, zamenja ga panika, groza, tla se bližajo, vse je polno konic, jeklenih. Izločajo se adrenalin, noradrenalin, kortizol. Vem, da je tako načrtovano, da tako mora biti, a strah me trga. Kričim, vreščim, okoli mene nešteto ljudi pada in kriči na ves glas, prosi za pomoč, prosi, naj se neha, prosi za milost. So na vrhuncu.

Jeklena konica me prebode. Spet se znajdem v dvorani, na tleh, okoli mene kriki, nato smeh, skandiranje – »Še, še, gremo še enkrat!« Dizajn je uspel, Luka je kralj. Tudi jaz se smejim, to je močneje od mene. Še vedno sedim na tleh. Drugi spet skočijo. Večkrat. Jokajo, smejijo se, hormoni delujejo.

Kvadratki so zeleni. Ampak vsi so tujci. Razen morda Luka. Zakaj je toliko tujcev? Izboljšave potrebujejo nekaj sekund za ponovno vzpostavitev hormonskega ravnovesja. Grem ven. V hiši se nihče ne premakne, vsi so potopljeni. To mi ustreza. Nekaj je narobe z mano. Mogoče prej ne bi smel izključiti izboljšav. Motnje ravnotežja, se zgodi.

Kje so moji prijatelji? Ne ti zeleni kvadratki. Prijatelji. Od otroštva. Tisti, s katerimi sem praznoval rojstne dneve. Grem na splet, da preverim. Zaprem oči. Pozabil sem jih, ne v pravem smislu, zanemaril sem jih. Zdaj je pozno. Nobenega ne najdem. Iščem. Zadnji je bil Stjepan, ki je pred sedemindvajsetimi leti naredil samomor. Izklopil je izboljšave in se vrgel v brezno. S pečine.

Izključim izboljšave. Slabo mi je. Bruham. Ostal je le Luka. Poznal je Stjepana. Zakaj mi ni povedal? Je sploh vedel? Mu je bilo ... Vseeno?

Vsi moji prijatelji iz otroštva so odšli. Moje družine ni več z mano. Kot strela me je prešinilo spoznanje, da imam hčerko, davno, brez izboljšav ne vem, kdaj. Izboljšave so blokirale uničujoč občutek žalosti. Tako so bile programirane. Tudi nje ni več. Že davno tega sem žaloval za njo. Izgubila je smisel, bilo je pred avtomatsko regulacijo proizvodnje hormonov, enostavno je izginil, kot utvara ... Sem jaz kriv? Sem ... Verjetno sem ... Nisem prepričan ...

Grem ven, na verando, se primem za ograjo, da ne padem in se nerodno usedem na stopnico. Ne spomnim se njenega obraza! Zdrznem se od groze. Zaprem oči in poskušam priklicati njeno podobo. Zakaj se trudim? Zakaj se poskušam spomniti z uporabo svojih nepopolnih možganov? Zakaj sem spet izklopil izboljšave?

Vem, zakaj. Želim se prepričati, da sem še vedno človek.

Moji občutki so v nočni mori, zdaj zavozlani, zdaj razvozlani, a zmedeni. Moram se umiriti. Dihaj! Osredotoči se. Vdihni, izdihni! Počasi. Njen obraz postane bled. Nevena. Rjavi lasje, beli zobje, urejeni tudi brez genskih sprememb. Smejala se je kristalno. Sonce je sijalo. Kot vedno.

Neutolažljiva zajočem. Dolgo. Dolgo. Se počutim bolje? Ne! Laž je, da čas celi vse rane. Samo skriva jih. Jokam za Neveno, za očetom, mamo, prijatelji in vsemi, s katerimi sem delil življenje. Ležim na verandi in se tresem od solz. Praznovanje je v polnem teku. Zdaj ne bo nihče prišel mimo.

Počasi, zelo počasi se dvignem, vstanem, zajokam in nadaljujem. Stopim po poti. Utvara človeka. Za vekomaj osamljenega.

* * * * *

Marko Fancović

(prevod: Bojan Ekselenski)

Sejalec jablan

... in zato prodaj vse, razen skobeljnika in pojdi po drugi strani jablane ...

B. Š. 'Johnny'

*

Po tretjem dnevu je imel res dovolj letenja. Bil je lačen, glava ga je začela boleti od barbituratov, ki so ga držali budnega, a polna plenica pa je že žulila in bil je čas, da jo odstrani. In Zevs je zahajal z oblaki na zahodu, kar je pomenilo, da noč ne bo jasna. Nadaljnji polet v nevihtnem vremenu ni prišel v poštev. Ponovno je ujel toplotni tok in se dvignil, da bi bolje ocenil stanje na prostrani ravnini spodaj. Tam ... med dvema gozdičkoma, je dolg ozek blisk pomenil vodno površino. Vseeno je, če gre za potok ali reko. To je dober kraj.

Naredil je nekaj krogov nad nepreglednim prostranstvom modro-rdeče trave, se spuščal vse nižje in končno so se njegove noge dotaknile tal. Previdno je spustil zmaja, da ne bi poškodoval okvirja, nato je spustil tovor na travo in se naposled usedel.

Nekaj minut je samo užival v miru in odsotnosti napetosti, nato pa previdno vstal in končno pretegnil noge. Ozrl se je naokrog. Dobro je ocenil položaj, pristal je le nekaj metrov od brežine potoka.

Odvil je sveženj opreme in vzel lopatico. V žepu je imel kos otroškega mila, prinesenega samo zaradi tega. Plenica za odrasle so se mu zdele odvratne, a ni bilo boljšega načina za prelet takšne razdalje na poceni ogrodju improviziranega zmaja. In zdaj mu je bila še bolj dragocena. Skrbno je ocenil, kje je najprimernejše za jablano in začel kopati.

Ko je bila luknja dovolj globoka, kakšen meter, si je slekel hlače, odstranil plenico in jo vrgel noter. Pokril jo je s tanko plastjo zemlje, a luknje še ni zapolnil. Tukaj

bo prenočil. Šel je do potoka, se slekel in umil v prijetno mrzli vodi ter z otroškim milom umil porumenele lise od plenice. Potem si je spet oblekel hlače in se lotil dela.

Najprej jutrišnji zajtrk! Previdno je razstavil votle cevi okvirja svojega zmaja, saj ne bo več letel, saj prihaja na vrsto pešačenje. Iz najširše cevi je izvlekel ribiško palico. Najprej je iz vejic naredil stojalo, potem odvil vrvico, nataknil vabo na trnek in jo vrgel v potok. Palico je naslonil na improvizirano stojalo. Zvončki na konici palice ga bodo opozorili, ko bo kaj zagrizlo v vabo.

Potem je nabral nekaj suhih drv. Kamenja ni bilo, saj bo na kamniti kraj prišel šele pozneje, če bo imel srečo. Drva je previdno zložil v stožec za ogenj, ki se ne bo razširil na travo. Zdaj ni čas za požig prerije. Ogenj je prižgal z vžigalnikom Zippo, saj ni bil fanatik preživetja, ki bi se ukvarjal s trdim delom in ustvarjalnostjo. Stari Zippo, ki ga je njegov praded prinesel s seboj, ko je emigriral, je še dobro deloval. Napolnil jo je pred odhodom in z malo nege mu bo zdržal do konca. Z enim ognjem dnevno ne bo potreboval niti rezervnih vžigalic, zavitih v voščeni papir, ki jih je nosil v žepu.

Ko je zagorelo, je nanj postavil aluminijast lonec in iz vrečke vzel jušno kocko. Ni jih nosil veliko, a po dveh dneh leta ob grickanju energijske ploščice, je moral pojesti nekaj na žlico, da si uredi prebavo.

Med kuhanjem juhe iz kocke je do konca razstavil okvir zmaja in z njega odstranil platno. Tisto, kar ga je nosilo stotine kilometrov, daleč stran od kadar koli zapisanega dela, kamor je stopila človeška noga, bo zdaj njegovo začasno zatočišče. Zmaj se je lahko zložil v spodoben šotor za noč ali dve. Ravno dovolj za predvideno pot in še dovolj lahko je za prenašanje.

Ravno je zložil majhen šotor in odmaknil vrelo juho z ognja, ko je zazvonil zvonec na palici. Ulov je bil dober. Velika riba je z rdečimi plavutmi kazala, da je dobra za jesti. Od divjih živali se seveda ni moglo živeti, je pa imel dovolj prehranskih dopolnil, ki so mu omogočala preživetje z rastlinami in živalmi, ki jih najde na poti.

Juho je pojedel z edinim kosom kruha, ki ga je prinesel za ta namen. Zatem je razkosal ribo, vrgel ven drobovje in jo pustil v loncu, v vodi iz potoka z malo zemlje, ki jo je pobral med travo. Poznal je star trik, ki so se ga naučili prvi raziskovalci - zemlja in voda iz ribjega mesa izvlečeta gnusno grenkobo. Zjutraj bo odličen zajtrk. Lonec je pokril s krožnikom, se slekel, zlezel v šotor in se zavil v aluminijasto odejo, ki ga je grela. Ostalo bo naredil zjutraj.

Noč je bila mirna, brez večjih plenilcev, ki bi prišli do potoka. Morda jih je odbijal njegov neznani, tuji vonj ali pa je imel le srečo. Nujno je tvegal, saj je po utrujajočem letu potreboval spanec in ni imel moči za iskanje boljšega zavetja. Ko se je zbudil z glavobolom in suhimi usti, je bilo sonce že krepko nad obzorjem.

Ena redkih dragocenih vrečk instant kave je poskrbela za glavobol in slab okus v ustih. Želel si je, da bi prinesel več, da bi lahko vsako jutro pil kavo, vendar so

nujnejše stvari v torbah zavzele preveč prostora. Prostor, ki bi ga lahko natovoril z večjimi zalogami kave in tobaka, je bilo zasedeno s prehranskimi dodatki, potrebnimi za preživetje poleg tega, kar ulovi ali pridela.

Iz pet-kilogramske vreče je previdno vzel prgišče beljakovinsko-vitaminskega prahu in ga spustil v lonec z ulovljeno ribo. Lahko bi dal manj, a je še okreval po letu in pred seboj je imel naporen dan. Vsak dan bo moral čim več prehoditi, da bo dosegel hribe, ki so se videli iz zraka in se modrijo v daljavi.

Ribo je pojedel, a nekaj mesa z glave je shranil v plastično vrečko, za vabo za naslednji ribolov. Da bi proslavil svoj uspešni prvi dan pridelave jabolk, je zvil cigareto iz majhnega zavojčka tobaka, jo počasi pokadil in ob tem razmišljal o prihodnjih naporih.

Ko je ogenj ugasnil, je razprl cevni okvir, stresel iz cevi, kar je vanje stlačil. Sede je zadovoljno opazoval inventar, razprostrt na platnu šotora.

Večnamenski velik *bowie* nož, ki vključuje tudi toaletne potrebščine (še ena stvar, ki jo je pradedek vzel s seboj v izselitev), aluminijasto odejo, žlico, vilice, krožnik, lonec, skodelico, bučko (polno poceni žganja, kasneje za namenjena vodi), plastično vrečko za vodo, lopatico, tanko žago, glavo sekire (presneto težke, a bo prav prišlo, le najti mora primeren les za ročaj) in dleto. Topi konec sekire bo služil kot kladivo za klesanje kamna. Zippo, vžigalice, trnki in še nekaj drugih malenkosti je bilo razdeljenih po številnih žepih njegove nepremočljive jakne in kargo hlač. Tu so še dve majici s kratkimi rokavi, termo brezrokavnik, pohodni škornji, par sandalov, nogavice, komplet prve pomoči, ribiška palica, rezerve prehranskih dopolnil, kava, tobak in vrečka jabolčnih semen. Sklonil se je in enega vzel ven.

Olajšal se je v luknjo s plenicami od sinoči, jo pokril z zemljo, dal seme in zapolnil luknjo. Če ne bo nepredvidenih okoliščin, bo na tem mestu zrasla njegova prva jablana.

Kopenske rastline ne bi mogle rasti v novem svetu, če nimajo mikroelementov, za kar bodo poskrbeli njegovi telesni izločki. Ko se bo mlado drevo okrepčalo, pa bo druga zgodba. Ljudje so ugotovili, da je življenje ob širjenju na nove svetove neverjetno prilagodljivo. Že v drugi generaciji se rastline in živali spremenijo in se kmalu popolnoma prilagodijo razmeram in kombinaciji elementov novega sveta, kamor so bile prinesene iz starega. Seveda vsemu ne uspe, a dovolj za preživetje ljudi. Mnogi so bili zadovoljni s tem, da bi prišli v novi svet in se držali mest, ki so jih zgradili prvi naseljenci. Tam so počeli isto kot na Zemlji in živeli svoja mala kvazi-zemeljska življenja ... Tako je tudi on živel svoje običajno življenje, dokler se nekaj v njem ni zlomilo in odšel je med sejalce jablan.

Ta odločitev ni imela nič skupnega z izvidi, nad katerimi je zdravnik žalostno zmajeval z glavo, in s tem, da je živel že izposojen čas. To je morda le nekoliko pospešilo odločitev, da gre. Preden ga tisto, kar raste v njem, za kar medicina še ni

našla učinkovitega zdravila, pahne v grob, želi posaditi čim več jablan. Kot sejalcu jablan je bil njegov grob samo še ena luknja v zemlji, kamor je mogoče položiti nekaj iz stare zemlje, kar bo omogočilo rast zemeljskega življenja na nekem drugem mestu nekega drugega sveta.

Sejanje jablan ... Ni vedel, kaj se je zgodilo z drugimi, ki so se začeli s tem ukvarjati, a njemu je dalo smisel življenja, smisel, ki ga že dolgo ni čutil. Ženo je že zdavnaj pokopal, z otroki se ni često videval, saj so imeli so svoje življenje, šli so naprej. Ljubil jih je, ko so med odraščanjem to potrebovali. Včasih se mu je zdelo, da je tudi ta njegova ljubezen le nekaj, kar je ostalo od stare Zemlje, nekaj, kar potrebujejo samo drobna bitja, dokler ne zrastejo in se razcvetijo, potem pa sama zaživijo, tako pač je to v življenju.

Niso ga več potrebovali, zato se je odločil, da bo svoje življenje, kar mu ga je ostalo, posvetil drugim, nekaterim, ki bodo šele prišli. Lahkotno, z nogo pred nogo, je vsakič, ko se pred nočjo ustavi, spustil jabolčno seme v zemljo. Tako je nadaljeval do hriba, kjer si bo poiskal primeren prostor, z izvirom vode, dobro prstjo v bližini in z dovolj domačih nizkih ter debelih dreves, ki jih bo posekal in zgradil prvo hišo. Mogoče je ne bo uspel zgraditi, morda bodo ostali samo temelji in kamniti zid, ki ga bo potem dokončal nekdo drug. Z orodjem, ki ga bo pustil in ki ga bodo oni prinesli.

Počasi je zložil stvari v kapice, ki jih je naredil iz ogrodja svojega zmaja in platna, si vrgel jermene čez ramena in jih začel vleči za seboj, proti cilju. Proti hiši, ki jo bo, če bo imel srečo, zgradil, in luknji, kjer bo obležal, ko bo pravi čas, z zadnjim semenom iz svoje vrečke, tistim hrastovim.

Za njim bodo prišli še nekateri, ki so prav tako naveličani mestnega življenja in so spoznali, da njihove matere in očetje niso zapustili Zemljo, zaradi nove zemlje, temveč, da morajo biti na tej zemlji. Prišli bodo s svojimi otroki, s svojimi ovcami, kokošmi in morda kravami, konji, s panji, bralnikom elektronskih knjig na sončno energijo, kitarami in violinami, šivalnimi stroji in statvami, bakrenimi kotli, lončarskimi vreteni, sadikami in zavojčki semen, antibiotiki, plesnijo, kvasom in sirilom, z vrabci v kletkah, ker nekdo mora jesti žuželke in črve, psi, ki teka okoli sprevoda, pa mačke, ki predejo na snopih, že navajene okusa miši, ki so jih po nesreči pretihotapili z Zemlje in se vselile v novi svet. Vse bodo pustili za seboj in hodili po ravnini, dokler ne bodo zagledali prve jablane, potem pa bodo sledili jablanam, od obzorja do obzorja ...

Našli bodo dobro mesto za vas. Morda jo bodo poimenovali po njem ali morda najdejo zanjo drugo ime. Ni mu mar, že zdavnaj bo zgnil, in če bi prišel na svoj izbrani konec, bo hranil korenine mogočnega hrasta, prvega v tistem kraju.

Njegov duh bo živel naprej v vsakem zajetju vode iz vodnjaka, v vsaki brazdi, ki jo ti ljudje novega sveta naredijo, v vsakem sadnem drevesu in trti, ki ju posadijo, v vsakem nasmehu, ko pomislijo, kako dober kraj je izbral zanje. In to je bil smisel

sejalcev jablan. Nič drugega, samo to! Nekaj globokega v kosteh, kar je čutil kot vsi sejalci jablan, da je človeško kopje, vrženo v planino novega sveta, in oni so konica tega kopja, ki se zarije na primerno mesto, konici pa vedno sledi ročaj, telo.

Njihovi otroci bodo odraščali na tej zemlji in se na njej hranili. Najbolj bistri bodo šli v mesto, študirat. Morda bo nekoč tisto novo naselje preraslo v mesto, da bo kdo tja prišel študirat in pod prijetno senčko ogromnega hrasta, najstarejšega drevesa v mestu, prvič poljubil dekle ali fanta.

Ko je hodil čez planjavo proti svojemu cilju, se mu je zdelo, da na svojih ustnicah čuti čarobno sladkost takega prvega poljuba, naj njegovim zadnjim počiviališčem in nasmehnil se je. V mestu je morda bil preteklost, a tukaj, na ravnini, ki jo bodo zarisale njegove jablane, pa je prihodnost.

* * * * *

Nenad Kojčić & Snežana Prlić

(prevod: Bopjan Ekselenski)

Vragodajalci (Vragodavci)

(*Nadaljevanje iz številke 16 & prevod: Bojan Ekselenski*)

Njegovo ponovno aktiviranje me ni motilo. Bil sem preveč izkušen, da bi podlegel skušnjavi ponosa in se zapletel v prepir z njim. Nadaljeval sem z obredom in slavil zmago Božjega sina nad Hudobnim:

»Jezus je Satana premagal na križu. Prišel je uničit hudičevo mesto v peklu in na svetu. In z osvobajanjem ljudi od demonov in z ozdravljanjem bolnih teles danes Jezus razkriva, Jezus razgalja sovražnika Boga in s tem kaže moč svojega odrešenja. Kristus rešuje pred Satanom in zdravi.«

»Jezusa sem ozdravil! Druge je zdravil, ker sem ga jaz tega naučil in ker sem mu jaz to dovolil!« se je namrščil vragodajalec.

»Utihni, oče laži! Utihni, Bogo boreč! Umolkni, učitelj brezbožnosti in ne brani temu božjemu služabniku, da blagoslavlja in slavi Gospoda! Jezus Kristus ti zapoveduje, Očetova modrost in svetlost resnice, katere besede so duh in življenje!«

»Jaz ukazujem Jezusu, ne on meni! Tako piše župnik v tisti knjigi, ki si jo sinoči prebral!« je posmehljivo odvrnil.

Ostal sem trd na ušesih in še naprej sem govoril vzneseno:

»Zli duh, zapusti to telo! V imenu Kristusa pustite glavo, lase, sence in ušesa tega človeka! Zapusti njegov dih, dlesni, kolena in podplate! Pusti njegovo seme in dimlje! Pusti njegov znoj, črevesje, urin in blato!«

»V svojem templju sem, župnik! Nikoli me ne boš izgnal!«

»Naj izžene te Kristusova moč in prisili, da prideš ven s svojo množico! Kristus je tisti, ki te odganja, isti tisti, ki je iz Marije Magdalene spravil v beg sedem

demonov! On je gospodar kreposti, on je kralj slave, ki je še pred Luciferjem prišla iz Očetovih ust! Ne nasprotuj, ne odlašaj z odhodom od tega človeka, kajti Kristus je rad prebival v človeku!«

»Jaz bom iz tebe izgnal Jezusa! Župnik, čez nekaj dni boš prepričan o tem!«

»Daj prostor, okrutni, daj prostor, brezbožnik, daj prostor Kristusu, v katerem nisi našel nobenega svojega dela! Zlomljenemu in padlemu ti je ukazal, da prideš iz človeka, in ko te je ločil od človeka, nisi smel pred njim niti v čredo prašičev! Oropal te je, uničil je tvoje kraljestvo, zvezal te je, ko si bil poražen in ti vzel posode! Vrgel te je v popolno temo, kjer bo pripravljena poguba tebi in tvojim služabnikom!«

»Služil mi boš, župnik! Služil mi boš bolje kot Jezus in vsi moji služabniki!«

»Čemu se upiraš, ti nakaza? Kaj počneš, predrznež? Zakaj si še tukaj? Zakaj stojiš in se izogibaš, ko veš, da Kristus Gospod uničuje tvoje poti! Temu se težko upreš! Težko ti je brcati proti rezilom! Kajti pozneje kot greš, več težav boš imel!« sem goreče rekel in se približal vragodajalčevemu temnozelenemu obrazu.

Vanj sem pihnil, s čimer sem pokazal svoj prezir do zlega duha. Soočen s tehniko eksorcističnega pihanja je vragodajalec premikal mišice svojega zabuhlega obraza in naredil bolečo grimaso. Glasno je zacvilil in mrzlično zmajeval z glavo, potem pa se je nenadoma umiril. Njegove veke so se zaprle in prekrile njegove široke oči. Telo se je povesilo kot mrtvo in omahnilo ob vrvi, na njegovih čakširah[2] pa se pojavi velik madež urina.

Takoj sem v kadilnici prižgal mešanico kadila in začel blagoslavljati s kadilom. Obsedenega nesrečnika je ovila težka, a prijetna para iz mešanice kemične snovi, eteričnih olj in suhih zelišč. Med blagoslovom s kadilom ni premaknil niti prsta, toda na nosu se mu je naredila velika, rogu podobna bula. V hipu med požiranjem priteče tanek curek krvi. Nato njegovo telo spet oživi.

Umaknil sem se k bratoma in gledal, kako se vragodajalec trese kot suha veja v vetru. Dvakrat ali trikrat se je pretegnil in neuspešno poskušal bruhati, nato pa so se mu iz ust ulili curki črnega bruhanja kot vino iz odmašenega soda. Boleče je bruhal in sem pomislil, da bo vrgel ven svoj želodec s črevesjem in kar ima v drobu.

Njegovo bruhanje so izmenično spremljale nove telesne spremembe. Njegova zrkla so bila izbočena pod zaprtimi vekami, videti je bilo, kot da bodo vsak trenutek počila in poletela iz jamic. Želodec mu je hrupno krulil in se vedno bolj napihoval, na koncu pa je dobil obliko soda, ki se je dvignil in tiščal na prsi.

Odvratne spremembe se niso ustavile niti z nenadnim prenehanjem bruhanja. Takoj, ko je zadnja kaplja izbljuvkov pritekla v lužo na tleh, mu je iz ust priletel modrikast jezik in začel naglo otekati. Ogromna konica jezika je nenadoma segla tri ali štiri prste pod brado in s svojo težo pritisnila na otrplo spodnjo ustnico, polno urtikarije[3].

Ni trajalo dolgo, da je demonska narava ponovno privrela na površje iznakaženega videza vragodajalca. Povprek je razprl veke, beločnice so mu zasijale v velikosti gosjih jajc, in obliznil svoj otekli jezik ter me počastil z najbolj nesramnimi kočijaškimi psovkami.

V trdni veri in vztrajni nameri, da bi izgnal hudega duha, sem z oltarja vzel štolo in pristopil k obsedenemu nesrečniku. Njegove simetrične konce sem ovil okoli njegovega vratu in jih prekrižal na njegovih prsih. Zavit v štolo se je vragodajalec zgrbil, kot bi nanj položil neko netelesno utež, pljunil na tla in bridko sikne:

»Niti ti, župnik ali ta tvoja umazana cunja nimata moči nad mano!«

Pogledala sem nazaj k Stjepanu. Z očmi sem mu nakazal, naj vzame papir in pero z oltarja, nato pa sem v imenu svete Trojice položil svojo desnico na vragodajalčevo glavo.

»Odmakni to usrano roko! Z njo si si obrisal rit, zdaj pa si jo upaš položiti name!« je zabrusil s hripavim glasom in besno zmajeval z glavo.

Povečal sem pritisk tako, da sem položil še drugo roko na njegovo glavo in ukazal demonu:

»V imenu Boga, sovražnik človeškega rodu, povej mi svoje ime!«

»Župnik, ne bom ti povedal imena! Ne bom!« je siknil vragodajalec kot jezen gad in kakor kača zvijal sem ter tja svoje zvezano telo.

»V imenu Boga, sovražnik človeškega rodu, povej mi svoje ime!« sem ponovil ukaz, on pa je zablejal kot koza, potem pa se zasmejal in siknil kot cirkuški klovn.

»Sovražnik vere, v imenu Kristusovem, povej mi svoje ime!« sem ga ostro ogovoril, on pa se je delal nemega. Povlekel je jezik, stisnil slinasta usta in se, kot otrok, ki noče spregovoriti, majal z glavo levo in desno.

»Pobudnik hudobije, razveži jezik in mi povej svoje ime!« sem zavpil glasneje od zvonjenja bronastega zvona s cerkvenega stolpa. Vragodajalec pa je zaprl oči, naslonil glavo na ramo in zasmrčal ter se delal, da spi.

Zli duh je tudi na vsa moja nadaljnja vprašanja odgovoril s tišino. Vztrajno je zanikal in odlašal z razkritjem, njegovo vztrajno molčanje in delanje se neumnega pa se je vleklo v nedogled. Stari mojster prevare me je skušal prevarati, da bi od utrujenosti zapadel v malodušje in prekinil obred, a to demonsko prevaro sem zelo dobro poznal. Potem ko je, Bog ve, kolikokrat, zavrnil odgovarjanje, sem šel k oltarju in vzel kuhano leskovo palico.

»Zanikovalec pravice, v imenu Kristusovem, povej svoje ime, potem pa spi do mile volje!« moj glas je zagrmel po cerkvi, ko sem s palico udaril ravno po njegovih ustih.

Vragodajalec je zastokal in zatem ni spregovoril niti besede. Iz razpokanih ustnic mu je tekel s temnordečo krvjo pomešan rumeni gnoj. Drugič sem ga udaril, on pa je mežikal in renčal vame kot pes na jezdeca. Zamahnil sem, da bi ga udaril še tretjič, a

so naenkrat z ropotom vsi križi padli name in brata. Zdelo se je, kot da so jih neke nevidne roke odtrgale s cerkvenega zidu.

V tistem trenutku se je moja roka s palico ustavila na pol poti do vragodajalčevega obraza in ta se je, čeprav pripet, nenadoma začel dvigovati od tal. Težke lesene klopi so se premikale, presekale zrak s strašnim škripanjem, debele vrvi pa so se napenjale in zarezale v šibko nesrečnikovo kožo, pod katero so se kite napele do pokanja.

Vragodajalec se je dvignil dobra dva metra od tal, nato pa začel s pridušenim škrtanjem vretenc obračati vrat vstran. Glavo je zasukal naokrog, v za človeka popolnoma nemogoče položaj, tako da je bilo zatilje na mestu obraza, obraz pa na mestu zatilja.

V treh desetletjih in pol svoje službe eksorcizma še nisem videl takšnih prizorov z obsedenimi osebami in hudobni duh je vedel, kako dobro me je prevzela njegova grozljiva predstava. Lebdeč nad tlemi je zmagoslavno zarenčal in globoko sopel kot zver, ki je dohitela in raztrgala svoj plen.

Mir je v teh trenutkih zapustil ta prostor in se okoli mene in mojih bratov stresel od naših skoraj otipljivih strahov. Naši panični pogledi so kazali, da se spraševujemo, ali bodo cerkveni zidovi zdržali ali pa bodo tudi oni popustili kot naša vera in se zrušili pod težo demonskega pritiska.

»Bog! Pomoč, potrebujem pomoč ...« sem pomislil.

»Pooo ... maaa ... gaaal ... tiiii ... boooom ... duuuuu ... hoooo ... niiik ... Poooo .... kleeek ... niiii ... preeed ... maaa ... noooo ... Reee ... šeeen ... boooš ... « vragodajalec klokotajoče zavija skozi glasilke.

Njegovo klokotanje, prežeto z nepopisno zlobo, mi odzvanja v ušesih. Vbodi bolečine, ostri kot trnje s Kristusove trnove krone, so porezali moje sence. Odvrgel sem palico in pokleknil ter se z rokami držal za glavo.

S kotičkom zamegljenega očesa sem opazil, da sta tudi moja brata končala na kolenih, a nikomur nisem mogel pomagati. Želel sem odvreči štolo, plašč in habit ter pobegniti čim dlje od cerkve, da bi se rešil bolečine zaradi hudičevega delovanja, ki mi je neznosno škrtalo po glavi. Z zadnjimi ostanki neomajne vere in čiste zavesti sem v sebi priklical moč Svetega Duha in z zlomljenim glasom rekel:

»Vsemogočni Gospod, Jezus Kristus! Ti si mi dal moč, da teptam kače in vsako sovražno silo in da mi nič ne škodi! Ponižno prosim tvoje sveto ime, da mi podeliš vero in moč, da bom lahko samozavestno in brez strahu napadel tega krutega hudiča!«

Po teh besedah se mi je v glavi zbistrilo. Zbudil sem se iz duševne letargije in fizičnega mrtvila. Segel sem po palici, vstal in se boril proti novim izbruhom strahu in bolečine.

Za mano so bili na nogah tudi bratje in njihovi obrazi so ponovno dobili drzen

izraz. Gledali smo vragodajalca, ki se je spuščal na tla in obrnil glavo v normalen položaj. Okrepljen v veri in prenovljenem spoznanju, da sem Kristusov bojevnik, sem zlim duhom s samozavestnim glasom ukazal:

»Govori, nosilec smrti, izgovori svoje ime!«

»Jaz sem Kristusov učitelj! Jaz sem učiteljica vseh božjih otrok!!!« je zarjovel s hripavim nečloveškim in hkrati rezkim otroškim glasom.

»Ne laži! Ne laži v tem svetem domu! Ne laži pred Gospodom, demon!« sem se prebil skozi, strmeč vanj.

Nehote sem ga udaril s palico po njegovem iznakaženem obrazu in pustil krvave brazgotine na licih in čelu. Moji udarci so bili močni, tako močni, da se je od njihove nezmernosti na koncu zlomila tudi trdna palica. Niti trznil nisem, ko sem dvignil palico in odvezal vrvico habita.

»Krivi ste pred vsemogočnim Bogom, katerega zapovedi ste kršili! Krivi ste njegovemu Sinu, Jezusu Kristusu, našemu Gospodu, ki ste si ga drznili preganjati in ga drznili križati! Ti si krivec pred človeštvom, ki si ga zastrupil s svojim strupom!« sem kričal iz petnih žil in mrzlično udarjal po prepognjeni vrvici po celem telesu, ki ga je obsedla demonska sila.

Ob vsakem novem udarcu je iz moje duše bruhnil prezir do zlega duha in nisem ga nehal tepsti niti takrat, ko me je z jokajočim glasom rotil, naj preneham. Moje zanos se je izkazal skozi krepost. Lasje so bili mokri kot, politi z vodo, od znoja prepojena obleka se mi je prilepila na kožo, a nisem bil ne utrujen ne pretresen. Čutil sem, da Sveti Duh name ni le izlil svoje milosti, ampak se je spustil vame in se postavil v službo za dokončanje tega obreda. Vedno bolj sem postajal prepričan, da prihaja ura, ko bo demon oslabel, se pokazal in končno zapustil to trpinčeno telo.

»V imenu Boga, Stvarnika vsega vidnega in nevidnega, govori, prekleti poglavar, govori svoje ime, ukazujem ti!!!«

Vragodajalcu so se odprle otekle veke. Čutil sem, da te svetle oči gledajo naravnost vame, in ker sem hudobnega duha spravil v brezizhoden položaj, me je hotela zažgati kri, ki je curljala iz vogalov njihovih jamic. Opasal sem vrvico in napenjal ušesa ter čakal, kdaj bo iz ranjenega grla prišel glas, s katerim bo demon razkril svoje ime. Končno je zazijal in pokazal črn jezik, poln drobnih belih mehurčkov, ki so začeli pokati kot milni mehurčki. Zdi se mi, da mu nekaj zaškripa na krastavem jeziku, ko hudobni duh osebno spregovori:

»Prišel sem z višjega kraja, da naredim tukaj red, saj ste tukaj, v tej cerkvi, vi duhovniki pregnali mnogo mojih podložnikov!«

Srce mi je poskočilo in razbijalo ob teh besedah. Nisem se mogel znebiti vtisa, da zvoki teh norih utripov odmevajo v vsakem kotu cerkve.

»Pridi bliže, župnik! Zašepetal bom ime! Samo tebi! Nobenemu drugemu!

Lahkoverno sem približal glavo njegovim ustom in mu dal priložnost, da mi pljune

umazano slino v uho in se ponorčuje iz mene. Smejal se mi je! Tako veselo in samozadovoljno, da sem v sebi pogoltnil cmok od grenkobe sramu, ker sem nasedel. Skoraj bi že pomislil, da prekinem obred, a je demonov glas divje zarjovel in ime po cerkvi je zagrmelo ime:

»Belcebub!!!«

Prekrižal sem se ob izgovorjenem imenu. Nenadoma mi je postalo jasno, da je lahko čarovničino obračanje oči navzdol, levitacijo telesa, zvijanje glave in učinek name ter moje brate povzročila le velika demonska sila, ki je še nisem srečal.

Poiskal sem brata in videl, da sta oba obledela kot izklesan marmor. Na bledih obrazih nista mogla skriti pretresenosti, a prisebnost ju ni zapustila. Stjepan na papir napiše ime demona s samega vrha hierarhije nečistih duhov, potem pa me pogleda nazaj in prikima.

Pripravljeni smo bili na zadnje dejanje obreda, ki je vključevalo hkratno zaklinjanje razkritega zlega duha in zažiganje lističa z njegovim imenom nad obredno svečo. Na ta način smo v tej cerkvi opravili nešteto eksorcizmov. Pa ne samo mi, stoletja pred nami tudi vsi naši vzvišeni predhodniki.

»Preklinjam te, stara kača, sodnik živih in mrtvih, stvarnik sveta, ki ima moč, da te pošlje v pekel! Zapriseženi v njegovem imenu, odidite zdaj od človeka, ki ga je ustvaril! S strahom se odstopi od tega božjega služabnika, ki se zateka na naročje Cerkve! Pridi ven, začetnik krivoverstva! Ven krivoverski učitelj! Ven, kriminalec! Umakni in pokori se!«

Vragodajalec je nenadoma zamaknil glavo nazaj. Iz njegovih široko odprtih ust je kot izbruh plina iz zemlje siknil oblak modrikasto zelenega dima in napolnil cerkev. Skozi zaveso tega rezkega dima mi je uspelo videti, kako je iz razprtih ust proti stropu poletela ogromna črna muha in je cerkev preplavil neznosen smrad. Neprimerljivo huje je zaudarjalo po smradu pokvarjenega zraka iz stoječih močvirij in od pordele crkovine, vrženega v gnojno jamo, napolnjeno z gnusno vsebino.

Zamašil sem nos in se na nogah obrnil proti Stjepanu in Gregorju. Z dlanmi sta si pokrila tudi nos in usta, a zadušljiv smrad je nezadržno pronical pod kožo ter žgal sluznice nosnic, ust in žrela.

Moja brata sta takoj podlegla izgubi sape in slabosti. Gregor se je zvrnil na tla in nezavesten obležal. Med zažiganjem zapisa je Stjepan boleče zastokal, bruhal in nezavesten padel po tleh. Zraven njega je padel goreč papir z Belcebubovim imenom in ugasnil.

Nekaj me je zarezalo v črevesju in zdelo se mi je, da je moje srce za trenutek zastalo, objel ga je neki zastrašujoče hladen stisk. Prijel sem se za trebuh in bruhal, a se nisem predal. Med spotikanje ob lastne noge sem kot ubogi invalid prišepal do oltarja. Počepnil sem k nezavestnemu Stjepanu in s tal pograbil listek. Ker sem se trudil zajeti sapo, sem začel ukazujoče in z veliko vero izgovarjati preostanek zaklinjanja.

Med zaklinjanji sem slišal, kako je vragodajalec začel hripavo kašljati, nato pa glasno in hitro hropsti. Spet sem začutil naboj duhovne moči. Odločno sem vstal in segel z roko s papirjem proti skoraj dogoreli obredni sveči. Pogled sem obrnil proti Vragodajalcu v trenutku, ko je plamen spet ujel rob lista in skozi tanke pramenčke dima videl, da se njegovega telesa prav nič ne prestraši.

Odpiral je usta, poskušal je nekaj reči, vendar je izgubil moč govora. Vedno tiše je godrnjal in vedno težje dihal. Na koncu se je zvil, globoko smrtno zakričal in ta svet zapustil v trenutku, ko na pladnju pred kipom svetega Janeza zagori papir z Belcebubovim imenom.

* * *

Vse, kar se je dogajalo od začetka zaključnega dela obreda, se v tej cerkvi še nikoli ni zgodilo. Še nikoli ni eksorcist končal obreda sam, niti vragodajalec ni doživel tako strašne usode in umrl. Med razmišljanjem o tem sta brata počasi prišla k sebi. Postavila sta se na noge in se naslonila na stranice oltarja. Gledala sta me z vprašujočimi očmi in samo dragi bog ve, kako dolgo smo tam stali nepremični kot voščene figure. Morda le nekaj sekund, morda pa kakšno uro, ko se je v cerkvi slišalo le naše plitvo in raztrgano dihanje.

(Konec v naslednji številki)

* * * * *

KOTIČEK
POEZIJE

Matej Krajnc

SIROMAŠNI ELVIS

tupelo je majhen kraj memphis pa večji a
tudi selitve ne pomagajo vselej in ko se je
elvisova družina preselila so se sprva
veselili češ well well hey hey lawdy mama oooh

*

nato pa je elvis posnel prvo ploščo in
tega sranja že ne bomo vrteli so rekli
postrizi se fant daj kitaro v kot pomagaj
raje atu in mami da boste nekoč imeli 100 kvadratov

*

a elvis je umrl pred dvajsetim letom in
nikoli ni posnel druge plošče oče je
rekel bog nas sprimi pomagaj nam rockabilly

*

rockabilly pa je molčal in v memphisu
je nastala tema ne vemo kaj je bilo z
mississippijem a gotovo nič dobrega

* * * * *

DOGODKI
IN ODMEVI

Poročevalec: Dominik Lenarčič

Utrinki s 46. Sferakona in 11. Na meji nevidnega (NMN)

Celjsko literarno društvo svoje dejavnosti že več let predstavlja na dogodkih, namenjenih fantaziji in znanstveni fantastiki. Leto 2024 glede tega ni bilo nobena izjema: društvo je bilo v mesecu maju prisotno na zagrebškem SFeraKonu in na ljubljanski konvenciji Na meji nevidnega, tokrat žal zaradi bolezni in/ali obveznosti vidnejših članov v nekoliko okrnjeni izvedbi. O dogodkih bom torej bolj na kratko.

Društvo in s tem tudi Slovenijo sva na SFeraKonu 11. maja 2024 zastopala **Andrej Ivanuša** in **Dominik Lenarčič**. Tako kot leto poprej sva imela stojnico s svežimi izdajami društva, med katerimi so bili tako domači avtorji (med njimi **Bojan Ekselenski**, **Andrej Ivanuša**, **Edo Rodošek**, omenim naj še **Tatjano Jamnik Pocajt** z dvojezično slikanico z naslovom *Duh gore Denali*), kot tudi prevodi nekaterih avtorjev iz jugoslovanskega prostora (**Tihomir Jovanović – Tika** in **Snežana Kanački**). Mimo stojnice je tekom dneva šel mnogokateri obiskovalec in cosplayer, z veseljem vam povem, da so se nekateri pri njej celo ustavili in vzeli kakšno zloženko. V večernih urah naj bi v dvorani B5 *Fakulteta elektrotehnike i računarstva*, prizorišča te barvite konvencije, potekala predstavitev Fanfesta in Supernove, ki naj bi jo povezoval Bojan Ekselenski. Vpričo višje sile, ki je Bojana prizemljila v domovini, sem bil predstavitev primoran prevzeti jaz. Predstavitev je k sreči potekala brez težav, saj mi je Bojan dobrovoljno prispeval diapozitive in besedilo v hrvaščini. Kljub temu, da mi ta jezik ni tako domač, so se mi poslušalci zdeli zadovoljni.

Na konvenciji Na meji nevidnega, t. i. »slovenskemu comic-conu«, sem Celjsko literarno društvo 25. maja zastopal sam, opravičiti sta se namreč morala tako Bojan kot Andrej. Društvena stojnica je bila tako v tem letu malo bolj skromna in je imela predvsem promocijsko/informacijsko vlogo. A nič zato, saj so se tudi v Ljubljani ljudje ustavljali pri njej, med njimi tudi tisti, ki še niso slišali za Celjsko literarno društvo in njene dejavnosti in ki so z veseljem sprejeli ponujene prospekte. Upam, da jih vidimo na katerem od naših dogodkov.

Iz prve roke vam lahko povem, kako neprimerljiva sta SFeraKon in Na meji nevidnega. Prvi je dih-jemajoč, več dni trajajoč velikan, ki poleg domače javnosti vsako leto privabi še številne goste iz tujine – leta 2024 so to recimo bili ameriški romanopisec **Peter V. Brett**, večkrat nagrajena kitajska pisateljica **Regina Kanyu Wang**, ameriški scenarist **Eric A. Stillwell** (ta je najbolj znan po svojih prispevkih franšizi *Zvezdne steze*), hrvaški ilustrator **Milivoj Ćeran** ter slovaška cosplayerska zvezdnica **Quee the cosfailer**. V primerjavi s SFeraKonom naš festival Na meji nevidnega, ki traja zgolj eno soboto in ki mu ne uspe privlačiti toliko zvezdnikov s področja ZF, izgleda kot vaška veselica - to ni mišljeno kot žaljivka, skušam samo izpostavi razli-

ko v obsegu in vplivu med konvencijama. Delno lahko to pripišemo temu, da se slovenski jezikovni prostor po dosegu ne more kosati s srbohrvaškim, delno tudi manjši prisotnosti znanstvenofantastične književnosti na Slovenskem, kar pa ne nujno odraža dejanskega zanimanja zanjo. Dan, ko se bo Na meji nevidnega lahko kosal s SFeraKonom, je verjetno še daleč. Do takrat lahko vsaj poskusimo poglobiti regijsko sodelovanje med društvi in utrditi status znanstvenofantastične književnosti pri nas.

* * * * *

OPOMBA:
Objavljene so informacije samo o novostih, ki so jih prispevali založniki.
Uredništvo Supernove nima ne čase, ne volje, da opravlja delo, ki pritiče založbam.

Knjigojavljalnik

V tem polletju je navidezno majhna knjižna bera, dasiravno slovenske založbe kujejo fantazijsko železo, dokler je vroče. Mogoče bo tudi v Sloveniji nekega dne kanila odrešujoča misel, da je za boljšo prodajo treba o izdaji fantazijske knjige brezplačno obvestiti uredništvo revije, ki se ukvarja s fantazijsko književnostjo.

Velik del slovenske produkcije zunaj samozaložniških kaskaderjev so v varnem zavetju žanra mladinskega fantazijskega romana, vsebinsko sorodnega tujim vzorom. Če želite informacije o svežih fantazijskih (brezglutenskih) žemljicah, bo vas pomočnik COBISS ali spletne strani knjigarn in založb.

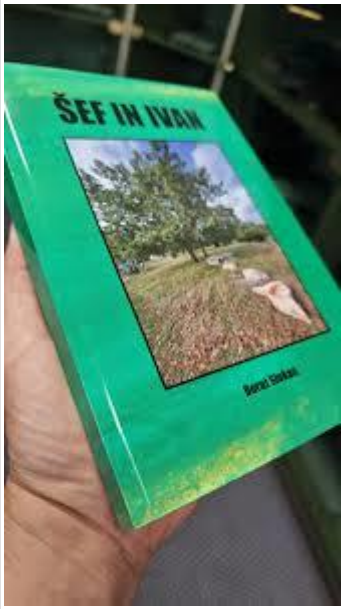
V Supernovi ne bomo več igrali zastonj promotorje tako, da bi ob lastnem švicu brskali za novostmi. Pred vstopom v deseti letnik Supernove bomo prosili založbe, da nam dostavijo založniške fantazijske nakane.

A ne jamrajmo, temveč se primimo dela!

V času od zadnje Supernove so se zgodile v nadaljevanju predstavljene knjige.

OPOMBA:
Zaradi obsega revije v tej številki ni recenzij. A ne bojte se glede usode njih!
Recenzije bodo v pomladanski številki.
Kaj pa intervjuji?
Tudi to bo, bratec inu sestra, v pomladanski številki.

Borut Slokan: Šef in Ivan

Podrobneje o knjigi:
Copyright: Borut Slokan
Leto izida: 2024
Število strani: 336
Dimenzije: 150 x 210mm
Vrsta: mehka vezava, ČB
ISBN: 978-961-07-2241-0
Cena: 20 €

Bogovi, gozdovi, kremplji, prva knjiga, šef in Ivan, je roman Boruta Slokana, v katerem se prepletajo sedanjost, preteklost, resničnost in fantazijski svet. Ob osnovni zgodbi svojstvenega in na trenutne čudaškega, vendar izjemno inteligentnega Ivana, in njegovega še bolj posebnega psa Šefa, spoznavamo sedanjost, preteklost, mističnost in povezave, ki so morda vsakdanjemu hitečemu posamezniku neznane, vsem, ki se ustavijo, uzrejo vase in si prisluhnejo, pa nekoliko bolj. Avtor nas torej skozi predpovesti in povesti pripelje do konca, ko sicer glavna akterja dosežeta cilj, vendar za ceno življenja enega izmed njiju.

Iz recenzije mag. Gordane Rodinger

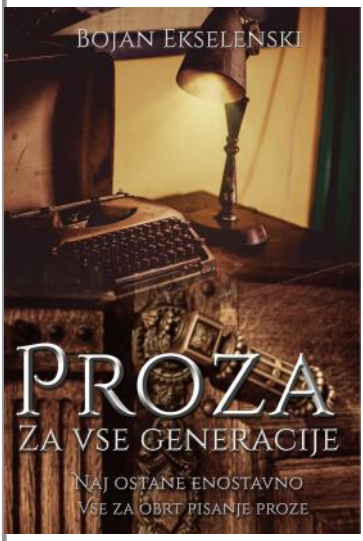
Zoran Živković: Bela soba

Podrobneje o knjigi:
Copyright: Bojan Ekselenski
Leto izida: 2024
Število strani: 124
Dimenzije: 165 x 235 mm
Vrsta: mehka vezava, ČB
ISBN: 978-961-96783-0-5
Cena: 14 €

Triindvajseta knjiga Zorana Živkovića "Bela soba", se začne s stavkom »Ivana je izginila«. Je odšla ali kaj drugega? Začne se iskanje. Vplete se policija in višja inšpektorica Sanja Mrvaljević hitro zadene v preplet nerešljivih in nemogočih okoliščin. Kar se zdi kriminalka, postaja nekaj drugega. Spletne povezave, ki to niso, nemogoči dogodki in še ...

Bojan Ekselenski: Proza za vse generacije

Podrobneje o knjigi:
Copyright: Bojan Ekselenski
Leto izida: 2024
Število strani: 220
Dimenzije: 165 x 235 mm
Vrsta: mehka vezava, barvno
ISBN: 978-961-96728-9-1
Cena: 19 €

MESTNA OBČINA CELJE **Knjiga je natisnjena s finančno pomočjo Mestne občine Celje**

V enem priročniku je zbrano vse, kar je potrebno za uspešen začetek in nadaljevanje pisateljskega življenja. Priprava besedila, osnovni napotki za tvorbo pripovedi, kako pripraviti predstavitev knjige, kaj je CIP in zakaj to potrebujete, o pripravi avtorske biografije, spletna stran za pisatelje/-ice, žanri in ne-žanri, priprave na literarne razpise ter še vse drugo, kar je nujno na pisateljski poti.

Fanfest je edini slovenski festival fantazijske književnosti, ki ima že od samega začetka mednarodni značaj, saj združuje tudi vse pomembne regionalne avtorje in avtorice.

⇒ Sobota popoldne – Knjigarna in antikvariat Antika: predstavitve domačih novosti, Supernove in predstavitev tujih festivalov v regiji.

⇒ Sobota zvečer (Celjska kulturnica): osrednja javna prireditev, predavanje prof. dr. Zorana Živkovića, predstavitev festivalske teme.

⇒ Nedelja dopoldne (Celjska kulturnica): tematska delavnica (prof. Živković in drugi mentorji) ter zaključek festivala. Delavnica je odprta.

Splošni razpis za Supernovo

Revija izhaja dvakrat letno, spomladi in jeseni. Revija živi od prispevkov, zlasti zgodb in pesmi. Sprejemamo tudi eseje in recenzije knjig s področja spekulativne fikcije.

Sprejemamo samo prispevke v elektronski obliki. Samo tipkopisov ne moremo sprejeti in bodo zavrnjeni.

ZAVRNJENA BODO BESEDILA SLOVENSKIH AVTORIC/-JEV, KI SO NAPISANA V TUJEM JEZIKU.

Datumi:

⇒ **1. februar** za spomladansko številko (izide v času pomladnih konvencij)

⇒ **15. julij** za jesensko številko (izide pred Fanfestom)

Naslovi za pošiljanje

E-mail:

⇒ celjsko.literarno@outlook.com

⇒ bojan.ekselenski@gmail.com (urednik)

Uredništvo:

Celjsko literarno društvo
Gledališki trg 4
3000 Celje

Želimo si sledečega:

⇒ Kratka zgodba: do **7500 besed (45.000 znakov s presledki)**, za daljše zgodbe se bomo odločili glede na prostorske možnosti, po potrebi bomo avtorje prosili, da zgodbo skrajšajo na zahtevan obseg

⇒ Esej: do **7500 besed**,

⇒ Recenzija: do **3500 besed**,

⇒ Poezija: skupaj **do 300 vrstic, pesem do 150 vrstic**.

Prva stran se ne šteje v obseg besedila, na njej **morajo biti sledeči podatki**:

⇒ Naslov dela

⇒ Ime in priimek,

⇒ Veljaven poštni naslov, kamor pošljemo avtorske izvode

⇒ Veljaven elektronski naslov za komunikacijo

Razpis za Vsesledje

Revija Vsesledje je splošna revija za kulturo in literaturo. Izhaja 1x letno, praviloma oktobra, ko je predstavitev, ki je ena od osrednjih prireditev Celjskega literarnega društva.

Odgovorni urednik revije je dr. Zoran Pevec.

V reviji objavljamo:

⇒ poezijo (zaželeno je nekaj pesmi, da ima urednik določen izbor), prozo (kratke zgodbe), esejistiko, recenzije, dramatiko (kratka dramska besedila)

Pomembno o pripravi besedila za objavo:

⇒ **Besedila morajo biti v elektronski obliki** (wordov format) poslana po elektronski pošti kot priloga, seveda s priloženimi podatki o avtorju(-ici).

⇒ Rok za pošiljanje za tekoče leto je **1. junij.** Prispevki, ki prispejo kasneje, se objavijo samo po dogovoru z urednikom, oziroma v naslednji številki.

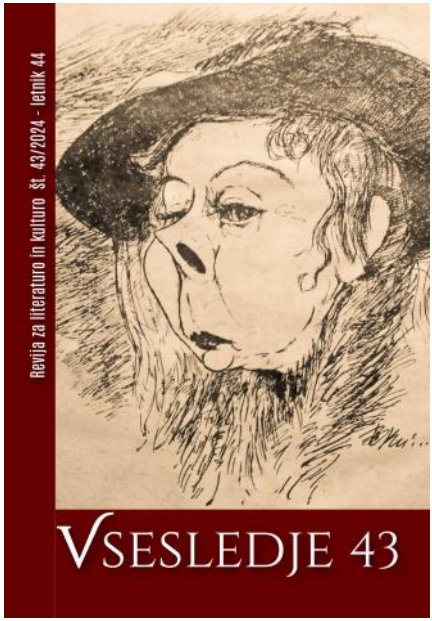
Poseben del revije je **Mlado Vsesledje** za šolajočo mladino.

Pošiljanje prispevkov:

⇒ celjsko.literarno@outlook.com (društvo)

⇒ zoran.pevec@gmail.com (odgovorni urednik)

Obiščite tudi spletno stran http://cld.si in http://cld.si/Vsesledje.html

Fanfestov razpis 2025

Mogoče mislite, da je do naslednjega Fanfesta (oktober 2025) še neskončno veliko časa, a verjemite mi, čas se je že včeraj iztekel. Vedno je tako. Kako to vem? Iz lastnih izkušenj. Ogromno razpisov mi je spolzelo skozi tipkovnico, ker sem mislil, da imam dovolj časa za pripravo konkurenčnega literarnega dela.

Torej - najprej k tematiki.

Zeleno Celje je naslov razpisa.

Kaj želimo pod tem naslovom?

1. Ne dajte svoji zgodbi naslov Zeleno Celje, ker je naslov literarnega dela po naslovu razpisa skrajno neizvirno.
2. Ideja razpisa je predstaviti rezultate morebitnega trajnostnega razvoja Celja. Ker pa smo širokogrudni, pa lokacija ni omejena zgolj na Celje. Tu bodite izvirni.
3. Kaj je trajnostni razvoj? Ne podlezite klišejem o tem. Marsikaj je lahko tudi precej drugače od velikih besed in lepo zvenečih modnih besednih zvez
4. Spišite prozno ali pesniško delo, oboje lahko tudi zmiksate.
5. Obseg naj bo do 7500 besed (kar znese 45.000 znakov s presledki).
6. Uporabite običajni nabor pisav, najraje pa vidimo, da besedila ne okrašujete. Dober avtor je običajno slab oblikovalec.
7. K besedilu priložite kontaktne podatke
8. Sprejemamo samo digitalne izdelke (ne pošiljajte na roko napisanega)
9. E-naslov: bojan.ekselenski@gmail.com

CLD 2001 - 2021 20 let

Celjsko literarno društvo